

COMPENDIUM THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ,

Accuratâ methodo sic adornatum, ut sit

*Ad SS Scripturas legendas,
Ad Locos Communes dirigendos,
Ad Controversias intelligendas,*

MANUDUCTIO:

AUTHORE

JOHAN. WOLLEBIO,
SS. Theologiæ Doctore,
& in Academia Basil.
Profess. Ord.

Editio ultima prioribus multò correctior.

CANTABRIGIÆ:

Ex celeberrimæ Academia Typographeo.
Anno Dom. 1654.

THEOLOGICAL
CHRISTIAN
COMPLIMENT

Accurate method of the ad-

dition, as it

is a description of the
of the Christian
and the Christian
and the Christian

MANUSCRIPT

ATTORNEY

JOHAN. WOLFF

22. Theological Doctor

& in Aachen

Prof. of

1810

1810

1810

Prefatio ad Lectorem.

Rexlarè B. Apostolus ad Timotheum suum (2 epist. 1. 13.) scribit, *ἵνα πάντες ἔχῃς ὑμῶν λόγον, ὡς παρ' ἐμὲ ἤκουσας ἐν πίσει καὶ ἀγρίῃ.* Digna utique commonestatio, quæ cum omnibus Christianis tum iis imprimis inculcetur qui se totos Theologico studio manciparunt. Ut enim cujusque hominis Christiani interest, minimum præcipua capita catechetica tenere, quorum ductu Verbum Dei fructuosius audiat & legat; ita sacrarum quoque Literarum studiosos, ante omnia corporis Theologici anatomen memoriæ suæ imprimere convenit, ut Locos Communes, Definitiones, & Distributiones rerum divinarum, in numero habeant. Atque hoc in genere, viri longè uberiore Spiritûs sancti unctione instructi, talia studiosæ Juventuti subministrarunt adminicula, ut, quæ alia iis superaddere satagit, multis lucernam in meridie accendere, aut sidera cœlo addere velle, non immeritò videatur. Verùm enimverò cum conscientia & vocationis ratio ab unoquoque Dei servo efflagitet, ut, quæ ad publicam utilitatem faciunt, ipse quoque sedulò promoveat; Professionem Veteris Testamenti, mihi, prius ad Pastoratûs præcipui officium vocato, demandatam, Divini auxilii fiduciâ fretus, venerandi Collegii Theol. jussu & arbitrio sic auspicatus sum, ut præter textuales prælectiones, Auditorio nostro istiusmodi *κατὰ πρόωπον* sanorum sermonum, ex multorum aliorum lucubrationibus depromptam, & in compendium redactam, proposuerim.

Ad Lectorem.

Eti autem hoc meum Institutum quamplurimis gratissimum fuisse animadverterim, testor tamen me nihil minus quam ejus divulgationem in animum induxisse. Quodd igitur nunc demum septennis hic partus in lucem prodeat, nec scribendi pruritui, sed crebris sollicitationibus, quibus mihi extortus est, id imputet amicus Lector, obnixè rogo; Deum precatus, ut pia docentium & discientium agmina, per ejus miserationes (quæ novæ sunt singulis Matutinis, quibusque hoc unicè debemus, quod non omnes sumus absumpti) residua clementer conservet;

dispersa verò gratiosè recolligat

& instauret, propter Filium

suum unigenitum, Do-

minum nostrum

JESUM CHRISTUM,

Amen.

In

IN
SS. THEOLOGIÆ
EPITOMEN

A
Reverendissimo & Clarissimo viro,
DD. JOAN. WOLLEBIO,
Antistite & Professore dignissimo,
bono publico editam.

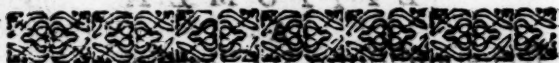
Instituit multos discentes atque docentes
Calvinus, laudem hanc ut ferat ille Liber:
Præter Apostolicæ post Christi tempora Chartas
Huic peperere Libro secunda nulla parem.
Polanus methodo illustrat SYNTAGMA celebre:
Mortuus ut vivens agmina nostra docet.
Quicquid uterque docet, doctrinâ hic brevitate docebit
WOLLEBIUS, paucis dicere multa potis.
Tu, qui Pastores, Doctores, atque Prophetas
Largiris, Cœtum pascere perge tuum.

JOH. GROSSIUS

Basil. Pastor Eccles.

Leonard.

22. THEOLOGIA

DD. JOH. M. WOLLERIO

Austrie & Professor dignissimo

Salutis Catena.

DEUS *ordinavit,*

VERBUM *promittit,*

CHRISTUS *meruit,*

SACRAMENTA *obsignant,*

FIDES *recipit,*

OS *fateetur,*

OPERA *testantur.*

JOH. GROSSING

22

A 3

SERIES

SERIES CAPITUM

Libri Primi.

- 1 **D**E Essentia Dei.
- 2 De Personis Deitatis.
- 3 De Operibus Dei in genere & de Dei Decretis.
- 4 De Prædestinatione.
- 5 De Creatione.
- 6 De Actuali Dei Providentia.
- 7 De Gubernatione Angelorum.
- 8 De Gubernatione Hominis in statu Innocentie.
- 9 De Lapsu primorum Parentum.
- 10 De Peccato Originali.
- 11 De Peccatis Actualibus.
- 12 De Pœna Peccati.
- 13 De Lege Morali.
- 14 De Lege Cereemoniali & Forensi.
- 15 De Evangelio.
- 16 De Persona Christi & eius Persona.
- 17 De Officio Christi Mediatorio.
- 18 De Christi Exinanitione.
- 19 De Christi Exaltatione.
- 20 De Vocatione Electis & Reprobis communi.
- 21 De Fœdere Gratie.
- 22 De Sacramentis in genere.
- 23 De Baptismo.
- 24 De S. Cœna.
- 25 De Ecclesiæ visibilis naturâ.
- 26 De externa Ecclesiæ Administratione.
- 27 De Falsa Ecclesia.
- 28 De Vocatione speciali Electorum.
- 29 De Fide salvifica.
- 30 De Justificatione.
- 31 De Sanctificatione.

- 32 *De Sanctorum Perseuerantia.*
 33 *De Libertate Christiana.*
 34 *De Christi reditu, & de Mortuorum Resuscita-
 tione.*
 35 *De Iudicio ultimo.*
 36 *De Consummatione seculi huius, & de Vita
 aeterna.*
-

SERIES CAPITUM

Libri Secundi.

- 1 **D**E Bonorum Operum Natura.
 2 *De Virtutibus ad totum Decalogum seu Dei
 Cultum spectantibus.*
 3 *De Virtutibus primi Præcepti.*
 4 *De secundo, tertio, quarto Præcepto generatim.*
 5 *De Virtutibus secundi Præcepti.*
 6 *De Virtutibus tertii Præcepti.*
 7 *De Virtutibus quarti Præcepti.*
 8 *De Virtutibus Tabulae Secundae generalibus.*
 9 *De Virtutibus quinti Præcepti.*
 10 *De Virtutibus sexti Præcepti.*
 11 *De Virtutibus septimi Præcepti.*
 12 *De Virtutibus octavi Præcepti.*
 13 *De Virtutibus noni Præcepti.*
 14 *De Virtutibus decimi Præcepti.*

PRÆ-

PRÆCOGNITA

Christiana Theologia.

Theologia Christiana, est doctrina de Deo ad ipsius gloriam & salutem nostram cognoscendo & colendo.

CANONES.

I. Vox Theologiae cum πολυσημος sit, hoc loco, de ea Dei cognitione intelligitur, quam homo Christianus in hac vita, ex Dei verbo, assequi potest.

Theologia vox κατά γένεσιν, etiam de Gentilium Theologia usurpatur, quæ triplex erat: Poetica, μυθική seu fabulosa: Philosophica, φυσική seu naturalis: & Sacerdotalis, πολιτική dicta, et potissimum faciens, ut qualicumque religionis exercitio, populus in officio contineretur. Verè autem dicta Theologia, Archetypa est, aut Etypha. Archetypa est

cognitio, quâ Deus cognoscit seipsum, quæ re ipsâ non differt à Dei essentia. Etypha est Archetypa quædam effigies, primariò quidem in Christo. Secundariò verò in membris Christi. Cum verò membrorum Christi pars in cælistri triumphet, pars in terris militet, Triumphantium Theologia, nominatur Theologia Beatorum, Militantium verò, Theologia Viatorum.

I. I. Theologia, hoc loco, non ut habet in intellectu residens, sed ut præceptorum systema, consideratur, ideoque per doctrinam definitur.

Differt enim Theologia præceptis comprehensa, à Theologiae habitu, ut causa efficiens ab effectu. Quæritur autem si Theologia, ut habet in intellectu consideretur, quod ei genus ex ha-

bitibus intellectus assignandum foret? Sanè nullum est quod solum ac seorsim sumptum, definito non sit angustius: Cum enim Intelligentia principia apprehendens, Scientia conclusio-

nes ex principiis demonstrans, & Sapientia, ex Intelligentia & Scientia emergens, habitus merè contemplativus; Prudentia, habitus activus, mentem in actionibus dirigens, & Ars habitus cum intellectu effectivus sit: Theologia partim in contemplatione, partim in actione consistit.

Ideò Theologia Sapientia est & Prudentia; Sapientia, quatenus per Intelligentiam divinitus illuminatam principia apprehendit, & per Scientiam conclusiones exinde demonstrat; Prudentia, quatenus per intellectum humanum in actionibus suis diligit.

III. Principium Theologie, Ipsi quidem Deus est; cognoscendi vero, Verbum Dei.

IV. Verbum Dei initio æternum ante Moysen temporis; ὡς ἐκ ποθεν autem est, ex quo Deus illud sapientissimo suo consilio, inde à Moysen, per Prophetas & Apostolos consignari voluit.

Pontifici, ut pro verbo Dei scripto, suas obtrudant traditiones, fortassis tantum occasionebus illud scriptum esse dicunt. Verum reclamant tot mandata scribendi Prophetis & Apostolis data, Exod. 17. 14. & 34. 37. Deut. 41. 19. Esai. 8. 1. & 30. 8. Jer. 30. 2. Hab. 2. 2. Apoc. 1. 11. 19. & 14. 13. & 19. 9. & 21. 9. Reclamant testimonia Apostolorum, qui nihil humano consilio dictum aut scriptum esse promittunt. Joh. 20. v. 31. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, &c. Rom. 15. 4. Quæ autem scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per

patientiam & consolationem Scripturaram spem habeamus. 1 Cor. 10. 11. Hæc scripta sunt ad nostram admonitionem. 2 Tim. 3. 16. Tota Scriptura divinitus inspirata est. & 2 Pet. 1. 20, 21. Si illud præsumimus, nullam prophetiam esse propriæ explanationis. Non enim libidine hominis, allata est, olim prophetia, sed a Spiritu sancto loquuti sunt Sancti Dei homines. Reclamant denique præcepta, quibus ad verbum scriptum in rebus salutis ablegamur. Esai. 8. vers. 20. Ad legem & testimonium. Joh. 5. 39. Scrutamini Scripturas.

V. Nullum igitur aliud Theologiae principium, quam Verbum Dei scriptum agnoscimus.

VI. Sacram Scripturam divine originis & auctoritatis.

ritatis esse, principium est inter omnes Christianos, extra controversiam aleam positum.

VII. Quæstio igitur, An Scriptura seu Sacra Biblia sint Dei Verbum? homine Christiano indigna est.

Uc enim in Scholis contra negantem principia non disputatur: ita indignum judi-

care debemus qui audiat, si quis Christianæ Religionis principium neget.

VIII. Quæstio verò hæc, Quo testimonio Sacrarum Scripturarum divinitas nobis innotescat? docendi & non seducendi aut cavillandi studio mota, inter Christianos locum habet.

IX. Testimonium autem hoc duplex est: principale & ministeriale. Principale est testimonium Spiritus sancti, foris, in ipsa Scriptura; intus verò in corde ac mente hominis fidelis ab ipso illuminati, loquentis, eique Scripturæ divinitatem persuadentis. Ministeriale verò testimonium est testimonium Ecclesiæ.

Foris in Scripturis ipsis, de divina Verbi origine & autoritate, Spiritus sanctus passim talibus formulis testatur, Verbum Domini. Sic ait Jehova. Dixit Jesus. Tota Scriptura divinitus inspirata est, 2 Tim. 3. 16. A Spiritu sancto acti, loquuti sunt sancti Dei homines, 2 Per. 1. 20, 21. Intus verò, cordibus fidelium Scripturæ divinitatem persuadet: quatenus homini Scripturas prævia ejus invocatione legenti, oculos aperit, mentemque ejus sic illuminat, ut mirabilia Dei cernat, & vocem Spiritus Dei in Scripturis sonantem agnoscat.

Pontificii solius Eccle-

sia testimonium urgent, tantique illud faciunt, ut omnem Scripturæ autoritatem ab Ecclesia pendere contendant, & ob hanc solam causam pro Verbo Dei habendam clamitent, quod Ecclesia hoc testetur. Quod sane non tantum est de Scripturæ divinitate testari, sed eam demum divinam facere. Nos verò solius Spiritus sancti testimonium, divinitatem Scripturæ firmiter nobis persuadere, his argumentis probamus: 1. Cujus inspiratione Scripturæ sunt exarata, ejus testimonium de Scriptura firmissimum est; suam enim manum ac proprium sty-

lum.

hum quisque optimè agnoscat. Atqui inspiratione Spiritus sancti exarata sunt, 2 Tim. 3. 16. 2 Pet. 1. 20, 21. Ergo, &c. II. Qui fidelibus unâ cum Scripturis indiviso nexu promittitur, ejus de Scriptura testimonium firmissimum est. Atqui Spiritus S. fidelibus indiviso nexu cum Scriptura promittitur, Hc. 39. 21. *Spiritus meus qui in te est, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedent ex ore tuo.* III. Sine cujus illuminatione mirabilia Scripturæ nemo videt, ejus solius testimonium de Scripturæ autoritate firmum est. Atqui sine Spiritus S. illuminatione mirabilia Scripturæ nemo videt. Psal. 119. 18. *Rege oculos meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.* Ergo, &c. IV. Cujus officium est nos in omnem veritatem ducere, ejus testimonio quoque hæc veritas innotescit, quod Scriptura sit Dei verbum. Atqui Spiritus S. officium est, nos in omnem veritatem deducere, Joh. 16. 13. Ergo, &c. Jam ad Ecclesiæ testimonium quod attinet, tamen si illud tanquã à Dei Ministra acceptandum sit; falsò tamen statui-aur, Scripturæ autoritatem ab illo dependere; quid enim absurdius, quàm Patrisfamilias verba à famulo, literas parentum à Tabellario, mandata Magistris à Typographo, autoritatem suam habere, regulamq; à regula-

to dependere? Scimus Ecclesiæ concedita esse Dei eloquia, Rom. 3. 2. *etiamque columnam & stabilimentum veritatis esse,* 1 Tim. 3. 15. Verum ut ineptè diceretur, candelam lucem à candelabro habere, licet ei insistat: ita stultè quoque Scripturæ autoritas Ecclesiæ transcribitur. Testimonium Ecclesiæ valet apud eos qui Scripturæ adhuc sunt ignari, & nondum acceperunt lac illud sermonis sincerum, nec per illud adoleverunt, 1 Pet. 2. 2. Scripturæ verò ac Spiritus S. testimonium firmum est ac efficax in illis, qui suavitatem divinorum oraculorum ipsi gustarunt. Ut enim longè certius novit mellis dulcedinem, qui mel ipse gustat, quàm qui alii de ea loquenti & testanti credit: ita multò certius novit S. literas Dei verbum esse, qui suavitatem illarum ipse degustat, quàm is, qui Ecclesiæ solum hoc dicenti credit: Samaritani primum mulieri de Christo testanti credunt; sed ex quo Christum ipsi audiverunt, mulieri dicunt, *Non amplius propter tuos sermones credimus, ipsi enim audivimus, & scimus hunc esse Servatorem illum mundi & Christum,* Joh. 4. 42. Sic qui Spiritus sancti auxilio impetrato Scripturas legit & relegit, tandem pronunciat, Jam non amplius propter Ecclesiæ testimonium credo Sacras literas esse divinas, sed

sed quia ipsemet legi, & legendo hunc Syllogismum menti meæ impressi.

Quæ Scriptura 1. *passim Deum ipsum loquentem introducens*: 2. *Ab iis hominibus exarata, qui prophetia ac miraculorum donis divinitus & extraordinarie instructi, ea fide cuncta referunt, ut in peccatis ac vitiis memorandis, nec sibi, nec suis parcant*: 3. *Res non solum veras & recte rationi consentaneas, sed divinas quoq; & rationem omnem transcendentes*: 4. *Divino modo & miranda circumstantiarum, in iisdem à variis recensitis, παραρρηκται*: 5. *ad unum Dei gloriam & nostram salutem*: 6. *Admirabili cum efficacia, in cordibus movendis, & adversus exquisitissima supplicia corroborandis*: 7. *Accedente miraculosa ejus contra Diaboli & Tyan-*

orum favorem conservatione, tradit; illa sine dubio divina & originis & autoritatis existit.

Atqui talis est Scriptura sacra.

Ergo divina est originis & autoritatis.

Ut igitur rem in summam contraham, Ecclesie testimonium prius est tempore; Spiritus sanctus verò prius est natura & efficacia. Ecclesie credimus, sed non propter Ecclesiam; Spiritui autem sancto creditur, propter seipsum. Ecclesie testimonium τὸ ὄν monstrat; Spiritus sancti verò testimonium τὸ δύνᾱν demonstrat. Ecclesia suadet; Spiritus sanctus persuadet. Ecclesie testimonium opinionem; Spiritus S. verò testimonium scientiam ac fidem firmam parit.

X. *Libri Scripturæ Canonici, Veteris Testamenti sunt, aut Novi. Ad Vetus Testamentum pertinent, Pentateuchus Moïsis, Josuæ, Judicum, Ruth, singuli: Samuelis, Regum, Chronicorum, bini: Esræ, Nehemiæ, Esther, Jobi, Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, Prophetarum quatuor majorum & duodecim minorum, singuli. Novi verò Testamenti sunt, Quatuor Evangelia; Acta Apostolorum; Epistolæ Pauli, ad Romanos unica, ad Corinthios duæ, ad Galatas, Ephesios, Philippeneses, & Colossenses, singule, ad Thessalonicenses & Timotheum binæ, ad Titum, Philemonem, & Hebræos, singula. Epistolæ item, Petri duæ, Johannis tres, Jacobi & Judæ singule, & Apocalypsis.*

XI. *Libri*

XI. Libri vero Tobie, Judith, Sapientia, Ecclesiastici, Esra 3, 4. Maocabæorum 1, 2, 3. Baruci 1. Oratio Manassæ, Epistola Jeremiæ, Affectiones ad Danielelem, & Estheram, etsi utiliter legi possint, non tamen eandem cum Canonicis auctoritatem in probandis fidei articulis obtinent, ideoque Apocryphi, hoc est Absconditi, nominantur.

Rationes sunt: 1. Quia non à Prophetis, sed post Malachiam; Prophetarum ultimum, maximam partem scripti sunt. 2. Quia non prophetico stylo, Hebraico nimirum, exarati sunt.

3. Quia in Novo Testamento nusquam citantur. 4. Quia illos legenti multa Canonicis contraria, aucta, fabulosa, fidei & pietati repugnantia, occurrunt.

XII. S. Scriptura ad salutem perfecta est.

2 Tim. 3. v. 16. 17. Tota Scriptura divinitus inspirata est, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctio-

nem, ad institutionem quæ est in justitia. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte instructus.

XIII. Ut igitur Ecclesiæ sanctiones, ad externorum rituum & ceremoniarum facientes, quo par est loco habenda sunt; ita nulla Traditio præter Scripturam, tanquam ad salutem necessaria, admittenda est.

Pontificii pro traditionibus Papanis non solum pugnant, sed easdem Scripturis æquiparant, imò præferunt. Nos vero Dei præ-

cepto acquiescimus, qui Verbo suo nec addi, nec detrahi permittit; Deut. 4. 2. & 5. 32. & 12. 32. Apoc. 22. 18.

XIV. S. Scripturæ scrutatio omnibus Christianis incumbit.

Joh. 5. v. 39. Scrutamini Scripturam. Col. 3. 16. Sermo Christi habet in vobis copiose. Nec obstat Sacrarum literarum quam Pontificii præ-

tendunt, obscuritas; etsi enim quibusdam locis obscurior sit, aliis tamen se explicat, & primarios Religionis articulos perspicue tradit.

XV. Translatio

XV. Translatio igitur ejus in linguam cuique genti vernaculam necessaria est.

XVI. Nulla tamen Translatio mathematica est, nisi quatenus eam Hebraeis & Graecis fontibus congruat.

XVII. Etsi Scripturae interpretatio Ecclesia demandata, summus tamen Judex interpretationis nemo alius est, quam Spiritus sanctus in illa loquens;

Esaiæ 59. 21. Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent à te. 2 Pet. 1. 20, 21. Si illud primum novitis, agnoscite prophetiam esse propriæ explicationis. Non enim libidine hominis allata est olim prophetia; sed acti à Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines. Sacri legè igitur Pontificii hoc supremi Judicis ius Ecclesiæ Romanæ, hoc est, Concilii abulis suis, aut etiam soli Pontifici arrogant.

XVIII. Sensus cuiusque Scripturæ non nisi unus est: in Veteris tamen Testamenti Vaticiniis sæpe est compositus ex historia & typo.

Exempli gratiâ, Hoseæ cap. 11. v. 1. in his verbis, Quia puer est Israel quem diligo, idè ex Ægypto vocavi Filium meum: sensus est compositus; literaliter enim ac historicè de liberatione populi Israelitici ex Ægypto; typicè verò seu mysticè de vocatione Christi ex Ægypto sunt intelligenda, Matthæi 2. 15.

XIX. Media verum Scripturæ sensum investigandi sunt, frequens oratio; linguarum cognitio; fontium inspectio; argumenti & scopi consideratio; Verborum propriorum & figuratorum distinctio; causarum, circumstantiarum, antecedentium & consequentium notatio, ac Logica analysis; obscuriorum cum illustrioribus, similium cum similibus, dissimilium cum dissimilibus comparatio; fidei denique analogia.

XX. Ut Deus proprium & primum objectum, ut primum quoque ac summus Theologiæ finis est.

XXI. Cum

XXI. Cum igitur summus finis, & summum bonum idem sint, manifestum est, solam Theologiam Christianam nos recte de summa bono docere.

XXII. Subordinatus SS. Theologia finis, est salus nostra; quæ in Dei communione & fruitione consistit.

Partes Theologiæ duæ sunt: prior, de Deo cognoscendo: posterior, de eodem colendo. Prior, fides seu τὰ πιστά; posterior, opera τὰ πρᾶκτα complectitur.

LIBER PRIMUS.

agens

De Deo cognoscendo

CAP. I.

In quo

De Essentia Dei.

DEUS est Spiritus, à seipso ab æterno existens; Unus essentiâ, Trinus personis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Cognoscitur Deus in se, & in operibus suis.

In se cognoscitur, absolutè in Essentia; relatè verò in Personis.

Essentia Dei, cum ex nominibus ejus, tum ex proprietatibus intelligitur.

Nomina Dei aut ab essendo petita sunt, ut Jehovah, Jah, Eheje, cui in N. Testamento ferè nomen Kier & responderet; aut à potentia, ut El, Elohim;

Elohim; aut ab ἀνταρεια, ut Schaddai; aut ab excellentia, ut Helion.

CANONES.

I. Nomen Jehova præcipuum & maximè proprium Dei Nomen est.

Deductum enim est à radice *Hajah*, fuit, sicque symbolum est summi illius Entis, quod erat, est, & erit ab æterno, in æternum. Apoc. 1. 4. 6. quod idem semper manet, Psal. 102. 28. quòdque essendi causa est aliis omni-

bus, Act. 17. 28. Hinc proprium Deo est, Esa. 42. 8. Nec creaturis nisi per Metonymiam, quatenus symbola sunt præsentia Dei, tribuitur: ut Altari, Exod. 17. 15. Arcæ, Psal. 47. 6. & Hierosolymæ, Ezech. 48. 35.

II. Idem nomen in promissionibus & comminationibus divinis maximam vim habet.

Hinc formulæ illæ, Sic ait Jehova: Diffum Jehova, &c. Quàm verè enim De-

us est & sibi similis manet, tam certum quoque est Verbum ejus.

III. Nomen Elohim etsi plurale sit, non tamen personale, sed essentiale est, & idiotismo Hebraico de uno Deo, & de singulis personis prædicatur. Unde non tres Elohim, sive Di sunt, sed unus tantum.

Sicut in symbolo Athanasii rectè dicitur, Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, & omnipotens Spiritus sanctus: non tamen tres Omni-

potentes, sed unus Omnipotens: sic, quia Elohim Deus à potentia dicitur, non tres sunt Elohim, sed unus. Psal. 79. Elohim Zaddi, Deus jussu

Proprietates divinx sunt attributa Dei, quibus se nobis infirmis cognoscendum præbet, & à creaturis distinguit.

CANONES.

I. Proprietates in Deo, non sunt qualitates, aut accidentia, aut res ab essentia, aut à se invicem diversæ.

Patebit hoc infra, ex simplicitate Dei.

II. Pro-

*Id. Proprietates divine, nec ab essentia, nec ab se
invicem separabiles sunt.*

Hic canon evertit dogma Lutheranorum, de transsubstantiatione proprietatum divinarum in humanam Christi naturam: Si enim illi tribuitur Ubiquitas, Omniscentia, Omnipotentia, quidni quoque Æternitas?

Suntque proprietates hæ, creaturis prorsus incommunicabiles aut communicabiles, in effectis analogis.

Prioris ordinis sunt, tum simplicitas, tum infinitas.

Accensetur his immutabilitas & perfectio; sed hæc nihil aliud sunt quam simplicitas, simplicitatem & infinitatem consequentia.

Simplicitas est, quâ Deus ens verè unum, omnisque compositionis expers intelligitur.

Infinitas est, quâ Deus ens infinite verum ac bonum, omnisque mensuræ aut termini expers cognoscitur.

CANONES.

I. Deus est ens verè & simplicissime unum.

Nempe, nec ex partibus; nec ex potentia & actu; nec ex esse & essentia; nec ex substantia & accidentibus; nec ex compositum.

II. Nihil ergo in Deo est, quod non sit ipse Deus.

III. Dei essentia nobis incomprehensibilis est.

Finiri enim ad infinitum, vasis angustii ad mare, nulla est proportio.

IV. Deus ὅλος ὅλον est, seu totaliter totum: totus in se; totus in omnibus; totus in singulis; totus extra omnia.

V. Deus nec loco circumscribitur, nec loco definitur, nec loco includitur, nec loco excluditur.

VI. Deus æternus est, sine principio, sine fine, & sine mutatione.

Posterioris

4. Posterioris ordinis proprietates sunt; Vita, quæ Deo in essendo; Voluntas, quæ ei in imperando; Potentia denique, quæ ei in exsequendo tribuitur.

CANONES.

I. Proprietates posterioris ordinis, Deo, secundum priores, hoc est, simplicissime & infinite tribuuntur.

II. Hinc non in concreto tantum, sed in abstracto quoque de Deo prædicantur.

Non enim tantum vivens, | ipsa vita, sapientia, bonitas, sapiens, bonus, justus; sed & iustitia esse dicitur.

III. Cum vita Dei simplicissima & infinita sit, Igitur,

1. Vita Dei, & vivere ejus, idem sunt.
2. Vivendi causam aliam non habens, vivendi tamen causa est aliis omnibus viventibus, sic ut ejus respectu mutuatuiam & precariam vitam obtineant.
3. Vita Dei immutabilis, perfectissima, & beatissima.

IV. Cum intellectus Dei simplicissimus & infinitus sit, Igitur,

1. Seipsum primario, tanquam infinitum objectum cognoscit.

2. Omnia, ut creaturis abscondita, exquisitissime novit.

3. Cuncta cognoscit per seipsum.
4. Idque uno & simplicissimo actu, nec enim revelatione, nec discursu poetico, aut diazoetico, à notiori ad ignotius, opus habet.

5. Præterita & futura æquè ei nota sunt ac presentia.

6. Scientia Dei infinita est.

7. Immunita ab omni ignorantia aut oblivione.

V. Cum Voluntas Dei simplicissima sit, Igitur,

1. Nec

1. *Nec duæ, nec plures, nec contrariæ sunt Dei voluntates.*

Varie quidem sunt Vo-
luntatis distinctiones, ut
infra Doctrina de decre-
tis divinis ostenderet: sed
nominis potius quam rei
sunt.

2. *Primarium voluntatis divinæ objectum, est ipse Deus.*

3. *Voluntas Dei liberrima est.*

4. *Nihil fit nolente seu invito Deo.*

5. *Voluntas Dei, pro vario objecto, alia atque alia
sortitur nomina; nimirum, Sanctitatis, Bonitatis, A-
moris, Gratiæ, Misericordiæ, Iræ, Justitiæ, & si-
milium.*

VI. *Cum potentia Dei simplicissima & infinita sit;
Igitur,*

1. *Potentia Dei unica est.*

2. *Verè omnipotens est Deus, & non solum potest
quicquid vult, sed plura quam vult.*

3. *Ex potentia Dei actus, seu realis rei non concludi-
tur, nisi cum potentia conjuncta sit voluntas.*

4. *Objectum omnipotentia Dei est, quicquid ejus na-
tura non est adversum, & contradictionem non im-
plicat, adeoque non ad sua ipsa potius est quam ad sua
opposita.*

Mentiri itaque, factum infe-
rum reddere, corpus huma-
num facere infinitum, & si-
milia, Deo tribui nequeunt;
hæc enim impotentia po-
tius quam potentia forent.

5. *Potentia Dei plane irresistibilis est.*

CAP. II. In quo

De Personis Deitatis.

Personæ Deitatis sunt subsistentiæ, quarum quæ-
libet essentiam Dei totam habet, proprietatibus
interim incommunicabilibus differentes.

CANONES.

I. Personæ, Triadis, & Ὁμοουσίῳ vocabula, etsi totidem syllabis in Scripturis non reperiuntur, Scripturis tamen consentanea sunt, & utiliter in Ecclesia usurpantur.

II. Vox ὁμοουσίως & ὁμοουσίως latior est quam vox Personæ.

Τὸ ὁμοουσίως & ὁμοουσίως incommunicabili ab alio differens. Apostolus tamen Heb. 1.3. vocabulo ὁμοουσίως pro Persona, μετὰ ἀλλη-πλῆκως utitur.

III. Persona divina nec Dei seu Deitatis Species est, nec pars ejus, nec res à Deitate alia, nec nuda relatio, nec τὸ πρῶτον tantum τῆς ὑπάρξεως: sed Essentia Dei, cum certo τῆς ὑπάρξεως τὸ πρῶτον.

IV. Nec tamen Persona compositum quid est ex ente & ente, nec Essentia Dei & τὸ πρῶτον τῆς ὑπάρξεως sunt res & res, sed res seu ens & modus entis.

Personæ Deitatis tres sunt: Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Pater est prima Deitatis Persona, à seipso existens, Filium ab æterno gignens, & cum eodem Spiritum sanctum producens.

Filius est secunda persona, à Patre ab æterno genita, cum Patre Spiritum sanctum producens.

Spiritus sanctus est tertia Deitatis persona, à Patre & Filio ab æterno procedens.

CANONES.

I. Trinitas non numerus numerans est, sed numeratus.

II. Trinitatis dogma, non est Ecclesiæ traditio tantum, sed doctrina in Sacris literis expressa.

Contra

Contra Pontificios, qui ad imperfectionem Scripturæ evincendam, contrarium asserere non verentur.

III. Etsi Veteris Testamenti tempore doctrina SS. Trinitatis obscurior fuerit, non tamen plane ignota fuit.

Genes. 1. 1. In principio creavit Deus cælum & terram. & vers. 2. Spiritus Dei inebabat superficiem aquarum. & vers. 26. Faciamus hominem. Psalm. 33. 6. Verbo Jehova cæli facti sunt, & Spiritus oris ejus. totus exercitus eorum. 2 Sam. 23. 2. Spiritus Jehovæ locutus est in me, & sermo ejus per linguam meam. Esaiæ. 6. vers. 3.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, est Jehova exercituum. Esa. 63. v. 9. Angelus faciei ejus (Dei Patris scilicet) servavit eos. & vers. 10. Ipsi rebellantibus & dolore afficientibus Spiritum Sanctum ejus. Quæ testimonia tametsi pertinaces Judæi eludere satagant, Christianæ tamen menti satisfaciunt.

IV. Gloriosa autem testimonia sunt in Novo Testamento.

Matth. 3. 16. Et aperti sunt ei (Domino Jesu) cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem & venientem super illum. Et vers. 17. Et ecce vox è cælis adfuit, dicens, Hic est Filius ille meus dilectus, in qua acquiesco. Mat. 28. 19. Baptizate eos in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti. Joh. 14. 16. Ego rogabo

Patrem, & alium Consolatorem dabit vobis. & 15. 26. Cum venerit Consolator ille, quem ego mittam vobis à Patre. 2. Cor. 13. 13. Gratia Dei, Christi, & Charitas Dei, & Communitio Spiritus sancti sit cum vobis omnibus. 1. Joh. 5. 7. Tres sunt qui testificantur in cælis, Pater, Sermo, & Spiritus Sanctus.

V. Accedunt his, probationes divinitatis Filii & Spiritus sancti. 1. à nominibus. 2. à proprietatibus. 3. ab operibus. 4. ab honoribus divinis. Ergo;

1. Filii Deitatem probant,

I. Nomina divina.

In Veteri Testamento, Angelus ille Fæderis, Mal. 3. 1. qui patribus frequenter apparuit, in prælium in-

carnationis, Dei Filius fuit & passim appellatur Jehova & Deus. Gen. 16. 13. & 18. 1. & 32. 1. (qui locus confertur

feratur cum Hosea 12. 6.)
Exod. 3. 15. Jos. 6. 2. Zach.
3. 12. & 3. 1, 2.

Novi vero Testamenti
testimonia clarissima sunt.
Joh. 1. 1. Et sermo erat Deus,
& 17. 3. Hec autem est vita
eterna, ut te cognoscant illum
solum verum Deum, & quem
misiisti Jesum Christum. Joh.

20. v. 31. Hec autem scri-
pta sunt, ut credatis Jesum
esse Christum, Filium Dei.
Act. 20. v. 28. Ecclesiam De-
us proprio sanguine redemit.
Roman. 9. ver. 5. Deus bene-
dictus in secula. Tit. 2. 13.
Magnus ille Deus. Talia
in Apocalyp. frequentissima
sunt.

II. Proprietates divine.

1. Aternitas.

Joh. 8. 58. Priusquam Abraham esset, ego sum. Apoc. 1.
8. Ego sum a & w. Qui est, qui erat, & qui futurum est.

2. Omniscientia.

Joh. 2. 24, 25. Noverat omnes; nec opus erat, ut quis-
quam ei testaretur de homine; ipse enim sciebat quid esset in
homine.

3. Omnipresentia.

Matthi. 28. 20. Ego vobiscum, usque ad consummationem
seculi.

4. Omnipotentia.

Joh. 5. 19. Quaecunque Pater facit, haec Filius pariter fa-
cit. Heb. 1. 3, Sustinet omnia Verbo suo potente.

III. Opera divina.

Joh. 14. 11. Credite Patrem in me, & me in Patre esse &
in multis, propter opera. Falsum creditur quod in multis.

IV. Honor divinus.

In ipsum credendum, Joh. 3. 16. In ejus Nomen bapti-
zandum, Matt. 28. 19. Ad ejus Nomen stectendum omne
genus, Phil. 2. 10.

2. Spiritus S. Deitatem probant,

I. Nomen, Deus.

Act. 5. 3. Dixit autem Petrus, Anania, cur implevi Sa-
tus cor tuum, ut mensureris in Spiritum sanctum? & v. 4.
non homini sed Deo mentitus es.

II. Pro-

II. *Proprietates.*1. *Aternitas.*Gen. 1. 2. *Spiritus incubabat superficiæ aquarum.*2. *Omnipresentia.*Psal. 139. 7. *Quid abibo à Spiritu tuo?*3. *Omniscientia.*1 Cor. 2. 10. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.*4. *Omnipotentia.*

Hæc ex operibus ejus manifesta est.

III. *Opera divina.*1. *Creatio omnium.*

Gen. 1. 2. Psal. 33. 6. Job. 26. 13. & 33. 4.

2. *Conservatio omnium.*Gen. 1. 2. *Incubabat aquis: simile à Gallinis pullis infidentibus, eosque foventibus.*3. *Missio & Unctio Christi.*Esa. 61. 1. *Spiritus Domini super me, quoniam unxit me.*2. *Dona linguarum & miraculorum.*1 Cor. 12. 4. *Varia dona, sed idem Spiritus.*IV. *Honores divini.*

1. In eum credendum, juxta Symbolum. 2. In ejus Nomen baptizandum, Mat. 28. 19. Ad eundem preces dirigendæ, 2 Corinth. 13. 13.

Apoc. 1. 4. ubi septem Spiritus dicuntur, non numeri, sed donorum respectu. Unde vetus Ecclesia canit, Tu Se-
piformis munere.

V. *Differentia Personarum cernitur in ordine, proprietatibus, & modo operandi. Ordine differunt; quia Pater est prima, Filius secunda, & Spiritus sanctus tertia persona. Proprietatibus, quia Pater non essentia tantum, sed & personæ ratione est à seipso, Filius à Patre, Spiritus sanctus à Patre & Filio. Modo operandi; quia Pater à se, Filius à Patre, Spiritus sanctus ab utroque agit.*

VI. Trinitas Personarum non tollit Unitatem Essentie: tres sunt Personae, sed unus est Deus.

Deut. 6. 4. Audi Israhel, *nās per ipsum.* Ephes. 4. 6. *Unus Deus & Pater omnium.* 1. Cor. 8. 4. Nobis Deus unus est, Pater ille, a quo omnia & nās in ipso: & *unus Dominus Iesus Christus.* 1. Joh. 5. 7. *Et ibi tres unum sunt.*

VII. Hinc vox Deus, nunc ὁ Θεός de tota SS. Trinitate, nunc ὁ Θεός de certa ejus persona usurpatur.

Act. 20. 28. Deus Ecclesiam proprio sanguine acquisivit. Hic Nomen Dei ὁ Θεός de Filio intelligitur.

VIII. Unitas trium personarum SS. Trinitatis consistit in ὁμοουσία, ἰσοότης, & Περὶ χάρις.

IX. ὁμοουσία seu ἑνότης est, quā tres personae co-essentiales, seu ejusdem essentiae existunt.

Non enim sunt ὁμοιοῦτοι, i. e. similis essentiae; nec ἀνόμοιοι, i. e. dissimilis essentiae; nec ἑτερόιοι, i. e. diversae essentiae; nec ταυτέιοι, h. e. ejusdem essentiae specificae.

X. ἰσοότης est, quā tres Personae Deitatis aequales sunt, Essentiā; Proprietatibus; Actionibus essentialibus; Gloriā & Honore. Unde Filius & Spiritus sanctus non minus quā Pater, est αὐτόθεος, αὐτοζών & αὐτοδυναστεύων.

XI. Περὶ χάρις est, quā Personae artēlissime unitae sunt, ut maneat alia in alia, & cum alia.

Joh. 14. 11. Credite mihi, Patrem in me & me in Patre esse.

CAP. III. In quo

De operibus Dei, & de decretis divinis in genere.

Sic Deus in se consideratur. Nunc consideramus quoque in operibus.

B

Sunt

Sunt autem opera Dei Essentialia, aut Personalia.

Essentialia sunt, quæ toti SS. Trinitati sunt communia.

Personalia sunt, quæ singulis personis sunt propria.

Utraque tum essentialia, tum personalia, sunt opera ad intra, aut ad extra.

Opus Dei ad intra est, quod non ad terminum extra Deum refertur.

Velut Intellectio, quâ Deus intelligit seipsum; Generatio Filii, Productio Spiritus sancti.

Opus Dei ad extra est, quod ad terminum extra SS. Trinitatem refertur.

Talla sunt Prædestinatio, Creatio, & similia, quæ creaturas, tanquam terminum extra Deum respiciunt.

CANONES.

I. Unum idemque opus ad extra, diverso respectu, personale est aut essential.

Sic Incarnatio Christi, inchoativè, essential opus est toti SS. Trinitati commune; terminativè verò opus est personale solius Filii. Et si enim Pater quoque & Spiritus S. sit causa Incarnationis Christi; solus tamen Filius incarnatus est. Sic tamen si Creatio, Redemptio & Sanctificatio, essentialia sint opera totius SS. Trinitatis; alio tamen re-

spectu personalia dicuntur. Pater enim Creator appellatur; quia fons est, ut SS. Trinitatis; sic operationis; & Filius ac Spiritus sanctus agant à Patre. Filius Redemptor nominatur; quia assumptionis humanâ naturâ Redemptionis opus peregit. Spiritus S. verò Sanctificator dicitur; quia ut Consolator & Sanctificator à Christo mittitur.

II. Opera ad extra sunt indivisa, seu omnibus personis communia.

Hoc axioma ex priori consequitur; ut enim essentia communis est omnibus personis, ita opera quoque essentialia.

III. Unum-

III. Unumquodque tamen opus unum manet, principio essentiali, actu efficiendi, & effectu ipso.

Opera Dei ad extra sunt *ἐμμενέουσα*; immanentia seu interna; vel *μεταβαίνοντα*, transeuntia seu externa.

Immanentia seu interna opera sunt, quæ intra Dei essentiam fiunt: atque huc pertinent Dei Decreta.

CANONES.

I. Non omne opus ad extra statim est opus externum.

Decretum Dei est opus ad extra, quatenus ad creaturas seu rem extra Deum refertur; est, tamen opus internum; quatenus in ipsa Dei essentia permanet.

II. Immanentia seu interna Dei opera, non sunt res ab essentia Dei diversa.

Quicquid enim in Deo est, Deus est, ut supra ex simplicitate divinæ essentiae collegimus: & ut in Deo Essentia & Esse non differunt, ita in ipso Voluntas & Velle non realiter differunt.

Decretum Dei, est interna Voluntatis divinæ actio, quâ de iis, quæ in tempore fieri debebant, ab æterno liberrimè & certissimè statuit.

CANONES.

I. Appellatur (a) *ὡς ἐπιστήμη βελή*, definitum consilium; (b) *ἡ χεὶρ καὶ ἡ βελή τοῦ Θεοῦ*, manus & consilium Dei; (c) *εὐδοκία τοῦ Θεοῦ*, beneplacitum Dei & æterna Dei providentia.

(a) Act. 2. v. 23. (b) Act. 4. 28. (c) Ephes. 1. 9. tur ab actuali Providentia, quæ nihil aliud est, quàm Decretorum Dei executio.

II. Nominatur quinetiam Voluntas Dei, & quidem Voluntas beneplaciti.

Decretum revera est ipsissima Dei voluntas, docendi tamen causâ Voluntas ut causa efficiens. Decretum verò, ut effectum consideratur. Caterùm cum variè *Voluntatis* vocabulum accipiat, variis quoque modis à Theologis distinguitur: in *Voluntatem beneplaciti* & signi; in antecedentem & consequentem; in absolutam & conditionalem; in occultam & revelatam. Verùm hæc non sunt reales *Voluntatis* divinæ distributiones aut partitiones, sed tantùm nominis distinctiones. Propriè loquendo, *Voluntas* Dei non nisi unica est, quæ beneplaciti *Voluntas* dicitur; quia hæc pro liberissimo suo beneplacito, quid fieri debeat, decrevit: *Voluntas* item antecedens, quia prius quàm res ulla creata exsisteret, & ab æterno apud Deum rata fuit: *absoluta* quinetiam, quia solo Dei beneplacito nititur, nec ab aliis, quæ in tempore fiunt, pendet: *occulta* denique, quia à priori nemini Ange-

lorum aut hominum innoscit. Impropiè verò voluntatis divinæ nomine intelliguntur, quæ vulgato comprehenduntur versiculo,

Præcipit & prohibet, permittit, consulit, implet.

Ut enim Magistratûs mandata *Voluntas* ejus appellantur; ita *Voluntatis* nomen tribuitur præceptis, prohibitionibus, promissionibus, nec non ipsis factis & eventis. Atque hæc *Voluntas signi* dicitur, quia significat quid Deo gratum sit, quid velit à nobis fieri; *voluntas* quinetiam *consequens*, quia æternam illam antecedentem sequitur: *condicionalis* item, quia Dei præcepta, prohibitiones, comminationes, & promissiones adjunctam habent conditionem obedientiæ & inobedientiæ: *revelata* denique, quia hæc Verbo Dei quotidie exponitur. Hæc distinctio *Voluntatis* probe observanda est, nè in Deo aut realiter diversæ aut contrariæ voluntates statuantur.

III. *Præter Voluntatem Dei non sunt etiam quæ contra ejus voluntatem fiunt.*

Possunt enim multa fieri contra voluntatem signi, quæ tamen conformia sunt voluntati beneplaciti. *Voluntate signi* Deus lapsum hominis noluit, i-

mò severissimè prohibuit; voluit tamen ac decrevit eundem, voluntate beneplaciti; quatenus medium erat patefaciendæ gloriæ suæ.

IV. *Decreto igitur & voluntate Dei sunt bona & mala; illa efficiente, hæc permittente.*

V. De-

V. *Decretum tamen seu Voluntas Dei nullius mali aut peccati causa est : etsi quicquid decrevit Deus necessario eveniat.*

Cum enim mala decreta sint, voluntate non efficiente sed permittente, Decretum Dei non est causa mali. Nec ideo mali causa est Dei voluntas, quod decreta Dei ἀμεταμέλητα, & inevitabilia sint; non enim eveniunt necessitate coactionis, sed necessitate tantum immutabilitatis.

VI. *Necessitas Decretorum Dei non tollit libertatem in creaturis rationalibus.*

Ratio; quia non est necessitas coactionis, sed immutabilitatis. Lapsus Adami decreti divini respectu imò severissime, ne peccaret; interea admonitus.

VII. *Nec tollit contingentiam in causis secundis.*

Multa enim causarum secundarum respectu contingentia sunt, quæ consilii Dei respectu necessario eveniunt.

VIII. *Decreti divini, præter liberrimam Dei voluntatem & beneplacitum, causa impulsiva nulla dari potest.*

IX. *Finis Decreti divini summus est Dei gloria.*

X. *Decretum Dei in se unicum & simplicissimum est, nec in eo datur prius aut posterius.*

XI. *Rerum verò decretarum respectu sic distinguitur, ut quo ordine eveniunt, eo ut evenirent, Deus decrevisse dicatur.*

Ineptæ sunt hæ Quæstiones: An Deus prius hoc aut illud decreverit? An prius de fine, an de mediis statuerit? Cum enim Dei decretum in se actio una & simplicissima sit, non datur in illo prius & posterius, sed rerum tantum decretarum

respectu distinguitur. Hæc ratione dicimus, decrevisse Deum. 1. Creare hominem. 2. Donare eum imagine sua, sed amissibili. 3. Permittere lapsum ejus. 4. Ex lapsis alios sibiipsis relinquere; alios erigere, & ad vitam æternam servare.

C A P. I V. In quo

De Prædestinatione.

Decretum Dei creaturarum respectu, generale est aut speciale.

Generale Decretum est, quo in universis creandis & conservandis gloriam potentia, sapientia, & bonitatis suæ declarare constituit,

Speciale Decretum *Prædestinatio* dictum est, quo in creaturis rationalibus eligendis aut reprobandis gloriam gratiæ, misericordiæ, & justitiæ patefacere decrevit.

C A N O N E S.

I. Etsi Prædestinatio in mente Dei unus & simplicissimus actus sit, pro nostri tamen intellectus infirmitate, in Prædestinationem ad finem & ad media distinguitur.

II. Prædestinatus ad finem, prædestinatus quoque est ad media.

Prædestinatio est Angelorum aut hominum.

Angelorum Prædestinatio est, quâ Deus Angelorum, alios quidem in felicitate primæva, in Christo capite, æternum servare; alios verò sibi ipsis relinquere, & stationem suam sponte deferentes, æternum punire constituit, ad patefaciendum gloriam gratiæ & justitiæ suæ.

Hominum Prædestinatio est, quâ Deus ex humano genere ad imaginem suam creato, sed suâ sponte in peccatum prolapsuro, alios quidem per Christum æternum servare; alios verò sibi in miseria sua relictos, æternum damnare constituit, ad patefaciendum gloriam misericordiæ & justitiæ suæ.

Partes igitur hujus Decreti duæ sunt; Electio, & Reprobatio.

C A N O -

CANONES.

I. *Prædestinatio est decretum absolutum, & non est.*

II. *Absolutum est respectu causæ efficientis impulsivæ, quæ nec in eligendis, est fides, nec in reprobandis, peccatum, sed liberrima Dei voluntas.*

Fides sanè, aut prævisa sanctitas, causâ electionis non est; non enim idèo eligitur homo, quia crediturus, sed idèo credit, quia electus est, Act. 13. 48. *Et crediderunt quotquot ordinati erant ad vitam æternam.* Nec electi sumus, quia sancti futuri eramus, sed ut sancti essemus & inculpati coram eo per charitatem, Eph. 1. 4. *Nec pecca-*

tum prævisum causâ est reprobationis, alioquin enim omnes essemus reprobat. Pro liberrimo autem suo beneplacito Deum egisse, manifestum est ex illo, Luc. 12. 32. *Placuit Patri tibi tradere Regnum.* Et Roman. 9. 16. *Miserebor cujus miserebor.* & vers. 18. *Itaque cujus vult, miserebitur; quem autem vult, indurabit.*

III. *Non absolutum autem est, respectu materiæ seu objecti & mediorum, quibus decretum hoc exsequitur.*

IV. *Materia enim seu objectum Electionis & Reprobationis non est homo absolute consideratus, sed suâ sponte in peccatum lapsurus.*

Rationes evidentissimæ sunt: 1. Quia decretum de patefaciendâ misericordiâ & irâ seu justitiâ, peccatum præsupponit: misericordia enim nulla est, nisi erga miserum, & justitia seu ira justa

nulla est, nisi erga peccatorem. 2. Quia reprobari non potest, nisi quod est reprobabile: Atqui homo non qualis à Deo creatus, sed qualiter à Satana deformatus, reprobabilis est.

V. *Peccatum itaque non est reprobationis causa impulsiva: sed materiæ seu objecti conditio necessaria. Licet autem non causa sit reprobationis, est tamen causa reprobabilitatis.*

- Differunt enim reprobabilis & reprobatio, ut potentia & actus. Propter pecca-

tum reprobabiles erant omnes homines, sed non idèo omnes sunt reprobat.

VI. Præsupponit itaque Prædestinatio Decretum,
 1. De homine creando. 2. De donanda homini cre-
 ando imagine Dei, sed amissibili. 3. De lapsu ejus per-
 mittendo.

VII. Media verò exsequutionis sic comparata
 sunt, ut licet pro liberrimo suo beneplacito Deus agat,
 tamen nec electi gloriandi, nec reprobi conquerendi cau-
 sam justam habeant. Illis enim ind. bita gratia confertur;
 his vero debita pœna infertur.

VIII. Diverſæ Quæſtiones ſunt: 1. Quo jure
 Deus hominem, creaturam ſuam, reprobet? 2. Cur non
 omnes, ſed quosdam elegerit, quosdam verò reprobavit?
 3. Cur hunc, e. g. Petrum, elegerit; alium verò, e. g.
 Judam, reprobavit? Ad primam reſpondetur ex cauſa
 materiali; quia homo, quâ lapſurus reprobabilis erat. Ad
 ſecundam, ex fine, quia Deus gloriâ miſericordiæ &
 juſtitia pateſcere voluit. Ad tertiam denique, ex cauſa
 impulſiva, quia ſic ei placuit.

Simile. Si quærat, cur
 figulus ex eadem maſſa di-
 verſiſſima vaſa efficiat? re-
 ſpondetur ex fine, ad diver-
 ſos in œconomia uſus. Rur-

ſus ſi quærat, cur ex hac
 maſſæ particula urceolum,
 ex alia matulam efficiat? re-
 ſpondetur ex cauſa impulſi-
 va, quia ſic figulo placuit.

IX. Chriſtus, aut ut Deus, aut ut *ὁ ἐκ πατρὸς
 γεννητός* & Mediator noſter conſideratur: priore modo,
 cum Patre & Spiritu S. cauſa efficiens eſt Electionis
 noſtræ: poſteriore modo eſt Electionis exſequendæ me-
 dium.

Dicimur itaque electi in
 Chriſto, Eph. 1. 4 nempe per
 ipſum ad ſalutem deducen-
 di, ver. 5. Decretum de no-
 bis ſervandis, eſt præde-

ſtinatio ad finem: Decre-
 tum verò de Chriſto, tan-
 quam Capite nobis dan-
 do, eſt prædeſtinatio ad
 media.

X. Voces hæ, *ἐκλεκτοί*, *ἀγαπητοί*, & *ἀπο-
 κειμένοι*, eſſe quandoque pro iſdem accipiantur; do-
 cendi cauſâ tamen ſic diſtingui poſſunt, ut *ἐκλεκτοί*
 ipſum

ipsum servandi propositum; *ἀεὶ ὡς*, gratuitam illam benevolentiam, quā nos pro suis agnoscit; *ἀεὶ ὡς* μὲν ὅς verò prædestinationem ad Christum aliāque salutis media indiget.

Roman. 8. vers. 28, 29. Novimus autem, iis qui diligunt Deum omnia simul conferre ad bonum, iis videlicet qui (*καὶ ὡς* *ἐκείνους*)

ex proposito vocati sunt. Nam (*ὡς ὡς* *ἐκείνους*) quos præscivit, (*καὶ ὡς* *ἐκείνους*) & prædestinavit, ut conformes fiant imagini Filii sui, &c.

XI. Insuper planè sunt, qui Electionem sic agnoscunt ut negent Reprobationem.

Quia reprobationem non minus quàm electionem esse docet Scriptura, Esi. 41. 9. Eligo te, non reprobo. Malach. 1. ver. 3. Jacobum dilexi, Esavum odio habui. Roman. 9. ver. 18. Cujus vult miseretur, quem autem vult, indurat. Rom. 11. 7.

Electi assequuti sunt, vel qui occalluerunt. 1 Thess. 5. v. 9. Non constituit Deus nos ad iram, sed ad salutem. 2 Tim. 2. 20. Vasa ad decus & ad dedecus. Judæ v. 4. Surreperunt quidam homines, prius jam olim descripti ad hanc damnationem.

XII. Ut Christus causa est non Electionis, sed salutis: ità infidelitas causa est non Reprobationis, sed Damnationis.

Differt Damnatio à Reprobatione ut medium executionis à decreto.

XIII. Damnatio non est finis reprobationis, sed pæfectio gloriæ justitiæ Dei.

Non igitur rectè dicitur homo creatus ut damnaretur; damnatio enim non finis est, sed medium executionis, cujus homo reprobus se spontaneâ malitiâ reum facit.

XIV. Reprobationis, docendi causâ, duo actus statuuntur: indebitæ gratiæ negatio, quæ præteritio; & debita pœnæ destinatio, quæ prædamnatio dicitur.

X V. *In exploranda Electione nostra, methodo analytica progrediendum à mediis exsequutionis ad decretum, facto initio à Sanctificatione nostra.*

Tali Syllogismo, Qui-
cunque in se sentit donum
Sanctificationis, quâ pecca-
to morimur & vivimus justi-
tiæ, is justificatus, vocatus,
seu vera fide donatus &
electus est. Arqui per Dei
gratiam hoc sentio. Ergo
justificatus, vocatus, & ele-
ctus sum.

X V I. *Diabolicum verò hoc argumentum est, Si electus sum, bonis operibus non opus est: Si reprobus, bona opera frustranea sunt.*

Primum enim non est
Christiani hominis dicere,
Aut electus sum, aut repro-
bus; sed potius fidem suam
tanquam Electionis medium
explorare, 2 Corinth. 13.
ver. 5, 6. *Vos ipsos tentate,
annon sitis in fide, vos ipsos
probate. Annon agnoscitis
vosmetipsos, Jesum Chri-
stum videlicet in vobis esse,
nisi reprobi sitis. At spero*
*fore, ut cognoscatis nos non
reprobos esse. Secundò, hic
syllogismus subordinata dis-
jungit, & ἀντίθετα con-
jungit; subordinata enim
minimèque ab electione di-
vellenda sunt bona opera,
quæ sunt ejus exsequendæ &
nobis certificandæ media.
Ἀντίθετα verò sunt, repro-
bum esse & bona opera præ-
stare.*

C A P. V. In quo

De Creatione.

Tantum de internis Dei operibus. Externa sunt,
quæ extra Dei essentiam sunt.

Suntque tum Creatio, tum Creaturarum Guber-
natio, seu Actualis Dei Providentia.

Creatio est, quâ Deus mundum, & quæ in eo
sunt, partim ex nihilo, partim ex materia naturali-
ter inhabili, produxit, ad patefaciendum Potentiæ,
Sapientiæ, & Bonitatis suæ gloriam.

Historia Creationis exstat Gen. 1. & 2.

CANONES.

I. Creare, non tantum est ex nihilo aliquid facere, sed etiam ex materia inhabili supra naturæ vires aliquid producere.

II. Creationis opus & honor nulli Creaturæ, nè Angelis quidem, sed soli Deo tribui debet.

III. Creatio non Creatoris, sed creaturæ est à potentia ad actum transitio.

IV. Potentia illa non est privativa, sed negativa.

Quia materia creationis naturæ suæ inhabilis est ad id quod ex ea creatur: e.g. In pulvere nulla habilitas	aut dispositio erat ad corpus humanum exinde tam artificiosè ac miraculosè extruendum.
--	--

V. Creatione Mundi Deo nulla perfectio accessit: nec Mundum fecit ut inde boni quid ad ipsum perficiendum rediret, sed ut bonitatem suam cum creaturis communicaret.

VI. Creatio aut est speciei cum omnibus individuis, sicut Angeli, Stellæ, & Elementa simul creata sunt; aut est speciei cum quibusdam individuis, vi propagationis insita donatis.

VII. Specialiorem creaturarum cognitionem Physicis relinquimus: suffecerit hoc loco easdem secundum dies creationis singulos perpendere.

VIII. Primus dies creationis tribus operibus illustris est.

1. Angelorum cum cælo supremo (cælo beatorum dicto) creatione.

Nusquam melius refertur Angelorum creatio, quàm ad primum diem; quia cum	terram fundasset Deus, jam ab ipsis erat celebratus, Job. 38. ver. 7.
--	---

2. Materiæ Mundi hujus aspectabilis productione, quæ non omni formâ prorsus caruit; sed perfectione, separatione, ac ornatu, quem deinde paulatim accepit, destituta erat.

3. *Lucis primigeniæ immissione: quæ quidem lux nec ignis elementaris fuit, nec nubes lucida, nec aliud quodpiam corpus, sed qualitas à Deo (qui est lux inaccessa) aeri immissa, postmodum verò quarto die stellis indita.*

I X. *Secundo die constitutum est expansum, aer seu cœlum aereum dictum, quod inferiori sui parte inter aquas superiores, hoc est nubes, & inferiores, mare videlicet, distinguit.*

X. *Tertio die Deus,*

1. *Aquas inferiores terræ adhuc circumfusas separavit, & certis alveis, ut reliqua terra, arida dicta, homini & animalibus commodum exhiberet domicilium, cohibuit.*

2. *Terræ, nullo adhuc semine, nullo Sole existente, vim herbascentem producendis plantis & stirpibus indidit.*

X I. *Quarto die sidera luminaria in cœlo collocata sunt: quorum motus non ab anima aut intelligentia assistente, ut Philosophi fabulantur, sed à vi divinitus indita existit: non secus ac terra insita virtute suâ immota stat.*

X I I. *Usus stellarum triplex est: 1. Distinctio diei & noctis. 2. Notatio vicium & tempestatum anni. 3. Communicatio virium in rebus inferioribus.*

X I I I. *Quinto die aves, pisces, & reptilia creata sunt.*

X I V. *Sexto die animantibus quoque terræ productis, sicque toto hoc mundo, velut amplissimâ domo omnigenâ supellectile instructâ, hominem quoque fecit.*

Ex his Creaturis cum primis Theologia Angelos & Homines considerat, utpote quibus Deus imaginem suam contulit.

CANONES.

I. *Etsi totus Mundus divina potentia, sapientia, ac bonitatis sit speculum, propriè tamen Dei imago solis Angelis & Hominibus tribuitur.*

II. *Imago Dei, partim in naturalibus donis consistit, Angelorum nimirum & animæ humanæ simplici & invisibili substantiâ, vitâ, intellectu, voluntate, & immortalitate; partim in supernaturalibus, beatitudine scilicet primævâ, intellectus & voluntatis rectitudine, majestæque & dominio in reliquas creaturas.*

Angeli sunt Spiritus intelligentes, à corpore liberi.

CANONES.

I. *Angeli non accidentia, neque qualitates, sed vera ipsissima sunt.*

II. *Angeli corporeæ molis & interitus sunt expertes.*

III. *Corpora, quibus Angeli apparuerunt, non erant mera φαντάσματα, neque tamen illis hypostaticè unita, sed certis ministerii causa liberè assumpta.*

IV. *Angeli in loco sunt non circumscriptivè, sed definitivè.*

V. *Angeli in pluribus locis simul esse nequeunt.*

VI. *Angeli reverà de loco in locum moventur.*

Homo est creatura, corpore ex terra primitus formato, deinceps verò seminis traduce propagato; animâ verò rationali divinitus inditâ constans.

Non improbamus hinc Philosophorum definitionem, quâ hominem, animal rationale esse dicunt.

Interim ad institutum nostrum, in schola Theologica, rectius hoc pacto hominem describimus.

CANONES.

I. *Triplex miraculosa corporis humani productio in Scripturis traditur. Prima, ex pulvere terre sine patre*

Et matre. Secunda, ex costâ Adam sine matre. Tertia, ex Virginis beatæ sanguine sine patre.

II. *Anima humana non ex seminis traduce propagatur, sed immediate à Deo creata corpori inditur.*

De hominis creatione, Moyses sic scribit, Gen. 2. 7.

Insufflavit Jehova in nares ipsius halitum vitæ, sic homo factus est anima vivens.

Quo loco tria memorantur:

1. *Immediata animæ creatio; dicitur enim halitus Dei.*

2. *Inspiratio ejus; inquit enim, & insufflavit in nares ejus.*

3. *Unio corporis & animæ hypostatica; & factus est anima vivens, νεκρωσικὸς, i. e. animatum vivens.*

Cæterum, hodièque animam à Deo è nihilo creatam homini inspirari, probant sequentes rationes: I.

Quia aliundè esset nostra anima quàm anima Adam; nostra scilicet ex præexistente materia, Adam verò è nulla.

Nec obijci hîc potest, aliam generationis, aliam creationis rationem esse; nihil enim ex materia generatur, nisi quod initio quoq;

ex materia fuit creatum. II. *Quia anima Christi non est ex traduce seminis; nec enim viri ministerio, sed Spiritus S. operatione ex sanguine B. Virginis, conceptus est.*

III. *Quia Scriptura de animarum nostrarum ortu, tanquam de opere creationis, non naturæ, loquitur, Job. 33. 4. Spiritus Dei fecit*

me, & afflavit omnipotens vitam indidit mihi. Zach. 12.

v. 1. Jehova extendit caelos, fundat terram, & format spiritum hominis in eo: ubi manifestè creationis operibus accensetur.

IV. *Quia talis est ejusque genêsis, qualis analysis. At hominis hæc est analysis, ut corpus in pulverem, spiritus verò ad Deum redeat, Eccl. 12. 7.*

Cùm igitur in analysi hominis spiritus immediate ad Deum redeat, immediate haud dubiè ab ipso factus est.

V. *Quia Scriptura inter patres corporum & spirituum apertè distinguit. Hebr. 12. ver. 9.*

VI. *Quia anima est αἰθέριος, ideoque non nisi ex nihilo producitur.*

VII. *Quia si ex traduce generaretur, aut ex anima generaretur, aut ex corpore, aut ex corpore & anima simul.*

At non generatur ex anima; quia ex incorruptibili nihil generatur. Non ex corpore; quia corporca non est.

Non ex corpore & anima simul; quia partim corporca, partim incorporeca esset.

Quòd si igitur ex nihilo producitur, à solo Deo producitur, cujus solius est ex nihilo aliquid facere.

III. *Axiomata*

III. *Axiomata Physica simile generat simile, & homo hominem, nihilominus hoc in negotio vera manent; tum quia homo hominem, persona personam generat; tum quia parentum ministerio generatur corpus, velut animæ subiectum, illudque cum anima à Deo indita unitur, & tandem partu totus homo in lucem editur.*

Non obstat, quòd homo quidem causa efficiens sit hominis, sed non secundum omnes partes. Ut enim hominem occidere dicitur, qui tantum corpus interimit; ita homo hominem generare dicitur,

et si animam non generet.

Nec homo aliis viventibus, hac in parte, est ignobilior; cum potius eam ob causam hominis generatio præstantior sit, quòd Dei operatio immediata cum naturæ operatione concurrat.

IV. *Anima humana immortalis est, non ἐπὶ δῶς & quòd à Deo in nihilum redigi nequeat; sed Dei ordinatione, & quòd à causis secundis destrui non possit.*

V. *Facultates animæ ab anima realiter differunt, ut qualitas seu proprium accidens à subiecto.*

Ratio ex eventu petitur, quia labefactis facultatibus animæ, integra mansit ejus essentia.

VI. *Facultates ejus aut merè organicæ sunt, ut facultas vegetativa & sensitiva; aut ex parte tantum & ad tempus tales sunt, ut intellectus & voluntas. Ille corrupto corpore se non exserunt; hæc & absq; corporis ministerio sese exercere possunt, & corpore destructo se exserunt.*

VII. *Libertas à coactione essentialis voluntatis proprietas existit.*

Secus enim voluntas esset noluntas.

CAP. VI. In quo

De Actuali Dei Providentiâ.

Actualis Dei Providentia est, quâ Deus non solum creaturas suas conservat, sed pro immensa sapientia, bonitate, potentia, iustitia & misericordia, omnia gubernat.

CANONES.

I. Providentiam hanc negare, est Deum ipsum negare.

II. Providentia actualis ab æterna differt, ut executio à decreto.

III. Ut in æterna Providentia voluntas Beneplaciti, ita in hac voluntas signi cumprimis elucet.

IV. Providentia non tantum in scientia, sed & in gubernatione omnium, maximorum & minimorum consistit.

V. Providentia Dei causas secundas non tollit, sed ponit.

VI. Providentiæ Dei respectu, quæ causarum secundarum ratione contingentia sunt, necessaria sunt. Necessitate tamen immutabilitatis, non coactionis.

VII. Providentia Dei longè abest à Fato Stoicorum.

Stoicum enim Fatum	rimæ voluntati subordinat;
causarum secundarum connexioni Deum alligat :	quippe quibus non necessario sed liberrimè, non ex
Christianum verò Fatum,	indigentia sed ex indulgentia utitur.
causas secundas Dei liber-	

VIII. Providentiâ Dei bona & mala reguntur.

IX. Bona reguntur efficaci actione, ad quam pertinet virtutis divinæ præcursor, concursus, & succursus.

X. Mala reguntur actuosâ permissione, adeoque permittendo, determinando, & dirigendo.

XI. Providentia Dei etiam circa inordinata & peccata manet ordinata & incontaminata.

Duo enim in malis actionibus spectanda sunt; actio ipsa, & *avopuā* actionis; actio ipsa, tanquam motus naturalis, sit efficaci Dei operatione: anomia verò seu malitia sit aduosa Dei permissione. Regitur enim peccatum, 1. Permittendo. 2. Determinando & intra limites continendo. 3. Ad bonum eventum dirigendo. Jam verò Deus nullo istorum modorum peccati autor dici potest. Non efficiendo quò materiale, seu actionem naturalem; ut enim in equo alia causa est motus, alia claudicationis: ità aliud est, esse causam actionis, aliud verò, esse causam ad-

hærentis malitiz. Non permittendo pravam actionem; quia peccatum impedire nulla lege cogitur. Non determinando; ut enim, qui incendium restinguit, nè latius grassetur, non causa est incendii: ità qui terminos figit peccato, non causa est peccati. Non dirigendo ad bonum finem; ut enim summum artificium est ex venenatis animalibus salubrem parare medicinam; ità Deo gloriosum est etiam ex tenebris lucem, ex malis boni quid elicere. Patet igitur, quàm frivolum sit illorum commentum, qui ut Deum à peccati labe vindicent, ad nudam & otiosam tantum permissionem confugiunt.

XIII. *Et si Scriptura eandem actionem seu idem opus sæpe Deo, Diabo, & Impiis adscribat; Deo tamen peccatum imputari minime potest.*

Neque in hoc casu ad nudam permissionem recurrendum, sed ex scope & fine de his actionibus judicandum. Aliud enim in una eademque actione Dei, aliud Satanz, aliud Impiorum consilium est. Jobi afflictio Deo ascribitur: *Deus dedit*, inquit Job, *Deus abstulit*: ascribitur quoque Satanz & Sabæis ac Chaldæis, verum ex fine de singulis judicandum. Satanz propositum erat Jobum ad desperationem redigere; Sa-

bæis & Chaldæis decretum erat, furto ac spoliis sancti viri ditari; Deus verò constituit servi sui fidem probare & patefacere. Sic in crucifixione Christi, Pilato propositum fuit in gratia Judæorum & Cæsaris manere; Judæis propositum erat odio & vindictæ cupiditati satisfacere; Dei verò finis erat humanum genus redimere. Hinc nihil fecisse dicuntur, quàm quod Dei manus & consilium decrevit, Act. 4. ver. 28.

XIV. *In*

KIV. Induratio impiorum Deo ut iustissimum iudicium adscribitur, sic, ut neque culpa Deo imputari, nec impij excusari possint.

Impii inexcusabiles hac in parte sunt, quia Deuseos solum indurat, qui seipsos indurant, nec ex mollibus duos, sed ex induratis iusto iudicio induratos facit. Indurant autem seipsos, abusu eorum, quibus maxime emolliri debebant, nempe, I. Longanimitatis Dei. Rom. 2. 4, 5. An copiam benignitatis & tolerantie ejus ac lenitatis contemnitis, ignorantes benignitatem Dei ad resipiscendum deduci? Sed produritie tua & corde quod resipiscere nescis, thesaurizans tibi iram in diem iræ, &c. II. Verbi Dei. 2 Cor. 3. 15. Nam Christi bona fragrantia sumus, in iis qui servantur, & in iis qui pereunt. His quidem odor mortis ad mortem, illis vero odor vite ad vitam. III. Castigationis seu ferulae Dei, quæ incudis instar duriores redduntur. Jer. 5. 3. Percutis eos, sed non dolent; consumis eos, sed renuunt accipere eruditionem; reddunt faciem suam obfirmatorem petram, renuunt converti. Hac ratione, quia se-

ipfos indurant, iustissime indurantur à Deo, qui toties de Pharaone dixit, Tenebo cor ejus, obfirmabo, indurabo cor ejus. Non autem permittendo solum indurat, sed I. Frænum, quo cupiditates impiorum inhibuit, laxando. Rom. 1. 24. Tradidit eos cupiditatibus ipsorum, &c. ver. 28. Tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem. II. Satanæ, tanquam carnifici ipsos tradendo. I Reg. 22. ver. 21, 22. Tandem producit quidam Spiritus, qui consistens coram Jehova, dixit, Ego pelliciam eum, (Ahabum puta) Dicente vero Jehova, Quo pacto? dixit, Egressus ero Spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus. Tum dixit, Pellicies eum, eisdemque prævalebis, exi & fac ita. Ut igitur Magistratus facinorosum carnifici plectendum tradens, nec facinoris nec interitus facinorosi causa est: ita Deo impios Satanæ tradenti, nec indurationis nec exitii illorum culpa imputanda est.

CAP. VII. In quo

De Gubernatione Angelorum.

Providentia Dei actualis cum primis elucet in Angelorum & Hominum gubernatione.

Gubernatio.

Gubernatio Angelorum bonorum est aut malorum.

Bonorum Angelorum gubernatio est, quâ Deus illos in primæva rectitudine & felicitate, in Filio suo tanquam Capite ipsorum, ad laudem gloriøsæ suæ gratiæ confirmavit.

CANONES.

I. Boni Angeli suâ naturâ æquè labiles erant ac mali Angeli.

II. Confirmationem igitur sui in bona, non sibi, sed gratiæ Dei Patris, & Filio tanquam Capiti suo, acceptam ferre debent.

III. Filius Dei Caput Angelorum est, non Redemptionis, sed Creationis & gratiøsæ cum Deo unionis jure.

Nec enim Dei imagine Dei, qui est imago Dei conspiciendi, nec in filios adoptari poterant, nisi in Filio creaturæ. Col. 1. 15.

IV. Angelus ille, qui Patribus in forma humana, in Incarnationis præludium, tam frequenter apparuit, non erat creatus Angelus, sed ipse Dei Filius.

Gen. 19. 13. Dixit Jého-
va ad Abrahamum, Quid
itâ risit Sara? Gen. 32. 28.
Principem te, inquit Ange-
lus ad Jacobum, gessisti
cum Angelo: quod itâ ex-
plicatur Hosea 12. 4. Prin-
cipem se gessit cum Deo. Jo-
suæ 6. ver. 2. Dixit (vir ille,
quem vidit Josua,) Ego sum
princeps militiæ Jého-
væ, &
ver. 5. Deinde dixit Jého-
va ad Jého-
schuam. Vide Zach.
cap. 1, 2, & 3.

V. Etsi nulla inter Angelos sit intercessio, an tamen is ordo ipsis intercedat, ut Principem seu Caput aliud quàm Filium Dei habeant, ex Scripturis non liquet. Rectius sanè per Michaellem Archangelum Filius Dei intelligitur.

Opponi-

Opponitur enim Diabolo tanquam capiti malorum Angelorum. Apoc. 22. v. 7. Michael & Angeli ejus præ-

liabantur cum Dracone. & v. 10. Nunc facta est salus & virtus & Regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus.

V I. Boni Angeli voluntatis divinæ promptissimi sunt Exsequutores: imprimis in Deo laudando & piis custodiendis.

V I I. An verò certi Angeli certis hominibus aut provinciis præsent, anxie non inquirendum.

Nunc enim unius, nunc plurium ministerio Deum uti ex Scripturis manifestissimum est.

Malorum Angelorum gubernatio est, quâ Deus illos à primæva integritate deficientes, & hostes Regni Christi factos, cœlo ejectos, in infernale deturbavit exitium.

CANONES.*

I. Mali Angeli tales sunt non ex creatione, sed ex propria defectione.

I I. Præcipuum illorum peccatum an fuerit superbia, Scriptura non exprimit: certum tamen est non sine superbia admissum fuisse.

Superbia enim, cum quolibet peccato, ἐν τῷ πᾶσι συνίσταται commissio, est conjuncta.

I I I. Tutius cum Juda Apostolo v. 6. Defectionem à prima origine, & desertionem domicilii proprii, illud appellamus.

I V. Mali Angeli Principem habent, quem Scriptura Diabolum κατ' ἐξοχὴν, Veterem item serpentem, Satanam & Draconem nominat.

Vide Apoc. 12. 9.

V. De Tempore defectionis, & numero malorum Angelorum, cum Scriptura nihil habeat, nobis quoque tacendum.

V I. Pœna ipsorum partim in memoria omissa ac irre-

irrecuperabilis felicitatis, partim in sempiterno malorum sensu & cruciatu consistit.

VII. Mansit in malis Angelis simplex, invisibilis, & immortalis substantia.

VIII. Mansit quoque in ipsis non exigua scientia, & in scrutandis etiam futuris sagacitas. Cujus adminicula sunt; 1. Naturalis cognitio. 2. Cognitio experientia ex diuturna experientia. 3. Astrologia. 4. Scripturae notitia, imprimis Prophetarum. 5. Revelatio extraordinaria, quoties Deus ipsorum, tanquam carnificum, ministerio usus est.

IX. Ut autem hæc ipsorum scientia à charitate aliena est, ita ab omni quoque solatio vacua existit, nihilque quàm terrorem ipsis incutit.

Matth. 8. 29. Quid nobis tecum, Jesu Fili Dei? venisti huc nos vexatum anie tem- pus? Jac. 2. 19. Tu credis Deum unum esse, recte facis: & demonia credunt & horrescunt.

X. Mansit quoque in ipsis magna potentia, quam exserunt in corporibus vastissimis loco movendis, in tempestatibus ciendis, in ædibus & montibus convellendis, in aere & corporibus venenato halitu inficiendis, in hominibus occupandis & obsidendis, in sensibus internis & externis, organi aut objecti variatione & mutatione fascinandis.

XI. In corpora tamen cœlestia seu stellas nihil juris ac potestatis obtinent.

Quia tantum ipsis concessa est ἐξουσία τῶ ἀέρος, Eph. 2. 2

XII. Omnis quinetiam ipsorum in inferiora potestas, Dei providentia sic limitata est, ut sine ejus permisso nè minimum quid possint.

Mat. 8. 31. Demones vero precabantur eum, dicentes, Si ejicis nos, permittit nobis abire in gregem porcorum illorum.

XIII. Mali Angeli mira faciunt, sed miracula facere nequeunt.

Miracula enim sunt opera omnem creaturarum potentiam superantia.

CAP. VIII. In quo

De Gubernatione Hominis in statu Innocentiae.

Talis est Angelorum gubernatio: Hominis gubernatio, tum in statu innocentiae, & miseriae, tum in statu gratiae & gloriae elucescit.

Gubernatio Hominis in statu innocentiae est, quâ Deus cum homine fœdus operum iniit, eique sub obedientiae conditione felicitatis perennitatem promissit, inobedienti verò mortem minatus est.

CANONES.

I. Duplex est fœdus Dei cum homine pactum, fœdus operum, & fœdus gratiae: illud ante lapsum, hoc post lapsum.

II. Fœdus operum duplici Sacramento confirmatum fuit, Arbore Vitæ & Arbore Scientiæ boni & mali, utraq̃ue in medio Paradisi collocatâ.

III. usus illarum duplex erat: 1. Ut illius usu, huius vero abstinentia, hominis probaretur obedientia. 2. Ut illa felicitatis perennitatem obsignaret obedientibus, hæc verò inobedientibus summi boni amissionem & summi mali immisionem significaret.

IV. Arbor igitur Vitæ, non ab insita vivificandi facultate, sed à sacramentali significatione sic dicta est.

V. Similiter arbor scientiæ boni & mali, nomen hoc habet à significatione summi mali & boni, ac eventu.

Re ipsa enim homo expertus est quantum bonum amiserit, & quantum malum sibi accersiverit.

VI. Felicitas hominis adhuc integri, imprimis consistebat in Dei imagine.

VII. Ima-

VII. Imaginis divina subjectum primum est anima; secundarium, corpus; quatenus anime operationes se in eo exerunt.

VIII. Imaginis Dei dona partim naturalia, partim supernaturalia erant.

IX. Naturalia erant, anime simplex ac indivisibilis substantia; ejusque facultates, intellectus nimirum & voluntas.

X. Supernaturalia erant, intellectus claritas, voluntatis libertas & rectitudo, appetituum seu affectionum conformitas, totius hominis immortalitas, & dominium in inferiores creaturas.

XI. Intellectus in primo homine ea fuit claritas, ut naturalia omnia, quae in primis principiis per se notis potestate existunt, noverit.

Cujus rei specimen illustre edidit Adamus, cum
men, naturis ipsorum congruens, indidisset. Gen. 2.
cuiuslibet animantium non ver. 20.

XII. Voluntas libera erat, ad bonum & malum indifferens, ut homo in integritate perseverare potuisset, si voluisset: accepit posse, si vellet, non autem velle, ut posset.

<p>Liberum arbitrium pro quadruplici hominis statu quadruplex est. In primo homine liberum erat ad bonum & malum. In homine lapso liberum tantum est ad malum. In homine regenito seu statu gratiae liberum est a malo, & ad bonum per Dei gratiam, sed imperfecte.</p>	<p>In statu gloriae verò liberum erit a malo, & ad bonum perfectè. In statu integritatis potuisset non peccare. In statu miseriae nihil potest quàm peccare. In statu gratiae non potest peccatum in homine regnare. In statu gloriae plane non poterit peccare.</p>
---	--

XIII. Inferiores appetitus omnesque affectus cum ratione congruebant.

XIV. Homo primus etiam corporis respectu immortalis erat, non ἀθάνατος tamen, quasi corpus ex elementis

mentis compositum in principia sua resolvi non potuisset, sed ex fœderis divini pacto; non quod non potuerit mori, sed quod potuerit non mori.

XV. Imperium hominis in creaturas inferiores non solum xlnœi integrum, sed & xlnœi mite fuit & placidum.

XVI. Labor ille, quo paradisum custodire & colere debuit Adam, non cum molestia conjunctus, sed jucundissimus erat.

CAP. IX. In quo

De lapsu primorum Parentum tanquam miseria humane principio.

Tantum de Gubernatione hominis in statu Innocentiæ. Gubernatio hominis in statu miseriæ est, quâ Deus hominem in peccatum sponte prolapsum variis miseriis justo judicio subjecit.

Consistit igitur hic [status in peccato, & miseriis peccatum consequentibus.

Peccatum est *ἀνομία*, seu quicquid Legi divinæ repugnat.

1. Joh. 3. 4. Legis nomine hoc loco tum præcepta & interdicta homini primitus proposita, tum Lex Naturæ	cordi ejus insculpta intelligi- tur. De Legis autem post la- psum instauratione ac ampli- atione infra agetur suo loco.
--	--

CANONES.

I. Peccati nomine aut concretè subjectum *ἀνομία* cum ipsa *ἀνομία*, aut abstractè sola *ἀνομία* indigitatur.

II. Nimis stricta est definitio peccati, per cogitatum, dictum, aut factum.

Taliter à Pontificiis definitur: verum, ut infra, patebit, definitio hæc in peccatum originale non competit.

III. Deus

III. Deus peccati autor citra blasphemiam statui nequit.

IV. Nihil obstat, quin unum idemque, diverso tamen respectu, sit peccatum & poena peccati.

Peccatum primum est, aut ex primo ortum.

Primum peccatum est, inobedientia primorum parentum, quâ Dei interdictum de arbore scientiæ boni & mali sunt transgressi.

CANONES.

I. Causa transgressionis Adam & Evæ nec Deus est, nec decretum Dei, nec denegatio specialis gratiæ, nec lapsus permissio, nec motus naturalis excitatio, nec denique lapsus illius gubernatio.

Non Deus, quia arboris illius fructu homini severissime interdixit. Non decretum ejus; quia illud tantum immutabilitatis, non coactionis, necessitatem infert, nec ad peccandum quenquam impellit. Non denegatio specialioris gratiæ, quâ homo integer maneret; quia ne quidem eam gratiam homi-

ni debuit, quam ipsi dedit; accepit enim posse, si vellet, etsi non acceperit velle, ut posset. Non motus naturalis excitatio; quia motus per se non est peccatum. Non lapsus illius gubernatio; quia malum in bonum convertere, est boni potius quàm mali autorem esse.

II. Peccatum primum Deus noluit & voluit.

Noluit, quatenus peccatum est; voluit & decrevit illud, quatenus est

medium patefaciendæ gloriæ, misericordiæ, & justitiæ.

III. Causa ejus ~~negat~~ ^{negat} ~~apud~~ ^{apud} ~~in~~ ⁱⁿ fuit, antiqui illius serpentis, Satanae, instinctus & persuasio.

IV. Causa ~~negat~~ ^{negat} ~~apud~~ ^{apud} ~~in~~ ⁱⁿ erat, voluntas hominis, per se quidem ad bonum & malum indifferens, sed Satanae persuasione ad malum inflexa.

V. Certi sunt lapsus istius gradus, quibus non simul, sed paulatim homo à Deo defecit; nempe, 1. Incogitantia & πολυμεσισμός in Evæ, cum serpente, absente marito, conferentis. 2. Incredulitas, quâ paulatim Sa-

tane, Dei in hominem benevolentiam in dubium vocantis; mendaciis assentiri ac Deo diffidere cepit. 3. Fructus prohibiti & gloriæ divine affectatio. 4. Factum ipsum. 5. Seductio Adami & ætæ ætæ affectus in ipso quoque excitatus.

V I. Partes hujus lapsus si spectes, rectè totius legis naturalis transgressionem dixeris.

Peccavit enim homo incredulitate, diffidentia, *ἡ ἀπιστία*, idololatria, quæ à Deo defecit, & ex seipso idolum facere sategit, Verbi Dei contemptu, rebellionem, homicidio, intemperantia, furto, reiq; alienæ, inconsulto Dq-

mino, contumacia, falsi testimonii assensu, ambitiosâ denique altioris dignitatis, imò gloriæ soli Deo competentis, affectatione. Unde nimis stricte peccatum hoc per intemperantiam, ambitionem aut superbiam definitur.

VII. Rectè igitur cum B. Apostolo Peccatum hoc *παράβασις, παράνομα, & παράνομον*, hoc est, transgressionem, offensam, & inobedientiam nominamus.

Rom. 5. ver. 14, 18, 19.

VIII. Adamus hoc in negotio, non ut privata, sed ut publica persona, adeoque ut totius humani generis Pater, Caput & Radix considerandus est.

IX. Quicquid igitur accepit & perdidit, sibi & omnibus posteris accepit & perdidit.

Ut caput sibi & membris rationem teneret: ut nobilis sibi & posteris feudum amittit aut servat: ita Adamus felicitatem illam sibi & posteris

perdidit. Ut ex venenata radice nihil salubre nascitur, ita quotquot naturaliter ex Adamo descendunt, peccati illius primi rei nascuntur.

X. Peccatum igitur illud primum non personale tantum est, sed naturale quoque, quippe quo tota natura depravata est, cujus etiam posteri Adami rei tenentur, quotquot nimirum naturaliter ex Adamo descendunt.

Excipitur

Excipitur igitur ab hoc reatu Christus, ex Adamo quidem natus, sed non per Adamum: non naturali generatione, sed per virtutem Spiritus sancti.

XI. Ut igitur persona naturam infecit: ita deinceps natura personas.

XII. ^{od}Primos parentes à Deo in gratiam receptos esse, pie credimus.

CAP. X. In quo

De Peccato Originali, & Libero Arbitrio.

Peccatum ex primo ortum Originale est aut Actuale.

Originale peccatum est nativa illa vitiositas omni & toti homini naturaliter ex Adamo descendenti, propter reatum primi peccati immissa, quâ, libertate ad bonum penitus amissâ, tantum ad malum proclivis existit.

CANONES.

I. Peccatum hoc in Scripturis nominatur peccatum *κατ' ἐξοχὴν*, & corpus peccati, ^a peccatum peccans, ^b peccatum inhabitans, ^c lex membrorum, ^d vetus homo, ^e & caro. ^f

^a Rom. 6. 6. ^b Rom. 7. 13. ^c Rom. 7. 17. ^d Rom. 7. 23. ^e Rom. 6. 6. ^f Joh. 3. 6. Gal. 5. 17.

II. Appellatur etiam concupiscentia.

Rom. 7. 7. Concupiscentiam non nôsem, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

III. Falsò igitur i' am Pontificiū peccatorum numero eximunt, & operibus Dei accensent.

Concupiscentiæ enim nomine aut naturalis concupiscendi facultas intelligitur, quæ homini etiam antelapsum inerat: aut vitiositas facultati isti adhærens, quatenus ei actu primo inest, quæve tantum ad malum inclinatur.

IV. Peccati originalis causa proxima est reatus peccati primi, cuius respectu est iustissima Dei pœna; pars nimirum mortis, quam Deus homini imputatus est.

V. Etsi anima homini immediate à Deo inspiratur, iuncta tamen cum corpore, protinus rea est primi peccati, toti homini imputati, ideoque & illa labe originali inficitur.

VI. Nec ideo peccatum originale peccatum esse desinit, quod nec voluntaria, nec facinorosa nobis sit commissum; sufficit enim adesse natura nostra tò ἀνομιον, ut maxime absit τὸ ἐκδοτικόν.

VII. A peccato hoc originali (excepto solo Christo) nemo hominum immunis est, id quidem R. P. Hugo Mariana: nec solum illud infantibus, sed etiam homini vix dum concepto & nondum nato inest: & ne rapaciter in carnalis luxuriam se magis magisque exerit.

h. Psal. 51. 7. En in iniquitate conceptus sum, & in peccato fovit me mater mea.

2 Cor. 5. 21. Fecit, ut qui peccatum non novit, peccatum esset pro nobis.

VIII. Peccatum originale non tantum in aduersione & ineptitudine ad bonum, sed & in proclivitate ad malum consistit: nec boni tantum primitus accepti est amissio, sed contrarii mali immissio.

IX. Peccato originali, naturalia bona sunt corrupta, supernaturalia verò penitus sunt sublata.

X. Manet igitur intellectus, sed obtenebratus: manet voluntas, sed depravata: manet appetitus inferior, sed totaliter vitiatas.

XI. Hinc etiam in actionibus naturalibus & civilibus nihil boni agere potest homo irrogenitus, sine speciali gratia.

XII. Sine hac speciali Dei gratia nihil præclari à Gentilibus actum fuit.

XIII. Quicquid tamen illud fuit, multiplici cum vanitate

unitate coniunctum fuit, ut etiam principia illorum virtutis coram Deo splendida sint peccata.

XIV. Rara enim opera aut statim sunt, quæ in se bona sunt, sed quæ bene quoque fiunt.

Bonum opus univocè dicitur aut equivocè. Illud bonum est simpliciter & omnium circumstantiarum respectu: istud in se quidem bonum est, sed aut objecti, aut subjecti, aut modi, aut finis respectu vitiosum est. Sanè si finem actionis Gentilium spectemus, patebit, propriæ magis quam divinæ gloriæ ipsos rationem habuisse in actionibus suis.

XV. Etsi reproborum quoque affectus à Deo, velut freno, inhibeantur, non tamen sanantur.

XVI. Supernaturalia verò dona penitus amissa sunt; intellectus nimirum claritas, voluntatis rectitudo, & appetitus cum ratione conformitas.

XVII. Hinc in spiritualibus aut cognoscendis aut agendis, homo, nec quoad actum, nec quoad potentiam, ullum principium in se habet.

XVIII. Edificium igitur in cineribus quærit, qui homini irrogenito liberum arbitrium seu reliquas vires tribuunt, quibus aut bene agat, aut ad conversionem & Dei gratiam acceptandam se præparet.

Qui error est Pelagianorum & Semipelagianorum.

XIX. Mansit quidem arbitrium hominis liberum à coactione, sed non ad bonum & malum.

XX. Imò liberum factum est tantum ad malum, adeoque Servum potius quam Liberum dici meretur.

Intellectum quod attinet, animalis homo non est capax eorum, quæ sunt Spiritus Dei, 1 Cor. 2. 14. Voluntatem si spectes, signum cordis hominis tantum malum est, Gen. 8. 21. Totum denique hominem, vitam spirituali amissam, in peccato mortuum jacere scriptura clamat, Ephes. 2. v. 1. Col. 2. 13.

XXI. Etsi peccatum hoc remissum sit piis patientibus,

rentibus, nihilominus tamen per generationem in posteros transfunditur.

Ratio; quia remissione inhabitans vitium non penitus tollitur, etsi reatus auferatur. Et ut fidei donum non est ex generatione, sed ex regeneratione, ita homo non quæ regeneratus, sed quæ homo, generat hominem. Sicut semina ab arboribus, paleis & siliquis purgata, cum iisdem relurgunt.

CAP. XI. In quo

De Actuali Peccato.

HÆc de peccata Originali. Actuale peccatum est, quo in cogitationibus, cupiditatibus, dictis, aut factis lex Dei violatur.

CANONES.

I. Ex circumstantiarum varietate, varium quoque existit peccatum.

II. Ex causa efficiente, est persona publicæ aut privata, majori aut minori *usque* donata.

III. Ex materia, est cogitatum, concupitum, dictum, aut factum.

IV. Ex forma, est omissionis aut commissionis.

V. Ex fine, est inconsideratum aut affectatum seu contra conscientiam, idque magis ex malitia quàm ex infirmitate; aut contra, magis ex infirmitate quàm ex malitia.

VI. Ex subjecto, est anima imprimis, aut corporis, aut utriusque.

VII. Ex objecto, commissum est in Deum, aut in proximum.

VIII. In Deum commissum est, aut ex fracta aut ex plena voluntate: atque hoc posterius peccatum Scriptura peccatum in Spiritum sanctum & ad mortem vocat.

Matth. 12. 32. 1 Joh. 5. 16.

IX. Est autem peccatum in Spiritum sanctum seu ad mortem, cum quis Spiritus sancti testimonio intra conscientiam suam convictus, eidem tamen hostiliter, petulanter, & elatâ quasi manu, adversatur.

X. Peccatum in homines ledit superiores, inferiores, aut æquales, pluribus aut paucioribus vinculis sanguinis, affinitatis, &c. unitos.

XI. Ex adjunctis, peccatum tale est per se aut per accidens.

Qualia sunt scandala in rebus alioquin indifferentibus. Vide Roman. 14.

XII. Nullum peccatum suâ naturâ veniale est, seu tam leve ut damnationem non mereatur.

<p>Damnatur hoc axioma- te Error Pontificiorum, statuentium quædam pec- cata ex se venialia esse. Ratio patet ex objecto</p>	<p>& effectû; nullum enim peccatum est, quod non cum offensa divinæ ac in- finitæ majestatis Dei sit conjunctum.</p>
--	--

XIII. Eventu tamen, meriti Christi & gratiæ Dei respectu, omnia sunt remissibilia; exceptâ infidelitate finali, & peccato in Spiritum sanctum.

<p>Non quòd gratiâ & me- rito Christi sunt majora: sed quòd gratiæ & Christi</p>	<p>merito repugnent, ac con- juncta sint cum utriusque contemptu.</p>
--	---

XIV. De reliquorum peccatorum gradibus ex circumstantiis judicandum; quarum consideratione exaggerantur aut extenuantur.

<p>Gravius est, e. g. pecca- tum admissum à digniore, quàm ab inferiore. Tanto (enim) conspectius in se cri- men habet, quanto qui peccat, major habetur. Gravius est peccatum appetitu, quàm nudâ cogitatione; gravius</p>	<p>item dicto & facto, quàm appetitu aut cogitatione commisum. Gravius est peccatum affectatum, quàm inaffectatum. Gravius pec- catum commissionis, quàm omissionis, in eodem ge- nere. Gravius est peccatum</p>
---	--

<p>in Deum, quàm peccatum in proximum. Gravius est peccatum in eum commissum, in quo plura nos avocare à peccando debeant, quàm in alium. e. g. pecca-</p>	<p>tum in parentes gravius est, in eodem genere, quàm peccatum in fratrem. Gravius est scandalum datum pusillo, quàm datum aultiori.</p>
--	--

CAP. XII. In quo

De Miseriis Peccatum consequentibus.

HActenus de Peccato. Nunc de Miseria peccatum consequente.

Miseria hæc temporalis aut æterna est.

Utraque corporalis est vel spiritualis.

CANONES.

I. *Totam hominis miseriam complexus est Deus mortis vocabulo.*

Gen. 2. 17. *Quo die comederis ex eo (fructu scilicet arboris scientiæ boni & mali) morte morieris.*

II. *Mortis illius quatuor gradus sunt.*

III. *Primus gradus est mors Spiritualis, quæ est privatio vitæ spiritualis, quâ destitutus homo, vivit tantum peccato.*

Apoc. 3. 1. *Novi opera tua, nempe quod dicaris vivere, sed mortuus sis.*

IV. *Secundus gradus est mors Afflictionum, quæ est privatio felicitatis primæ & immissio omnis generis calamitatum.*

Exod. 10. 17. *Supplices orate Jehovam, ut amoveat à me mortem hanc.*

V. *Tertius gradus est mors Corporalis, quæ est privatio hujus vitæ, & corporis in terram resolutio, spiritusque ad Deum reversio.*

Ecclesiast.

*Ecclesiast. 12. 7. Redde-
ante ipso in pulvèrem,
quemadmodum fuerat: Spi-
ritu autem redierit ad De-
um, qui dedit eum. Redit
anima ad Deum, aut tan-
quam ad patrem, aut tan-*

*quam ad iustum iudicem.
Etsi autem mors Christi
beneficio, in transitum ex
hac vita ad eternam non-
versa sit, hoc tamen loco
consideranda est qualis in se
est.*

VI. Quartus gradus est mors Aeterna, seu status damnatorum, qui mortis corporalis respectu, mors Secunda nominatur.

Apoc. 21. 8.

VII. De statu damnatorum, nihil extra Scriptu-
ram fingendum est.

VIII. Consistit autem hic status, in privatione
summi boni, & immissione summi mali.

IX. Summi boni privatio est, quâ in eternum ex-
clusi erunt Dei & beatorum communione.

Math. 25. 41. Excrabiles abire à me.

X. Summum contrâ malum erit, aeterna communio
cum Diabolo & Angelis ejus.

Math. 25. 41. In ignem infernalem. paratum Diabolo &
Angelis ejus.

XI. Locus damnatis destinatus infernus est.

XII. Ubi verò infernus sit, nec experiri nec scruta-
ri expedit.

XIII. Satis est, in Scripturis nominari gehennam,
(a) fornacem ignis, (b) locum cruciatuum. (c) car-
cerem, (d) abyssum, (e) & stagnum ignis, (f) ar-
dentem igne & sulphure (g).

(a) Math. 5. v. 23. (b) (c) Apocalyp. 9. 1. (f) Math. 13. 42. (c) Luc. Apocalyp. 20. 15. (g) A- 26. 28. (d) 1. Pet. 3. 19 | poc. 21. 8.

XIV. Penarum consideranda est multiplicitas,
gravitas, & aeternitas.

C 5

XV. Multi.

XV. Multiplicitas inde patet, quia cruciatus erunt spirituales & corporales.

XVI. Spiritualium precipui sunt, vermis conscientie non moriens, (a) eumque consequens extrema & ineffabilis compressio & angustia. (b)

(a) Isa. 66. 24. (b) Rom. 2. 9.

XVII. Corporales Ignis inextinguibilis nomine indigitantur; igne autem in hac vita non est exquisitior cruciatus.

Matth. 13. 42. Apoc. 20. 15.

XVIII. Gravitas ejulatu & stridore dentium indicatur.

Sunt enim hæc symptomata summi cruciatus & doloris. Vide Matth. 22. 13.

XIX. Misericordia autem hæc æterna est, è qua reprobis nullæ expectanda liberatio.

Luc. 16. 26. Inter nos & vos ingens hiatus constitutus est, ut ii qui volunt hinc transire ad vos non possunt; neque isthinc huc transire. Apoc. 14. 11. Fumus cruciatus ipsorum ascendit in secula seculorum.

XX. Insulsa, nec multa refutatione digna sunt Pædagogorum, ex Poetarum Ethnicorum somniis petita, de Limbo Infantum, Patrum, & Purgatorio deliria.

C A P. XIII. In quo

De Lege Morali.

HAstenus de statu Innocentiae & Misericordiae: Sequitur status Gratiae & Gloriar.

Partes doctrinae de statu Gratiae dux sunt; prior de Redemptore, tanquam causa hujus status efficiente; posterior de vocatione nostri ad hunc statum.

Redem-

Redemptor ex Lege & Evangelio cognoscitur: ex Lege quidem Redemptionis necessitas; ex Evangelio verò Redemptionis veritas.

Lex est doctrina, quâ Deus, quid à nobis fieri velit, sub comminatione mortis æternæ & promissione vitæ æternæ ostendit, ut *adwajstau* illi satisfaciendi in nobis sentientes, ad Christum quærendum compellamur.

CANONES.

I. *Lex divina per Moſen tradita, à lege naturali, primo homini indita, cujus reliquæ etiamnum in gentilibus quoque cernuntur, non re, ſed ratione tantum differt.*

Rom. 2. 14, 15. *Gentes, enim ſibiipſis ſunt lex. Ut quæ legem non habent, naturâ qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.*

II. *Nemo hominum eſt, præter Chriſtum, qui Legem perfectè ſervârit aut ſervare poſſit.*

III. *Quinimo transgreſſionis ac violationis, totius Legis, omnes ſumus rei.*

Rom. 3. 23. *Omnes peccârunt. ac deficiuntur gloriâ Dei.*

IV. *Duplex igitur eſt noſtra miſeria: quòd vitæ æternæ promiſſione non tantam exciderimus, ſed & mortis æternæ rei ſimus.*

Lev. 18. 5. *Qui fecerit hæc, vivet per ea. Deut. 27. 26. Maledictus qui non præſtiterit verba Legis hujus faciendò ea.*

V. *Duplicem proinde ſatisfactionem requirit à nobis, ſi ſervari velimus. Obligat enim nos ad pœnam, & ad obedientiam; illam comminatio, hæc promiſſio Legis requirit.*

Falſo itaque hæc diſjunctivè pronunciantur: aut nam nos obligari. Obligat nos Lex ad utrumque; nulla enim via eſt ad vitam æternam

ternam perveniendi, quam Legi impletio, de qua Christus inquit, *Fac hæc, & vi-* *ves*, Luc. 10. 28. Si maxime igitur à reatu ac peccata transgressionis libera-

V I. *Neutram satisfactionem cum nos præstare possimus, utramque quærere nos jubet in Christo.*

V II. *Atque hoc sine Lex post lapsum, à Deo, postliminii quasi jure, repetitur.*

Primo enim homini data & indita est, ut propriâ obedientiâ, si vellet, æternam felicitatem consequeretur: homini verò lapsi proponitur, ut omni Legem implendi facultate destitutus, eam impleat per Christum, Roman. 10. ver. 4. *Finis Legis est Christus, ad justitiam, cuius credenti.*

V III. *Promulgatio igitur Legis in monte Sinai Israelitis facta summum erat beneficium.*

IX. *Legem nec tanquam imperfectam Christus correxit, nec velut alter Moses novam sanxit, sed à Pharisæorum corruptelis illam vindicavit.*

Pharisæi præcepta Dei tantum *χρὶ το πνδρ* interpretati sunt, & externam solum obedientiam urserunt, ut ex illorum refutatione patet, Matth. 5. Falluntur igitur Samosateniani & illorum similes, Legem imperfectionis arguentes: ethi enim nostri respectu imperfecta sit, quod nostro vitio ad vitam non sufficiat, perfecta tamen est in se, perfecta quintiam idea justitiæ Regni cælorum existit.

X. *Falso quoque Pontificii astruunt, Legis perfectionem magis in consiliis, quam in præceptis consistere.*

Partes Legis tres sunt: Moralis, Cæremonialis, & Forensis.

Lex Moralis est, quam Deus decem præceptis complexus est.

Regulæ Decalogum rectè intelligendi & explicandi sequentes sunt.

CANONES.

CANONES.

I. Cujusque præcepti interpretatio, ex proximo ejus sine petenda est.

II. Præcepta cum brevissima sint, synecdochica quoque sunt. Ex negativis ergo affirmativa, & contraria; ex præceptis prohibita, & contraria; ex specie genus, & contraria; ex cultu externo internum, & contraria; ex factis & dictis, cupiditates quoque, consilia & actiones; ex relictis denique, correlata sunt intelligenda.

III. Unum idemque ad aliud atque aliud præceptum diverso respectu potest reduci.

IV. Lex generalis cedit speciali.

V. Major est emphasis præcepti negativi, quam affirmativi.

Negativum enim multò latius patet, cum affirmativa circumstantias includant. Af- firmativum obligat semper, sed non ad semper; negati- vum verò obligat semper & ad semper. Exempli gratiā:	ad beneficiendum, proximo semper obligati sumus, sed non ad semper; nec enim semper datur beneficiendi ocasio. E contrario pro- ximum ledere nunquam licet.
---	---

VI. Hinc plura præcepta sunt negativa, quam affirmativa.

VII. Peccata quævis ejus nomen gerunt, quod nominatum prohibetur.

Factum hoc ideò, ut pec- catorum fœditatem melius cognosceremus. Sic Chri- stus libidinosum mulieris,	aspectum Adulterium, & Johannes odium Homici- dium appellat, Matth. 5. 28. Joah. 3. 15.
--	--

VIII. Promissiones terrenæ celestium rerum sunt symbola.

Falsò igitur Servetani & Anabaptistæ somniant, pro- missiones illas tantum ter- renas esse. Terrenæ cele-	stes includunt: sic enim Deo se populo rudi & sub pæ- dagogo agenti, accommo- dare visum est.
--	--

Partes Decalogi duæ sunt: Præfatio, & Præcepta.

Præfatio

Præfatio duplex est: una Mosis, altera Dei.

Mosis præfatio hæc est: *Tum elocutus est Jehova omnia hæc verba.*

Dei præfatio verò sic sonat: *Ego sum Jehova Deus tuus, qui eduxi te è terra Egypti.*

Quibus verbis authoritatem *אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ*, & plenum præcipiendi imperium demonstrat, rationibus petitis, 1. Ab essentia sua divina, cujus symbola sunt no-

mina, *Jehova, Elobim.* 2. A fœdere gratiæ, cujus nota est vox complexa, *Deus tuus.* 3. A redemptionis beneficio, cujus typus est liberatio Israelitarum ex *Egypto.*

Præceptorum duæ sunt tabulæ: prior de officio nostro erga Deum; posterior de nostro officio erga proximum.

Prioris tabulæ summa est, *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis.*

Requirunt hæc verba tum sinceritatem, tum perfectionem dilectionis: sinceritatem, quia *cordis, anima, &*

omnium virium fit mentio: perfectionem, quia *toto corde, tota anima, & totis viribus* Deum diligere jubemur.

Ad hanc tabulam quatuor præcepta pertinent.

Primum indicat, quis pro vero Deo sit colendus.

Secundum, Quo ritu coli velit.

Tertium, Quæ reverentia nomini Dei, in tota vita exhiberi debeat.

Quartum, Quibus temporibus legitimus Dei cultus publicè sit testificandus.

Posterioris tabulæ summa est, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.*

Mandatum hoc priori simile dicitur; quia ut illud summa est quatuor primorum præceptorum, ita hoc summa est sex ultimorum præceptorum de charitate erga proximum.

Huc igitur refertur,

1. Præceptum quintum, De conservanda dignitate proximi.
2. Sextum, De vitæ ejus.
3. Septimum, De pudicitia ejus.
4. Octavum, De facultatibus ejus.
5. Nonum, De fama ejus.
6. Decimum, De cohibendis quoque vitiosis in proximum affectibus.

Atq; hæc de Lege morali ad necessitatē redemptionis evincendam sufficiant; quæ

enim bona opera ad unumquodq; præceptum pertineant, secundo libro docebitur.

CAP. XIV. In quo

De Lege Cæremoniali, & Forensi.

Lex morali ancillatur cæremonialis, & forensis: illa priori, hæc, posteriori cum primis tabulæ.

Lex cæremonialis est, quæ Deus certas cæremonias & ritus externos, velut typos Christi olim exhibendi, præcipit.

CANONES.

I. Lex cæremonialis pædagogus est ad Christum.

Gal. 3. 24.

II. Lex cæremonialis cedit morali.

Primò, quia legis moralis quodammodo est ancilla. Secundò, quia non perpetua esse debuit. Tertiò, quia major

habenda est ratio charitatis, quàm cæremoniarum. Hinc illud Hoseæ, 6. 6. *Misericordiam volo, non sacrificium.*

III. Lex cæremonialis erat velut chirographum, & testimonium reatûs, quo constructi tenentur omnes homines.

Coloss. 2. 14. *Ac delcto, quod adve. sus nos erat, chirographo, quod in-*

quam nobis erat contrarium, ipse verb cruce sustulit.

IV. Lex

IV. Lex igitur ceremonialis sublata est per Christi mortem.

V. usus ejus ante Christi mortem salutaris post mortem ejus, usque ad Evangelii promulgationem indifferens fuit; sed post Evangelii promulgationem, insalubris non tantum ceremonialium observatio, sed et manifesta existit.

Hinc Paulus initio Timotheum propter infirmitatem Judæorum, circumcidi curavit, Act. 16. 3. Verum ex quo plenius Evangelium patefactum est,

Timum circumcidi noluit, Gal. 2. 3. Et sane ceremoniarum Judaicarum observatio nihil hodie esset, quam adventus & mortis Christi negatio.

VI. Ut igitur damnbilis est Enkratitarum & aliorum veterum hereticorum sententia, quæ cibos quosdam, tanquam per se impuros prohibuerunt; ita aversandus Papistarum error, ceremonias partim Ethnicas partim Judaicas, Ecclesiæ obtrudentium.

Præcepta legis ceremonialis, aut de personis sacris sunt, aut de rebus sacris.

Personæ sacræ erant, in genere, omnes circumcissione initiati; quæ ad reliquos quoque ritus servandos obligabantur, & de sanctificatione per Christum admonebantur. In specie verò, personæ sacræ erant Ministri, ordinarii & extraordinarii.

Ordinarii, Sacerdotes & Levitæ.

Sacerdotes erant, qui Legem interpretando, sacrificando, intercedendo & benedicendo, quæ apud Deum & homines peragenda erant administrarunt.

CANONES.

I. Summus Sacerdos typus fuit Christi summi Sacerdotis.

II. Splendidus ejus amictus & ornatus, ad regalem propemodum dignitatem accedens, typus erat dignitatis Christi, ac imprimis perfectissimæ justitiæ.

Vide

II. Tabernaculi artificiosa coagmentatio figura erat coagmentationis Ecclesiæ, super Christum fundandæ.

Ephes. 2. 20. 21.

III. Tabernaculi deportatio figurabat peregrinationem Ecclesiæ Christianæ in hac terra.

IV. Unitas templi significabat unitatem Christi & Ecclesiæ.

V. Partes ejus tres erant; Atrium, Sanctum, & Sanctum Sanctorum.

VI. Atrium in quo populus conveniebat, figura erat Ecclesiæ visibilis, in qua boni & mali.

VII. Sanctum, erat atrium Sacerdotum, typus veterum Ecclesiæ membrorum, generis illius electi & regalis Sacerdotii.

1 Pet. 2. 9.

VIII. Sanctum Sanctorum, in quod nemo nisi summus Sacerdos & quotannis quidem semel tantum ingressus est, adumbrabat Sanctuarium cœleste, in quod nostro bono ingressurus erat Christus.

IX. Velum templi Cherubinis refertum, carnem Christi, divinam naturam quodammodo operientem, denotabat.

X. In atrio erat tum altare holocausti ære obductum, carnem Christi cum divina natura unitam, adeoque virtutem quælibet pro nobis perferendi, significans; tum altare suffutis, Christi pro nobis intercessionem indigitans.

XI. Ibidem erat labrum æneum, purgationibus destinatum, quod significabat, Christi sanguine nos purgari, ut grata Deo offeramus sacrificia.

XII. In Sancto, seu Sacerdotum atrio, erat mensa, eique impositi panes propositionis & lychnuchus aureus, quibus docebatur, Christum suis cibum,

cibum, potum, & lucem ad vitam eternam esse.

XIII. Ibidem erant vasa aurea, ad asperersionem & suffitum parata, tam sacrificium, quàm intercessionem Christi representantia.

XIIII. In Sancto Sanctorum erat Thuribulum aureum, summo Sacerdoti proprium, & Arca fœderis.

XV. Arca ex ligno cedrino facta, & auro obtecta, duarum Christi naturarum erat figura.

XVI. Impositæ arcæ tabulæ fœderis, manna & virga Aarons, docebant, Christum suos docere, alere, & regere.

XVII. Operculum arcæ, Propitiatorium dictum, una cum Cherubinis, unde Deus se Moſen alloquunturum promiser, typus erat Christi, tegentis peccata nostra, defendentis nos per Angelos suos, & Verbum Patris nobis exponentis.

Modus cultûs Leviticî partim in rebus Deo offerendis, partim in temporibus sacris consistit.

Res Deo offerendæ erant sacrificia, tum *ilasing* seu expiatoria, tum Eucharistica.

Expiatorium sacrificium (*Wersohnopffer*, *Peace-offering*) erat, cùm animalium mactatione & oblatione testati sunt fideles, se mortis reos esse, suamque fiduciam in sanguinem Christi, tanquam agni illius immaculati, olim pro peccatis mundi offerendi, collocare.

Sacrificium Expiatorium offerebatur pro omnibus, aut pro certis peccatis.

Sacrificium pro omnibus peccatis, *holocaustum* (*Brandopffer*, *Burnt-offering*) dictum, totius victimæ combustionem peragebatur.

Sacrificium pro certis peccatis, *redimens* dictum, pro peccato erat, aut pro reatu.

Sacrificium pro peccato (*Sündopffer*, *sinn-offering*)

offering) erat, quo expiatur arat peccatum errore aut ignorantia commissum.

Vide Levit. 4. 2, 3.

Sacrificium pro reatu (*Schuldopfer, Trespass-offering*) erat, quo expiatur peccatum, scienter quidem, sed ex infirmitate commissum.

Levit. 5. & 7.

Eucharistica sacrificia (*Dankopfer, Offering of Thanks-giving*) erant, quæ gratitudinis testificandæ nomine oblata erant.

Hæcque peragebantur aut muneribus tantum, aut etiam animalibus adhibitis.

Sacrificium muneribus peractum, *libatio* (*Speis und Tranckopfer, Meat-offering*) dictum erat, in quo cibus, potus, oleum, sal, thus, &c. offerebantur.

Sacrificium adhibitis animalibus peractum, aut pinguedinis tantum victimarum incensione, aut animalium quoque mactatione cum libatione expediebatur: illud *hostia pacificorum*, istud *sacrificium laudis* dicebatur.

Tempora sacra erant dierum & annorum.

Tempora sacra dierum erant, 1. Cujusque diei tempus matutinum, & duæ vespere quibus jure sacrificium offerebatur. 2. Diei septimi seu Sabbati, quod sanctificationis & requiei per Christum parandæ figura erat. 3. Calendarum seu Neome-niarum.

Tempora annorum anniversaria erant, aut post plures annos recurrentia.

Anniversariæ solennitates majores aut minores erant.

Majores erant, Festum Paschatis, Pentecostes, & Tabernaculorum.

Paschatis,

Pascharis festum, decimo quinto die mensis primi celebratum, erat ut *μνησθημεν* liberationis ex Ægypto, & ut typus futuræ liberationis per Christum

Pentecostes festum, quinquagesimo, à Paschate, die celebratum, erat ut *μνησθημεν* Legis in monte Sinai latæ, & typus ejus, per Spiritum S. olim mittendum, in corda nostra inscribendæ. Oblatæ etiam sunt hoc festo frugum primitiæ, unde *festum primitiarum* dictum fuit.

Tabernaculorum festum, decimo quinto die septimi mensis celebratum, erat ut *μνησθημεν* gratiosæ conservatiōis Israelitarum in deserto, sub tabernaculis, & ut typus Incarnationis Christi. Gratiæ etiam actæ sunt Deo hoc festo, pro frugibus ac messe, unde *festum collectionis* quoque dictum est.

Minores solennitates erant, festum clangoris seu tubarum, primo die mensis septimi (quo annus civilis inchoabatur) celebratum, & festum expiationis in diem decimum ejusdem mensis incidens: illud clangoris Evangelii; hoc expiationis per Christum figura fuit.

Solennitates post plures annos erant, annus Sabbaticus, & annus Jubilæus.

Annus Sabbaticus seu hebdomadarius erat septimas quisque annus, quo terræ cultus & debitorum exactio intermissa erat.

Annus Jubilæus erat quinquagesimus quisque, quo possessiones ad dominos suos redibant, & servi Hebræi manumittebantur, in typum manumissionis ex servitute peccati & Diaboli per Christum.

Tantum de Lege Cæremoniali. Forensis est, quæ ad politicæ Judaicæ constitutionem pertinet.

CANONES.

I. *ut Lex ceremonialis Deum, ita forensis proximum respicit.*

II. *Lex forensis in iis, quæ legi morali consentanea & juris communis sunt, nos quoque obligat.*

III. *Quæ verò peculiaris erant juris, & pro terra promissa ac politica Judaica conditione præcepta sunt, ad illa non magis obligamur, quam ad aliarum rerum publicarum jura municipalia.*

CAP. XV. In quo

De Evangelio, ejusque cum Lege convenientia, & ab illa differentia.

HAstenus Redemptionis necessitatem ex Lege vidimus: nunc ejus veritas in Evangelio spectanda est.

Evangelium est lætum nuncium, seu doctrina de Dei Filio in hunc mundum misso, ut assumptâ humanâ naturâ, Legis maledictionem nostro loco subiret, & eidem perfectissimè obediendo, vitam nobis æternam promeretur.

CANONES.

I. *Conveniunt Lex & Evangelium causâ efficiente principe, Deo; & instrumentali, Verbo scripto. Differunt autem causis instrumentalibus externis: tum quòd Lex per Moysen; Evangelium per Christum plenè traditum sit: tum quòd Lex naturaliter quoque homini nota sit; Evangelium verò non nisi ex gratiosa Dei revelatione.*

II. *Conveniunt materiâ communi; quòd utrinque urgeatur obedientia, additis promissionibus & comminationibus. Differunt autem materiâ propriâ: Lex enim primariò faciendâ; Evangelium verò primariò credendâ, docet.*

III. Con-

III. Conveniunt formâ communi; quod utrinque perfecta obedientiâ exhibeatur speculum. Differunt autem formâ propriâ. Lex enim docet, quæ sit perfecta illa ac Deo placens justitia; Evangelium verò docet, ubi seu in quonam reperiamus perfectam illam justitiam. Lex illam à nobis efflagitat: Evangelium illam in Christo demonstrat.

IV. Conveniunt fine summo, Dei gloriâ; eique proximè subordinato, salute nostrâ, quæ utrinque spectatur. Differunt verò finibus propriis. Lex enim eò data est, ut ad Christum querendum impellat; Evangelium verò ut Christum exhibeat.

V. Conveniunt objecta communi, homine lapso scilicet. Differunt autem objecto proprio. Legis enim objectum proprium, est homo consternandus & humiliandus; Evangelii verò, jam consternatus & humiliatus.

VI. Conveniunt adjuncto communi, sanctitate, bonitate, & perfectione, quam Lex juxta & Evangelium in se considerata, habent, Differunt autem, quod ex accidenti & propter nostram infirmitatem; Lex sine Evangelio ad salutem sit insufficiens.

VII. Apparet ex hac collatione, quo pacto Lex & Evangelium in Scripturis ut subordinata, aut ut opposita proponantur.

VIII. Opposita sunt, respectu hominis irrogeniti & regeniti, subordinata verò sunt, in homine regenito.

Tanquam opposita proponuntur ab Apostolo. Rom. 6. 14. Non estis, inquit, sub lege, sed sub gratia. Hic statum hominis ante & post regenerationem indigitat. Sub lege esse dicitur homo infidelis: 1. Quia est sub maledictione legis. 2. Quia est sub legis rigore, quo justitiam ac obedientiam

perfectam requirit. 3. Quia ex lege peccandi occasionem captat, juxta illud, Nimirum in veritum semper, cupimusq; negata. Vide Rom. 7. 8. Sub gratia verò esse dicitur homo fidelis; 1. Quia liberatus est à maledictione legis. 2. Quia liberatus est à legis rigore & perfectæ justitiæ exactionis, quippe quam

quam Christus praestitit.
3. Quia liberans est à pec-
cato regnante; sic, ut non
amplius ex lege peccandi
occasionem capiet, sed per
Spiritus S. legi, gratitudi-
nis testificandae causâ, pare-
re incipiat. Tanquam subor-
dinata verò urgentur, eam
legis finis Christus esse dici-
tur, Rom. 10. 4. Cum peda-
gogus ad Christum nomina-

tur, Gal. 3. 24. Cumq; lex
ei, qui Spiritus opera facit,
non adversari dicitur, Gal.
3. 12, 23. Quam enim justi-
tiam lex requirit, eam ho-
mini fideli Evangelium in
Christo exhibet. Et staterfi
plene in hac vita legi satis-
facere nequeamus, renati
tamen ei per sanctificatio-
nis donum parere incipi-
unt.

CAP. XVI. In quo

De Persona Christi Θεωσώμεθα.

PARTES DOCTRINAE EVANGELICAE DE CHRISTO RE-
DEMPTORE DUX SUNT; PRIOR DE PERSONA, POSTERIOR
DE OFFICIO EJUS.

Personae ratione Redemptor Θεωσώμεθα est, h.
e. Dei æternus Filius, in tempore incarnatus, seu
homo factus.

Joan. 1. 14. Et Sermo ille
caro factus est, & commora-
tus est inter nos. Gal. 4. 4.
At postquam venit plenum
tempus, misit Deus Filium

suum, factum ex muliere.
1 Tim. 3. 16. Et sine compro-
versa magnum est mysterium
pietatis, Deus conspicuus fa-
ctus est in carne.

CANONES.

I. Incarnatio Christi inchoativè opus totius SS. Trini-
tatis est, terminativè verò solius Filii.

Solus enim Filius na-
turalitatem humanam assumpsit,
quam Pater in Filio per

Spiritum sanctum ex sub-
stantia Beatae Virginis for-
mavit.

II. Persona Christi aut Θεωσώμεθα consideratur,
ut Sermo ille ac æternus Dei Filius; aut Θεωσώμεθα
tanquam Θεωσώμεθα. Prior consideratio xpi Θε-
ωσώμεθα.

Θεολογίας, posterior κατ' ὁικονομίαν, seu gratiosam dispensationem fieri dicitur.

III. Similiter natura divina aut καθ' ἑαυτὸν ac simpliciter, aut relatè, quatenus est in persona τῷ λόγῳ, & κατ' ὁικονομίαν spectatur.

IV. Est igitur verum sit, Christum Deum hominem factum esse, non tamen sequitur, Deitatem incarnatam esse, aut Filio incarnato, Patrem quoque & Spiritum S. esse incarnatum.

Materia ex qua, Incarnationis, est semen mulieris, seu B. Virginis.

Gen. 3. 15.

VI. Forma ejus, in personali unione consistit, quâ ὁ λόγος αὐτῷ ἐγένετο, Christusque mansit quod erat, & factus est quod non erat.

VII. Finis ejusdem, est Dei gloria & salus nostra.

VIII. Necessitatem incarnationis Christi cum Veritas Dei evincit, tum salus nostra.

IX. Dei Veritas, quia in Veteri Testamento Vaticiniis compluribus præmuniata, & variis typis adumbrata fuit.

Vaticinia illustra sunt, Gen. 3. 15. Inimicitias ponam inter te & mulierem hancce; & inter semen tuum & semen illius: hoc continet tibi caput, tu autem mordebis ei calcaneum. Gen. 22. 18. In semine tuo benedicentur omnes gentes. Esa. 7. 14. Ecce virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabis nomen ejus Immanuel. Esa. 9. 6, 7. Puer natus nobis, Filius datus nobis, etc. Jerem. 23. 5. Ecce dies veniunt, sunt, quibus exornabo Davidi ger-

men justum, qui regnabit Rex, secundabiturque ac exercebit jus & justitiam in terra: diebus ejus servabitur Jebuda, & Israel habitabis sicut: atque hoc nomen ejus est, quo vocabis eum Israel, O Jebova justitia nostra. Typi vero ejus erant, Tabernaculum, Arca fœderis, & similia, de quibus supra. Imprimis Melchisedecus ἀπὸ τῶν ἀμύμων, Heb. 7. 3. & species humana, quâ Patribus olim frequenter apparuit.

D

X. Sa'us

X. *Salus verò nostra ideo Incarnationis necessitatem evincit; quia servari non poteramus nisi per talem Redemptorem, qui Deus & Homo in una persona, adeoque Θεὸς ὁμοῦς, esset.*

XI. *Deus ut esset, partium requirebat conditio: illinc Dei Majestas; hinc nostra egestas, & magnitudo mali tollendi, & boni restituendi.*

Majestas Dei tanta est, ut nemo, nisi qui cum Patre unum est, se interponere poterit. Nè quidem Angeli id facere ausi fuissent, quia Mediatore Christo ipsi quoque opus habent, Col. 1. 16, 17. quia nè quidem ipsi ad Deum collati paritatis ejus respondent, Jobi 15. 15. ideoque coram Deo faciem suam obvelant, Esa. 6. 2. Quanto minùs igitur hominum quispiam, cum nè unusquisque justus fuerit? Rom. 3. 10. Malum tollendum, erat peccatum & consequentia peccati; Ira Dei, Potestas Satanae, Morsque temporalis & æterna. Jam verò, cujus quæso passionem, infinitæ Majestatis offensa expiari poterat, nisi ejus, qui ipse quoque infinitus est? Cujus intercessione ira Dei placari poterat, quàm ejus,

qui est Filius ille Dei dilectissimus? Cujus viribus Satan cum tota tenebrarum potestate vinci poterat, nisi ejus, qui omnibus diabolis est potentior? Quis denique mortem superare potuisset, quàm qui mortis etiam potestatem habet? Heb. 2. 15. Bona verò restituenda erant, perfecta justitia, quod erat, Dei imago, Spiritus S. dona, Vita æterna, & similia. Jam verò, Quis justitiam illam nobis donare posset, nisi qui est ipsa justitia? Quis melius nos filios Dei faceret nisi naturalis ille Dei Filius? Quis ad imaginem Dei nos rectius instauraret, quàm qui ipse est imago Dei invisibilis? Quis certius Spiritum S. conferret nobis quàm is, à quo procedit? Quis denique Vitam nobis æternam daret, quàm qui est Vita ipsa? Joh. 1. 4.

XII. *Homo ut esset, Dei postulabat justitia, quæ ut peccatum impunitum non relinquit, ita illud non punit nisi in ea natura quæ peccavit.*

Prius hujus canonis lemma, tum ex justitia, tum ex veritate Dei manifestum est, Ex justitia, quia hæc Deus peccatum non tantum ad-

versatur, sed punit quoque, Psalm. 5. 4, 5, 6. Non es, O Deus, studiosus improbitatis, non diversatur apud te malum. Non consistunt in-

sani

fani è regione oculorum tuorum, odisti omnes operarios iniquitatis. Perdis loquentes mendacium, virum sanguineum & dolosum abominatur Jehova. Ex veritate verò; quia comminatio, ante lapsum data, irrita esse non potuit. Inane igitur est Socini delirium, quo (ut meritum Christi evertat) justiciam Dei talem fingit, quæ

non necessariò aut mortem æternam inferat, aut satisfactionem requirat, quæq; hac in parte de jure suo remittere queat. Quòd si puni- enda fuerunt peccata, in nostra utique natura puni- enda erant; homini enim lex data est; homini Deus mortem minatus est. Homini igitur pœna quoque luenda incumbit.

XIII. Θεάνθρωπος vero, h. e. Deus & Homo in una Persona esse debuit, ut Mediatorem inter Deum & nos agere posset.

Medius itaque inter Deum & homines, h. e. Deus & Homo, simul fuit, ut, quæ apud Deum & homines peragenda erant, expedi-

ret, Heb. 5. 1. Efflagitant utramque naturam in eadem persona opera Θεάνθρωπου, de quibus in sequenti capite fusiùs.

Partes Incarnationis Christi duæ sunt: Conceptio & Nativitas.

In conceptione tria docendi causa spectantur, naturæ humanæ formatio, assumptio, & personalis unio.

Formatio naturæ humanæ Christi est, quâ illa, sine virili operatione, è sanguine Mariæ Virginis, à Spiritu sancto est producta.

CANONES.

I. Spiritus sanctus non materialis sed efficiens causa est conceptionis Christi: conceptus est non de substantia, sed de potentia ejus, non generatione, sed jussione & benedictione. Aug.

II. Materia proxima est sanguis B. Virginis.

III. Forma conceptionis Christi consistit in sanguinis B. Virginis per Spiritus S. virtutem præparatione & sanctificatione, in corporis formatione, qua

simul & semel, non successivè, ut aliorum hominum corpora, perfectum fuit, & in anima rationalis inspirata.

¶ Cum in ordinaria generatione formationis tempus quadraginta dierum statuatur, corpus Christi momento absolutum fuit. Alioquin conceptus esset non Christus homo; sed embryo.

IV. *Finis miraculosa conceptionis Christi est, ut immunis esset à peccato originali. Hoc quippe omnibus ex Adamo, & per Adamum, h.e. naturaliter descendantibus adheret. Christum verò sine peccato nasci oportuit, ut sanctum haberemus Sacerdotem.*

Heb. 7. 17.

Assumptio humanæ naturæ est, qua Christus verè corpus & animam humanam, cum proprietatibus & infirmitatibus, citra peccatum tamen, assumpsit.

CANONES.

I. *Christus non hominem, sed humanitatem; non personam, sed naturam assumpsit.*

Secus enim non *ὁμοῦ ὁμοῦ* & una persona esset; sed duæ personæ, duo Christi forent. Scriptura ipsum *Immanuelem* nominat, quia idem ille, qui nobis cum, hoc est, homo est, Deus existit, *Esaï 7. 14.* Idem ille Sermo æternus, caro factus dicitur, *Johan. 1. 1.* Et idem Davidis Filius & Dominus appellatur, *Matt. 22. 42.*

II. *Nec tantum verum corpus humanum, tria dimensionibus constans, & veram animam, sed & proprietates essentielles.*

III. *Imò & infirmitates, non tamen damnabiles illas, sed inculpabiles & miserabiles.*

Infirmitates illæ corporis aut animæ sunt. Corporis infirmitates iterum ab extrinsecis causis sunt, ut caliginositas & cruciatus ab hostibus illati; aut ab intrinsecis causis existunt, & naturam, ex quo primæva felicitate

tate excidit, universè con-
quantur, ut algere, & fluere,
fitire, esurire, dolere, defati-
gari, & similia. Animæ verò
infirmities sunt, tristitia,
timor, ignorantia, &c.

IV. Sic affectus quoque nostros in sese suscepit, sed
ab omni ἀνάγκῃ aut proclivitate in malum immunes.

Personalis unio est, quā persona Filii Dei
ὑπόστασιν suam humanæ naturæ communicavit, il-
lāmque sibi & cum naturā suā divinā sic univit, ut
servatis utriusque naturæ proprietatibus, in una per-
sona sit ὁ ἐν ὁμοῦσιν.

CANONES.

I. Humana Christi natura non habet peculiarem aut
aliā quam τὸ λόγος, i. e. Filii Dei ὑπόστασιν seu sub-
sistentiam.

Differt igitur hac in parte
Christus ab omnibus aliis
hominibus, quòd quisvis ho-
mo præter essentiam, animā
& corpore constantem, ha-
beat peculiarem ὑπόστασιν
seu modum subsistendi, quo
ab omnibus aliis personis
differat; humana verò Chri-
sti natura, propriā substan-
tiā carens, assumpta sit in con-
sortium ὑποστάσεως perso-
næ divinæ. Neque hinc con-
cluditur, humanam naturam,
hac in parte, in Christo in-
feriorem esse quā in aliis
hominibus; tantò enim in
Christo præstantior est,
quantò ὑπόστασις Filii Dei
creaturis antecellit.

II. Expedit docendī causā indicari, quomodo huma-
na natura Filio Dei unita sit, & non sit.

III. Non unita est ei συνουσιωδῶς, ut personæ di-
vinæ sunt unitæ. Non ἰσοουσιωδῶς tantum & ὁμοουσιωδῶς,
essentia & virtute, ut essentia Christi omnibus præsens est.
Non παρθεγατικῶς, seu præsentia gratiæ tantum. Non
εὐσυνωσιωδῶς, ut forma & materia ununtur. Non φιλικῶς,
ut amicus amico. Non μυστικῶς tantum, ut Christus ha-
bitat in fidelibus. Non sacramentaliter, ut est in S. Ca-
na, sed ὑποστατικῶς, personaliter, hoc est, ut, ad Euty-
chian-

chianam & Nestorianam hæresin effugiendam, plenius nos explicemus.

1. Ἀγέπῳ, sine personæ divinæ mutatione.
2. Ἀδιαίρετος, sine naturarum divulsione, contra Nestorianos.
3. Ἀσυγχύτως, sine earundem confusione, contra Eutychianos.
4. Ἀχωρίτως, sine separatione.

IV. Unionis personalis tria sunt effecta: Communitatio idiomatum, Excellentia naturæ humanæ; & utriusque naturæ in operibus Theandricis cooperatio.

V. Communicatio idiomatum, est modus loquendi, quo de Christi Persona, quocunque modo appelletur, prædicatur, quod est alterutrius naturæ.

Directius hoc fit, cum prædicantur de persona à divina natura denominata quæ naturæ divinæ; & ab humana denominata, quæ humanæ sunt naturæ. Ut Joh. 1. 1. In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Verbum erat Deus, &c. Luc. 18. 32. Filius hominis traderetur Gentibus, illudetur, contumeliis afficietur, con-

spueitur. Indirectius, tamen, hoc fit, quoties de Christo homine, quæ divinitatis; & de Christo Deo, quæ humanitatis sunt, enunciantur. Ut Johan. 3. 13. Nullus ascendit in cælum, nisi qui descendit, nempe Filius hominis qui est in cælo. Act. 20. 28. Ecclesiam Deus proprio suo sanguine adquisivit.

VI. Communicatio hæc verbalis est, & realis. Verbalis ratione modi loquendi, realis vero ratione fundamenti; personalis nimirum unionis.

Ut enim verè utraque natura in persona Filii Dei subsistit, ita proprietates utriusque naturæ ei communes sunt.

VII. Discernenda autem hic sunt vocabula concreta ab abstractis: illa personæ sunt, hæc alterutrius naturæ.

Rectè proin dico, Deus est homo, & homo est Deus; sed non item, Deitas est humanitas, aut humanitas est Deitas.

Etiam in naturalibus hæc differentia valet; multa enim in abstracto sunt opposita, quæ in concreto sunt diversa seu sub-

subordinata. Recte dicitur, *est corpus, aut corpus est anima*, animatum est corporeum, & quoddam corporeum est animatum: sed non item, anima *est corpus, aut corpus est anima*. Sic totus Christus ubique est, sed non totum Christi, id est, utraque natura.

VIII. *Excellentia humanæ naturæ Christi partim in donis, quæ ex unionis gratia promanant, partim in honore adorationis consistit.*

IX. *Ex donis imprimis consideranda Scientia & Potentia ejus.*

X. *Et si scientia illa æterna, quæ proprietas divinæ naturæ essentialis est, in humanam naturam transfusa non sit; triplicem tamen scientiam humana quoque natura obtinet, Donativam, Infusam & Experimentalem.*

XI. *Donativa, scientia beatorum dicta, est, quæ humana natura divinæ essentiæ arctissime unita, eandem videt, tametsi eam non comprehendat.*

Infinitum enim à finito comprehendere nequit: videt Deum *ὁλος, ἀλλ' ὅχι ὁλος*.

XII. *Scientia infusa est, quæ Christus à Spiritu sancto unctus, novit quicquid ad res cælestes pertinet, & alias non nisi per gratiæ lumen videri potest.*

XIII. *Scientia experimentalis est, per quam cognoscit Christus quæ lumine naturæ cognoscuntur; ex causis effecta, ex effectis causas, ex contrariis contraria, &c. intelligendo.*

XIV. *Et si autem tum donativa, tum infusa scientia Angelos non minus quàm homines superet, alia tamen est à scientia æterna; seu omniscientia.*

XV. *Scientiæ vero experimentalis opponitur ignorantia, quæ Christo tribuitur; in hoc enim scientiæ genere Luc. 2. 52. profecisse dicitur.*

XVI. *Potentia humanæ naturæ ea data est, ut illa quoque Angelis & hominibus superior sit; Virtutem enim instrumentalem accepit edendi miracula, principali tamen potentia seu omnipotentia reserva-*

τα τοῦ λόγου, qui humanā naturā ut instrumento utitur.

XVII. Honor, qui ex unione personali consequitur, est humanæ naturæ adoratio: non tamen carnis, quā caro est, nec creaturæ, sed Dei in carne creata.

XVIII. Tertium consequens unionis hypostaticæ, est concursus utriusque naturæ in operibus, quæ διαδουλεύει Dei-virilia, & ἐποτελεῖται nuncupantur, in quibus hæc quatuor consideranda: 1. ὁ ἐνεργῶν, agens persona, seu Christus ipse. 2. τὸ ἐνεργητικὸν, principium secundum quod, nempe duæ naturæ Christi. 3. ἡ ἐνέργεια, duplex actio secundum duplicem naturam. 4. τὸ ἐνεργημα, opus externum, ad quod actiones illæ communicationem habent.

Facit huc simile gladii igniti, in quo occurrit,	& ignis. 3. Duæ actiones, sectio & ustio. 4. Unum opus, sectam & ustum.
1. Unitas gladii. 2. Duo agendi principia, ferrum	

Tantum de Conceptione Christi. Nativitas est, quā Christus tempore ordinario à B. Virgine in utero gestatus, tandem genitus & in hanc lucem editus est.

Luc. 2. 6, 7. Factum est autem, cum essent illic, compleri sunt dies, quibus	ipsa pareret. peperit igitur Filium suum primogenitum.
--	--

CANONES.

I. Nativitatem Christi adversus Judæos firmiter credimus.

Confirmatio duplex est. Prior, ex Prophetis; quia & loca, quibus nasci, educari, docere & pati debuit, vastata sunt; & tempus, quo secundum Prophetarum vaticinia venire debuit, præterit. Bethlehæmaz quippe nasci, Mich. 5. 2. Nazarethæ educari, Esa. 11. 1. Hierosolymam stante secundo Templo ingredi	
--	--

ingredi debuit, Zachar. 9.
9. Hagg. 2. 7, 9. idque
abolita quarta Monarchia,
Daniel. 2. 44. Sceptro item
à Judzis nondum penitus
ablato, Genes. 49. 10. At
Bethlehem, Nazareth, Je-
rusalem, & Templum se-
cundum jamdudum vasta-
ta sunt. Quarta illa Mo-
narchia sublata est, &
Sceptrum à Juda penitus

sublatum. Necessè est igitur
Messiam venisse. Po-
sterior, ex congruentia hi-
storiz Lucæ Evangelistæ de
nativitate Christi, cum
vaticiniis Prophetis de
tempore adventus Messie,
Gen. 49. 10. de familia,
Jer. 23. 5. de Virgine ma-
tre, Esa. 7. 14. de patria,
Mich. 5. 2. de statu denique
ejus, Esa. 53. 2.

II. *Nativitas, propriè loquendo, non est humanitatis, sed Christi hominis; non naturæ, sed personæ.*

III. *Dux sunt Filii generationes: aterna una, quæ genuit eum Pater; temporalis altera, quæ natus est ex Virgine: dux quinetiam filiationes, quarum altera Patris, altera Mariæ Filius existit.*

IV. *Falsò tamen duplex Filius aut duo Filii statuuntur. Non enim est in ipso αλλο & αλλο, sed αλλο & αλλο.*

V. *Proinde Maria non tantum Χειροτονη, (ut Nestoriani voluerunt) sed & Θεοτοκον appellanda est.*

VI. *Christi nativitas naturalis & supernaturalis est. Naturalis quatenus ordinario tempore & aperto utero; supernaturalis verò, quatenus ex virgine genitus est.*

Pontificii sub Virginitatis Mariæ tuendæ prætextu statuunt, Christum ex Maria, utero clauso, & sine ejus dolore, natum: etsi autem posterius, quod de partu αλωδυνια affirmant Veteres, in medio relinquimus; pernegamus tamen, per clau-

sum uterum Christum existisse, cum disertè ipsi applicetur Lex, quæ vult, omnis masculus διαβολον μιν γεναι
sanctus sit Domino, Luc. 2. 23. Nec Virginitas Mariæ in hoc consistit, quod uterus ejus in partu non apertus sit, sed quod à viro non cognita sit.

VII. Mariam post partum quoque Virginem mansisse credimus; non enim conjugium ejus cum Josepho in prolis generatione, sed in ejus educatione & sancta vitæ conjunctione consistebat.

VIII. Esi Christum alii fratres subsequuti non sint, recte tamen Mariæ Primogenitus appellatur.

Quatuor modis Christus in Scriptura Primogenitus dicitur. 1. Ratione generationis æternæ, quâ prius genitus est, quàm esset ulla creatura, Col. 1. 15. 2. Ratione electionis, & dignitatis, quâ primogenitus est inter fratres, Rom. 8. 29. 3. Ratione resurrectionis, quâ primogenitus est ex mortuis, Coloss. 1. 18. 4. Ratione

nativitatis ex Virgine, Luc. 2. 7. Primogenitus autem non tantum is est, quem alii fratres sequuntur, sed is quoque, qui primus nascitur, ut maximè unigenitus sit, aut nulli alii fratres eum sequantur. Unde tales etiam prius quàm fratres haberent, Deo consecrati sunt, tanquam primogeniti, Num. 18. 16.

IX. Fructus nativitatis cum oratione, tum cantico Angelorum indicatur.

Oratio est, Luc. 2. 10. 11. Tum dixit angelus pastoribus, Nè timeate; ecce enim ex angelis vobis gaudium magnum, quod erit toti populo: Natum esse vobis hodie

Servatorem, qui est Christus Dominus in urbe David. Canticum verò est, Gloria Deo in altissimis, & in terra pax, & in hominibus benevolentia, Ibid. 14.

CAP. XVII. In quo De officio Christi mediatorio.

HActenus consideravimus Personam Christi Redemptoris. Officium ejus Mediatorium est, ut tanquam *ἑκδυδωνος* illa quæ salutis nostræ causâ inter Deum & nos peragenda erant expediret.

CANONES.

I. Officium Christi Mediatorium pulchrè nominatur

mine Jesu, Messia, Christi, & Domini, indigatur.

II. Alia ratione Christus Mediator Angelorum quam Hominum dicitur. Illorum Mediator est, respectu gratiosae cum Deo Unionis, horum verò respectu Reconciliationis ac Redemptionis.

III. Causa efficiens hujus officii est tota S. S. Trinitas, sed pater *49.7. & 50.1.*

Elas. 42. 1. Tu servus meus, quem sustinuit electus meus, quem benigne accipit anima mea. Et 49. 1. Fehova inde ab utero vocavit me. Psal. 110. 4. Furavi Fehova

& non penitebit eum, Tu eris Sacerdos, &c. Heb. 5. 5. Christus sibi hunc honorem non tribuit, ut fieret Pontifex, sed is, qui dixerat, Filius meus es tu, hodie te genui.

IV. Subiectum ejus non solum est totus Christus, sed & totum Christi, estque Mediator secundum utramque naturam.

Negant hoc Samosateni & Pontificii, docentes Christum secundum humanam tantum naturam Mediatorem esse. Verum nititur hic canon ratione firmissima. Si enim mediatoria opera sunt *δεωδρινὰ ὑποτέλλεσθαι*, in quibus non tantum humana, sed & divina actione opus est, tum officium hoc Christo tribuitur etiam secundum divinam naturam. Atqui prius est. Ergo & posterius. Assumptum probatur exemplis. Sine Deitatis operatione nec occultam illam Dei sapientiam proferre, nec mentes nostras illuminare posset. Sine Deitatis efficacia nec satisfactio meriti locum apud Deum habere, nec intercessio efficax esse potuisset.

Sine Deitate nec onus illud iræ divinæ infinitum sustinere, nec mortem aut Diabolum superare & abolere potuisset. Sine Deitatis virtute nec Ecclesiam conservare, nec hostes coercere potuisset. Nec obstat, quod unus Mediator Dei & hominum homo *Jesus Christus* dicatur, 1 Tim. 2. 5. Non enim vox hominis naturæ est, sed personæ: & cum Dei & hominum Mediator dicitur, mediatio *ὑποστατική*, quæ Deus & homo est, præsupponitur. Multa interim testimonia sunt, quibus Deitatis operatio imprimis urgetur, Act. 20. 28. Deus Ecclesiam re-emittit proprio sanguine. Heb. 9. 14. Per Spiritum æternum seipsum obtulit.

tulit. Johan. 1. 7. *San-
guis Jesu Christi Filius ejus
purgat nos ab omni peccato.*
Etenim Filius pars offensæ
sit, nihil tamen obstat, quin
Mediatorem agat apud se-
ipsum. Ut enim proprie
justitia dicitur respectu al-
terius, analogicè verò re-
spectu nostri: ita media-
tio proprie est respectu
aliorum, analogicè verò

respectu ipsius mediantis.
Est quidem Christus abso-
lutè consideratus pars of-
fensæ; idem tamen medi-
ator est, quatenus per gra-
tiosam *disponitionem*, Inter-
cessoris officium in se susce-
pit: non secus ac Regis cu-
juspian Filius, qui unà
cum Patre offensus, ad per-
duelles transit, eoque Patri
reconciliat.

V. *Objectum officii Christi est, Deus offensus & Ho-
mo offensæ reus.*

VI. *Modus, quo ad officium hoc vocatus est, in ubere
illa Christi unctione consistit, quâ Spiritus sancti Cha-
rismata, nostri respectu, sine mensura accepit.*

Psal. 45. 7. *Unxit te
Deus, Deus tuus, oleo lau-
ditis præ consortibus tuis.*
Isai. 61. 1. *Spiritus Domi-*

*ni Jehovæ super me, quo-
niam unxit me. Johan. 3.
34 Hinc non admittitur Deus
Spiritum.*

VII. *Finis ejus est, ut per quem Deus omnia con-
didit, per eundem sibi omnia reconciliaret.*

Coloss. 1. 20.

VIII. *Christus Mediator est, merito & ef-
ficacia. Merito, quia plenissime pro nobis satisfac-
cit. Efficacia, quia meritum nobis efficaciter ap-
plicat.*

Hinc iterum apparet, non
tantum secundum huma-
nam, sed & secundum di-
vinam naturam, officium
hoc ab illo administrari;
quippe sine qua nec infi-
niti valoris esset meritum,

nec nobis applicaretur.
Servat igitur & vivificat
nos, peccata remittit, ac-
preces exaudit, secundum
humanam merito, secun-
dum divinam naturam verò
efficacia.

IX. *Christus solus & unicus Mediator est.*

Act. 4. 12. *Nemo est in* | *quod nos oportuit servare i*
no quoquam salus: nec enim | *Tim. 2. 5. Unus est Media-*
aliquid nomen sub celo datum | *tor Dei & hominum: homo*
est, ut sit inter homines: per | *Jesus Christus.*

Officium hoc Christi triplex est: Propheticum, Sacerdotale, & Regium.

Propheticum officium est, ut in veritate cœlesti electos instituat.

Partes ejus sunt, externa consilii divini promulgatio, & interna mentis illuminatio.

Sacerdotale officium est, ut cum satisfactione coram Deo plenissima nostro loco compareat, & pro nobis intercedat.

Partes ejus sunt, Satisfactio & Intercessio.

Regium officium est, ut Ecclesiam gubernet & conserve.

Partes ejus sunt, Ecclesiæ gubernatio, & hostium debellatio.

CAP. XVIII. In quo

De Christi Mediatoris exinanitione.

Tantum de Persona & officio Mediatorio Christi. Status ejusdem est conditio, quæ Christus tanquam Θεῶς ἁπλοῦς, officium suum Mediatorium exsequutus est.

Estque tum Exinanitionis, tum Exaltationis.

Status Exinanitionis seu Humilitatis est, quo cum in forma Dei esset, formam servi assumptam, Patri pro nobis obedit, mortuus & sepultus est, atque ad inferos descendit.

Officio igitur suo Prophetico, Sacerdotali, & Regio ita functus est in hoc statu, ut Deitatis formam ac gloriam se quodammodo abdicavit.

¶ Non

Non exuendo se Deitate, sed occultando eam in assumptæ servi formæ. Et si verò Deitas Christi in humiliationis quoque statu, in miraculis præsertim, se exhibuerit, panem tamen hoc fuit, si conferatur cum clara ejus, in exaltatione, patefactione.

Prophético officio, in statu Exinanitionis, functus est, non mediata tantum, præmissio Joanne Baptista Præcurfore, & vocatis Apostolis; sed immediate quoque, perditis ovibus, Israelis imprimis, veritatem cœlestem, magna cum constanti, tolerantia & efficacia, tum doctrinæ, tum miraculorum, prædicando.

Sacerdotale verò officium administravit in hoc statu, plenissimè pro nobis satisfaciendo, humiliterq; pro nobis intercedendo.

Satisfactio Christi est, quâ Legi nostro loco subjectus, maledictionem peccatis nostris debitam subeundo, & obedientiam à nobis requisitam Legi perfectissimè præstando, nos à maledictione liberavit, & vitam nobis æternam restituit.

Hæc igitur in pœnarum perfolutione, & justitia perfecta consistit: in illa præcipue obedientia passiva; in hac activa imprimis elucet.

Studio hanc restrictionem addo, nè existimemus obedientiam passivam & activam sic differre, ut pœnæ perfolutio in sola passiva, & justitia perfecta in sola activa obedientia consistat. Nec enim tempore differunt, cum utraque à primordio Incarnationis usque ad mortem extendatur. Nec subjecto differunt, quia eadem obedientia diversorespectu activa & passiva est, adeoque obe-

dientia Christi actio passiva & passio activa existit; quatenus enim passio pœnæ est receptio, passiva obedientia dicitur; quatenus verò summa dilectionis est testificatio, activa nominari potest. Nec obedientiæ in activam & passivam divisio, est divisio in partes, sed tantum distinctio à fine petita, duplici nimirum satisfactione, pro pœna & pro vita æterna. Priorem Communitio Maledictionis trans-

transgressoribus, Deut. 27. 26. facta; posteriorem Promissio Vitæ sub perfectæ obedientiæ & iustitiæ conditione, Lev. 18. 5. requirit. Analogicè igitur dicimur, unica perfectissimâq; Christi satisfactiōe, & à pœna liberari, quia pœnas pro nobis tulit; & jure vitæ æternæ donari, quia Legem pro nobis implevit.

Per solutio pœnarum est, quâ pœnas nobis debitas in se suscepit, seque ultro pro nobis victimam sanctam Deo obtulit.

Hæc tum in perpeffionibus magnam & extremam Passionem antecedentibus, tum in hac præcipuè consistit.

CANONES.

I. Nulla Passionis Christi particula à satisfactiōe Christi excludenda est.

Ratio, quia nihil pro se, sed omnia nostro loco passus est.

II. Non igitur removenda à Christi λύτρω perpeffiones innumerae, quas Christus ad extremam usque profectionem Hierosolymitanam sustinuit. Etsi enim Passio Christi extremam antecedens, ejus ῥαλασσειν dici possit, revera tamen pars satisfactiōis integralis existit.

Sicut negari non potest, centum florenos ab eo, qui tonnas aliquot auri debet, solutos, partem esse solutionis integram, quamvis respectu totius ac principalis summæ exiguum.

III. Scriptura tamen synecdochicè & κατ' ἐξολῶ extremam illam Passionem, tanquam Redemptionis λύτρω, mortemque Christi ac ejusdem in ara crucis oblationem, velut hostiam, victimam & sacrificium expiatorium describit.

Videatur hac de re, cap. 9. & 10. ad Hebræos.

IV. Causa hujus Passionis efficiens princeps, est SS. Trinitas: administræ sunt, hostes Christi ex Judæis & Gentibus.

V. Per

V. *Persona quæ pro nobis passa est, non est Pater, nec Spiritus sanctus, sed Filius Dei.*

VI. *Etsi autem Deus recte passus esse dicatur, divinitas tamen non est passa. Passus est Deus in carne, sed non cum carne.*

VII. *Perpersiones Christus varias pertulit, quarum tres sunt classes: Antecedentes Mortem, Mors ipsa, & Mortem consequentes.*

VIII. *Antecedentes mortem internæ sunt & externæ.*

IX. *Internæ sunt, Tristitia, Angores & Cruciatu, ex atrocitate iræ divinæ & conflictu cum tentatione abjectionis ac desertionis orti, quæ & sanguineum ei sudorem, & miserabilem illam vocem, Eli, Eli, lamma sabbachthani, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti? expresserunt.*

X. *Etsi autem cum abjectionis tentatione luctatus sit, nec tamen desperavit, nec tentationi succubuit, sed eam fiduciâ firmâ in Deum superavit.*

Cujus victoriæ argumentum indubium est, quòd in summo illo angore Deum, Deum suum nominare non desit.

XI. *Externæ perpersiones sunt cruciatu corporis, quos singulis propemodum membris & sensibus sustinuit; capite spinis lacerato, & calamis percusso; facie sputis fœdata, & alapis contusa; auribus disteris & convitiis laceratis; oculis Discipulorum & Matris luctu adfectis; linguâ siti perustâ, ac aceto & felle infectâ; corpore nudato & flagris discisso, eodémque perfossis manibus & pedibus cruci affixo, ac inter latrones suspenso, nervis districtis, & latere lanceâ confosso.*

XII. *Mortis non vulgare genus, sed maledictum, delectum fuit; crux nimirum, jam olim Dei oraculo execrabilis.*

Maledictus qui pender in ligno, Deut. 21. 22.

XIII. In morte Christi non soluta est personalis unio : separata est anima à corpore, sed neutrum ab invicem Filius Dei.

XIV. Perpassiones mortem consequentes, nullo quidem cum dolore, attamen cum ignominia conjuncta, sunt sepultura Christi & triduanæ ejus in sepulchro detentio.

XV. Sepultura est pars persolutionis pœnarum, quâ corpus Christi, non secus ac quodvis humanum cadaver, in sepulchrum coniectum fuit.

XVI. Triduanæ ejus in sepulchro detentio, est ultimus humiliationis gradus, quo, anima in Paradisum translata, corpus Christi sub doloribus & vinculis Mortis, acsi ab ea planè superatus & absorptus esset, per triduum adhuc in sepulchro, triumphantibus hostibus de ipso tanquam exciso, detentum fuit.

Act. 2. 24. Quem Deus suscitavit, solutus doloribus mortis.

XVII. Queritur hic, cum in quarto Symboli articulo Christus ad inferos descendisse dicatur, de quam Passions Christi parte id intelligendum sit?

Fabulosa planè & ridicula est Pontificiorum narratio de locali Christi in limbum Patrum descensu, & eorundem liberatione : cui non multum dissimilis est illorum sententia, qui Christum in infernum ingressam esse fingunt, ut illic tanquam Victor triumpharet. Repugnat utraque opinio Evangelicæ historię; cùm enim Christus Deitate sua alioquin sit ubique, anima verò ab ipso, in cruce pendente, in

manus Patris commendata, & corpus in sepulchrum reconditum sit, falsum est, Christum localiter ad inferos descendisse. Adhuc, cùm Deus se Deum Patrum, etiam post obitum illorum, profiteatur, Exod. 3. 6. nihil absurdius est, quàm Patrum animas in limbo fuisse detentas. Testatur Petrus, 1 Epist. 3. 19. Christum prædicasse spiritibus olim immeritis : verum id de ea prædicatione intelligitur. quæ facta est

est ante diluvium, per Noachum, ad hoc, a Christo Spiritu suo instructum. Nec quicquam fundamenti habet figmentum de triumpho Christi apud inferos: tum, quia non triumphavit ante resurrectionem; tum quia in cœlis potius quam apud inferos triumphandum fuisset. Cæterum, cum vox *Scheol* aliàs sepulchrum, aliàs infernum seu damnatorum locum notet, in Scripturis varias significationes habet hæc phrasis, *ad inferos descendere*. Aut enim idem est, quod sepultum esse, Psalm. 16. 19. *Non derelicturus es animam meam apud inferos*. Aut idem est, quod in summos cruciatus & angores incidere. 1 Sam. 2. 6. *Jebova ad inferos deducit, & educit*. Psalm. 18. 4. *Dolores inferni circumdederunt me*. Aut statum eorum designat, qui a morte oppressi & absorpti sunt. Psalm. 49. 14. *Tanquam pecudes in inferno dispositi fuerint, mors depascet eas*. Vide Es. 14. 11. & seqq. Prima expositio in quarto Symboli articulo locum non habet; non enim verisimile est, in tam brevi fidei compendio & *ταυτολογία* committi, & planius per obscurius declarari. In secunda tantum *ὕστερολογίας* incommodum

obstare videtur, quod deum post mortem summa illa Christi tristitia & animi angores memorentur. Sed rem planam facit Calvinus, ostendens, non temporis, sed rerum ordinem observari: sic, ut articuli illius duo sint membra, prius de corporis, posterius de internis animæ cruciatibus. Tertiam expositionem qui tenent, ordinem cum primis urgent, tum quod detentio Christi in sepulchro, ultimus sit humiliationis gradus; tum, quia hac ratione perpeffionibus Christi lætæ respondeant exaltationis gradus, nempe, Morti Resurrectio, Sepultura Ascensio in cœlum, & Descensui ad inferos Sessio ad dextram Patris. Ut autem hæc sententia non improbatur, ita prior non temerè rejicienda est. Imprimis non contentiosè hæc de re disputandum videtur, cum particula, De descensu Christi ad inferos, non semper quarto articulo fuerit adjecta, ut testatur Symbolum Nicænum & alia quamplurima. Modò hoc firmum maneat, nec spirituales illas animæ passionēs, nec triduanam illam detentionem Christi in sepulchro, a Christi perpeffionibus separari debere.

XVIII. *Formam seu modum Passionis Christi quod*

quod attinet, passus est, 1. Verè. 2. Sanctè & innocenter. 3. Voluntariè.

Probè hæc tria tenenda sunt; nisi enim verè passus esset, pro peccatis nostris non satisfactum esset. Nisi sanctè & innocenter passus esset, non perfectum habere-

mus Pontificem, Heb. 7. 26. Nisi deniq; voluntariè se maledictioni subiecisset, coactū fuisset ejus sacrificium. Hinc ait, Heb. 10. 7. Ecce adsum, ut faciam Deum voluntariè tuam.

XIX. *Finis passionis Christi generalis, est Dei gloria, & imprimis Patefactio Iyæ Dei adversus peccata, Justitiæ item & Misericordiæ. Nec non Demonstratio divinæ & humanæ naturæ. Specialis vero & proprius est, Satisfactio pro peccatis nostris.*

XX. *In fine & usu cujusque Specialis perpeffionis ratio habenda est analogia, quâ expiatio cum peccato, & passio cum pœna alioquin nobis persolvenda comparetur.*

Exempli gratiâ: Gravis-
simos dolores in anima, &
in corpore sustinuit, tum ut
peccata animæ & corporis
expiarentur, tum ut à do-
loribus spiritualibus & cor-
poralibus, æternum alio-
quin nobis sustinendis, nos
liberaret. Mortuus est ge-
nere mortis execrabili, cru-
cis nimirum, partim ut ex-
piaret peccata, quibus ex-
secrationem promeriti era-
mus, partim ut execratio-
ne illâ ac damnatione nos

sublevaret. Sepultus est, ut
testaretur, peccata nostra
secum sepulta esse, & ut
sepulchra, quibus velut car-
ceribus ad judicii horrendi
diem includendi eramus,
sanctificaret in *communione*.
Triduana in sepulchro de-
tentio docet, promeritos
esse nos peccatis nostris
ut æternum mors nobis
dominaretur, nisi ignomi-
niosa ejus detentio pro
hac quoque pœna satisfac-
cisset.

XXI. *Annihilant Passionis Christi finem & fru-
ctum, qui idèò tantum passum esse dicunt, ut nobis ex-
emplo præiret.*

Verum quidem est, Chri-
stum patiendò nobis exem-
plum reliquisse: primarius
tamen passionis fructus, est

satisfactio pro peccatis no-
stris. Sociniani Christum
hactenus tantum Servatorem
agnoscunt: 1. Quòd veri-
tatem

ratem cælestem annunciet.

2. Quod eandem confirmet.

3. Quod Passionis & Resurrectionis exemplo præ-

eat. 4. Quod vitam æternam tandem conferat. Ubi

urgentur Scripturæ dicta,

quæ testantur Christum pro

nobis mortuum esse, eludere

illa conantur, explicando

particulam *pro per propter* :

ut sensus sit, mortuum esse

pro nobis, h. e. propter nos,

nostro bono, non autem no-

stro loco. Verum pestilen-

tissimam hanc hæresin se-

quentia argumenta refellunt.

1. Quia sic pro nobis mortuus

est, ut animam suam dederit

λύτρον ἀπὸ πολλῶν, *precium*

Redemptionis pro multis,

Mat. 20. 28. Ut seipsum dede-

rit *ἀντὶ λύτρον ὑπὲρ πάντων*

1 Tim. 2. 6. Ut sanguine suo

pretioso nos redemisse dica-

tur, 1 Pet. 1. 18, 19. *ἐλύτρω-*

θῆκα, inquit, *redēpti estis*. Jam

verò, quis ignorat, aliud es-

se, exemplo ad salutē seu li-

berationem præire, aliud ve-

rò, *λύτρον* pro aliquo solve-

re? Qui enim non pro man-

cipio & ejus loco satisfaciat,

qui *λύτρω* illum redimit?

2. Quia sic pro nobis mor-

tuus est, ut peccatum pro no-

bis factus sit, 2 Cor. 5. 21. Ut

peccata nostra in se suscep-

erit, & pœnas peccatis nostris

debitas ipse tulerit, Esa. 53.

4. An verò alterius delictum

in se suscipere, & pœnam ab

ipso promeritam terre, est

tantum exemplo præire, &

non loco ejus puniri ac sa-

tisfacere? 3. Si sacrificia

Veteris Testamenti à Sacer-

dotibus populi loco oblata

sunt; tum Christi quoque

sacrificium nostro loco præ-

stitum est. Prius verum est.

Ergò & posterius. Asserunt

audacter, non dari exemplum

in Scripturis, ubi particula

pro sit idem quod *loco alteri-*

us. At quis non videt hoc

in sequentibus? Joan. 10.

11. *Bonus Pastor ponit ani-*

mam pro ovibus suis: utique

ad mortem usque loco ovi-

um pugnando. Rom. 5. 7.

Vix pro justo aliquis morie-

tur. Rom. 8. 26. Spiritus

interpellat pro nobis. & ver.

31. Si Deus pro nobis, quis

contra nos? & 9. vers. 3.

Optarem anathema fieri pro

fratribus. Neque verò ideò

non sufficiens *λύτρον* est

Christi passio, quòd pœna

peccatis nostris debita sit

æterna, passio verò Christi

non sit æterna. Etsi enim

tempore non æterna sit, æ-

quivalens tamen est pœnæ

æternæ; tum propter infini-

tam majestatem & dignita-

tem personæ Christi; tum

propter infinitum pondus

& magnitudinem passionis,

& oneris iræ divinæ, cui to-

tus mundus omnesq; creatu-

ræ ferendo impares fuissent

XXII. Evertunt eandem Christi satisfactionem

Papani,

Papam; alios Sacerdotes constituentes, & Missam idolatricam pro sacrificio obtrudentes.

Refelluntur firmissimis rationibus. I. Quia unus Mediator est; 1 Tim. 2. 5. II. Quia de uno tantum Sacerdote Paulus loquitur, Heb. 7. 26. *Talis nos decebat Pontifex.* III. Quia una oblatio facta esse dicitur, Heb. 7. 27. *Id enim fecit semel.* & 9. 25. *Nam ut sepe seipsum offerat.* & 10. 10. *Per oblationem semel factum.* & v. 14. *Unica oblatione consecratis in perpetuum eas, qui sanctificantur.* v. 18. *Ubi peccatorum remissio, non est amplius oblatio pro peccatis.* IV. Si ideo abrogatum fuit sacerdotium Veteris Testamenti, quia Sacerdotes pristini *Iudei & Arcei* fuerunt; tum nemo nisi Filius Dei in N. T. Sacerdos idoneus existit, Heb. 7. 28. *Lex homines Sacerdotes constituit, at Sermo iurjurandi Filium.* Excipiunt, Christum primum Sacerdotem esse, ipsos secundarios & hac in

parte Christi instrumenta. Verum aut illud ipsum Sacrificium offerunt, quod Christus in cruce, aut aliud. Si aliud offerunt, ex superioribus rationibus non est idoneum; si idem, sequuntur hæc absurda. 1. Christum ipsum pro seipso offerre, quia & illi pro seipso offerunt. Idem enim facit primarius Sacerdos & secundarius, quamvis alio modo. 2. Ipsos se carnificibus, qui Christum cruci affixerunt, accensere. 3. Cum idem sit Sacerdos & victima huius sacrificii, ipsi, minimum secundario, erunt victimæ. Non maioris momenti est distinctio sacrificii crucienti & incruenti. Sic enim contra superiora testimonia, non unum esset sacrificium, & sacrificio incruento remissio peccatorum impetraretur, quod aperte negat Apostolus, ad Heb. 9. 12.

XXIII. *Ut autem prædictis erroribus, plurimum Passioni Christi detrahatur, ita latius quam par est extendunt ejus objectum, qui Christum pro omnibus & singulis hominibus mortuum esse docent.*

Enimvero si meriti & magnitudinem & dignitatem spectemus, tantam esse fateamur; ut decem Mundis redimendis sufficeret: si verò ad Dei consilium ac Christi intentionem respiciamus, falsam est, Christum pro omni-

bus & singulis mortuum esse. Hinc ab aliis, pro omnibus mortuus esse dicitur sufficienter, sed non efficaciter: i. e. sufficiens esse meritum Christi pro omnibus ratione dignitatis suæ, sed non efficax in omnibus ratione applicatio-

nis

nis, cum non ea intentione mortuus sit Christus, ut mors ejus omnibus applicaretur. Quid enim pro iis moreretur, pro quibus non oravit? Atqui testatur, se pro mundo non orare, Joan. 17. 9. Urgent Adversarii loca quibus mundi etiam totius, omnium item hominum fit mentio. 1 Tim. 2. 4. & 1 Joan. 2. 2. Quibus item generaliter omnes vocantur. Verum 1 Joann.

2. 2. totius mundi nomine, metonymicè *Electi in toto mundo dispersi*, & 1 Timoth. 2. 4. per omnes homines, ut sequentia verba docent, quivis homines, seu Ethnici, seu Judæi, seu Reges, seu privati illi sint, adeoque non singula generum, sed genera singulorum, intelliguntur. Quo sensu vox *omnis* sumitur, Genes. 6. 19. Joel. 2. 28.

Perfecta justitia, altera satisfactionis Christi pars est, quam conformitate sua cum Lege, & perfectâ obedientiâ eidem præstitâ, nobis acquisivit, ut hæredes essemus vitæ æternæ.

Estque hæc justitia partim originalis; partim actualis.

Originalis est conformitas Christi cum Lege, in qua conceptus & natus est.

CANONES.

I. *Originalis justitia peccato originali opponitur.*

II. *Hæcque non tantum innocentia seu immunitas est à peccato, sed & aptitudo ac inclinatio ad bonum.*

Sicut peccatum originale non tantum est privatio justitiæ, sed ad malum quoque inclinatio.

III. *Originalis Christi justitia pars quoque est satisfactionis pro nobis præstitæ.*

Ratio I. Quia Lex non tantum aſualem obedientiam, sed & omnimodam cum Lege conformitatem requirit; secus enim lues originalis

peccatum non eſſet. II. Quia Christus totus hoſter eſt, & quicquid factus eſt, fecit & fuit, id noſtro loco factus eſt, fecit & fuit.

Actualis justitia, est obedientia, quâ Christus Legem

Legem actu ipso perfectissimè implevit. Atque hæc *activa* in Scholis *obedientia* nominatur.

CANONES.

I. Sicut Passio Christi necessaria est ad peccatorum expiationem, ita activa quoque ejus obedientia & justitia ad vitam æternam impetrandam.

Ratio I. Quia Lex nos & ad pœnam & ad obedientiam obligat. Ad pœnam; quia maledictum pronunciat, qui non omnia verba Legis fecerit, Deut. 27. 26. Ad obedientiam; quia Vitam iis tantum promittit, qui fecerint omnia. Lev. 18. 5. *Qui fecerit hæc, vivet per ea.* & Luc. 10. 28. *Fecit hæc & vivet.* Nec obstat distinctio justitiæ, in Legalem & Evangelicam: siquidem eandem justitiam, quam Lex efflagitat, Evangelium in Christo exhibet. II. Quia duplex hæc satisfactio, duplici miseriæ nostræ responderet: reatui videlicet peccati ac damnationis, & defectui justitiæ, Rom. 3. 22. *Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloriâ Dei.* III. Quia verè ac propriè dicta justitia in actuali obedientia consistit, Deut. 6. 25. *Justitia erit nobis, si observaverimus fecerimus cuncta hæc præcepta coram Febova.* IV. Quia actualem illam obedientiam aut pro se præstitit, aut nostro loco. Atqui non pro se. Ergò nostro loco. Assumptum manifestum ex relatione Christi ad nos.

Quicquid enim in toto obedientiæ cursu fuit & egit, id nostro loco fuit & egit. Excipiunt hîc, qui Passivam tantum obedientiam pro satisfactione & merito agnoscunt, Activam obedientiam facere quidem ad nostri Redemptionem & Salutem, sed tantum ut necessarium requisitum & causam sine qua non; duabus enim de causis requiri à Christo. Primò, creationis jure: secundò, ut gratum esset Deo sacrificium eius, & ut sanctus esset Sacerdos. Verum prius istius sententiæ membrum falsum est; quia Christus hac in parte cum aliis hominibus comparari nequit; ut enim Filius Dei non pro se, sed pro nobis homo & creatura factus; ita non pro se, sed pro nobis Legi subiectus est. Posterius membrum confundit sanctitatem seu innocentiam cum obedientia seu actuali justitia; quæ non minus quam privatio & habitus differunt. Innocentia quidem est sacrificii Christi requisitum: sed actualis obedientia non tantum requisitum Christi Sacerdotis est, sed

sed & pars satisfactionis & meriti. Si enim actualis inobedientia Adami causa est meritoria damnationis, quidni obedientia actualis alterius Adami cau-

sa erit meritoria salutis? Nisi potiorẽ dicere velimus Adamum priorem ad damnandum, quàm posteriorem ad servandum.

II. Mandatum Patris, cui obedivit Christus, Speciale & generale fuit. Speciale, respectu finis, ut non pro se, sed pro nobis obediret. Generale vero, respectu objecti; eidem enim Legi subiectus fuit, quæ nobis præscripta est, & in omnibus, ad quæ Lex nos obstrinxit.

Qui volunt Passivam tantum obedientiam Christi meriti ratione habere, prætendunt Christi obedientiam tantum speciali Patris mandato præstitam esse, ut pro nobis moreretur. At verò hoc non speciale sed partia-

le tantum foret mandatum: quàm latè enim se Lex extendit, tam latè quoque Christi obedientia. Cum igitur Lex & ad penam & ad obedientiam nos obliget, utrique ejus requisito satisfecit.

III. Vita æterna aut in se consideratur; quatenus est plenissima gaudiorum celestium participatio: aut opposita ad damnationem, quatenus est liberatio à damnatione. In priori sensu, vitæ æternæ causa est perfecta Christi iustitia: in posteriori verò, vitæ æternæ causa est penarum persecutio.

Aliud est, vitam æternam privative tantum; aliud, positive describere. Proprie loquendo, vitæ æternæ causa nulla alia est, quàm perfecta iustitia, juxta Legem. *Fac hæc, & vides.* Morstamen Christi vitæ æternæ causa dicitur, quatenus illa est ab omni malo liberatio. Neque liberatio à damnatione, & gaudium cœleste, partes sunt

vitæ, sed diversa tantum relationes. Apparet hinc, quo sensu Christus promittat, se carnem suam daturum pro *Mundi vna*, Joan. 6 51. Duo hic obijciuntur: I. Si Christi activa obedientia causa sit vitæ æternæ, tum frustra passum esse. II. Si Christus obediverit pro nobis, tum nobis non fore obediendum. At in primo argumento nulla

nulla est consequentia; alius est enim finis utrique satisfactionis parti communis, nempe Salus nostra; alius cuique proprius: Passionis enim finis est liberatio à pœna; Iustitiæ verò finis est acquisitio juris vitæ æternæ. Posterius argumentum contra activæ obedientiæ meritum, tale est, quale Socinus format contra meritum obedientiæ passivæ. Si Christus, inquit, nostro loco mortuus est, tum nobis non foret moriendum. At utrobique nulla

est consequentia. Alia Christi, alia piorum mōrs est: illa cum execratione conjuncta; hæc cum benedictione. Illam subiit Christus, tanquam stipendium nostrorum peccatorum; hanc subimus, ut transitum ex hac vita in cœlestem. Sic alia Christi, alia nostra est obedientia: illa perfecta iustitia est, quam nostro loco, & vitæ promerendæ causâ præstitit; hæc verò imperfecta est, & gratitudinis pro Redemptione testificandæ causâ præstatur.

IV. Iustitia Christi activa in Veteri Testamento summi Sacerdotis ornatu, propemodum Regio, tanquam typo adumbrata fuit.

Querant, qui activæ obedientiæ meritum negant, quo typo illa adumbrata fuerit? Si enim, inquit, pars est officii sacerdotalis, qua in re summus Sacerdos ejus typum gessit? At quorsum splendidissimus ille Sacerdotis ornatus, quo coram Deo

comparuit, nisi ut vestis iustitiæ Christi esset umbra? Hinc legimus, Sacerdoti Jehoschuz non tantum vestes sordidas in signum peccatorum translatorum detractas, sed novas insuper ei datas, ac Cidarim velut coronam impositam fuisse, Zach. 3. v. 4, 5.

Tantum de satisfactione Christi. Intercessio ejus in statu humiliationis est, quâ Christus deprecationes & supplicationes non sine gemitibus & lacrymis apud Patrem pro nobis obtulit.

Exemplis plena est historia Evangelica, quæ Christum etiam integras noctes precando transgisse testatur. Imprimis autem munere hoc functus est Passionis suæ tem-

pore. Joan. 17. & Hebr. 5. 7. *Qui in diebus carnis suæ deprecationes & supplicationes apud eum, qui ipsum servare poterat à morte, cum clamore valido & lacrymis obtulit.*

CANONES.

Christi intercessionem annihilant, qui alios præter ipsum Mediatres intercessionis, ut vocant, querunt.

Pontificii distinguunt inter Mediatorem Redemptionis & Mediatres Intercessionis. Atque posterius hoc officium Sanctis de mortuis tribuunt. Verum non minore sacrilegio intercessionem cum secundariis intercessoribus, quam sacrificium ejus cum secundariis Sacerdotibus communicant. Et cum non tantum inter-

cessionem, sed etiam meritis, Sanctos nobis prædesse fingant, corrumpit ipsorum distinctio; siquidem redemptionis quoque gloriam inter Christum & Sanctos dividunt; dum ipsorum meritis velut succedanea opæ nostrorum peccatorum sordes purgari, defectumque suppleri fingunt.

Hactenus de Sacerdotali officio. Regium officium in humiliationis statu administravit. Ecclesiam Verbo & Spiritu sic congregando & conferendo, ut nihil externæ Regiæ Majestatis in ipsa apparuerit.

CANONES.

Falsò Judæi corporale & terrenum Messia Regnum somniant.

Isa. 42. 2. Non vociferabitur, neque attollet se, neque faciet, ut audiat foris vox sua, & 53. 2, 3. Assurgit ut tenera planta coram illis, & tanquam radix de terra solitaria: non est forma ei, neque decor; & quando intuemur eum, non est aspectus eius

desideremus eum. Contemnimus & abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & quasi abscondens faciem à nobis, contemnimus ita ut non æstimemus illum. Zach. 9. 9. Rex tuus venit tibi, justus, salutare prædixit, pauper & infidelis asino.

CAP. XIX. In quo

De Christi Mediatoris Exaltatione.

Sic actum de Exinanitionis, stata. Exaltationis
status est, quo Christus e mortuis suscitatus, in
celum sublatus, ad dextram Dei Patris exaltatus, &
ad summam gloriam evectus est.

CANONES.

I. *Causa exaltationis hujus efficiens, est tota SS. Trinitas.*

II. Filius tamquam Dei, igitur dioxorapian consideratus, eius est obiectum.

III. Competit autem exaltatio personæ Christi Θεο-
αυτοῦ secundum utramque naturam.

IV. Secundum humanam naturam exaltatus est, de-
positione infirmitatum, quas assumerat, & impetratione
donorum, quæ prius non habuerat; corporis enim & ani-
mæ tantam perfectionem assequutus est, quantum creatura
capere potest, maximam.

V. Secundum divinam naturam exaltatus est, non dignitatis alicujus ad eam xps. exaltatus consideratam accessione, sed Majestatis eius, quæ prius sub servi formâ occultata erat, pat. satisfactione.

V I. *Exaltationem hanc Christus consequutus est obedientiâ suâ, non tanquam merito, sed tanquam viâ & medio.*

VII. *Finis ejus est testificatio, quòd munere à Patre injuncto, in exinanitionis statu probè defunctus sit: & patefactio potentiae divinae, quâ meritum nobis efficaciter applicat.*

Partes seu gradus ejus tres sunt : Resurrectio, Ascensio in cœlum, & Sessio ad dextram Dei Patris.

Resurrectio, est primus exaltationis gradus,

quo Christus, mortis imperio superato, tertio die in ea ipsa carne quam deposuerat suscitatus est, ut Deo vivat æternum.

CANONES.

I. Christus non objectum tantum, sed causa efficiens est Resurrectionis sue.

Rom. 1. 4. Declarato Filio Dei potentem, secundum Spiritum Sanctificationis, per Re-		surrectionem ex mortuis. 1 Pet. 3. 18. Mortificatus carne, vivificatus autem Spiritu.
--	--	---

II. Materia Resuscitationis, est idem corpus, quod crucifixum erat, qualitatibus tamen novis donatum & glorificatum.

III. Nec tamen ita mutatum est, ut quantitatem ac trinam dimensionem habere desierit.

Secus nec corpus esset, nec Christus post exaltationem homo mansisset.

IV. Forma in nova & indivisibili unione corporis & animæ consistit.

V. Etsi miraculosa planè sit Christi Resurrectio, falsò tamen, corpore suo saxum sepulcro obditum, aut post Resurrectionem clausas januas penetrasse dicitur.

Matth. 28. 2. Angelus Domini delevit lapidem, Joan. 20. 19. Tòv		ὑπὸν κελεισμένων, clausis januis, non per clausas januas.
---	--	---

VI. Finis Resurrectionis præter generalem supra dictum, est certitudo nostræ quoque Resurrectionis cum à morte peccati, tum à morte corporali.

Rom. 6. 1, 2, 3, &c. 1 Cor. 15. 12, &c.

Ascensio in cælum, est secundus Exaltationis gradus, quo Christus quadraginta diebus à Resurrectione, in terra versatus, in cælum ascendit.

CANO-

CANONES.

I. *Ascendit Christus secundum divinam & humanam naturam: secundum humanam, tanquam objectum: secundum divinam, tanquam causam efficientem.*

II. *Forma in reali & locali translatione Christi ex hoc mundo, in supremum usque cælum translatione consistit.*

III. *De penetratione corporum hac in parte non anxie laborandum, tum, quia cælum non solidum, spissum, aut chalibeum corpus est, ut finxerunt Philosophi, tum quia corpus corpori, imò Creatura Creatori facile cedere potuit.*

IV. *Doctrina de corporali Christi in terra præsentiâ, Ascensionem Christi penitus exertit.*

V. *Finis Ascensionis Christi specialis, est certificatio nostræ quoque ascensionis triplicis. Prima fidei est & pietatis in hac vitâ. Secunda animæ in morte. Tertia corporis & animæ in die novissimo.*

Sessio Christi ad dextram Dei Patris, est summus ille exaltationis gradus, quo in cælum collocatus, supra omnem potestatem evectus est.

Eph. 1. 20, 21, 22. Collocavit eum ad dextram suam in cælis, longè supra omne imperium ac potestatem, & potentiam, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo,

sed etiam in futuro. Et omnia subiecit pedibus, cumque constituit eum caput super omnia ipsi Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius & complementum ejus, qui omnia implet in omnibus.

CANONES.

I. *Ad dextram Dei sedere, est proximam post Deum potestatem habere.*

Ex Regum more, qui eos, quibus præcipuum post se honorem tribui volunt, ad dextram suam collocant.

Psal. 45. 10. Collocata est conjux ad dextram tuam. 1 Reg. 2. 19. Itaque cum venisset Bathseba ad Regem

Solomonem, ut loqueretur ei *sedit ad dextram ejus.* Matt. 26. 21. *Dic, ut sedeam duo obviam ei, incurvavi se, & filii mei, unus ad dextram sedens in solio suo, apponi tuam, alter ad sinistram, in iussit solium matri Regis, quæ Regno tuo.*

II. Christus ut Θεὸς ὁμοῦς, hoc est, secundum utramque naturam, sedet ad dextram Dei.

III. Sic tamen natura humana est exaltata, ut divine non sit exæquata. Gloriam accepit omnibus creaturis maiorem, sed gloriæ essentiali, quam cum Patre & Spiritu sancto communem habet, minime æqualem.

In hoc summo exaltationis gradu, officio suo fungi Christus non desit.

Prophetico quidem Ministros donis, olim extraordinariè, per Spiritus sancti effusionem, nunc verò ordinariis mediis instruendo, Evangeliumque per totum te rarum orbem, augustissimo cum Incessu, propagando.

Ephes. 4. 11. *Dedit alios quidem Apostolos, &c.*

Sacerdotali verò; non se ipsum iterum offerendo, aut cum suspiriis & lacrymis ad Patris genua se provolvendo: sed cum satisfactionis plenissimæ meritis, coram Patre pro nobis comparando, eamque nobis efficaciter applicando.

Psal. 110. 4. *Furavit Febova, non panitebit eum: tu Sacerdos es in æternum, secundum ordinem Melchisedec.* Heb. 9. 24. *Non in manu factum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar vero sacrario respondens: sed in cælum ipsum, ut appareat nunc in conspectu Dei pro nobis.*

Regio denique; non solum triumphanti Ecclesiæ præsidendo, sed militantem quoque congregando, conservando, protegendo, hostesque debellando.

Psal. 110. 1. *Dixit Febova Domino meo, sede ad dextram meam, donec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.*

CANO.

CANONES.

I. Regnum hoc Christi, non est essenziale illud, quod ab eterno cum Patre & Spiritu sancto obtinet; sed personale, donativum & œcumenicum, quod tanquam Caput nostrum & Mediator à Patre accepit.

II. Regnum tamen hoc œcumenicum in æternum administrabit.

2 Sam. 7. 13. Stabilitam solum Regni ejus usque in seculum. Daniel. 7. 14. Cujus dominatus est dominatus perpetuus, qui non præterit. Luc. 1. 33. Regni ejus non erit finis. His dictis non obstant Patris ad Christum verba, *Donec posuero inimicos tuos, &c.* Non enim sensus est, Christum post ultimum adventum, non amplius regnaturum: sed hoc saltem indicat, futurum, ut omnes hostes suos vincat. Particulæ enim illæ, *donec, usque dum, & similes*, non sunt exclusivæ temporis futuri, sed de illo quoque negant & affirmant, sæpèque idem significant quod *nunquam non*, aut *nunquam*, e. g. Gen. 28. 15. *Non deseram te, usque dum perfecero id, quod loquutus sum tibi.* 2 Sam. 6. 23. *Mical non fuit proles usque in diem mortis sue.* Matt. 1. 25. *Non cognovit eam, donec peperisset primogenitum suum.* Matt. 28. 20. *Ecce ero vobiscum usque ad consummationem seculi.* Nec officit, quod Regnum Patri traditum

rus, seque Patri subjecturus dicitur, ut Deus sit omnia in omnibus, 1 Cor. 15. 24, 28. Regni enim traditio Apostolo non est officii Regii abdicatio: sed per Regnum illic intelligitur, phrasi Scripturæ familiarissima, Ecclesia. Tradet igitur Patri Regnum, quando ipsi totam Ecclesiam sistet. Subjectio verò illa non tollet Regnum Christi, cum enim Christus quæ Mediator, etiam in gloria, Patri subordinatus sit, sic erit & manebit Christus Rex noster, ut tamen una nobiscum, Patri se sit subjecturus. At verò, dices, jam antea Patri subjectus est: Verum id quidem, sed non simpliciter; nunc enim caput cum Ecclesia, sed non tota subjicitur, tum autem una cum omnibus Ecclesiæ membris, adeoque totus Christus mysticus Patri subjicietur. Quod denique Deus omnia in omnibus futurus dicitur, non ita accipiendum, ac si non hodièque omnia in omnibus esset, aut

tum demum regnaturus esset : sed dicitur hoc more Scripturæ, quo sæpe fieri aliquid pronuntiatur, cum declaratur esse: sententia igitur est, cum hoc in Mundo

Regnum Dei ab hostibus infestetur ac obscuretur, devictis tandem hostibus, manifestissimum futurum, quod Regnum in solidum sit Dei & Christi ejus.

CAP. XX. In quo

De Communi ad statum gratiæ vocatione.

HAstenus de Redemptore Christo, qui causa efficiens est statûs gratiæ. Vocatio ad eundem sequitur.

Est autem hæc communis electis & reprobis, aut propria solis electis.

Communis Vocatio est, quâ ad statum gratiæ seu participationem Christi Mediatoris quivis homines invitantur.

Appellatur etiam Electio totius populi alicujus. Deut. 7. 6. *Populus sanctus es Jehova Deo tuo: te selegis.*

CANONES.

I. *Ut electio, ita vocatio, alia est ad officium, alia vero ad salutem: atque posterior hujus est considerationis.*

Electiois & vocationis ad officium, exemplum est in Saule, 1 Sam. 10. 24. *Viderisne, quem elegeris Jehova?*

II. *Causa efficiens hujus vocationis, communiter est tota S S. Trinitas: singulariter vero Christus Dominus, qui ut diebus Ministerii sui in his terris peccatores immediate quoque, ita nunc mediantibus Ministris vocat.*

Math. 22. 2, 3. *Simile est Regnum eorum Regi, qui fecit nuptias filio suo: & misit servos suos, qui vocarent*

vocatos ad nuptias, &c. Mar. 1. 14, 15. Venit Jesus in Galileam, predicans Evangelium Dei, & dicens, Exple-
tam

sum est tempus & appropinquavit Regnum Dei: respicite & credite Evangelio.

2 Corinth. 5. 20. Itaque nomine Christi legatione fungimur, &c.

III. Materia vocationis hujus nec omnes homines, nec electi tantum sunt; sed quivis ex toto genere humano.

Non omnes vocari, testatur tota Veteris Testamenti historia; ejus enim tempore Deus, præteritis aliis Gentibus, populum Israeliticum vocavit. Sed & Novi Testamenti tempore, non omnes & singuli vocantur; siquidem permulti de Christo Domino nihil unquam audiverunt.

Non electos tantum vocari, testatur luculenter Christi parabola, quæ boni & mali invitati; multi item vocati, pauci vero electi dicuntur, Matth. 22. ver. 10. & 14. Vocantur autem quivis homines, id est, cujuscunque status, conditionis, ætatis, &c.

IV. Forma vocationis hujus partim in oblatione beneficii Redemptionis, partim in præcepto de ejus acceptatione consistit.

2 Cor. 5. 20. Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo precante per nos, oramus Christi nomine, recon-

ciliamini Deo. Fecit enim ut qui peccatum non novit, pro nobis peccatum esset, ut efficeremur justitia Dei in eo.

V. Finis ejus, est Dei gloria & electorum salus. Assequitur autem tum gloria misericordiæ in electis vocationi obtemperantibus, tum gloria justitiæ in reprobis inobedientibus.

VI. Vocatio igitur communis primario propter electos fit; secundario propter reprobos.

VII. Utrosque tamen serio & ἀντιπροσώπως vocat.

De electis dubium nulum est. Reprobos quod attinger, et si non vocentur, & ceteris seu servandi proposito, serio tamen vocantur, serio salus ipsis promittitur sub conditione fidei.

Nec ideo illis illuditur, quod gratiæ credendi destituantur, sed quia gratiæ primævæ suæ sponte exciderunt, & spontaneâ quoque malitiâ salutis media aspernantur. Deus fidem nihilominus ab-

ipsis exigendi ius habet, eodémque non minús quàm alii creditores iuste utitur, ut os ipsis obturetur, inexcusabiles reddantur, De-
 [que iustitia asseratur. Non igitur ideò eos vocat, ut illis illudat, sed ut iustitiam suam declaret ac patefaciat.]

VIII. *Ex vocatione itaque communi non statim electio concluditur: tum quia reprobis & electis contingit, tum quia fit sub conditione fidei.*

Et si etiam integra gens electa dicitur, non tamen ideò omnes in illa gente sunt electi. *Si. Sicut populus Judaicus electus dicitur, cum tamè plurimi Iudei fuerint reprobi.*

IX. *Nec ideò omnes sunt electi, quia iubentur credere, se esse electos, non enim id absolute iubentur credere, sed cum exploratione fidei.*

2 Cor. 13. 5. Vos ipsos *sum. Christum in vobis esse* sentiate, annon sitis in fide, *nisi reprobi sitis. An spero* vos ipsos probare. Annon *fere, ut cognoscatis, nos non* agnoscitis vosmetipsos, *reprobos esse.* Fe-

CAP. XXI. In quo

De Fœdere Gratiae.

Vocationis fructus & beneficium, est externa tum fœderis gratiae, tum Ecclesiae communio.

Externa fœderis gratiae communio est, quâ Vocati pro fœderatis & Dei populo censentur.

Analogicè tamen, sicut alii Dei populus sunt in rei veritate, alii externâ tantùm professione.

Fœderis gratiae tum oblatio, tum obsignatio spectanda.

Oblatio fœderis gratiae est, quâ Deus Vocatis promittit, se ipsis in Christo Patrem fore, si filialem præstiterint obedientiam.

CANONES.

I. Fœderis nomine non generale illud intelligitur, quod pepigit Deus cum universis creaturis; nec fœdus apertum cum primis nostris parentibus initum; sed quod post lapsum, Deus ex mera sua misericordia nobiscum per ussit.

II. Ideò Fœdus gratiæ, & Testamentum, Διαθήκη Dispositio nominatur; quia hac Deus filiis suis cœlestem hæreditatem destinat, morte Jesu Christi Filii sui interveniente, consequendam.

Hebr. 8. 10. Ὁτι αἰνῆς ἡ διαθήκη, ὡς διαθήκεως, Quamobrem hoc est fœdus, quod paciscar, &c. & c. 9. 15, 16. Itaque ob id novi fœderis Mediator est; ut morte intercedente ad redemptionem

nem earum prævaricationum, quæ fuerunt sub priore Testamento, vocati promissionem accipiant æternæ hæreditatis. Nam ubi Testamentum est, mors intercedat, necesse est, testatoris.

III. Causa ejus efficiens communiter est tota S S. Trinitas, singulariter verò Christus Θεὸς υἱος, Angelus ille fœderis.

Malac. 3. 1. Ecce ego misurus sum Angelum meum, (Joan. Bapt.) qui expediat viam meam ante me: &

repente veniet in Templum suum Dominus, quem vos queritis, & Angelus fœderis, quod vos delectamini.

IV. Materia fœderis gratiæ, sunt pacta utriusque partis, Dei & hominis. Deus promittit se Deum nostrum fore in Christo Domino: Homo repromittit obedientiam fidei & vitæ.

V. Forma in mutua obligatione consistit. Sic tamen, ut sint relata disquiparantiæ; Dei enim promissio & obligatio est gratuita; hominis verò debita & juris existit.

VI. Finis oblatis Fœderis idem est, qui Vocationis communis, Dei gloria & Electorum salus.

VII. Subiectum seu objectum fœderis oblatis, sunt omnes Vocati, propriè tamen soli Electi.

Omnibus

Omnibus quidem vocatis hoc fœdus offertur, verùm soli Electi fœderis promissionibus fruuntur.

VIII. *Ex Adjunctis spectanda est fœderis gratiæ administratio.*

IX. *Administratio hæc temporis respectu distinguitur, in Vetus, & Novum Fœdus seu Testamentum.*

X. *Vetus Testamentum, est fœdus gratiæ, administratum tempore Christi exhibendi.*

XI. *Hujus administrationis triplex forma fuit. Prima ab Adamo ad Abrahamum. Secunda ab Abrahamo ad Moysen. Tertia à Mose ad Christum.*

XII. *Inter primam & secundam administrationis formam hoc interest: 1. Quod illa facta sit verbis promissionis, brevissimis illis quidem, sed luculentissimis; ista non promissione tantum, sed expressam quoque obsequii conditionem habet. 2. Illa sacrificiorum tantum; ista etiam circumcisionis ritum habet. 3. Illa toti humano generi proposita fuit; hæc ad Abrahami posteritatem restricta est.*

XIII. *Inter tertiam verò & duas priores administrationis formas hoc est discriminis, quod tertia perfectior sit ac verè testamentaria, quippe non Paschatis tantum, sed quamplurimis aliis mortis Christi typis aucta.*

XIV. *Novum Testamentum, est fœdus gratiæ, quod administratur Christo jure exhibito.*

XV. *Conveniunt Novum & Vetus Testamentum substantiâ; utrobique enim idem Testator Christus est: utrobique eadem promissio gratiæ in Christo: utrobique idem requisitum obedientiæ fidei & vitæ.*

XVI. *Errant igitur, qui parallelas statuunt distinctiones Veteris & Novi Testamenti; Fœderis operum & Fœderis gratiæ; Legis & Evangelii, utrumque enim.*

enim Testamentum seu Fœdus est gratiæ fœdus, utrinque Lex & Evangelium urgetur.

XVII. Differt autem Veteris & Novi Testamenti administratio; 1. Tempore; quia Vetus Testamentum ante Christum exhibitum, Novum verò Christo jam exhibitò administratur: illud ad Christum usque, istud semper durat. 2. Loco seu amplitudine; quia illud tantum populo Israelitico oblatum fuit; istud per totum terrarum orbem se extendit. 3. Claritate; quia promissiones gratiæ de Christo clariùs in Novo Testamento prædicantur & obsignantur, sublatis typorum & caeremoniarum umbris. 4. Facilitate; quia administratio in Veteri Testamento longè fuit operosior, quàm in Novo Testamento. 5. Suavitate; in Veteri enim Testamento frequentius urgetur perfectæ legis obedientia: non quidem exclusis promissionibus Evangelicis; eo tamen fine, ut rigorosâ illâ obedientiâ exactione tanquam pædagogò ad Christum querendum compellerentur. In Novo verò Testamento frequentiores sunt Evangelicæ promissiones, non tamen exclusâ Lege, ad novam obedientiam, ex regenerationis gratiâ præstandam, impellente.

XVIII. Patet igitur hinc, quo sensu Novum fœdus apud Jeremiam Veteri opponatur.

Jer. 31. 31. 32. Ecce dies venturi sunt, dictum Fœdus, quibus pangam cum domo Israelis & cum domo Jebudæ fœdus novum. Non secundum illud fœdus, quod pepigeram cum majoribus istorum, &c. & ver. 33. Hoc est fœdus meum: indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam, & ver. 34. Non docebum amplius quisque

amicum suum, &c. & iterum: Cognoscant me à minimo ad maximum. In his verbis ad tertiam & quintam differentiam respicitur. Et ad hanc quidem, dum Legis fit mentio tabulis olim lapideis inscriptæ, deinceps verò cordibus inscribendæ: ad illam verò, dum clariorem cognitionem præmittit.

CAP. XXII. In quo

De Sigillis seu de Sacramentis fœderis gratia in genere.

Oblationem fœderis sequitur ejus obfignatio, facta Sacramentis, tanquam Fœderis Gratia sigillis.

Sacramentum est actio sacra divinitus instituta, in qua gratia per Christum fœderatis promissa, à Deo visibilibus signis obfignatur, atque hi vicissim in ipsius obsequium adiguntur.

CANONES.

I. Sacramenti vox, olim de juramento militari, vel de pecunia à litigantibus pignoris loco deposita, intellecta, non incommode in Ecclesia gratia signis applicatur.

Sacramentis enim, velut | mur; eadēque nobis pi-
jurejurando, ad pacta fœ- | gnora sunt gratia in fœdere
deris ferventia obstringi- | promissa.

II. Appellatur quoque mysterium, quatenus hoc rem arcanam & divinam signis seu typis propositam significat. Latior tamen est vox mysterii quàm Sacramenti, cum omne quidem Sacramentum sit mysterium, sed non omne mysterium sit Sacramentum.

III. Sacramentum propriè loquendo, pro integra actione tam signum quàm signatum complectente; synecdochicè verò pro signo tantum sumitur.

IV. Priore modo sumptum jam definitum est. Posteriori modo intellectum, definitur, Visibile signum invisibilis gratia.

V. Causa efficiens princeps est communiter tota S. S. Trinitas, singulariter verò Christus, Angelus ille Fœderis.

VI. Instrumenta quibus Sacramenta administrantur, sunt Ministri legitime vocati.

VII. Instrumentum, quo sacramenta efficiuntur, seu, quo signa consecrantur, est Verbum Institutionis, duabus precipue constans partibus, precepto de legitima Sacramenti administratione & perceptione; & promissione de ejus fructu & efficacia.

VIII. Verbum Institutionis non substantiam aut qualitatem elementorum, sed usum tantum mutans, idque non arcanam quendam vi ipsis verbis inherente, ut fingunt Pontificii, sed Dei ordinatione.

Ut lapis Magistratus ordinatione mutatur in limitem, manente ejus substantia & qualitibus: ita accedente Verbo (ut inquit

Aug.) ad elementum, fit Sacramentum, manente elementi substantia & qualitate, mutato tantum usu communi in sacrum.

IX. Falso quoque docent, intentionem Ministri tam precise requiri, ut, nisi hæc adsit, nullum sit aut fiat Sacramentum.

Nisi enim à Dei potius institutione Sacramentum, quam à Ministri intentione pendeat, omnis consolatio

erio eripietur miseris conscientis, quibus ignotæ sunt Ministri rem sacram administrantis cogitationes.

X. Ineptè quoque opponunt Verbum concionale & Institutionis; non enim realiter, sed ratione tantum differunt, cum concio nihil aliud sit, quam Verbi explicatio. Verbum igitur institutionis ad Sacramenti essentiam; Verbum verò concionale, ad modum administrandi pertinet.

XI. Materia Sacramenti externa & terrena, est visibilo signum seu elementum.

XII. Materia interna & celestis, est res significata; Christus nimirum cum omnibus beneficiis.

XIII. Forma externa in legitima tum administratione

nistratioue, tum participatione Sacramenti iuxta Dei mandatum, consistit.

XIV. Forma interna posita est in analogia signi & rei signatæ.

XV. Unio itaque signi & signati, non est quorundam, seu localis, sed æternæ, quatenus signum rem signatam repræsentat, & exhibito signo à Ministro, res quoque signata datur fidelibus à Christo.

XVI. Nec tamen præsentiam Christi, ejusque corporis & sanguinis in actione sacramentali negamus; præterquam enim quod præsens sit divinæ suæ personæ & Spiritu suo Sancto, præsens quoque est corpore & sanguine suo, non localiter, sed sacramentaliter.

Præter localem præsentiam triplex alia datur: I. Symbolica, quando res menti humanæ repræsentantur symbolo aliquo: ut res verbo seu voce; homo imagine. II. Præsentia spiritualis; quando rem spiritualem, non præsentem, fide nobis repræsentamus: qualiter Abraham sibi præsentem fecit, & vidit diem Christi, Joan. 8. 56. III. Præsentia virtutis; quando quod loco distat; præsens est efficaciam: ut Sol. Tres hi modi præsentia in Sacramentis concurrunt. Præsens enim nobis est corpus & sanguis Christi: 1.

Symbolicè; quatenus repræsentatur externo symbolo. 2. Spiritualiter; quatenus fide corpus & sanguinem Christi, cum ejus merito, nobis applicamus. 3. Virtute; quatenus fructum ejus per fidem in cordibus nostris percipimus. Primus gradus sacramentalis præsentia etiam infidelibus competit, secundus & tertius non nisi fidelibus. Etsi igitur corpus Christi, locali præsentia, tam longè distet à symbolo, quam cælum à terra, manet tamen præsentia sacramentalis. Præsentia non opponitur distantia, sed absentia.

XVII. Nec ideo Sacramenta vacua signa sunt, quòd symbolum & rei significata localiter non sint unita; manent enim nihilominus, 1. Signa significantia. 2. Exhibentia. 3. Applicantia. 4. Ob-signantia.

Quatuor hæ species signorum probè sunt observandæ, contra eos qui clament, nos vacua in Sacramentis signa habere. Signa igitur aut significantia tantum sunt, ut imago picta hominem significat; aut exhibentia quoque, ut sceptrum, claves & similia, quibus exhibitis, potestas Regia, aut facultas ingrediendi domum confertur; aut applicantia insuper, sicut promissio Dei de conservandis 144000. cuique ab Angelo signo in fronte notato, applicatur, Apoc. 7. 3. aut obfignantia denique, qualia sunt arrha, sigilla & similia. Jam verò

hi quatuor gradus in Sacramentis concurrunt. Primum enim, externa symbola corpus Christi ejusque sanguinem significant ac repræsentant. Secundò, unà cum signo exhibetur quoque res signata; non tamen in signo, sed in actione sacramentali, exhibente Ministro signum, Christo verò Domino dante rem signatam. Tertio, res signata Evāgelii verbo generaliter fidelibus promissa, exhibitio signo, cuique fidelium applicatur. Quarto, eadem promissio Sacramento obfignatur, unde non signa tantum, sed sigilla appellantur. Rom. 4. 11.

XVIII. Ex unione & relatione rei signatæ cum signo fluit loquutio seu phrasis sacramentalis, quæ de signo res signata prædicatur: in quo loquendi modo, non tam exprimitur, quid externa signa in se & suâ naturâ sint, quàm quid significant.

Gen. 17. 10. Circumcisio (phrasi Sacramentali) secundum nominatur; & ver. 11. propriè signum fœderis. Exod. 12. 11. Agnus Pascha, hoc est. transitus, appellatur; quem locum ab Adversariorum exceptionibus vindicant parallela dicta, Mar. 14. 12. Primo die azymorum, quando Pascha mactabatur. Luc. 22. 8. Profecti parate nobis Pascha, ut vescamur. & ver. 11. Ubi est diversorium, ubi Pascha cum meis Discipulis edam? & ver. 12. Illic parate Pascha. & ver. 15. De-

fideravi vobiscum edere hoc Pascha. Huc faciunt omnia illa loca, quibus sacrificiis expiatio, & aquæ seu ablutionibus purificatio tribuitur. Item, quibus nomen Jeboue arcæ aut Hierosolymæ tribuitur. Psalm. 47. 6. Ezec. 48. 35. Similia testimonia in novo Testamento sunt, Matth. 26. 26, 27, 28. Edentibus autem eis, accepit Jesus pacem, & cum benedixisset, fregit, deditque Discipulis, & ait, Accipite, comedite, hoc est corpus meum: & accepto poculo ac gratias actis, dedit eis, dicens,

dicens, Bibite ex eo omnes. Hoc est enim sanguis Novi Testamenti, &c. Vide parallela loca apud Marcum, Luc. & 1 Cor. 11. Sic 1 Cor. 10. 4. Petra verò erat Christus. Ephes. 5. 26. Ut Ecclesiam sanctificaret, postquam eam purgasset lavacro aquæ. Coloss. 2. 12. Consepulti cum eo per Baptismum. Heb. 9. 13. Nam si sanguis taurorum

& hincorum & cinis juvenea aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis puritatem, &c. Imò id ipsum in aliis quoq; quam Sacramentalibus signis videtur: ut Gen. 41. 27. Septem vacca sunt septem anni, i. e. typi & figuræ septem annorum. Apoc. 17. 9. Septem capita sunt septem montes & 7. 12. Decem cornua sunt decem Reges.

XIX. Loquendi hæc ratio, Metonymia sacramentalis, rei signata pro signo, nominatur. In attributo verò, an in copula tropus esse dicatur, non multum interest; cæsi enim tropus statuatur in attributo, causa tamen seu fundamentum tropi est in copula.

Subiectum & attributum materialis causa sunt simplicis enunciationis: copula verò affirmata vel negata, formalis ejus pars est, per quam vera aut falsa, propria aut figurata existit; quoties enim disparata per copulam conjunguntur ac affirmantur, falsa est enuntiatio, aut tropica. Sedes igitur tropi est in prædicato, sed causa ejus est in copula. Cum igitur copula est in hac enunciatione, Hoc est corpus meum, disparata conjungat, panem nimirum & corpus Christi, necesse est falsa statuatur enuntiatio (quod citra blas-

phemiam dici nequit) aut tropica. Plana igitur est talium enunciationum interpretatio, Panis est corpus Christi, id est, Sacramentum corporis Christi. Circumcisio est fœdus Dei, id est, signum seu sacramentum fœderis. Septem boves sunt septem anni, hoc est, figuræ septem annorum. Sic aquæ lavacro purgari dicimur sacramentaliter, quatenus Baptismus seu lavacrum est sacramentum purgationis. Sic sacramentaliter sacrificia veteris Testamenti expiare dicebantur, quia typi fuerunt expiationis per Christum.

XX. Finis Sacramentorum est fœderis gratia ob-signatio.

XXI. Effe-

XXI. *Effecta Sacramentorum non sunt Justificatio aut Sanctificatio, tanquam ex opere operato, sed utriusque beneficii confirmatio & ob-signatio.*

Res manifesta est exemplo Abrahami, qui prius quam circumcilius esset, justificatus erat, Rom. 4. 11. Falso igitur Pontificii asserunt, Sacramenta, insitā quasi vi, ex opere operato remissionem pec-

catonum & similia beneficia conferre. Loca autem Scripturæ, quibus de Sacramentis talia prædicantur, ut supra ostensum est, per sacramentalem metonymiam sunt exponenda.

XXII. *Sacramenta communia sunt omnibus fœderatis, quoad signa; propria verò electis, quoad rem signatam.*

XXIII. *Sacramenta ad salutem necessaria sunt, non simpliciter & absolute, tanquam primariæ salutis causa; sed ex hypothesi, quatenus modis sunt salutis ordinariæ, Christi præcepto usurpanda.*

Hinc Bernardi regula: Non privatio sed consuetudo damnat.

XXIV. *Verbum & Sacramenta conveniunt substantiis; idem enim sigillis obsignant, quod Testamento promittitur. Differunt autem: 1. Quod Verbum auditu, Sacramenta visu percipiuntur, adeoque Sacramentum sit Verbum visibile. 2. Quod Verbum Evangelii generale sit: Sacramentis verò promissiones Evangelicæ cuique fidelium applicentur. 3. Quod Verbo ordinariæ fides excitetur; Sacramentis confirmetur.*

Sacramenta Veteris aut Novi Testamenti sunt.

Veteris Testamenti primariæ & ordinariæ duæ erant; Circumcisio, & Agnus Paschalis.

De his in doctrina de Lege Cæremoniali actum est.

Novi

Novi Testamenti duo sunt, Baptismus, & Cœna Domini.

CANONES.

I. *Sacramenta Veteris & Novi Testamenti conveniunt re significatâ quoad substantiam, Christum videlicet cum beneficiis, qui omnium Sacramentorum nucleus est.*

Heb. 13. 8. *Iesus Christus heri, hodie idem est, & in secula.* Apoc. 13. 8. *Agnus ma-*

statum ab initio mundi, nempe Sacramentaliter, sub sacrificiis & Agno Paschali.

II. *Respondet quinetiam analogicè Baptismus Circumcisioni, & Cœna Domini Agno Paschali. Ut enim Circumcisio Sacramentum fuit initiationis seu institutionis in fœdus, & regenerationis seu spiritualis circumcisionis, ita Baptismus. Et ut Agnus Paschalis Sacramentum fuit spiritualis nutritionis, ita sacra quoque cœna: Hinc sacra Cœna ultima Paschalis celebrationi successit.*

III. *Differentia Sacramentorum Veteris & Novi Testamenti consistit, 1. In signis externis. 2. In modo significandi; illis enim significabatur Christus exhibendus, hic exhibitus. 3. In numero; præter Circumcisionem enim & Agnum Paschalem alia quoque habuerunt: nos præter Baptismum & sacram Cœnam nullum. 4. In amplitudine; prout fœdus quoque novum non ad unum tantum populum se extendit. 5. In duratione; illa enim tantum ad primum Christi adventum, hæc ad finem mundi durant. 6. Id claritatis.*

IV. *Falsa autem est differentia, quam Pontificii fingunt. 1. Quod Sacramenta Veteris Testamenti fuerint typi Sacramentorum Novi Testamenti. 2. Quod Sacramenta Veteris Testamenti gratiam justificantem tantum adumbrarint, nostra verò ipsum corpus spirituum bonorum in se realiter habeant.*

Primum

Primam differentiā quod attinet, aliud est, esse typum Christi, aliud, Sacramentorum Novi Testamenti. Circumcisionem & Agnum Paschale typos fuisse Christi, supra ostensum est: typos autem nostrorum Sacramentorum fuisse pernegamus; absurdissimum enim id, ideo tantum instituta esse, ut no-

stra significarent. Altera differentia iidem falsa est; utrobique enim Christus cum beneficiis suis res Sacramenti est & nucleus. Potius inter Sacramenta veteris fœderis & Christum hæc differentia est, quod illa bonorum spiritualium umbra fuerint, quorum corpus Christus. Col. 2. 17.

V. Nec ideo Sacramenta Novi Testamenti antiqua non sunt præstantiora; quod gratiam justificantem, non ex opere operato conferant; manent enim prærogative illorum tertio canone expressæ, imprimis secunda & sexta.

Objicere hic solent, clariora fore Sacramenta Veteris Testamenti, nisi hanc differentiam (ab ipsis confictam) agnoscamus; agni enim maceratione clarius mortem Christi representari, quam pane Eucharistico.

Verum sciendum ante omnia, quæ in re claritas Sacramenti consistat: utique non in signis tantum externis, sed in verbo Sacramentali. Jam nonne clarissima sunt hæc verba, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur.*

Hoc est sanguis meus, qui pro vobis funditur. Nihil tam aperte de Christi morte in agni institutione. Deinde, falsum quoque est, agni macerationem clarius signum esse; tum quia longè plures & obscuriores ceremoniæ agni macerationi adjectæ sunt; tum, quia fractio panis, fusio vini, & utriusque perceptio, fractionem corporis Christi & fusionem sanguinis, nec non utriusque participationem, clarissime representat.

VI Duobus Novi Testamenti sacramentis perperam accensent Pontificii, Confirmationem, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinationem Ministrorum, & Matrimonium.

Ad Sacramentum tria requiruntur: 1. Ut sub fœdere gratiæ divinitus sit institutum. 2. Ut habeat externum

symbolum à Deo ordinatum. 3. Ut annexa quoque ei sit promissio gratiæ. Jam verò hæc tria tantum in Baptismum

Baptismum & Sacram Coena, in nullum verò reliquorum competunt. Confirmatio Papistis aliena est, quo Episcopus, seu Suffraganeus, baptizato, de Religione ac expectans illius precibus interrogato, christiana illius, impono linteo, non ante certum diem, à testibus, amovendo, eique in remembrance oleum insigit, ut copiose ei suppedietur spiritus S. contra Diabolica tentationes. Verum ubi in suspensis istius Sacramenti seu caeremoniarum institutio? Ubi promissio? Verius hoc Papae excrementum quam Sacramentum dixerimus, & characterem illum, quo bestia suos in fronte notat, Apoc. 13. 16. ut ex eo manifestum est, quod Sacramentum hoc impie Baptismo praeferant; aperte enim docent, Confirmatione Baptismum perfici, & in ea uberiorem esse spiritus S. donationem, quam in Baptismo, eumque Baptismum quivis Pastor aut Presbyter, imo idiota quoque aut mulier administrare queat, confirmationem à solo Episcopo aut Suffraganeo peragi debere. Poenitentia Sacramentum ipsi est, quo lapsi post exploratam resipiscentiam, à Sacerdote seu Ministro absoluntur. Et verò agnoscimus, & poenitentiam lapsis præceptam esse, & potestatem absolutionis Ministris

datum; quamvis illi longè aliam poenitentiam & absolutionem fingant, ut infra præbitis hæc tamen nullum extremum symbolum divinitus est ordinatum, quod promissionem habeat. Nec, ut incepte angit Bellarminus, hæc verba *Absolve te*, symboli loco esse possunt. Unde extremum istud Sacramentum est, quo Sacerdos hominem de vita desperantem, peccata confitentem & absolutum, recedens præbitis, in corpore paribus, quæ sedes sunt quinquæ sensuum, oleo olivæ benedictio ungit, ut convalescat, si ad salutem ejus expediat, & abstergantur peccata, post alia Sacramenta accepta, renouat. Promittit quidem Christus Discipulis, si ægrotis manus imposuerint, futurum ut melius habeant, Mar. 16. 18. Præcipit etiam Jacobus, ut ægroti, accersitis Senioribus, impositis manibus & præmissis precibus, ungantur. Verum hæc caeremoniæ non fuerunt sacramenta, sed ritus miraculis, libere tamen, adhibiti, qui unicum miraculorum donis exspirant. Nihil igitur similitudinis cum unctione illa, habet extrema unctio; ut enim de magico charismo, quo oleum consecratur, nihil dicam, certum est Apostolorum tempore non solum morituros (ut fit in Papatu) sed quovis ægrotos unctos fuisse.

fuisse. Ordinatio ipse Sacramentum est, quo solus Episcopus vel Suffraganeus, Ministro manus imponit, eique solennibus verbis librum, patinam, baculum pastoralen, &c. adhibitis etiam unctionis & rasura ceremoniis, tradit, charactereque indelebilem imprimit, ad conferendum gratiam justificantem, qua potestatem clavium recte exerceat. **Et** ante ordinationem Ministro-
rum impositis manibus & adhibitis precibus, Apostolorum exemplo, fieri possit: adlaphora tamen est manus impositio. Ceremonie verò Papistarum partim Judaicae sunt; ut unctio: partim Ethnica; ut rasura ex-

pressa prohibita, Lev. 19. 27. Conjugium grauiti foderis Sacramentum non est, tum quia ante lapsum institutum, tum quia foderatis cum non foderatis commune est. Inuicem non accipitur, coniunctum coniugium quandoque esse conuulsi spissum est cum Christo. Si verò ideo Sacramentum esset, tum tot Sacramenta forent, quae parabola & allegoria. **Itaque** multi Scholastici quoque Sacramentum esse negant: & quo loco reipia apud Pontificios habeatur, vel inde patet, quod *accipitur* inter ordinationem & conjugium bellum faciunt, & Ministri suis conjugio tanquam immundo interdiciunt.

CAP. XXIII. In quo

De Baptismo.

Baptismus est primum novi foderis Sacramentum, in quo, electis in Dei familiam receptis, externam aquae asperzione, peccatorum remissio, & regeneratio per sanguinem Christi & Spiritum sanctum obsignatur.

CANONES.

I. Baptismi vox, Immersionem & Asperzionem significat, & ex consequenti Ablutionem.

Asperzionem significare patet ex Marc. 7. 4. Et à foro venientes, nisi loti fuerim (עדן לא בטהרתו רגלי) non edam.

II. Quatuor Baptismi appellationes hae considerandae. Baptismus fluminis seu aquae (a) luminis seu

seu doctrinæ, (b) flaminis seu donorum Spiritus sancti, (c) & sanguinis seu martyrii. (d)

(a) Mat. 3. 11. Ego baptizo vos aqua. (b) Mat. 21. 25. Baptisma Joannis (i. e. totum ejus Ministerium tum doctrinæ tum Baptismi) unde erat? & Act. 18. 25. Apollo

tantum sciebat Baptismum Joannis. (c) Act. 1. 5. Vos baptizabimini Spiritu sancto. (d) Mat. 20. 22. Possitis baptismo, quo ego baptizor, baptizari.

III. Causa efficiens princeps est Christus Dominus; Instrumentalis verò, est Minister legitime vocatus.

IV. Baptismum igitur à privato aut à muliere administratum (ut fit in Papatu) ratum non habemus.

Si enim in terrena republica nullo loco habetur, quod privatus quispiam citra man-

datum facit: quanto minas corruptio talis Christo placebit in Ecclesia sua?

V. Materia ejus externa est aqua: Oleum verò, sal, sputum, & quæ alia huic elemento à Pontificis adjunguntur, ad profanationem potius, quam administrationem Baptismi faciunt.

VI. Materia interna, est Christus, cum mortis, sepulture & resurrectionis, aliisque beneficiis.

VII. Forma ejus externa, partim in actionibus, partim in verbis consistit.

VIII. Actio est aspersio aquæ, quæ loco immersionis usurpatur.

Immersio & emersio illustre symbolum fuit sepulture & resurrectionis Christi: teneræ autem ætatis infantium ratione habitâ in

frigidioribus locis aspersi-
onem adhibemus, quâ in familiis quoque domesticis baptizandis, Apostolos usos esse credibile est.

IX. Trinâ aspersione, an unicâ res peragatur, non magni interest, modò absit superstitio, & non guttatim aut digito saltem, sed ita res peragatur, ut symbolum aspersioni aut ablutioni respondeat.

X. Verbum

X. Verbum, quo Baptismus administrandus est, institutione Christi, imprimis autem formalibus illis, Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, comprehenditur.

XI. Repugnat Baptismi formæ, tum linguae peregrinae seu Latinae in Baptismi administratione usus, tum aqua superstitiosa consecratio & exorcismus.

XII. Forma interna, in analogia aspersiois & remissionis peccatorum, nec non regenerationis seu sanctificationis consistit.

Baptismus hæc in parte Legalibus aspersioibus respondet, quibus ipsis quoque remissio peccatorum per Christi sanguinem adumbrata fuit, Aqua quinetiam à sordibus ablucens & plantis humorem suppeditans regenerationis rationem adumbrat, quæ peccato mortui, vivimus iustitiæ. Vide Rom. 6. 1, &c.

XIII. Finis Baptismi, præter ceteros ei cum S. Cœna communes, est receptionis, seu insitionis in familiam Dei, & regenerationis obsecratio.

XIV. Baptismi subiectum sunt omnes fœderati, etiam infantes illorum qui fœderatorum numero censentur.

Nititur hæc regula, 1. Mandato Christi, Mat. 19. 14 Sinite puerulos, & nē prohibere eos ad me venire. Quos Christus sibi adduci vult, eos à baptismo arcere minime decet. Emphatica sunt in hoc loco, & Luc. 18. 15. vocabula *παιδια* & *βρέφη*, utiq; infantes designantia 2. Ratione à Christo addita, Mat. 19. 14. Talium est Regnum Cœlorum. Ad quos pertinet Regnum Cœlorum & fœdus gratiæ, iis quoque debetur Sigillum fœderis. Atqui ad infantes quoque pertinet hoc fœdus. Gen. 17. 7. Ero Deus

tuis & semini tui. Act. 2. 39. Vobis & liberis vestris facta est promissio. 3. Analogiā circumcisionis, quo Sacramento initiati quoque sunt infantes. 4. Exemplo Apostolorum, qui integras familias baptizasse leguntur, Act. 16. 15. 33 Quam autem ineptè regula illa, 2 Thess. 3. 10. Si quis nolit operari, non edito, infantibus accommodaretur: tam insulse Anabaptistæ loca Scripturæ detorquent in contrariam sententiam, quibus adultiores prius doceantur jubentur quàm baptizentur.

XV. Infantes fidem non sexus ac rationem habent: etsi non in fructu, tamen in semine, & radice; etsi non actu secundum, tamen actu primo; etsi non operis externâ demonstratione, tamen Spiritus S. internâ virtute.

XVI. Alia vero infidelium eorumque infantum ratio est, qui nè quidem ex altero parente fidei nascuntur: hi prius baptizandi non sunt, quam ad annos discretionis pervenerint, & fidem testati sint.

XVII. Baptismus campanarum horrenda est Baptismi profanatio, cum abominabili idolo aëria conjuncta.

XVIII. ut nature ordine prius est nasci quam pasci: ita prior est Baptismus Cœnæ Domini.

XIX. Baptismus semel susceptus, si essentialia Baptismi servata sunt, non iterandus est.

Hac de causa Ecclesia respectu, qui admiscetur, nostra Baptismum in Patru administratum, rationem habet. Non abusus, sed quod infans in nomen, S. S. Trinitatis baptizatus sit.

XX. Necessarius est Baptismus non absolute, sed ex Christi præcepto: nec talis fingi potest necessitas, propter quam infantes aut ab alio, quam a Ministro baptizari, aut si sine Baptismo decedant, Beatorum numero excludi debeant.

XXI. Baptismus Christi & Joannis reipsa idem est.

Pontificii Joannis Baptismum à Deo institutum negant, contra apertissima testimonia, Matth. 21. 25. Luc. 3. 2. & 7. 30. Joan. 1. 33. Nec obstat, quod Joannes inter suum & Christi Baptismum distinguat, Marc. 1. 8. Ibi enim non opponitur Baptismus Baptismo, sed

comparatio instituitur inter partes Ministri in Baptismo administrando & Christi: illius enim est dare symbolum, hujus verò, dare rem signatam. Dicunt, eos, qui à Joanne baptizati sunt, rebaptizatos esse, Act. 19. v. 1. & seqq. Si rebaptizati sunt ab Apostolo, necesse est ab

ab æmulo quodam Joannis sunt Lucæ de Paulo, sed non rectè baptizatos fuisse. Pauli de Joanne & discipulis ejus. Nihil igitur faveat baptizatos esse colligitur: hic locus vel Papistis, vel Anabaptistis.

CAP. XXIV. In quo

De Sacra Cœna.

Sacra Cœna est alterum Novi Testamenti Sacramentum, in quo Christianis adultis, panis & vini usu à Christo mandato, spiritualis participatio corporis & sanguinis Christi ob-signatur.

CANONES.

I. *Sacra Cœna metonymicè Eucharistia, Synaxis, Mensa Domini, Novum Testamentum; & synecdochicè Fractio panis appellatur.*

II. *Causæ ejus efficientes eadem sunt quæ Baptismi.*

III. *Materia ejus externa seu signa, sunt Panis & Vinum, seu Poculum Domini.*

IV. *Mutila igitur Cœna est, ubi non utroque symbolo locus est: nec calix laicis sine sacrilegio eripi potest.*

Matth. 26. 27. Bibite ex eo omnes, 1 Cor. 10. 16, Poculum benedictionis, cui benedicimus, nōne communio sanguinis Christi est? &c. 12. 26. Quotiescunque ederitis panem, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciate.

V. *Materia interna, est Christus cum tota satisfactione & merito suo.*

VI. *ut azymus panis non sine Judaica superstitione usurpatur, ita munusculi panes Papana superstitionis sunt reliquia.*

VII. Forma ejus externa in actionibus & verbis consistit.

VIII. Actiones sunt, Panis fractio, & Vini fusio, utriusque signi distributio, & perceptio manu & ore facta.

IX. Verbum est, tum tota institutio *ἐνταξια*, mandatum, & promissionem complectens; tum imprimis promissio.

X. Impiè igitur statuitur, quatuor verborum, Hoc est corpus meum (quibus tamen quintum, enim, inserunt) submissâ demurmuratione, unico spiritu & Sacerdotis intentione, factâ, panem in corpus Domini converti, manentibus tantum externis accidentibus panis.

XI. Forma interna in analogia signi & signati consistit: quâ pane & vino; corpus & sanguis Christi, velut cibus & potus spiritualis; fractione verò panis & fusione vini, corporis ipsius fractio & crucifixio, ac sanguinis effusio; utriusque denique distributione & perceptione, mortis Christi applicatio significatur.

XII. Fractio panis non est res adiaphora.

Hac quippe Christus ipse usus est: Hanc usurpandam demandavit, dicens, Hoc facite; hanc ipse explicavit, addens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Ab

hac S. Cœna nomen habet. Hac denique Ecclesiæ unio designatur. 1 Cor. 10. 17. Unus panis, unum corpus, multi sumus; nam omnes unius panis sumus participes.

XIII. Verba, Hoc est corpus meum, neque de transubstantiatione, neque de consubstantiatione intelligi possunt: sed sensus est, Hoc (panis nimirum) est sacramentum corporis mei.

Pontificii hæc verba sic interpretantur: Quod sub specie panis continetur, est corpus meum: Lutherani, in, cum, sub hoc est corpus

meum. Nostræ interpretationis ratio superiore capite explicata est. Absurdum esse dicunt, in Testamento phras tropicas, quippe obscuras

ras usurpari. At 1. Falsa est hypothesis ipsorum, quod tropicæ phrasæ statim obscuræ quoque sint; sæpe enim tropis ad illustrandum utimur. 2. Æquè falsum est, in Testamentis tropis non esse locum. Contrarium enim docent Testamentum Jacobi, Gen. 49. Moïsis, Deut. 33. Davidis, 2 Sam 23. Tobie, 4. Mar-

thithie, 1 Mac. 2. 3. Si tropus nullus est in S. Cæna, tum ostendant, quomodo sine tropo, calix Novum Testamentum in sanguine dicatur. Dignum est Augustini dictum, quod hîc subjiciatur: *Non dubitavit Dominus dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.* Advers. Adim. Manich. cap. 12.

XIV. Aliud est dicere, Christum in pane præsentem esse; aliud præsentiam ejus in S. Cæna asserere. Præsens est Christus Deitate & Spiritu suo. Præsens etiam est corpore & sanguine suo, præsentia sacramentali, quæ est, 1. Symboli, non quod præsens sit in pane, sed quod pane tanquam symbolo representetur. 2. Fidei, quæ Christum cum ejus merito nobis applicamus. 3. Virtutis & fructus.

XV. Finis S. Cæna, præter alios, proprius est, ob-signare spiritualem nutritionem seu conservationem ad vitam æternam, per meritum mortis & obedientiæ Christi. Ex qua dependet unio fidelium cum Christo & inter se.

XVI. Intolerabilis igitur abusus est, cum adhibetur ad probandam innocentiam in foro: ad sædera humana firmanda: ad cæpta & proposita fortunanda, &c.

XVII. Sacra Cæna usus sapius repetendus est.

Quotiescunque ederitis hunc panem, &c. 1 Cor. 11. 26.

XVIII. Sacra Cæna à Baptismo non tantum externis Symbolis differt, sed & fine proprio; quia Baptismus spiritualis regenerationis, sacra Cæna verò nutritionis signum est: objecto item seu subjecto; Baptismus enim infantibus quoque, sacra Cæna tantum adultis & probatis debetur; nec non tempore, quia Baptismus semel suscipitur, sacra Cæna verò sapius iteratur.

XI X. S. Cœna è diametro repugnat Missa Pa-
pificæ.

1. Sacra Cœna à Chri-
sto: Missa à Pâpâ instituta
est. 2. Sacra Cœna Sacra-
mentum est institutum in
memoriam Sacrificii Christi
semel peracti: Missa verò
Pâpânis est sacrificium ip-
sum, quotidie peragendum.
Nominârunt quidem Vete-
res quoque S. Cœnam Sacri-
ficiû, verum non expiato-
rium pro peccatis, sed Eu-
charisticum, & tale, quod
conjunctum cum precibus
& charitatis operibus, gra-
ta sunt Deo Sacrificia.
3. Christus se non in Sacra
Cœna, sed in cruce oblat:
at in Missa sua Christum of-
ferri voluit. 4. Christus in
Cœnam pro vivis instituit:
Missa etiam pro mortuis so-
lebratur. 5. In S. Cœna cor-
pus Christi non consumitur:
Spiritus S. virtute, non ex

pane, sed ex sanguine B. Vir-
ginis: in Missa corpus Chri-
sti demum creatur a Sacer-
dote; quinque verborum de-
murmuratione, & quidem
ex pane. 6. In S. Cœna ve-
ros panis & verum vinum su-
it & manet; nomênq; hoc
etiam post consecrationem
obtinuit: in Missa, si credere
fas est, externa tantum ele-
menti species & accidentia
manent. 7. In S. Cœna
Christi mandato è poculo
bibunt omnes: in Missa
beatur laici. 8. In S. Cœ-
na fractio panis facta est in
signum corporis pro nobis
frangendi: in Missa panis
frangitur hostia major in
tres partes, primam pro Ec-
clesia triumphante, secundam
pro Ecclesia in pœnitentiâ
certante, tertiam pro Ecclesia in
sœculis.

CAP. XXV. In quo

De Ecclesia visibilis natura.

HAdenus de externa communione traxeris
gratiz: sequitur externa Ecclesiæ visibilis so-
cietas, quâ omnes vocati pro Ecclesiæ membris ha-
bentur.

Consideratur autem Ecclesia hæc in se, aut oppo-
sitè respectu falsæ Ecclesiæ, & *peragendum* sic
dictæ.

Ecclesia in se consideratur respectu naturæ suæ &
externæ administrationis.

Est

Est igitur Ecclesia visibilis coetus hominum Verbo & Sacramentis ad gratiæ statum vocatorum.

CANONES.

I. Ecclesiæ & Synagogæ nomen, idem est cum Hebræis Kahal & Edah, sed usitatus Christianorum coetus Ecclesia nominatur.

II. Accurate autem vocis distinctio hic observanda est, ut constet quæ de Ecclesia hic agatur.

III. Cum enim in triumphantem & militantem distinguitur, illa ad doctrinam de gloriæ statu pertinet; hæc præsentis est considerationis.

IV. Sed & militans Ecclesia in invisibilem & visibilem distinguitur.

V. Invisibilis Ecclesia est coetus tantum electorum.

Invisibilis autem nomen, sed quod non cernatur
non quod homines quod electi: solus enim De-
us tam partim non homines, qui singuli, & Tam
videntur, quæ homines.

VI. Hæc ad doctrinam pertinet
ex qua cum propriis affectus, fide, charitate, & si-
milibus, electi, qui sunt Ecclesia invisibilis, cogno-
scuntur.

VII. Visibilis verò Ecclesia, est coetus communiter
vocatorum, tum electorum, tum reproborum.

VIII. Nec verò visibilis Ecclesia nomen ambigui-
tate sua caret. Proprie enim de catholica seu uni-
versali Ecclesia, per totum terrarum orbem dispersa;
similiter de quavis Ecclesia particulari, velut Gallicana,
Anglicana, Belgica, Helvetica & strictissime verò de
Ecclesia representativa, seu Pastorum & Seniorum
collectio intelligitur.

IX. Causa ejus efficiens communiter, est tota SS.
Trinitas; singulariter Christus.

X. *Materia Ecclesiæ, sunt tum communiter vocati, & in fœdus gratiæ recepti, tum quoque infantes in Ecclesiâ nati.*

XI. *Nec ergo infantes nondum baptizati, nec Catechumeni, nec excommunicati, membrorum Ecclesiæ numero excludendi sunt.*

Priora duo hominum genera ad Ecclesiam pertinent, etsi non professionis, tamen fœderis jure: tertium verò genus hominum tametsi ex

particulari Ecclesiâ ejicitur, non tamen simpliciter ejicitur ex Catholica.

Contra Pontificios, prædictos excludentes.

XII. *Forma Ecclesiæ in duplici communione consistit: prior est Ecclesiâ cum Christo tanquam capite, posterior est membrorum Ecclesiæ inter se.*

XIII. *Prior unio in hoc posita est, quod in Ecclesiâ non solum Christus tanquam caput emineat, sed non secus ac caput membris vires suas communicet.*

Ephes. 1. 22, 23. Eamque constituit super omnia, ipsi Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius, & complementum ejus, qui implet omnia in omnibus. & cap. 5. v. 23. Quo-

niam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ, & is est qui salutem dat corpori, &c. Coloss. 1. 18. Estque caput corporis Ecclesiæ.

XIV. *Ex Ecclesiâ igitur monstrum faciunt, qui aliud præter Christum, Ecclesiâ visibilis universale caput statuunt.*

Ut non ἀκίφαλος est Ecclesiâ, sic nec πολυκέφαλος. Unius corporis unum est caput, nisi monstrum sit. Nec quia Ecclesiâ visibilis est, ideo visibile caput in terris habet: propriè enim

Ecclesiæ membra soli electi sunt. Etsi igitur visibilis sit ratione externæ administrationis; invisibilis tamen est ratione electorum, & unionis illorum cum Christo.

XV. *Posterior unio membrorum aut particularium quoque Ecclesiarum inter se, in unitate professionis, fidei & charitatis consistit.*

Ephes.

Ephes. 4. 4, 5, 6. Unum est corpus, & unus Spiritus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestrae. Unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Unus Deus & Pater omnium, &c.

XVI. Finis Ecclesiae summus, est Dei gloria: huic proximus, salus nostra.

XVII. Ex adjunctis, tum tituli, tum nota ejus spectanda sunt.

XVIII. Titulos quod attinet, Una, Catholica, & Sancta dicitur.

XIX. Unica est Ecclesia Christi, ratione formae jam explicatae.

XX. Catholica autem dicitur, temporis, loci & personarum unione.

Catholica Ecclesia triplicem significationem habet: 1. Generalissimam, de cœtu omnium, tam Angelorum quàm hominum. 2. Specialiorem, de cœtu omnium electorum hominum. 3. Specialissimam, de Ecclesia militante visibili.

XXI. Temporis respectu Catholica est, quia inde à mundi principio nunquam penitus defecit, quin esset aliqua visibilis Ecclesia in hac terra.

Sicut Lunæ lumen decrescit, substantia tamen in nihilum non redigitur: ita quantumvis Ecclesiae lux nunc major, nunc minor sit, manet tamen Ecclesia & quidem visibilis, non porcorum quidem, sed tamen piorum oculis patens.

XXII. Loci & Personarum ratione Catholica est, quia nec loco, nec personis est alligata.

Matth. 24. 14, 15. Praedicabitur istud Evangelium Regni toto in terrarum orbe, &c. Act. 10. 34, 35. Verè deprehendo, Deum non respicere ad personam, sed in quavis gentie acceptum ei esse quemvis, qui cum timeat & operam dei instituit.

XXIII. Sancta est Ecclesia, communiter, vocationis ac fœderis nomine: singulariter verò, respectu electorum,

rum, qui sancti sunt in Christo iustitiâ imputatâ & inchoatâ.

De sanctitate vocationis, inquit Deus apud Moſen, Deut. 7. 6. Populus sanctus es Jehovæ Deo tuo. De sanctitate imputata & inchoata,

Paul. 1 Cor. 6. 11. Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in Nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

XXIV. Sanctitas inherens Ecclesiæ in hac vita non est perfecta, nisi Christi respectu, qui perfectione suâ ejus imperfectionem tegit, & spe futura perfectionis.

Ephes. 5. ver. 25, 26, 27. christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea: ut eam sanctificaret, postquam eam purgasset lavacro aquæ per Verbum.

Ut sisteret eam sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta & inculpata.

XXV. Non igitur ab omni errore Ecclesia immunis est, ut volunt Papani. Etsi enim Catholica Ecclesia in fidei fundamento non ita erret, ut penitus deficiat, non tamen est extra omnem erroris aleam posita; quippe cujus nullum membrum in hac vita perfectum est. Particularis verò Ecclesia non tantum errare, sed & in meretricem degenerare potest.

Hinc Ecclesia Romana, quæ Apostolorum tempore mulieri Sole amictæ, & coronam in capite ac sub pedibus Lunam habenti

similis fuit, adeo degenerasse legitur, ut assimiletur meretrici, Bestiæ insidenti, Apocalyp. 12. vers. 1. & 17. 1, &c.

XXVI. Notæ Ecclesiæ visibiles sunt, pura Verbi Dei prædicatio, & legitima Sacramentorum administratio.

De notis invisibilis Ecclesiæ supra dictum est, eas ex vocationis effectis pendere; eadem enim notæ

sunt Electorum specialiter vocatorum, & Ecclesiæ invisibilis. Hic verò ex tantam notæ spectantur, quibus

quibus Ecclesia visibilis insubie ostenditur. Patet autem has notas Ecclesie esse ex his testimoniis, Matth. 28. 19. 20. Profecti docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomen Patris, & Filii, & Spiritus S. docentes eos observare omnia que mandavi vobis. Act. 2.

42. Perdurabant autem in Doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & orationibus. Adjungunt nonnulli disciplinam Ecclesiasticam, verum hæc sub duabus prioribus comprehenditur; nam Disciplina Ecclesiastica utriusque est requisitum.

XXVII. Nota ista, quoad fundamentum Religionis, omnibus Ecclesiis æqualiter; quoad accidentalia vero, aliæ Ecclesie magis, aliæ minus competunt.

XXVIII. Non statim igitur propter quemvis errorem aut abusum, de veritate Ecclesie particularis dubitandum.

Non enim ea requiritur puritas, quæ ne quidem in unico articulo erretur; aut nihil planè abusus in Sacramentorum administrationem irrepat. Dummodò à cardine salutis, velut Legis utraque tabula & fide in Christum non recedatur. 1 Cor. 3. 11, 12. Nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Iesus Christus. Quid si quis super-

edificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosi, ligna, fenum, stipulam: cuiusque opus manifestum fiet, dicit enim id declarabit; nam per ignem retegitur; & cuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superædificaverit, mercedem accipiet. Si cuius opus exustum fuerit, damnum faciet: ipse vero servabitur, ita tamen, ut per ignem.

XXIX. Quindecim Ecclesie notarum à B. Harmino recensitarum quædam veræ sunt, nostrisque congruunt, à quibus tamen longè abest Ecclesia Romana; aliæ verò aut ab Ecclesia visibili alienæ, aut falsæ potius quàm veræ Ecclesie notæ, aut cum Ecclesia non reciproce sunt, quippe nec soli, nec semper ei competentes.

I. Prima nota ipsi est, *Nomen Ecclesiæ & Christianorum*. Verum sæpe nomina de facto, non de jure tribuuntur; unde nullum firmum Argumentum deducitur à nomine, nisi res ipsa respondeat. Apoc. 3. 1. *Picis vivere, sed mortuus es*. II. Secunda est, *Antiquitas*; quæ nec soli Ecclesiæ, nec semper competit. Non soli; quia Mundus, Cæsum & Elementa, antiqua, nec tamen Ecclesia sunt. Non semper; quia Ecclesia non semper antiqua, sed quondam recens quoque fuit. Vera antiquitas, est primum rei principium: quod ut primum, ita verissimum est. In genere igitur, Ecclesiæ antiquitas inde à Paradiso, in specie verò, antiquitas Ecclesiæ Apostolicæ, à Christi & Apostolorum prædicatione æstimanda est. Jam verò Ecclesia Romana, qualis hodie est, longè post Apostolorum tempora exorta est. III. Tertia est, *Duratio diuturna, nec interrupta*: quæ quidem proprietas est Ecclesiæ Catholicæ visibilis, verum ex promissione Dei, fidei potius, quam sensui innotescit: Et ut vera antiquitas non est, quæ non à primo principio dependet: ita duratio nulla est, quæ non ab eodem sumit initium. IV. Quarta est, *Am-*

plritudo & credentium multitudo: quæ non semper Ecclesiæ competit, ut testatur exemplum Ecclesiæ, tempore primorum parentum Noachi, Abrahami, &c. Imò à natura Ecclesiæ aliena est, cum major semper sit numerus impiorum. Matth. 7. 13. *Introite per angustam portam*: & Luc. 12. 32. *Nè time, pusille grex*. V. Quinta est, *Successio Episcoporum*, quæ ipsa quoque nec semper, nec soli Ecclesiæ tribuitur. Non semper; ut enim in primordiis Ecclesiæ non fuit, ita in fine earum est defutura. Non soli; quia etiam in falsa Ecclesia successio Episcoporum reperitur. Unde successio potius doctrinæ, quam personarum spectanda, & ex doctrina personæ, non ex personis doctrina judicanda est. *Non habent hereditatem Petri*, inquit Ambrosius, *qui fidem Petri non tenent*. VI. Sexta est, *Conspiratio in Doctrina cum Ecclesia antiqua*; quæ quidem vera nota est, sed eadem cum nostris, Verbi videlicet & Sacramentorum puritate, prout fuit tempore Ecclesiæ Apostolicæ, à qua defecit Romana. VII. Septima est, *Unio membrorum cum capite* (Papâ nimirum) & *inter se*. Prius lemma falsæ, & non Apostolicæ, sed Apostaticæ Ecclesiæ.

clesiaz nota est, quæ adorat Bestiam, Apoc. 13. 13. Posterius non soli Ecclesiaz tribui potest, cum etiam unio Diabolis intercedat, Matt. 12. 8. VIII. Octava est, *Sanctitas Doctrinæ*, eadem cum sexta. IX. Nona est, *Efficacia Doctrinæ*, itidem sextæ, adeoque nostris notis respondens: minimè autem conveniens Romanæ Ecclesiaz. X. Decima est, *Sanctitas vitæ, auctorum seu primorum Patrum Religionis*. Hæc verò Sanctitas aut interna est, aut externa. Si interna, non visibilis Ecclesiaz nota est. *Vermis Fudam in oculo* est, Rom. 2. 29. *Novis Dominus eos qui sunt sui*, 2 Tim. 2. 19. Si externa, fallax est; cum etiam *Diabolus se in angelum lucis transformet*, 2 Cor. 11. 14. Unde ex doctrina, non ex vita doctorum judicanda est Ecclesia, Matt. 23. 3. *Omnia quæ dixerint vobis ut observetis, observate & facite, sed secundum opera eorum nò facite*. XI. Undecima est, *Gloria miraculorum*. XII. Duodecima, *Lumen Propheticum*. Atqui miraculorum & Prophetiæ dona extraordinaria fuerunt, data ad Evangelii confirmationem,

quo propagato ac predicato inter Gentes evanuerunt. Unde Apostoli nec miracula alia, nec prophetiam promittunt, sed potius prophetiæ & miraculorum glorificationem Antichristianæ Ecclesiaz notam faciunt, 2 Thess. 2. 9. Apoc. 13. 13. Et Christus ipse tales se agiturum negat, Matth. 7. 22. XIII. Decima tertia nota est, *Confessio Adversariorum, Ethnicorum, Judæorum, &c.* At talium testimoniorum tanta autoritas est, quanta ipsorum Adversariorum, quorum accessione nihil additur, decessione nihil detrahitur. XIV. Decima quarta est, *Infelix exitus Ecclesiam oppugnantium*. XV. Decima quinta est, *Felicitas Ecclesiam defendentium*. Hæc verò tam incerta nota est, ut nè quidem nomen notæ mereatur. Nescit enim homo ex talibus amorem aut odium, Eccl. 9. 3. Quin imò falsè potius Ecclesiaz nota existit; certum enim est, Ecclesiaz statum ut plurimum in hac vita infelicem ac tristem esse. Joan. 16. 20. *Amen, amen dico vobis, flebitis vos & lamentabimini, mundum autem gaudebit*.

CAP. XXVII. In quo

De Externæ Ecclesiæ Administratione.

DE Ecclesiæ natura hæcenus actum est.
Sequitur ejus Administratio.

Hæc ordinaria est, aut extraordinaria.

Ordinaria publica est, aut privata.

Publica, est Ecclesiastica, vel Politica.

Ecclesiastica est, quæ res spirituales tractat.

Estque propria personis in Ecclesia publicis, vel integro cœtui communis.

Propria est, quæ à quolibet Ecclesiæ Ministro pro vocationis suæ ratione peragitur.

Ministri Ecclesiæ sunt, quos Deus plebi Ecclesiasticæ præfecit.

CANONES.

I. Nemo Ecclesiæ præfici potest, nisi legitime vocatus.

II. Nemo ad Ministerium Ecclesiasticum cogens est.

III. Ministeria conjugio non est interdendum.

1 Cor. 9. 5. Annon habemus potestatem, & sororem sacerdotem circumducere, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? 1 Tim. 3. 2. Oportet Episcopum ir-

reprehensibilem esse, uxoris virum: &c. vers. 4. Qui domui suæ bene præsit, qui liberos contineat in subjectione, cum omni honestate.

Ministri extraordinarii sunt, aut ordinarii.

Extraordinarii sunt, quos Deus extra ordinem suscitavit, vel ad novum regimen Ecclesiæ instituendum, vel ad vetus collapsum instaurandum.

Tales sub Veteri Testamento erant Prophetae. Novi verò Testamenti tem-

pore Joannes Baptista; Christus; Apostoli; Prophetae, h. e. dono Scriptu-

res interpretandi instructi; ti; Pastores Ecclesiis, & Evangelistæ; Apostolorum Doctores Scholis præfati, comites & succenturia- Ephes. 4. 11, 3

CANONES.

I. *Nota Ministri extraordinarii fuerunt dona extraordinaria.*

II. *Talia erant donum Prophetiæ, Linguarum, & Miraculorum.*

III. *Dona illa extraordinaria tamdiu viguerunt, quamdiu Dei voluntas & Ecclesiæ necessitas ferebat, usque sublati successit Ministerium ordinarium.*

Ordinarii Ministri sunt, qui ordinariis mediis instruuntur & vocantur.

Suntque tum Pastores & Doctores, tum Presbyteri & Diaconi.

Pastores sunt, qui certo gregi præsunt docendo, Sacramenta administrando, & invigilando.

CANONES.

I. *Pastoribus omnibus nomen Episcopi competit.*

1 Tim. 3. 1.

II. *Et si autem in Ecclesiis hic mos invaluerit, ut qui diœcesi particularium Ecclesiarum præfatus erat, Episcopus nominaretur, nemini tamen universalis Episcopi nomen debetur.*

Doctores sunt, qui in Scholis in hoc incumbunt, ut veritas doctrinæ juventuti instilletur, & in Ecclesiis quoque obtineat.

CANONES.

Inter Pastores & Doctores hoc interest, quod illi Ecclesiæ, hi Scholis præsent; illi morandis, hi docendis præcipue Auditoribus intenti sint.

Presbyteri sunt viri pii & graves, Pastoribus adiuncti, illis in iis, quæ ad Ecclesiæ curam pertinent,

nent, in visitandis ægrotis, in observandis inordinatè viventibus, & aliis similibus præstò sint.

Diaconi & Diaconissæ olim erant, quibus bona Ecclesiastica colligenda & distribuenda concredita erant.

Actor. 6. 1, &c. 1 Tim. 3. 8, &c.

CANONES.

I. *Bonorum Ecclesiasticorum collectio & usus est juris divini.*

Apparet hoc ex Veteris Testamenti œconomia; Dei enim mandato, decimæ pro Sacerdotibus & Levitis & pauperibus collectæ erant. In Novo Testamento Christus quoque pecunias à piis & locupletibus subministra-

tas, non aspèrnatus est; Luc. 8. 3. Ex quibus non familiares tantùm suos, sed pauperes quoque sustentavit, Joan. 13. 29. Apostolorum verò tempore Diaconi bonis Ecclesiasticis administrandis præfèci sunt, Act. 6. 1, &c.

II. *Ut verò improbanda est Ecclesiæ Romanæ in illis colligendis φιλανθρωπία horrendâ superstitione & idololatriâ suffulta, & nefaria eorundem in luxum & pompam profusio: ità graviter in Deum & Ecclesiam inter Evangelicos quoque peccant si qui eadem malâ fide administrant.*

Et hæc de propria administratione. Communis in Vocatione Ministrorum, in ordinanda Ecclesiæ εὐταξία, in judicanda doctrina & controversiis, & in clavium usu consistit.

Vocatio Ministrorum est, quâ Ecclesiæ idoneos homines, exploratâ eorum vitâ & eruditione, ad Ministerium eligit, & solenni ritu in muneris possessionem intromittit.

CANONES.

I. *Causa Vocationis hujus efficiens princeps, est Deus, qui intrinsecus Ministros vocat, donisque suis*

sus eos instituit. Ministerialis vero, est Ecclesia tota, aut minimam Ecclesia representativa, ex Pastoribus & Presbyteris, aut etiam plebe Ecclesiastica: Non autem solus Episcopus aut Pastor.

Eligendi enim jus ne quidem Apostoli sibi solis vendicârunt, Act. 1. 23. & 6. 3. & 14. 23.

II. Ad vocationem legitimam tria pertinent, Exploratio, Electio, & Confirmatio.

III. Exploratio est tum vita, tum doctrina. Prius autem vita exploranda est quam doctrina; cuius enim mores tolerabiles non sunt; is ad examen doctrinae non est admittendus.

IV. Electionis hic processus est, ut precibus ad Deum ardentibus fufis, nominatis personis, e quorum numero quispiam eligendus, unus aliquis omnium aut majoris partis suffragiis, voce seu xevroviq indicatis, eligatur.

V. Confirmatio, est persona electae introductio, in qua publicis precibus praemissis, Ecclesia commendatur, ei que vocatio impositis manibus confirmatur.

VI. Falsò statuunt Pontificii vocationem non legitimam esse, si à Presbyteris, non ab Episcopis facta sit.

Nec enim jure divino majorem potestatem & auctoritatem habent Episcopi.

VII. Vocationem eorum qui Patrum nostrorum aeo Ecclesiam reformârunt, Ecclesia reformata ratam habuit, non quatenus à Papismo tanquam strumâ Ecclesiae profecta est, sed quatenus xveios à Deo vocati & donis instructi fuerunt.

Obijciunt, Tales quidem vocatos fuisse sub Papatu, verum ex quo defecerunt, vocationem ipsorum exspirasse. Respondemus autem, falsò ipso accusari defectionis; non enim defece-

runt ab Evangelio, ad quod prædicandum etiam in Papatu vocati sunt, sed à corruptione Evangelii. Nec est cur clamitent, illos vocatos fuisse ad prædicandum doctrinam Ecclesiae Romanae:

cum

eam enim doctrinam suam sub titulo Evangelii comprehendant, Ministri, qui animadvertit, eam in rei veritate ab Evangelio alienam

esse, eidem jure vocationis suæ contradicere potuit. Etsi igitur ab Ecclesiæ Romana defecerint, à vocatione sua tamen non defecerunt.

VII. Nec quicquam proferre possunt, quo vocationem Ministrorum apud nos, secundum superiores regulas factam, infringant.

Primum enim ipsis interrogantibus. Quo jure doceamus? idem respondemus, quod Christus id ipsum querentibus, Matth. 21. 24. Baptisma Joannis unde est, è celo, an ex hominibus? Pari ratione & nos dicimus, doctrinam à necessario adsonant, quæ hodie eque apud nos sonat, unde est? respondente illa Verbo Christi & Apostolorum, ad

consonat? Si repugnet, ostendant in quibus articulis si consonat, vocationem nostrorum improbare nequeunt. Sibi enim verè doctrinam locum habet, ibi legitima quoque vocatio. Adhuc, quæ vocatio respondet exempli Apostolorum & Ecclesiæ primitivæ, illi legitima est. Talem autem esse nostram vocationem, manifestum est.

Judicanda doctrina æquiva est, quæ Ecclesiæ in doctrinam inquirunt, ac controversias Ecclesiam turbantes dirimit.

CANONES.

I. Doctrina à singulis etiam idiotis judicari potest & debet, sicut & scripturæ & consuetudines.

Act. 17. 11. Berœenses quotidianè examinautes scripturas an hæc ita se haberent. 1 Cor. 10. 15. Ut prudentibus lo-

quor, judicare vos quod aio, 1 Joan. 4. 1. Diligite, ne cuius Spiritus creditis, sed probate Spiritum, an sit à Deo.

II. Quotivis autem controversiæ accitæ, ad publico quoque conventu seu Presbyterio id fieri debet.

III. Ut auctus Spiritus Sanctus, summus controversiarum Index est: ita Scriptura, tanquam vox Spiritus Sancti, norma & regula est, quæ cursum à vobis dignoscendum.

Pote-

16. 12. Si quis Dominum Jesum Christum non amat, sit anathema Maran-atha. | 1 Joan. 5. 16. Est peccatum ad mortem, non pro illo, dico, ut roget.

In solutione iisdem gradibus observatis, peccator in gratiam ab Ecclesia recipitur.

Sic Apostoli monito, Corinthius excommunicatus in gratiam receptus est, 2 Cor. 2. 7, 8.

CANONES.

I. Auctor ac fundator hujus potestatis, est Christus. Ex testimoniis supra citatis.

II. Clavium hæc potestas non est penes solum Episcopum aut Pastorem, sed penes totum Presbyterium.

Falsò sibi potestatem hanc arrogat Papa. Ut enim, quo jure Petri sibi jus vendicet nihil dicam, certum est, non soli Petro claves traditas, Matth. 16. 18. | sed idem jus reliquis quoque concessum fuisse. Mat. 18. 18. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, &c. & Joan. 20. 23. Quibus remisistis, &c.

III. Objectum ligationis istius, est peccator, qui aut privatâ admonitione non emendatus est, aut tale scandalum dedit, quod privatâ adhortatione tolli non poterit.

IV. Forma in decenti graduum observatione consistit, ubi enim primus aut secundus gradus cum fructu tentatus est, non deveniendum ad tertium. Ad quartum verò rarissimè.

V. Alienæ planè à vera clavium potestate sunt Indulgentiæ Papistarum, commentitium thesaurum jactantium, quem Papa ex Christi, B. Virginis, & Sanctorum meritis constavit; quippe quos majora passos esse perhibet, quàm peccata ipsorum requisiverint.

Sufficiat nobis sanguinis Jesu Christi thesaurus, qui purgat nos ab omni peccato, 1 Joan. 1. 7.

VI. Nec minùs repugnant solutioni satisfactiones, quas peccatoribus injungunt.

Satisfactio

Satisfactio hic non ea intelligitur, quæ Ecclesiæ sit, restitutione seriâ penitentiae, etiam publicâ, siquando res id postulet: sed quâ pro pœna satisfiat. Caterùm, sententia illorum falsâ nititur hypothese, remissâ culpâ penam reservari, quæ de re in doctrina de Justificatione infra agetur, pag.

VII. Finit istius potestatis est ut Ecclesiæ nitor & decus conservetur, impijque ad respicientiam adigantur.

VIII. Inter potestatem Magistratus & Ecclesiæ hac differentia est: 1. Illius objectum est quivis homo: hujus tantùm Ecclesiæ membra, etiam summis personis non exceptis. 2. Illius objectum est corpus & facultates externæ: hujus verò anima. 3. Illa etiam respicientibus penam irrogat: hac respicientes in gratiam recipit.

IX. Ministri & Presbyteri facinus aliquod occultum sibi ab homine, conscientia angustia presso, revelatum, nisi publica tranquillitatis & salutis ratio id requirat, non evulgare debent, ne consolationis Ecclesiæ occasio alijs præcidatur.

Hæc verò est Ecclesiastica Gubernatio. Politica nunc sequitur, quâ Ecclesiæ à Magistratu quoque regitur.

CANONES.

I. Magistratus Ecclesiæ sunt nutritii, quatenus utramque Legis tabulam custodiunt, Ecclesias & Scholas conservant, veritatẽque propugnant.

II. A subjectione Magistratui debita Ministri & Clerici, quos vocant, nequaquam immunes sunt.

Rom. 13. vers. 1. Omnis anima potestatibus supereminentibus subiecta esto. Testantur id exempla Christi 17. vers. 27. & Pauli ad Cæsarem provocantis, Act. 25. vers. 11.

III. Imò etiam infideli Magistratui obediendum est, in iis quæ salvâ conscientia præstari possunt.

IV. Pro Magistratu etiam infideli Deus orandus est.

1 Tim. 2. 1, &c.

Sic

Sic fuit publicæ administratio. Privata est, quæ singula Ecclesiæ membra charitatis vinculo inter se coagmentantur, ad totius corporis mystici ædificationem.

Vide Rom. 12. 6, &c. 1 Cor. 12. 12, &c. Eph. 2. 20, &c. &c.

Itaq; omnia hæc de ordinaria Ecclesiæ gubernatione. Extraordinaria est, cum necessitate sic requirente Concilium convocatur.

Concilium est conventus à politico Magistratu, vel de communi consensu Ecclesiæ indictus, in quo viri Spiritus Sancti donis ornati, legitimèque ad hoc delegati, causam Ecclesiæ cognoscunt, & ex Verbo Dei definiunt.

Estq; vel Oecumenicum seu Universale, vel Particulare.

Particulare iterum est, nationale aut provinciale.

CANONES.

I. Concilium convocandum est à Magistratu, si fidelis sit si infidelis sit, aut libello supplici impetrandum; aut si Concilii apertus hostis sit, communi Ecclesiarum consensu, necessitate sic efflagitante, celebrandum est.

II. Persona, quæ Concilio interesse debent, sunt Præses Politicus & Ecclesiasticus, eisdemq; Scriba, & viri idonei ad hoc delegati. Nec planè excludendi sunt privati quoque, qui doctrinæ tractationi interesse possunt, scandalorum (quæ charitas regit) cognitioni non item.

III. Materia in Concilio seu Synodo tractanda, est causa Ecclesiastica, gravis & consideratu digna ac necessaria.

IV. Forma Concilii in religiosa & ordinata veritatis disquisitione posita est.

V. Reli-

V. Religiosa erit, & ardentibus ad Deum precibus premissis, ad sacram Scripturam omnia, tanquam infallibilem normam & regulam, examinata fuerint.

VI. Ordinata erit, & unusquisque sui officii memorem fuerit.

VII. Politici Praesides est, Concilium cogere, coactum tueri, vim omnem & auctoritatem prohibere, decreta legitime facta auctoritate sua promulgare, reluctantes coercere.

VIII. Ecclesiastici Praesides est, questionem proponere, Disputationem ex Assessorum consilio moderari, sententiam rogare, decreta per Notarios in acta referre.

IX. Reliquorum delegatorum est, sententiam suam placide & rotunde proponere, aut alteri praecenti & recte sentienti adstipulari.

X. Longè abest ab hac Concilii forma Praesidium, quod sibi Pontifex arrogat, qui nec Scripturam consulit, nec Assessorum sententiam rogat, sed placita sua Concilio confirmanda obtrudit.

XI. Alia fuit ratio Concilii Hierosolymitani, in quo cuique sententiam dicere fas erat; nec minùs Paulus & Barnabas, quàm Petrus, auditi sunt; & ponderatis utroque citroque sententiis, tandem Iacobus conclusit.

Act. 15. ver. 6, 19.

XII. Finis Conciliorum, est veritas & tranquillitas Ecclesiae.

XIII. Consiliorum tanta auctoritas est, quanta illorum cum Scriptura conformitas existit. Nec magis quàm Ecclesia ipsa extra errandi aleam posita sunt.

Quid enim Conciliis imp-
primis Papisticis, tribu-
endum sit, cum ex Anti-
Conciliis, tum ex decre-
tis, palàm impiis facile li-
quet. Concilium Constan-
tense & Basiliense Epi-
scopum Romanum Synodo

do subesse & parere vo-
lunt. Tridentinum contra
Papam super omnia Conci-
lia esset. Concilium Ni-
cænum II Secundum præ-

ceptum Decalogi: & Con-
stantiense præceptum Chri-
sti de Sacra Cœna inte-
grè percipiendâ, impudenter
procurat.

CAP. XXVII. In quo

De falsa Ecclesia.

Sic duobus capitibus actum est de Ecclesia in se
consideratâ. Eidem nunc falsa Ecclesia hostium
opponitur.

Hostes Ecclesiæ sunt aperti, & dissimulati.

Appellantur Apoc. 20. 8. *Gog & Magog*, id est, recti &
recepti.

Aperti sunt, Ethnici, Judæi, & Mahometani.

Ethnici sunt, qui falsos & commenticios deos fin-
gunt, pingunt, & colunt.

Judæi sunt, qui SS. Trinitatem & Messie ex-
hibitionem negant, quæque de spirituali Christi
Regno à Prophetis prædicuntur, de carnali inter-
pretantur.

Mahometani sunt, qui Mahometem suum Chri-
sto, & Alcoranum à Mahomete impostore, ad-
juvantibus illum Nestoriano Monacho & Ariano
quodam, ex Ethnicismi, Judaismi, Manichæismi,
Arianismi, aliarumque hæresium cloacis, confla-
tum, S. Scripturæ anteferunt.

Dissimulati hostes sunt Pseudo-christi, vel An-
ti-christi.

Pseudo-christi sunt, qui se pro Christo vendi-
tant.

Ut Simon Magus, Barchocab, Moses Cretenfis, David
Georgius, & similes.

Anti-christi communiter omnes hæretici di-
cuntur:

cuntur : singulariter verò & κατ' ἐξοχὴν Antichristus ille magnus.

1 Joan. 2. 18. Pueruli, ultimum tempus adest, & sicut audivistis Anti-christum venturum, etiam nunc Anti-christi multi cœperunt esse. & 1 Epist. cap. 4. 3. Quicumque

spiritus non consuetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille spiritus Anti-christi, de quo audivistis, eum venturum, & jam nunc in mundo est.

Hæretici sunt, qui dogma aliquod, fundamentum fidei Christianæ directè, aut per necessariam consequentiam convellens, pertinaciter, adversus demonstratam veritatis lucem propugnat.

CANONES.

I. Non quilibet error facit hæreticum.

Aut enim erratur in fundamento: ut fit ab Arianis & Marcionitis, quorum illi Deitatem, hi verò humanitatem Christi negant: aut circa fundamentum, qualiter errant Pontificii,

docentes Transsubstantiationem, quâ naturæ humanæ Christi veritas tollitur: aut præter fundamentum, quales errores à Paulo scœno, ligno, &c. assimilantur, 1 Corin. 3. 12.

I I Hæreticum facit, 1. Error in fundamento, aut circa fundamentum. 2. Convictio. 3. Contumacia.

I I I. Non omnis schismaticus est hæreticus.

Schismaticus est, qui salvo fidei fundamento, à ritu aliquo Ecclesiæ petulanter & ambitionis studio discedit.

Anti-christus ille magnus est, qui sub Vicarii Christi nomine summus ejus hostis existit.

CANONES.

I. Anti-christi vox non unius tantum personæ, sed

G

statûs

status est, seu ordinis hominum in eodem quasi Regno
sibi succedentium.

Perinde ut vix summi persona, ratione substantia:
Sacerdotis. Non opponitur sed opponitur ei respectu
igitur Christo ut persona qualitatibus seu officii.

I I. Papanis Anti-christus est homo singularis,
numero unicus, ex Judæis & quidem tribu Dan o-
riundus, Judæorum Messiam & Religionis ipsorum
se Instauratorem vendicaturus, Hierosolymæ tribus
annis & sex mensibus regnaturus, cum Elia & E-
nocho pugnaturus, ascensionem in celum in Oliveti
monte paraturus, sed à Christo interficiendus.

III. Nos verò, ex Scripturæ sententia, descri-
bimus Anti-christum hoc pacto, quod sit, 1. Ho-
mo uno quidem tempore unicus, successu verò tem-
poris, hominum in eodem statu sibi succedentium or-
do. 2. A Satana excitatus. 3. Nomine tenus Chri-
stianus. 4. Re ipsa Christi adversarius. 5. So-
dens in templo Dei ut Deus. 6. Regnans in civi-
tate magna, dominium exercente in Reges terræ.
7. Miraculis mendacibus terræ incolas seducens. 8. Cha-
racterem suis imprimens. 9. Plenus idololatriæ, am-
bitione, avaritiâ, crudelitate, & impuritate. 10. Re-
velatus ultimis temporibus. 11. Conficiendus spiritu
oris Christi, destruendus à propriis amasitis, & peni-
tus abolendus in illustri Christi adventu.

His probatis* facile in-
fatum abibit Pontificio-
rum descriptio 1. Non unica
singularis persona est, sed
series sibi ordine succedenti-
um, ut manifestè patet ex
tempore Anti-christo defi-
nito, quod inde à tempore
Pauli & Joannis, quo my-
sterium hoc se jam exse-
ruit, 2. Thess. 2. 7. 1 Joan. 4.
3. usque ad Christi adven-
tum sese extendit, 2. Thess.
2. 8. Unde & figmentum
de tribus annis & dimidio
corrumpit. 2. A Satana excita-
tus est. 2. Thess. 2. 9. Adveniens
ejus cum efficacia Satanae. A-
poc.

poc. 13. 4. Draco ei potestatem dedit: cum alias Magistratus divinitus excitentur, Rom. 13. 2, 4. 3. Nomine tenus Christianus, 2 Thess. 2. 4. Sedet in templo Dei, 4. Christi adversarius, 1 Joan. 4. 3. Negat Christum in carnem venisse, nempe, per consequentiam dogmatum suorum. Apoc. 13. 11. Cornua similia agni habet, quod Christi est sibi arrogando. Apoc. 17. 14. Minat contra Agnam. & 19. 19. & 20. 8. 5. Sedet in templo Dei, 2 Thess. 2. 4. Non utiq; Hierosolymitano, sine spe restitutionis vastato, Dan. 9. 26, 27. Sed in Ecclesia, quæ Dei templum est, 2 Cor. 6. 16. Sedet autem, i. e. regnat. Apoc. 18. 7. Sedeo Regina. Seder ut Deus & efferens se super omne quod Deus aut Numen dicitur, 2 Thess. 2. 4. 6. Regnat in civitate magna, cuius typus est, Bestia septem capita & decem cornua habens, sedens super aquas multas. Ubi septem capita, septem montes & septem Reges, seu formas regnandi, per Metonymiam; decem cornua, decem Reges, & aquæ, populos multos & nationes significant, Apocalyp. 17. 1, &c. 7. Miracula prædicantur, 2 Thess. 2. 9. Prodigia mendacia. Apoc. 13. 13, 14. Edidit signa magna, adeo ut etiam ignem faciat e caelo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit

incolas terræ, &c. & ver. 15. Datum est ei, ut animaret imaginem bestie, ut etiam loquatur, &c. 16. Facit ut omnes parvi & magni, &c. accipiant characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis possit emere aut vendere, nisi qui habet characterem aut nomen Bestie, aut numerum nominis ejus, &c. Et numerus ejus sexcentia sexaginta sex, Apoc. 13. 16, 17, 18. 9. Idololatria, more Scripturæ familiarissimo, meretrice adumbratur, Apoc. 17. 1. Ambitio, ex loco ad Thess. patet. Avaritia, mercaturæ questuosâ notatur, Apocal. 18. 11. Crudelitas, Bestia ebria sanguine martyrum, Apoc. 17. 6. Impunitas, peccatis accumulatis usq; ad cælum pertingentibus, Apoc. 18. 5. Imò hæc in universum mystico nomine Sodoma, Egypti, Babylonis, & Hierosolymæ (in qua Christus, mysticus scilicet, id est, Christus in membris crucifixus est) nomine perstringitur, Apocal. 11. 8. & 14. 8. 10. Revelatio ultimis temporibus fieri debuit, sublato eo, qui obstabat, 2 Thess. 2. 7, 8. hoc est, Imperatore Romano, quamdiu enim Romæ fuit, obstitit ille, quò minus manifestaretur Anti-christus. 11. Destructionis duo sunt gradus: primum conscietur Spiritus oris Christi, 2 Thess. 2. 8. hoc est, gladio Verbi ex ore ejus

prominente, Apoc. 19. 21. cuius hic erit effectus, ut animadversâ Anti-christi fraude, meretricis amassii, eam persequantur, deserant, denucent, carnem ejus devorent,

& ipsam igne exurant, Apoc. 17. 16. Secundo, abolebitur illustri Christi adventu, 2 Thess. 2. 8. in quo conficietur in stagnum ignis ardentis sulphure, Apoc. 19. 20.

IV. Hæc descriptio non tantum quid, sed & quis sit magnus ille Anti-christus, ostendit. Cui enim competit definitio, ei quoque definitum. Atqui Papæ competit definitio. Ergo & definitum ipsum.

Minor inductione seu applicatione singulorum membrorum probatur, 1. Primum membrum extra controversiam est; nemo enim ignorat Pontificum alium alii succedere. 2. Secundum membrum cum ex effectis ejus, tum ex illorum exemplo imprimis manifestum est, qui malis artibus ad eandem illam pertigerunt, ut Alexander VI, Sylvester I, Benedictus IX, de quibus videatur Platina, & alii Pontificii Scriptores. 3. Professione, Papa utique se Christianum esse non negabit. 4. Adversarium Christi esse, & cornua sibi, Agni cornibus similia, fabricare, manifestum est: quia sibi officium ejus Propheticum, Sacerdotale & Regium, unâ cum titulis summi Pontificis, Principis Pastorum, Capituli & Sponsi Ecclesiæ, &c. arrogat; imò Verbum ejus, ut non necessarium, obicuum, cereo naso simile, explodendo, ei quæ suas traditiones æquando & antefe-

rendo, Propheticum; Sanctorum merita, Mariæ & Sanctorum intercessionem ac meritum urgendo, Sacerdotale; & potestatem quidvis in Ecclesia pro lubitu agendi, jactando, Regium Christi Officium planè convellit. Quod si vitam Papæ cum vita Christi, illius factum cum hujus humilitate, illius doctrinam cum hujus doctrina de Libero Arbitrio, de Justificatione, de Sacramentis, & aliis similibus articulis, conferas, patebit, non ignem aquæ magis contrarium esse. 5. Quod in Templo, hoc est Ecclesia Dei, quæ Templum Dei est, ut supra demonstratum, sedeat, res ipsa loquitur. Nec verò Romana Ecclesia, quatenus Papana, Ecclesia seu Templum dicitur; sed 1. Quatenus vera Christi Ecclesia, Joannis tempore adhuc fuit. Et hæc ratione olim Templum Hierosolymitanum, Templum Dei dictum est, quantumvis in latronum speluncam esset conver-

conversum, Jerem. 7. 11. 2. Quatenus Deus etiamnum illic suos electos habet. Natus est in Ecclesia, & sedet in illa, non ut germanus Ecclesie filius, sed ut monstrum, ut tuber, struma, & cancer corpori inhærens. Porro, quod illic ut Deus sedeat, tituli, quos ei assentatores tribuunt, satis evincunt. Hominem esse negant, ideoque (titulo Christi, Esa. 9. 6.) admirabilem nominant. Gloss de Ele&c. fundament. Item, *Domini- num Deum suum*. De concess. præb. cap. proposuisti. Leoni X, in Concilio Lateranensi acclamatum est: *Tibi data est omnis potestas in cælo & terra*. Sed & supra Deum se effert, non solum Magistratibus, qui dii nominantur, & imprimis Imperatori tanquam Lunæ, se tanquam Solem anteponendo; sed & sua placita Dei verbo, sicque seipsum Deo præferendo. 6. Tam urbem occupat, quæ septicolis est, & septem Reges habuit. Romam septicollem esse, totus mundus novit, Septem Reges verò, sunt Metonymicè septem regnandi formæ quas Roma ante Papatum habuit, Regnum purè, Consulatus, Dictatura, Tribunatus plebis, Decemviratus, Tribunatus militum, & Imperium. Ex quibus ait Angelus cap. 17. ver. 10. *quinque jam ceciderunt*, nempe Regnum, Dictatura,

Tribunatus plebis, Decemviratus, & Tribunatus militum. *Unus*, inquit, est, nempe Imperator cum Consulibus, qui etiam sub Imperio manserunt: unde ait, quinque non sex, cecidisse. *Et alius nondum venerat*, ibid. ver. 10. nempe Papa. *Et is ex septem & octavus est*, ibid. v. 11. Octavus, respectu septem antecedentium. Ex septem, quia omnium septem regnorum potestas, tyrannis, idololatria, &c. in Papatum tanquam sentinam confluit. *Erat*, inquit Angelus ad Joan. v. 8. *non est, & tamen est*. *Erat* bestia seu Roma: nempe sedes septem Regum. *Non est*; sedes Anti-christi, tum nondum patefacti. *Et tamen est*; sedes nimirum Imperatoris, Joannis tempore regnantis. Hæc tam appositè Romæ accommodantur, ut etiam Jesuitarum nonnulli fateantur, Romam esse Bestiam illam. 7. Miracula quod attinet, nihil in Papatu frequentius, quàm gloriatio de miraculis. At qualia? Mendacia sunt. *Ignem à cælo descendere facit*, hoc est, fulminibus excommunicationum, ignem iræ divinæ à cælo arcessit, inque ejus rei signum Reges & Principes excommunicaturus, candelas ardentes de Capitolio dejicit. Quod si quis literalem spectet interpretationem, Hildebrandus ignem ac scintillas ex

manica excussit, & sæpius ignem, Sanctorum precibus, de celo impetratum fuisse, in Legendis suis memorant. Sed imaginem quoq; Bestie animat, ut loquatur. Imaginis nomine, Idololatria intelligitur, cujus introductione, Gentium idololatriam quasi ex inferis suscitata, animata & instaurata fuit. Sed & literalis sensus locum habet; notissimum enim est, Papanos idolis suis risum, sctum, & sermonem tribuere. In Legenda Thomæ legitur, quod cum tertiam partem Theologiæ suæ, Christi imagini proponens, quæ sive scilicet recte ne, scripserit? Imago respondit, *Bene de me scripsisti, Thomæ*. 8. Characterem suis imprimit; Christum simia instar imitatus; qui suos in fronte signat, Apoc. 7. 5. &c. Cæterum Character, Nomen, & Numerus Bestiæ idē sunt, nomen videlicet numerum 666 in se completens. Nomen illud Ireneo, Polycarpi (qui Joannem Præceptorem habuit) discipulo, est *Azazel*, cujus litteræ numerum 666 exacte exprimunt.

Α ——— 30

α ——— 1

τ ——— 300

ς ——— 5

ι ——— 10

υ ——— 50

ο ——— 70

ς ——— 200

————— 666

Accommodatissimum sanè nomen: siquidem in Italia dominatur, in qua olim Latinorum erat Regnum. Latina Biblia fontibus præfert. Latine Ministri ejus cultum sacrum administrant. Latine Bullas suas scribunt, &c. Imprimunt autem characterem suis generaliter in frontibus & dextra manu, quatenus aperta professione (cujus symbolum *frontis* est) & actionibus (quarum figura *dextra* est) testari coguntur, se ad Ecclesiam Latinam & Romanam pertinere. Specialiter autem characterem suis imprimit, non tantum in Baptismo, cruce eos signando, sed & in confirmatione, chrisma frontibus illinendo, & in Ministrorum ordinatione, caput & digitos illorum unguendo. 9. De idololatria & reliquis vitiis legatur Papanum historia; plura enim memorare, hujus instituti ratio non permittit. 10. Revelatio facta est circiter annum sexcentissimum. Ex quo enim Imperator Constantinus Magnus Constantinopolim migravit, Sylvester Palatium occupavit, a quo tempore adeo invaluit Episcoporum Romanorum insolentia, ut circiter annum Christi 595, inter Gregorium Magnum & Joannem Constantinopolitanum acerbissima de primatu vignerit contentio. Tandem Bonifacius III. ab Imperatore

tore Phoca parricida & tyranno obtinuit, ut Ecclesia Romana omnium aliarum caput esset, ipsęq; Episcopus universalis salutaretur.

II. Destructionem ejus quod

attinet; quantum Evangelii verbo ejus potestati detractum sit, & quot Reges ab eo alienati, testatur eventus. Cetera patienter expectanda sunt.

V. Rex locustarum, cum illorum examine, ex puteo abyssi excitato, Anti-christi, & Clericorum, Monachorum, & similium ordinum figura est. Apoc. 9. 3, II.

VI. Duplex Bestia, Apocal. 13. unius ejusdemq; Anti-christi figura est. Prior septiceps è mari ascendens, &c. truculenta, eum depingit, qualis in rei veritate est. Posterior, Agno similis, eum adumbrat, qualis apparet per imposturam.

VII. Draco, Bestia, & Pseudo-propheta (idem enim his nominibus indigitatur) tres impuros Spiritus, vanis similes emittens, Spiritus demoniorum dictos, signa edentes, & totum Mundum ad prælium inflammantes, Apoc. 16. 13, 14. cujus rei figura sit, adeò clarè eventus ipse docet, ut cæcus sit, qui id non videat.

VIII. Bestia, cap. 17. ver. 1. & seqq. sedem Anti-christi; Meretrix ei insidens, Ecclesiam Anti-christianam notat.

Hæc ideo fusius tractavi, quia ut Christum, ita Anti-christum cognovisse, magni refert. Et quæ paucis propo-

sita sunt, ad intelligendum librum Apocalypseos non parum faciunt.

CAP. XXVIII. In quo

De Vocatione Speciali.

SIC fuit Vocatio electis & reprobis communis. Nunc specialis sequitur, quæ solis Electis contingit.

Est autem hæc Vocatio, quâ Deus electos in se adhuc miseros & corruptos, extrinsecus Verbo Evangelii, intrinsecus autem mentis illuminatione & cordis mutatione vocat ad participandam salutis gratiam.

CANONES.

I. Appellatur in Scripturis Nova Creatio (a)^o Regeneratio (b), Tractio (c), Institutio divina (d), & Resuscitatio (e).

(a) Ezech. 36. 26. Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri. Et auferens cor lapideum è carne vestra, indam vobis cor carneum. 2. Corinth. 4. 6. Qui dixit, ut è tenebris lux splenderet, is est qui splenduit in cordibus nostris, ad præbendum lumen cognitionis gloriæ Dei in facie Jesu Christi. (b) Joann. 3. 3. Nisi quis fuerit genitus denuo, non potest

videre regnum Dei. (c) Joann. 6. 44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum. (d) Joann. 6. 45. Scriptum est in Prophetis: Erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre, & didicit, venit ad me. (e) Joann. 5. 25. Amen, amen dico vobis, Veniet tempus, & nunc est, cum mortui audient vocem Filii Dei, & qui audiverint, vivent.

II. In Scholis nominatur Electio actualis, Vocatio efficax, & Vocatio interna.

Electio actualis nominari potest, quia hæc Deus decretum electionis exsequi-

tur. Quos enim prædestinavit, eos vocavit, Rom. 8. 30. Sic Joann. 15. 19. Elegi vos

ex mundo. Efficax autem vocatio dicitur, respectu vocationis reproborum, quæ ipsorum vitio ad salutem inefficax existit. Sic interna nominatur, quia reprobo-

rum vocatio, aut tantum extrinsecus verbo fit; aut, si maxime intrinsecus quoque aliquo modo illuminentur, aut afficiantur, mutatio tantum temporaria existit.

III. *Causa efficiens princeps vocationis est Deus; impulsiva, gratuita ejus Misericordia; instrumentalis, Verbi Ministerium.*

2 Tim. 1. 9. Qui servavit nos, & vocavit, vocatione sanctâ; non ex operibus nostris, sed ex proposito & gratiâ,

quæ data est nobis in Christo Jesu, ante tempora seculorum.

2 Thess. 2. 14. Qui vocavit vos per Evangelium nostrum.

IV. *Materia seu objectum vocationis, est homo electus, sed in se adhuc miser, animalis, carnalis, peccator, alienatus à vita Dei, imò mortuus in peccato.*

Eph. 2. 1. Et vos unâ vivificavit cum essetis mortui in offensis & peccatis. Col. 2. 13. Vosque mortuos in peccatis vestris, cum eo vivificavit, Tit. 3. 3. Erasmus quondam

& nos amentes, non obediētes sermoni, seducti, serviētes cupiditatibus, ac voluptatibus variis, in malitiâ & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes.

V. *Errant igitur Semi-pelagiani, homini seu præparationem, seu propensionem ad Vocationem acceptandam tribuentes.*

Ratio ex dictis supra citatis apparet: quàm enim nihil homo mortuus ad sui susci-

tationem conferre potest; tam nihil quoque homini in Vocatione sua tribuendum.

VI. *Nec tamen homo se ad Vocationem ut truncus habet, est enim idoneum Vocationis subjectum, cum non leo, non canis, sed creatura ratione prædita sit. Interim tamen ratio hominis, priusquam illuminetur, nihil ad Vocationem juvat.*

VII. *Aburdè hæc Vocationis gratia ad omnes*
E 5 *homines*

homines extenditur: cum ne quidem communis Vocatio, de qua supra, omnibus hominibus contingat; ut tota Veteris Testamenti historia docet; quippe quod Gentibus reiectis tam idem Judæi vocati sunt.

VIII. Forma, in gratiosa hominis, imprimis autem mentis & cordis, immutatione consistit, quâ non solum mens illuminatur, sed & corda nostra lapidea, carnea redduntur, seu ad obedientiam flectuntur.

Apparet hoc luculenter ex superioribus dictis, cum primis Ezech. 36.

IX. Falsò igitur novatores Arminiani docent, intellectum quidem cognitione imbuï, & affectus irresistibiliter excitari, voluntati verò liberum relinqui, ut credat, aut non credat: potentiam credendi dari gratiâ irresistibili; sed actum credendi non item.

Cui errori manifestè repugnant, quæ de cordis immutatione Deus pronunciat, Ezech. 36: 26. Sic Christus quoque non	tantum electos à Deo discere & audire, sed quotquot didicerunt ad se venire testatur, Joan. 6: 45.
---	--

X. Irresistibilis planè est Vocatiois gratia, non quidem corruptæ nostræ naturæ respectu, quæ lapide durior est; sed respectu Spiritus S. per quem electos suos sic trahit, ut inevitabiliter sequantur.

XI. Hæc autem tractio nequaquam violenta est, nec libertati voluntatis naturali repugnat; voluntas enim naturâ suâ corrupta ad malum tantum proclivis, à Spiritu Sancto tacta proinus lætè sequitur.

Talis tractio est, cum pastor viridi ramo oviculum attrahit, non vi, sed sponte sequentem: quamvis hæc in	re dissimilis sit ratio, quod ovicula naturali inclinatione, homo verò propensione à Spiritu Sancto indira alliciatur.
---	--

alliciatur. Summa huc redit: Deus extrinsecus quidem vocat, simul autem intrinsecus & mentem illuminat, ut vocationis praestantiam agnoscat; & cor flectit, ut obtemperet.

XII. Falsò quoque Novatores statunt, gratiam sufficientem omnibus hominibus dari, non autem actum ipsum gratiam acceptandi, eaque utendi.

Hæc opinio seipsam evertit; si enim non datur gratia credendi quoad actum, tum gratia non est sufficiens; siquidem nemo servatur nisi credat. Fatemur quidem, communem quoque vocationem sufficientem esse ad eripiendum reprobis excusationem: verum non ad salutem. Quo sensu Deus Esai. 5. 4. inquit, Quid facerem amplius vineæ meæ, quod non fecerim in ipsa.

XIII. Absurdè Pelagiani per gratiam Vocationis naturales vires intelligi docent.

Nusquam enim Scriptura gratiæ vocabulo sic utitur: sed aut gratiam gratum facientem, aut gratiam gratis datam intelligit. Ephes. 1. 6. ad laudem gloriose suæ gratiæ, quæ nos gratis efficit sibi gratos in illo dilecto. Rom. 12. 6. Habentes autem varia dona, pro gratia, quæ data est nobis.

XIV. Finis Vocationis, est Dei gloria, & electorum salus.

XV. Tempus Vocationis Baptismo non est adstrictum, alios enim ante Baptismum, alios in Baptismo, alios post Baptismum Deus vocat.

Sicut Abrahamus etiam ante circumcisionem vocatus & justificatus erat, Rom. 4.

XVI. Patet ex his, quæ differentia sit Vocationis communis & specialis. Illa sæpe tantum externa est: hæc interna existit. Illa si maxime intrinsecus quoque in reprobis operetur, radio saltem cognitionis salutis mentem illustrat, & gaudio cor, non

non nisi momentaneo, afficit: hæc verò mentem plenâ luce irradiat, & cor non gustu tantum, sed vero sensu quoque donorum spiritualium, adeoque vero & constanti gaudio perfundit. Illa amitti potest: hujus verò dona & gratia amitti nequeunt.

De comuni Vocatione hæc dicta sonant: Matth. 13. 20. Qui verò in petrosa semen excepit, is est, qui sermonem audit, & cum statim cum gaudio excipit. Non habet autem radicem in se, sed temporarius est. Heb. 6. vers. 4, 5, 6. Fieri non potest, ut, qui semel fuerint illuminati, gustaverintque donum illud

celestis, & participes facti Spiritus Sancti, gustaverintque bonum Dei Verbum, ac virtutes futuri seculi, si prolabantur, ut denud renoveantur ad resipiscentiam. De Speciali verò Vocatione Paulus, Rom. 11. 29. Nam dona illa, & illa Vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum perire non possit.

CAP. XXIX. In quo

De Fide Salvifica.

Vocationis specialis effecta immediata sunt, aut mediata.

Immediatum effectum est fides salvifica.

Est autem fides salvifica Vocationis donum, quo homo electus promissiones gratuitas de Christo, ex Evangelio agnitas, sibi applicat, iisque suavissimè acquiescit.

CANONES.

I. Fidei vox quinque in Scriptura significata habet; aut enim fides metonymicè pro sana doctrina accipitur, quæ non est fides, quâ credimus, sed quam credimus^a; aut fides historica^b; aut temporaria^c; aut fides miraculorum^d; aut fides salvifica intellectus^e.

a 1 Tim. 1. 19. Retinens fidem & bonam conscientiam, quâ expulsâ, nonnulli fidei naufragium fecerunt. b Jacob. 2. 19. Tu credis, Deum unum esse, bene facis; & Dæmonia credunt, sed horrescunt. Hæc fides igitur, quæ in nudo assensu consistit, reprobis & electis communis est. c Matth. 13. 20. Qui semen in petrosa excepit, is est qui sermonem audit, & eum statim cum gaudio ex-

cipit. Non habet autem radicem, &c. d Matth. 17. 20. Si habeatis fidem, quantum est granum sinapi, dicetis monti huic, transgreditor hinc illuc, & demigrabit. Hæc certo tantum tempore concessa, & reprobis quoque data est; ut Judæ exemplo patet, cui donum miracula edendi cum reliquis datum est, Matth. 10. 8. e Salvifica verò & electis propria est, quam supra definivimus.

II. Causa ejus efficiens princeps, est Deus; impulsiva verò, est eadem gratia, quâ electi & vocati sumus.

Act. 13. 48. Et crediderunt, quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

Rom. 11. 7. Electio consecuta est, reliqui verò occaluerunt.

III. Gratuitum itaque donum est fides, non tantum quod illam non promeriti simus, sed quod infundatur quoque nobis per Spiritum Sanctum.

Contra Socinum, qui fidem, non quod à Spiritu S. immitatur, sed quod illam nemo meritus sit, Gratuitam nominat. At fidem

donum Dei esse, patet ex Phil. 1. 29. Quia vobis datum est in Christi negotio, non solum in eum credere, sed etiam pro eo pati.

IV. Causa instrumentalis, quâ nobis fides datur, in adultis ordinariè est Dei Verbum.

Rom. 10. 17. Fides est ex auditu, auditus per verbum Dei.

V. Non igitur sola Evangelii prædicatio est causa fidei, sed quatenus conjuncta est cum efficacia Spiritus Sancti.

Act. 13.

Agor. 16. 14. *Lydia cor Dominus adaperuit, ut audiret illius quæ dicebantur à Paulo;*

VI. Materia, quæ objecti rationem habet, communiter quidem Dei Verbum est: propriè verò, gratuita promissiones in Christo fundatæ.

Pontificii hoc posterius membrum negant, contra manifesta Scripturæ loca, Rom. 3. 28. *Fustitia Dei, per fidem 7. Christi in omnes & super omnes qui credunt: & vers. 25. Quem proposuit*

ut esset placamentum per fidem in sanguine ipsius: & cap. 10. 9. Si confessus fueris oris tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo, quod Deus eum suscitavit à mortuis, servaberis.

VII. Forma fidei, docendi causâ, tribus partibus describi solet, notitiâ, assensu, & fiduciâ.

Notitia, est eorum cognitio, quæ ad salutem necessaria sunt. Assensus est, quo firmiter creditur, vera esse,

quæ Verbo Dei traduntur. Fiducia est, quâ quisque fidelium sibi promissiones Evangelicas applicat.

VIII. Notitia & assensus fidei historica cum falsifica communis est; fiducia verò huic propria existit.

Fiducia nominatur ab Apostolo *ᾠκισμός*, & *ᾠκιστορία*, Ephes. 3. 12. 1 Thess. 1. 5. Fiduciæ autem nomine, vel apprehensio &

applicatio Christi cum ejus beneficiis, vel pacatio conscientie intelligitur. Priore modo forma; posteriore sensu effectus est fidei.

IX. Implicita igitur fides, quâ cæca assensu creditur, quod Romana Ecclesia credit, nulla est.

Fides sine notitia esse nequit, 1. *Quia est ex auditu; auditus autem per Verbum Dei, Rom. 10. 17. 2. Quia*

sapientia est, quâ Deus cognoscitur, Esa. 53. 11. Jerem. 31. 34. Joan. 6. 69. & 17. 3. 1 Cor. 1. 21.

X. Nec melior, quàm historica fides est, quæ cum firmâ fiducia non est conjuncta.

Papani fidem tantum in intellectu esse docent, in voluntate & corde non item. Scriptura verò apertè contrarium statuit. Rom. 10. v. 10. Corde creditur ad iustitiam.

XI. Fiducia tamen firmitatem non eam docemus, quæ nullis cum dubitationibus luctetur, sed quæ dubitationibus non finaliter succumbit.

XII. Effecta seu actus fidei maxime proprios quod attinet, rectè à Paulo *innotuere*, seu subsistentia earum quæ sperantur, & elenchus seu demonstratio eorum quæ non cernuntur, dicitur, Hebr. 11. vers. 1.

Proprium sanè fidei est, futura & nondum existentia sibi facere præsentia. Sicut Abrahamus dicens Christi vidisse dicitur, Joan. 8. 56.

XIII. Subiectum fidei, sunt electi vocati.

De infantum fide in Doctrina de Baptismo actum est.

XIV. Fidei gradus sunt non in diversis tantum hominibus, sed in eodem homine, ut alius sumior, alius infirmior existat, sic tamen ut nunquam penitus amittatur.

Esaï. 42. 3. Arundinem quassatum non confinget, & ellychnium fumigans non exstinguet. Phil. 1. 6. Persuasi sum habeo, fore, ut qui incepit in verbis bonum opus perficiat illud usque ad diem. Christi. Heb. 12. 2. Intuentes in fidei Duce[m] ac Consummatorem Jesum Christum.

CAP. XXX. In quo

De Justificatione.

Effecta Vocationis mediata & ex fide promanantia, sunt tum Justificatio & Sanctificatio; tum Salutis certitudo & Christiana libertas.

Justifi-

Justificatio est actio Dei gratuita, quâ electi propter plenissimam Christi satisfactionem à peccatis absolvuntur, & justi ac vitæ æternæ hæredes pronuntiantur.

CANONES.

I. *Justitia in Scripturis aut causa est, aut persone.* Causa justitia est, quâ homo, alioquin peccator, in certo aliquo negotio innocens aut justus dicitur. Persona justitia est perfecta, vel inchoata. Perfecta, Legalis dicitur, quatenus Lex eam efflagitat; & Evangelica, quatenus eam Evangelium in Christo ostendit. Inchoata est, quam Spiritus sanctus in fidelibus in hac vita inchoat, in altera verò perficit. Justitia igitur Christi perfecta, Justificationis; inchoata verò, Sanctificationis est donum.

II. *Justificare, hoc in loco, non est supplicio afficere, aut justitiam in hærentem insundere, ut volunt Pontificii: sed forensi significatione, est à peccato absolvere & justum pronuntiare.*

Proverb. 17. 15. Qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominationi sunt Jeboue æquæ ambo. Esa. 5. 23. Justificaverunt impium, & justitiam justorum abjudicantibus.

Matth. 11. 19. Justificata est Sapientia à filiis suis. Luc. 7. 29. Hoc audito, totus populus & publicani justificaverunt Deum. Luc. 10. 29. Ille autem volens justificare seipsum.

III. *Causa efficiens Justificationis activè intellecta, est tota S S. Trinitas.*

2 Corin. 5. 19. Deus erat in Christo, Mundum reconcilians sibi. 1 Corin. 6. 11. Sed abluti estis, sed sancti.

Justificati estis, sed justificati estis, in Nomine Domini Jesu, & per Spiritum Dei nostri.

IV. Causa

I V. *Causa ejus ἀντιπαράβολος est mera gratia, seu gratuitus Dei favor.*

Hunc enim gratuitum favorem, & non gratiam infusam, intelligi apparet ex his testimoniis. Rom. 3. ver. 24. *Justificamur autem gratis, id est, ejus gratia.* Ephes. 2. ver. 8. *Gratia illa estis servati per fidem;*

idque non ex vobis, Dei Donum est. Tit. 3. 4, 5. Sed postquam benignitas & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei, non ex operibus, quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos, &c.

V. *Causa ἀντιπαράβολος, est Christus Θεός-ὑπάρχων.*

Christus ut Dei filius, Justificationis causa efficiens est communiter cum Patre & Spiritu S. ut verò Θεός-

ὑπάρχων & Mediator noster existit, causa παραπαράβολος est; quia hoc donum nobis merito suo impetrat.

V I. *Causa ejus instrumentalis est Verbum Evangelii.*

Est enim potentia Dei ad salutem cuius credenti, Roman. 1. 16.

V I I. *Justificationis passivè sumptæ, respectu hominis qui justificatur nulla causa est, nisi instrumentalis, fides.*

V I I I. *Phrasis hæc, fide justificamur, metonymica est, & aequipollet huic, merito Christi fide apprehenso justificamur.*

I X. *Sola fides justificare dicitur respectu operum, quæ quidem sunt effecta, fidem consequentia, sed non sunt causæ justificationis; non enim præcedunt justificandum, sed sequuntur justificatum.*

Et si particula hæc, sola, totidem litoris & syllabis, in Scriptura non existeret, synonymis tamen formulis exprimitur. Quales sunt, sine operibus, gratis, gratia. Rom. 3. 24, 27, 28. *Non nisi*

per fidem, Eph. 2. 8. Gal. 2. 16. Et si igitur fides sola non sit, sed cum operibus conjuncta, sola tamen justificat: sicut Sol non solus est in cælo, sed tamen solus diem efficit.

X. Fide

X. Fides, non tanquam opus, aut dignitate sui, sed tanquam instrumentum Christum apprehendens, justificat.

Pontificii concedunt, fide nos justificari, sed fidem hoc in negotio ut opus considerant: at verò quicquid Scriptura fidei tribuit, hoc ei tribuit propter id, quod fides apprehendit; sicut anulus aureus magno pretio æstimatur propter inclusam

gemmam. Atque hinc patet, quàm pulchrè concordent Scripturæ loca, quibus nunc gratiâ, nunc Christi merito, nunc fide justificari dicimur. Justificamur enim Dei gratiâ, propter meritum Christi fide apprehensum.

XI. Materia Justificationis activè sumptæ, est tota Christi satisfactio, quâ & peccatis nostris penas debitas persolvit; & obedientiam Legi perfectam præstitit.

Satisfactionem Christi non in passione tantum, sed & in actuali Christi obedientia positam esse, suprà c. 8. evicimus.

XII. Materia ejus passivè acceptæ, est homo in se quidem miser, à Deo tamen electus, vocatus & fide donatus. Etsi igitur vocatio fide, & fides justificatione naturâ sit prior, tempore tamen non differunt.

Quamprimùm enim homo efficaciter vocatur, fide donatur, fidèque justificatur.

XIII. Forma ejus activè intellectæ, est totius satisfactionis Christi imputatio, quâ tota quoque nostra est; non secus ac si ipsi eam præstitissemus.

Justitia, quæ credenti imputatur, in hæsi vè est in Christo, imputativè in nobis. Negant Adversarii, de hac imputatione uspiam Scripturam testari. Sed quid clarius sequentibus locis? Roman. 4. 6. Sicut David beatum declarat hominem, cui Deus imputat justitiam

absque operibus, &c. Philip. 3. 8, 9. Omnia duco pro stercore, ut Christum luerificiam, & comperiar in eo, non habens meam justitiam quæ est ex Lege, sed eam quæ est ex fide Christi, id est, justitiam quæ est ex Deo per fidem. Imprimis autem hoc docet Antithesis, quâ Christo

sio peccata nostra, nobis verò iustitia ejus imputari dicitur, 2 Cor. 5. 21. Fecit, ut qui non novit peccatum pro nobis peccatum esset, ut efficeremur iustitia Dei in ipso. Pontificiis æquè absurdum videtur, nos alienà iustitià justos fieri, ac si quis alterius doctrinà doctus

diceretur. Sed dispar est exemplorum ratio; cum homo homini non perinde unius sit, ut fideles Christo tanquam Capiti suo. Adhuc, Christi iustitiam sibi imputari nolunt, cum non vereantur statuere, hominum mortuorum, & Monachorum iustitiam sibi imputari.

XIV. Docendi tamen causà, Justificationis forma duobus exprimitur actibus, remissione peccatorum, & imputatione iustitiæ, seu abjudicatione peccatorum, & adjudicatione perfectæ iustitiæ.

XV. Etsi autem hæc duo beneficia subiecto & tempore sunt eadem; reverà tamen distincta sunt.

Differunt enim, I. Definitione: aliud enim est iniustitiæ abjudicatio, aliud iustitiæ adjudicatio. Quod ut rectè intelligamus, sciendum est, quid sit discriminis inter hos terminos, Non Justus & Justus: Injustus & justus: Non justus & injustus: Non injustus & justus. Non justus & justus contradicentia sunt. Injustus & justus privantia partim sunt, partim contraria. Non justus & injustus; item, Non injustus & justus, diversa sunt. Tenendum & hoc, Injustum & justum non esse contraria immediata, medium enim est, innocens, qui neque injustus, neque justus est. Jam verò cum peccatorum remissio sit iniustitiæ abjudicatio, imputatio verò iustitiæ sit ejus adjudicatio, illà pro non in-

justis, seu innocentibus, hæc pro justis habemur. Quis verò non animadvertit, majus encomium esse, justum quoque esse, quàm tantum innocentem, & non tantum nihil mali egisse, sed insuper bonum fecisse? Etsi autem nunc hæc duo in homine, non subiecto, sed *pro* *Abys* tantum differant, olim tamen subiecto, quoque differabant; homo enim in paradysum collocatus, innocens fuit, sed non justus; iustitiam enim perfectà demum obedientiâ consequuturus erat. II. Proximis & propriis causis differunt. Remissionis enim peccatorum causa, est mors & Passio Christi, quæ expiata sunt. Hebr. 9. 22, *Abque sanguine non fit remissio.* 1 Joan. 1. 7. *Sanguis Jesu Christi filii Dei, purificat nos*

nos ab omni peccato. Imputationis verò justitiæ causa, est perfecta obedientia Christi, Rom. 5. 19. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita per unius obedientiam, justii constituentur multi.* Hanc verò obedientiam esse actualem illam, quâ Legem totam nostro loco implevit, suprâ cap. 18. ostensum est. III. Propriis effectis differunt. Remissione enim peccatorum liberamur à damnatione. Rom. 5. 9. *Justificati igitur ejus sanguine, servabimur nunc multò magis per eum ab ira.* Imputatione autem justitiæ consequimur insuper vitam æternam. Rom. 5. 17. *Qui exundantiam illam gratiæ & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt, &c.* Sic Gal. 4. 5. uterque effectus ponitur. *Factus legi obnoxius, ut eos, qui Legi (h. e. maledictioni Legis) obnoxii erant, redimeret, & ut adoptionem acciperemus.* Jam verò majus beneficium est, mancipium redimere & redemptum insuper adoptare, quàm tantum redimere. Major gratia est, non tantum condonare, sed insuper donare, quàm tantum condonare. Mutila igitur est Justificatio, quâ tantum Passio Christi imputari, quæque in sola peccatorum remissione consistere dicitur.

Varia hîc obijciuntur. I. Scripturam multis locis solius passionis aut remissionis peccatorum mentionem facere. Sed non mirum est; quia multis locis Synecdochicè loquitur. Satis est, quòd se suprâ citatis explicet. II. Apostolum has phrasas, *Peccata remittere, & justitiam imputare*, permutare Rom. 4 5, 6. tanquam æquipollentes. Verum respondemus, aliud esse enunciationum æquipollentiam, aliud earum consecutionem, quâ una ex altera concluditur: sicut Paulus ex hac phrasi Davidis, Psal. 32. 2. *Beati quorum remissa sunt iniquitates, &c.* hanc colligit, Davidem beatum prædicare eum, cui imputatur justitia absque operibus. Ratio consecutionis est, quia si remissio peccatorum est gratuita, tum quoque imputatio justitiæ. Ethî igitur id quod Paulus v. 5. asserit, non formaliter à Davide sit dictum, nihilominus tamen dictum est per consequentiam. Imò ut Chrysostomus docet, argumentatio est à minori ad majus. Si enim beatus est, cui peccata remissa, tum multò beatior, cui insuper justitia est imputata. III. Cui remissa sunt peccata, illi quoque justitiam imputari: & quicumque à damnatione liberatus est, vitæ æternæ hæredem esse. Er-

gò non diversa hæc esse beneficia. *Resp.* Non quæ sub-
jecto eidem simul insunt,
statim eadem sunt. Sic enim
sequeretur, Vocationem, Ju-
stificationem & Sanctificati-
onem diversa beneficia non
esse, quia omnis vocatus ju-
stificatus & sanctificatus est.
IV. Remissione peccatorum
etiam omissionis peccata re-
missa, idèq; illa hominem
perfectè justum constitui.
Rationem consequentiæ ad-
dunt; quia qui nihil omisit,
omnia præstiterit. *Resp.* Fal-
sam esse consequentiam:
quia alia causa est, propter
quam nihil omisisse, alia,
propter quam omnia fecisse
dicimur. Nihil omisisse di-
citur; quia Christus etiam
pro omissionis nostræ pecca-
tis passus est: omnia verò
præstitisse dicimur; quia no-
stro loco omnia præstitit.
Differunt etiam, nihil omi-
sisse, & omnia fecisse, res-
pectu pœnæ & præmii; et si e-
nim illi, qui facienda omit-
tit, remittatur culpa & pœ-
na, non ideo tamen deberur
ei præmium. V. Absurdum
esse, unius debiti solutio-
nem bis requiri. Si igitur
passione Christi pro pecca-
tis satisfactum sit, non re-
quirendam satisfactionem
quoque per activam obe-
dientiam. At verò ignora-

tio est elenchi; non enim
ejusdem debiti duplex so-
lutio, sed unius solutionis
duæ partes requiruntur.
Nec Justitia Christi activa
requiritur ad satisfactionem
pro peccatis, sed ad satis-
factionem pro jure Regni
cælorum. VI. Si idem sit,
nec prodigum, nec avarum,
& liberalem esse; tum
idem quoque esse, non
injustum & justum esse.
Resp. Assumptum falsum es-
se, quia non sunt opposita
immediata, siquidem ho-
mines sunt, qui nec prodi-
gi, nec avari, nec liberales
dici possunt. VII. Si idem
sit, vestiri & nuditatem
tegi; tum idem esse, pec-
cata remitti, & justitiam
imputari; quia veste ju-
stitiæ Christi etiam pecca-
ta teguntur. *Respon.* Simile
non esse idoneum; homo
enim peccator non tantum
vestiendus, sed prius sor-
didâ peccati veste exuendus
est. Ut igitur Sacerdoti
Jehosuz primùm vestes
sordidæ detractæ, postmo-
dum vestes mutæ, indu-
tæ sunt, impositâ quoque
capiti ejus cidari mundâ,
Zach. 3. 4. 5. Sic quoque
cænosâ peccati veste pri-
mùm exuimur; tum splen-
didâ veste justitiæ Christi
induimur.

**XVI. Forma Justificationis passivè acceptæ est
quâ credentes, fide, velut animæ manu, Christum cum
toto merito suo apprehendunt, sibi que applicant.**

XVII. Finis

XVII. *Finit istius beneficii, est Dei gloria & salus nostra.*

XVIII. *Ex hac causarum commemoratione firmiter colligitur, hominum bonis operibus seu meritis suis coram Deo non justificari.*

Ratio I. Opponuntur enim, 1. Gratia justificari, & ex merito; Rom. 3. 24. Justificatur gratis ejus gratia. & vers. 28. Colligimus igitur fide justificari hominem absque operibus Legis. & cap. 11. vers. 6. Si per gratiam, non jam ex operibus, alioquin gratia non est gratia, &c. 2. Per Christum ejusque meritum justificari, & ex operibus Galat. 3. 21. Si per legem est justitia, igitur Christus sine causa mortuus est. 3. Per fidem, & per opera; Rom. 3. 28. Colligimus igitur fide nos justificari absque operibus. 4. Per justitiam imputatam, & per opera justificari; Roman. 4. 4, 5. Ei qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed ex debito. Ei vero qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam. II. Si justificatione omnis glori-

andi materia excluditur, ut Deo soli gloria cedat, tum non justificamur ex operibus. Rom. 3. 19. Ut omne os obtureretur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei. & vers. 23. Omnes peccantur & deficientur gloria Dei. & vers. 27. Ubi gloriatio? Exclusa est. Per quam legem? Operum? Non: sed per legem fidei. Excipiunt Pontificii, his locis intelligi tantum opera ceremonialia. At vero qui catalogum operum, quæ cap. 1. 2, 3. ad Rom. recensentur, expendit, animadvertet non ceremonialia tantum, sed & moralia intelligi opera. III. Si operibus justificamur, tum aut regenerationem antecedentibus aut etiam consequentibus. Sed neutris, nam ante regenerationem opera nostra peccata mala, post eam imperfecta bona sunt.

XIX. *Effecta justificationis sunt, pax cum Deo, intrepidus ad eum accessus, gloriatio in tribulationibus, & non solum à peccatis liberatio quoad reatum, ut fingunt Papani, sed & quoad poenam.*

Alioquin frustra pro nobis Christus poenas persolvisset, Esa. 53. Nec castigationes divinx e-

lestis superveniunt, ut Deo satisficiant; sed ut emendentur ac probentur.

XX. *Justitia*

X X. *Justitia nobis imputata, perfecta & equalis est in omnibus credentibus.*

Non obstat fidei imperfectio: Ut enim eandem infirma apprehendit; ita eandem justitiam Christi firmam gemmam manus firma & infirmi obtinent.

X X I. *Eadem inamissibilis existit.*

Sunt enim dona Vocationis divina *et perpetua*, Rom. 11. 29.

X X I I. *Unica quoque est.*

Cum igitur sancti iam justificati peccata sibi condonari petunt, non tam justificationis actum, quam fructum, confirmationem, & certificationem ejus respiciunt.

X X I I I. *Justificatio coram Deo alia est, quam justificatio coram hominibus: illa ex fide est, hac ex operibus.*

De hac agitur Jacob. 2. 24. *Videtur igitur, ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum: Quod dictum non repugnat sententiae Apostoli, Roman. 3. 28. Colligimus igitur fide justificari hominem absque operibus. Illic enim de justificatione coram hominibus;*

hic de justificatione coram Deo agitur. Illic fides historica, & per charitatem non efficax; hic vero fides vera & viva intelligitur. Alii dicunt, ex operibus justificari hominem, non causative, sed declarative seu ostensive.

CAP. XXXI. In quo

De Sanctificatione.

Justificationem, ut lux Solem, comitatur Sanctificatio.

Est hæc gratuita Dei actio, quâ fideles per fidem Christo infirmos & justificados, per Spiritum sanctum magis magisque à nativa vitiositate liberat, & ad imaginem suam instaurat,

ut

ut ad eum bonis operibus glorificandum idonei red-
dantur.

CANONES.

I. *Sanctificare hoc loco, non est ab usu profano se-
gregare, sanctisve usibus destinare: sed habitualiter
sanctum facere.*

Priore significatione jubemur sanctificare Sabbatum.

II. *Appellatur Regeneratio, Renovatio, Con-
versio, Pœnitentia, Resipiscencia, & Glori-
ficatio.*

Hæc tamen vocabula
ambigua sunt; vox quippe
Regenerationis, *Renovatio-
nis*, *Conversionis*, vel voca-
tioni ac fidei donationi
æquipollet; vel vitæ novi-
tatem significat, quâ actu
ipso homo peccato mori-
tur, & vivit iustitiæ. Prio-
re sensu Justificationem an-
tecedit, ejusque causa est:
posteriore verò eam con-
sequitur, ejusque effectus
existit. *Pœnitentia* quoque

& *resipiscencia* ab effectu
nominatur: quæ tamen
vocabula non minùs, quàm
apud Hebræos *Nicham* &
Schubb, & apud Græcos
μεταμέλεια & *μετάνοια*,
differunt: illa mentis, hæc
cordis est: illa etiam impi-
orum, hæc piorum est:
quamvis hoc discrimen non
sit perpetuum. *Glorificatio*
dicitur, inchoativè, quate-
nus futuræ glorificationis
est præludium.

III. *Causa efficiens ejus communiter, est tota
SS. Trinitas, singulariter verò & termini respectu,
Spiritus S. à Christo ad hoc missus.*

Hinc Spiritus sanctificationis appellatur, Rom. 1. 4.

IV. *Causa ejus impulsiva interna est gratuita Dei
benevolentia.*

Tit. 3. 4, 5.

Sed postquam bonitas &
erga homines amor apparuit
Servatoris nostri Dei. Non
ex operibus iustis, quæ fece-

rimus nos, sed ex sua miseri-
cordia servavit nos, per lava-
crum regenerationis & reno-
vationem Spiritus S.

V. *Causa*

V. *Causa* πρῶτης αἰτίας, est Christus cum merito suo & efficacia.

Ephes. 5. 25. Christus dilexit Ecclesiam suam, & semetipsum exposuit pro ea, ut eam sanctificaret.

VI. *Causa* ejus instrumentalis externa est doctrina Legis & Evangelii: interna verò, est fides, bonorum operum radix.

VII. Cui extraordinaria quoque media accedunt, quibus Deus aut elata dejicit, aut dejecta erigit: ut afflictiones, miracula, terrores, & similia.

VIII. In prima regeneratione seu vocatione, homo planè nudus sese habuit: in sanctificatione verò, cum jam fide salvificā donatus sit, principium quoque agens est actionum suarum, non tamen sine speciali Spiritus S. gratiā & impulsu.

IX. *Materia* sanctificationis est totus homo, ejusque intellectus, voluntas, & affectus.

1 Theff. 5. 23. Ipse autem & anima & corpus inculpāre
Deus pacis sanctificet vos totos, | in advenium Domini nostri
& integer vestri spiritus, | Jesu Christi servemur.

X. *Forma* duobus actibus exprimitur, aversione à malo, & conversione ad bonum (a), illa mortificatio veteris, hæc vivificatio novi hominis (b); illa crucifixio & sepultura, hæc resurrectio nominatur (c).

(a) Psal. 34. 14. Esa. 55. 7. (b) Eph. 2. 1. Col. 3. 9, 10. (c) Rom. 6. 2, &c. Gal. 2. 20.

XI. *Finis* ejus est Dei gloria, salus nostra, ejusque certitudo: nullum enim electionis evidentius est τεκμήριον.

2 Tim. 2. 21. Si quis igitur | 1 Joan. 3. 3. Et quisquis habet
tur se ab his expurgavit, erit | hanc spem in eo suam, purificat
vix ad decem sanctificatum. | se, sicut & ille purus est.

XII. Sanctificatio in hac vita perfecta non est. Unde opera quoque Sanctorum (quippe qui Spiritus
H &

& carnis luctam, quoad vivunt, in se sentiunt) imperfecta sunt.

Rom. 7. 19, 23, 24. Gal. 5. 17.

XIII. *Differt Sanctificatio à Justificatione:*
I. *Genere; illius enim justitia ad Qualitatis, hujus vero justitia ad Relationis Categoriā pertinet.*
II. *Formā: Nam, 1. in justificatione fides ut manus justitiā Christi apprehendens; in Sanctificatione ut principium & radix bonorum operum, consideratur. 2. In Justificatione tollitur peccatum tantum quoad reatum & pœnam, in Sanctificatione paulatim aboletur, quoad existentiam. 3. In Justificatione, Christi justitia nobis imputatur; in Sanctificatione justitia nova & inherens nobis infunditur.*
III. *Grādibus; nam Justificatio est actus unus, individuus, perfectus, equaliter contingens omnibus; Sanctificatio vero est actus successivus, ad perfectionem paulatim tendens, & pro donorum Spiritūs Sancti varietate, in aliis magis, in aliis minus lucens.*

C A P. XXXII. In quo

De Sanctorum Perseverantia.

Tantum de Justificatione & Sanctificatione, sequitur Perseverantia Sanctorum, & Christiana libertas.

Perseverantia Sanctorum, est donum Dei, quo electis justificatis & sanctificatis Christi gratia per Spiritum Sanctum ita obsignatur, ut nunquam ea penitus excidant.

CANONES.

I. Perseverantiæ nomine, non eam hic intelligimus, quâ Electi in gravissima peccata labi nequeant, quâ fides ipsorum non labefactetur, quâ Spiritus Sancti præsentiam efficacem ad tempus amittere non possint: sed quâ fide & gratiâ Dei nunquam penitus & finaliter excidant.

II. Causa ejus efficiens, est Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

Joan. 10. ver. 27, 28, 29. Oves ille meæ vocem meam audiunt: & ego eas agnosco, & sequuntur me; & ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum; neque rapiet eas quisquam è manu mea. Pater meus, qui eas dedit mihi, major est omnibus, nec quisquam po-

test eos rapere è manu Patris mei. Ego & Pater unum sumus. Ephes. I. 13, 14. In quo etiam, fide ipsi habiti, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto: Qui est arrhabo hereditatis nostræ ad obtinendam redemptionem, ad laudem gloriæ ipsius.

III. Materia, quæ subiecti rationem habet, est homo verè electus, vocatus, justificatus, & sanctificatus.

IV. Forma partim in voluntate perseverandi, partim in actu ipso consistit. Voluntas in pñis nunquam deficit; actus autem modò intenditur, modò remittitur.

V. Etsi igitur fides quoad actum secundum amittatur, nunquam tamen amittitur quoad habitum & actum primum, quo Christum apprehendit.

VI. Finis istius doni, est certitudo Salutis nostræ; & vera ac firma consolatio.

VII. Ex his omnibus concludimus, electos, vocatos, justificatos, & sanctificatos, salutis suæ certos esse.

Præter testimonia Scripturæ suprà citata, hoc confirmat, I. Certitudo electionis nostræ; Electi enim perire aut reprobi fieri nequeunt. Matth. 24. 24. *Excitabuntur enim Pseudo-Christi & Pseudo-prophetae & edent signa magna & prodigia; ita ut seducant (si fieri posset) etiam Electos.* 2 Tim. 2. 19. *Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc, Novit Dominus qui sint sui.* II. Certitudo Vocationis: Roman. 11. 29. *Nam dona & Vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum patiri non possit.* III. Certitudo Fidei: Esa. 42. ver. 3. *Arunctum quassatum non confringet, lychnium fumigans non exstinguet.* IV. Certitudo justificationis, per quam nulla condemnatio est eis, qui sunt in Christo Jesu, Roman. 8. 1. V. Certitudo Sanctificationis: Philip. 1. 6. *Persuasum habens hoc ipsum, fore, ut qui incepit in vobis bonum opus, perficiat usque ad diem Jesu Christi.* Testimonia, quæ Bellarminus in contrariam sententiam citat, aut non de verè fidelibus, sed hypocritis agunt; ut Marc. 4. vers. 15. Luc. 8. 13. Joan. 15. 2. Hebr. 6. 4, 5, 6. & 10. 26. 2 Pet. 2. 21, 22. Aut de defectione, non à fide quæ creditur, sed quæ creditur, h. e. à sana doctrina, quam etiam hypocrisis ad tempus

amplectuntur: ut 1 Tim. 1. 19. & 4. 1. & 1 Tim. 6. 19. Aut de verè quidem fidelibus, sed conditionaliter, intelligenda sunt: ut Ezech. 18. 26. *Cum averterit se justus, &c.* & 1 Cor. 9. 27. Gal. 5. 4. *Exempla Angelorum malorum & primorum parentum nihil huc faciunt, quia tantum acceperunt posse si vellent, non velle ut possent: alia autem est regenitorum ratio, qui per Spiritus sancti gratiam perseverare volunt & possunt.* Similiter Saulis, Simonis Magi, & Judæ exempla aliena sunt, cum reprobi, non electi fuerint. David & Solomon graviter quidem lapsi sunt, sed fide penitus non exciderunt, ut utrinque testatur resipiscencia, Psal. 51. & Ecclesiastis libro. De Petri lapsu cum Augustino dicimus, *Defecit professio in ore, non fides in corda.* Rationes Adversariorum duæ potissimum consideranda: 1. Temeritatis esse, se fidei certitudine gloriari, cum salus potius cum timore & tremore sit operanda, Phil. 2. 12. Resp. Nullius temeritatis accusandos electos; quia salutis certitudinem non suis viribus adscribunt, per quas millies Dei gratiâ excidere possent: sed custodiuntur per virtutem Dei, 1 Pet. 1. 5. Timor igitur & tremor non firmæ in Deum fiduciæ, sed carnali presumptioni opponitur.

opponitur. I I. Frustraneas esse omnes admonitiones, sicq; securitati carnali fennellram aperiri. Resp. Nullum esse consequentiam, tantum enim adest, ut securitati præbeat hæc doctrina occasionem, ut potius à securitate avocet. I. Quia aliud est, stare; aliud, sibi stare videri, 1 Corinth. 10. ver, 12.

I I. Quia salutis certitudinem nemo sibi polliceri potest, nisi fidem ex sanctificatione exploret. I I I. Quia tametsi Sancti non penitus Dei gratiæ excendant, in gravissima tamen peccata labi possunt quibus Deum & proximum offendant, sibiq; varias calamitates accersant.

CAP. XXXIII. In quo

De Libertate Christiana.

Libertas Christiana spiritualis est manumissio, quâ fideles à servitute, quâ ante conversionem suam constricti tenebantur, liberati sunt, ut Deo promptè & alacriter obediant.

CANONES.

I. *Causa hujus libertatis efficiens communiter, est tota SS. Trinitas; singulariter verò Christus Dominus.*

Joan. 8. 31, 32. Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Et cognoscetis Veritatem, & Veritas

vos in libertatem vindicabit. & v. 36. Itaque si vos Filii in libertatem vindicaveris, verè liberi eritis.

II. *Causa ejus instrumentalis, est fides.*

III. *Materia quæ subjecti rationem habet, est homo fidelis.*

IV. *Materia circa quam, sunt Lex, servitus peccati & mortis, conscientia afflictio in rebus adiaphoris, & hominum mandatis.*

V. *Forma variis conditionibus, pro objectorum varietate, exprimitur,*

V I. *A Lege quatenus liberati sumus, supra in doctrina de Lege ostensum est.*

V II. *A peccato, ejusque inhesionem in hac vita non penitus liberamur, sed liberamur à reatu & dominio ejus: ab illo per Justificationem; ab hoc per Sanctificationem.*

Rom. 6. 12. *Nè regnet igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut obediat ei in cupiditatibus ejus.*

V III. *A rebus adiaphoris, b. e. nec præceptis, nec prohibitis, sic liberati sumus, ut ad illas servandas aut non servandas conscientia nostra non obligetur.*

Roman. 14. ver. 2, 3. <i>Alius</i>	<i>edit, non edentem nè</i>
<i>credis vescendum esse qui-</i>	<i>pro nihilo habeo: qui non</i>
<i>busvis, alius autem fide in-</i>	<i>edit, edentem nè condem-</i>
<i>firmus edit olera. Qui</i>	<i>nato.</i>

I X. *Accurata autem in his casibus fidei & charitatis ratio habenda est. Fidei, nè res non adiaphoras pro adiaphoris habeamus: charitatis, nè proximum infirmum offendamus.*

De Fide ait Paulus, Rom. 14. 23. <i>Qui verò ambigit, si</i>	<i>peccatum est. De charitate</i>
<i>aderit, condemnatus est, quoniam non edit ex fide: quic-</i>	<i>c. 14. inquit, Eum verò qui</i>
<i>quid verò ex fide non est,</i>	<i>infirmus est fide, assumite,</i>
	<i>non tamen ad certamina disputationum, &c.</i>

X. *Eadem ratio est libertatis circa hominum mandata: iis enim, quæ Dei mandatis contraria sunt, aut cum adiaphora sint, pro necessariis obtruduntur, conscientia nostra minime obligatur. Quæ verò divinis præceptis consentanea sunt, illis propter conscientiam non est refragandum.*

X I. *Finis libertatis hujus est: 1. Vera consolatio, quæ ex liberatione à peccato, morte, & solitudine in rebus indifferentibus, fluit. 2. Servitus Justitiæ,*

tie, quæ vera demum libertas existit. 3. Verus Dei cultus, immunis à superstitione, aut proxime offensione.

XII. Libertati Christianæ contraria est carnis licentia & lascivia.

Judæ v. 4. Subproferunt | tionem, impii, qui Dei no-
quidam homines, jam olim | stri gratiam transferunt ad
descripti ad hanc condemna- | lasciviam.

CAP. XXXIII.

In quo

*De Judicii extremi Antecedentibus,
nimirum Adventu Christi, &
Carnis Resurrectione.*

Superioribus capitibus actum est de Gratia Statu: sequitur nunc Status Gloriæ.

Huc autem pertinet doctrina de ultimo Judicio.

Partes doctrinæ hujus tres sunt: prima de Antecedentibus; secunda de Judicio ipso; tertia de Consequentibus.

Antecedentia sunt, Christi Adventus, & mortuorum Resuscitatio.

Adventus extremus Christi est, quo è cælo, in quod sublarus est, redibit ad judicandum terrarum orbem.

CANONES.

I. Reditus Christi ad judicium certissimus est.

Revelatus jam indè à Patriarcharum temporibus. Judæ ver. 14. Prophetavit autem de istis etiam septimus

ab Adamo, Enochus, dicens, Ecce venis Dominus cum sanctis millibus sanctis, ut feras judicium adversus omnes.

& redarguat, quicunque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus, quæ impiè patrârunt, & quæ omnibus duris quæ lacerati fuerint adversus ipsum peccatores impii. Istiusmodi

testimonii reliquæ Scriptura plenissima est. Psal. 50. 3, &c. Dan. 12. Mat. 24, & 25. Act. 17. Rom. 2. & 14. 2 Cor. 5. 10. & 1 Thess. 4. & 5. 2 Pet. 3. Apoc. 19, &c.

II. *Etsi tempus adventûs Christi exquisitè, quoad diem & horam, nemo nôrit (a): signa tamen à Christo & Apostolis tradita sunt, diem ejus appropinquantem aut instantem indigentia (b).*

(a) Marc. 13. 32. De die autem & hora nemo scit, nè Angeli quidem qui in cælo sunt, nec Filius, sed Pater. 1 Thess. 5. 1, 2, 3. De temporibus & opportunitatibus, fratres, non opus est, ut vobis scribatur. Ipsi enim probè scitis, diem illum Domini, ut

furem in nocte, irà venturum. (b) Matth. 24. v. 32, 33. A feno autem discite parabolam, cum jam ramus ejus tenerescit, & folia germinant, nâstis prope esse astatem. Ità & vos cum videritis hæc omnia, scitote illum diem prope & ad fores esse.

III. *Signa illa communia sunt, aut propria.*

IV. *Communia sunt, quæ excidium Hierosolymitanum & extremum Christi adventum communiter significare debuerunt.*

Talia sunt, quæ Christus Matth. 24. prædicat, de Hierosolymæ excidio, ut typo, & de adventu suo simul agens. Nempe, Pseudo-prophetæ,

Pseudo-Christi, bella, pestilentia, famæ, terræ-motus, persecutiones Christi causâ, proditioes, fidei & charitatis defectus, &c.

V. *Propria sunt, extrema securitas & impietas, (a). Antichristi revelatio & per Spiritum oris Christi abolitio, (b). Romæ ruina, (c): & Meretricis desolatio & exustio (d).*

(a) Luc. 17. 26, 27. Ut factum est in diebus Noachi, &c. & ut accidit diebus Loti, &c. 1 Thess. 5. 3. Cum enim dicent, Pax & securitas

erit, tum repentinum eis imminet exitium, sicut dolor parvulis matris acerum facientis, & nequaquam effugient. 2 Tim. 3. 1, 9. Alia autem scito,

scio, fore, ut extremis diebus instent tempora molesta. Erant enim homines sui amant, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obedientes, ingratis, profani, charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, inimici amantibus bonorum, proditores, &c. (b) 2 Thess. 2. 3. Nè quis vos seducat ullo modo: non enim adveniet dies Christi, quin venerit defectio prima, & relictus fuerit homo

ille sceleratus, filius ille perditionis. & vers. 8. Et tunc revelabitur exlex ille, quem Dominus absument spiritu oris sui, & evanescere faciet illo suo illustri adventu. (c) Apocal. 18. 2. Cecidit, cecidit Babylon illa magna, &c. (d) Apoc. 17. 16. Et decem cornua, hoc est, decem Reges, odio sequentur metreticem, & desertam reddent illam & nudam, & carnes ejus comedent, & igne eam exurent.

VI. His signis & nonnullis accendetur Judaeorum magna & visibitis ad Ecclesiam Christi aggregatio, quam extremis temporibus expectandam esse docent.

Utique plausibilis hæc sententia foret, si modò in Scripturis probè fundata. Quæ ex Prophetis testimonia citant, jam Apostolorum tempore impleta sunt, quibus pariete intergerino sublato, cum Gentibus in unum corpus coaluerant. In Apocalypsi nihil reperitur, quod firmiter sententiam hancce stabiliat. Præcipuum præsidium quærent in loco, Rom. 11. 25, 26. Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc (ut nè sitis apud vosmetipsos sapientes) oblationem ex parte Israeli obvenisse, quousque plenitudo gentium introierit, & ita totum Israel se vabunt. Totus in eo est Apostolus, ut

dehortetur Christianos, nè ideò, quòd Judæis rejectis, ipsi vocari sunt, superbiant ac Judæis insultent. Ratio est; quia per ipsorum ruinam salus obtigit Gentibus, v. 11. sic tamen, ut nec omnibus Judæis præcisa sit spes reconciliationis, ver 15. nec immunes sunt à refectione, qui cum titulo tenus tantum Christiani sint, animo efferuntur, v. 20, 21. Prius illud de Judæorum refectione non planè sine spe veniæ facta, illustrat mysterio, de Judæorum non universali, sed partiali tantum refectione, quam *ἡ ἀποκατάστασις τοῦ πνεύματος* nominat, non temporis ratione, quòd duratura tantum sit aliquandiu, sed res & ex ejus, Gentis Judæi-

cz, partis, quæ reprobos complectitur: ut sententia sit, non omnibus Judæis, sed partitantum, hoc est, reprobis cæcitatē evenisse. Nec verba illa, *tantissæ dum Gentium plenitudo introierit*, hunc habent sensum, quod postquam plenitudo Gentium introierit, demum futura sit talis plausibilis Judæorum Vocatio. Nihil enim frequentius est, quàm ut particula *donec*, usque dum, *tantissæ dum*, negata apt affirmata, sit idem quod nunquam aut semper; ut supra cap. 19. ostensum. Nihil quoque officit huic interpretationi, quod subdit Apostolus, ver. 26. *Et ita*

*totus Israel servabitur; Israelis enim totius nomine omnes electos intelligit, qui demum veri sunt Israelitæ, ut supra cap. 9.7, &c. ostendit, & seqq. quoque verſ. 28. cap. 11. explicat, in-
quiens: Itaque quoad Evangelium, sunt inimici propter vos: quod ad electionem autem, diliguntur propter patres. Summa totius loci est, Gentis Judaicæ rejectionem dñi p̃p̃is factam (quæ cæcitas super reprobis sit mansura) electis ex Gente Judaica non fraudi fore, quin ipsi quoque, & sic totus Israel, servantur. Videatur Calvinus in hunc locum.*

VII. *Signum Christi jam præsentis, erit sine dubio, incredibilis fulgor & majestatis, cum qua Christus venturus est.*

Veniet enim in nubibus cæli, Matth. 26. 64. *incredibili cum gloria*, Matth. 25. 31. *& omnes sancti angeli cum eo*, ibid. *cum clamore hortationis & voce Archangeli*, 1 Thessal. 4. 16. *Præ ejus majestatis fulgore, Sol & Luna ob-*

scurabitur, Tanquam lumen minus à majori, & stellæ cadent de cælo, (hoc est, videbuntur de cælo cadere) & potestates cæli concutientur, Mar. 13. 24. imò à conspectu ejus cælum & terra fugere videbuntur, Apoc. 20. 11.

Hæc de Christi adventu: Mortuorum resuscitatio est, quæ corpora demortuorum resuscitabuntur, superstitum vero immutabuntur; & cum anima de integro indissolubili vinculo unientur.

CANONES.

I. Resurrectio, Græcis ἀνάστασις & παλιγύρεσις dicta, prima est, aut secunda: illa resuscitatio est à morte peccati ad vitam justitiæ; hac est revocatio à morte corporali ad vitam.

Apoc. 20. 6. Beatus & sanctus qui partem habet in resurrectione prima.

II. Resurrectionem mortuorum Scriptura probat, testimoniis, (a) exemplis, (b) typis, (c) & rationibus. (d)

(a) Jobi 19. 25, 26. Dan. 12. 2. Hof 13. 14. Matth 22. 31, 32. & 27. 52. Joan. 5. 28, 29. Philipp. 3. ver. 21. 1 Theff. 4. & aliis similibus locis. (b) exemplum excitatorum ministerio Eliæ, 1 Reg. 17. 22. Eliæ, 2 Reg. 4. 34. 2 Reg. 13. 21. à Christo item; Matth. 9. 25. Luc. 7. 14. Joan. 11. 11. Matth. 27. 52, 53. & ab Apostolis, Act. 9. 40. & 20. 10. (c) Typus baculi Aaronis evirescentis, Num 17. Judaici populi à Babylonia reducis, Ezech.

37. imprimis autem Henoc & Eliæ, Gen. 5. & 2 Reg. 2.

(d) Rationes petuntur à fœdere Dei, quod morte non rumpitur, Matth. 22. 30. à promissionibus vitæ æternæ: à Sacramentis illas obfignantibus: quæ 1 Cor. 15. fusiis declarantur. Primaria tamen ratio petitur à Christo, qui non tantum Resurrectionis typus & exemplum, sed & initium existit; ex vita enim Capitis mystici, corporis vita indubiè colligitur.

III. Resurrectio mortuorum tametsi naturam & corruptam hominis rationem superet, tamen nec contra naturam est, nec contra rectam rationem.

Ratio enim recta docet, & posse resuscitari mortuos & resuscitandos esse. Illud enim ex omnipotentia Dei, hoc ex justitia ejus concluditur. Ut namque

justum est, ut quidam peccata post hanc vitam puniantur; ita est quoque, ut quod socium fuit peccatorum, sit quoque peccatorum.

IV. *Causa Resurrectionis efficiens communiter, est tota S S. Trinitas; singulariter autem, Christus Dominus.*

<p>Tribus modis Christus causa ejus efficiens est: 1. ut Deus. 2. ut Judex mundi. 3 ut Mediator. Prioribus du- obus modis causa efficiens</p>	<p>est resurrectionis tam repro- batorum, quam electorum: tertio modo causa resurre- ctionis fidelium est merito, efficacia, & inchoatione.</p>
---	---

V. *Materia, est idem numero corpus, quod gessavit homo in hac vita.*

Evincit hoc præter testimonium Jobi 19. 26. ratio ter-
tio Canonii annexa, à Justitia petita.

VI. *Forma, in iterata corporis & anima unione, & mortuorum quidem restitutione, superstitum verò momentaneâ immutatione, & liberatione à corruptione, consideratur.*

1. Cor. 15. 51.

VII. *Finis, est declaratio justitiæ & misericordiae Dei: illius quidem in impiis ad condemn-
tationem; hujus verò in piis ad vitam æternam susci-
tandis.*

Dan. 12. 2. Joan. 5. 28, 29.

VIII. *In Resurrectione pii non tantum à corrupti-
one & defectibus corporum liberabuntur, sed & gloriæ
condecorabuntur.*

<p>1 Corinth. 15. 42, 43, 44. Seriatur cum corruptione, su- scitatur cum incorruptione: seriatur factum, suscitatur</p>	<p>cum gloria: seriatur viribus cassum, suscitatur potens: seriatur corpus animale, susci- tatur corpus spirituale.</p>
---	---

CAP. XXXV. In quo

De iudicio ultimo.

Sic fuerunt antecedentia Iudicii extremi. Iudicium ipsum est augustissimus ille actus, quo Christus iudicaturus est universum terrarum orbem.

CANONES.

I. Iudicii extremi certitudo iisdem argumentis probatur, quibus certitudo Adventus Christi & resurrectionis nostra.

II. Causa ejus Efficiens princeps communiter, tota S S. Trinitas est; singulariter autem, Christus Dominus in assumpta humana natura, sed glorificata.

III. Iudex erit Christus principali auctoritate, quippe cui omnis potestas data est, & à quo ad superiorem provocare non licebit.

IV. Visibilis erit hic Iudex & conspicuus omnibus, tum ratione fulgoris & Majestatis cum qua apparebit, tum ratione humanitatis.

Sic tamen, ut conspectus ejus pios gaudio, impios vero terrore afficiat.

V. Instrumentalis causa, sunt Angeli, quorum opera usui est, tum in congregatione iudicandorum, tum in segregatione piorum & impii.

Matth. 24. vers. 31. Is
verò mittet Angelos suos
cum tuba voce magna, &
aggregabunt electos ejus
quatuor ventis. & cap. 25.

vers. 32. Et congregabun-
tur coram eo omnes Gen-
tes, & separabit eos sicut ab
aliis, ut pastor separat oves
ab hædis.

VI. *Materia erunt omnes homines sistendi coram Christi tribunali.*

Rom. 14. 10. 2 Cor. 5. 10.

VII. *Aliter tamen pii, aliter impii judicandi erunt; ii enim judicabuntur, sed non condemnabuntur; hi verò & judicabuntur & condemnabuntur.*

Atque hoc sensu Scriptura negat, fideles judicatum iri, Joan. 3. 18. & 5. 29.

VIII. *Nec obstat, quod impii jam judicati dicantur; aliud enim est occultum, aliud manifestum & publicum judicium.*

IX. *Forma ἡγορευμάτων processus forensis exprimitur: ad quem pertinent 1. Causæ cognitio. 2. Sententiae dictio. 3. Ejusdem executio.*

X. *Causæ cognitio, librorum velut protocoli similitudine exprimitur, quibus opera ipsorum descripta sunt.*

Apocalyp. 20. ver. 12. Et aperti sunt libri, &c. Libro- rum autem nomine partim	Dei omniscientia, partim hominis conscientia inte- ligitur.
---	---

XI. *Impii judicabuntur secundum & propter opera sua: pii verò secundum fidei opera, sed non propter opera.*

Hinc Apocalyp. 20. 12. Alius liber aperiri dicitur, qui est liber vite. Ut scia- mus, piorum salutem non	ex operibus, sed ab æter- na Dei gratia, quâ libro vitæ inscripti sunt, de- pendere.
---	---

XII. *Impiis cum infidelitas tum impietas sua in propria conscientia sic ob oculos ponetur, ut nec quicquam inficiari nec contradicere possint.*

Pfal. 50. 21. *Arguam te & ordine obijciam oculis tuis.* Matth. 12. ver. 36. *Sed dico vobis, quodcumque uer-* *bum otiosum locuti fue-* *rint homines, de eo red-* *dituros rationem in die ju-* *dicij.*

XIII. *Esti autem electi quoque peccatorum su-* *orum recordaturi sint, aded tamen Spiritus S. gaudia* *perfundentur, ut memoria illorum nihil tristitia ipsis* *sit allatura.*

XIV. *Sententiam Christi cum reprobi, tum e-* *lecti audient: illa plena horroris, hac plena consola-* *tionis erit.*

Matth. 25. 34. *Venite benedicti Patri mei, posi-* *deite regnum paratum vo-* *bis a patris mundi funda-* *menta & verf. 41. Maledicti* *abire a me in ignem eternum,* *paratum Diabolo & Ange-* *lis ejus.*

XV. *Exsequutio judicii protinus sequetur sen-* *tentie dictionem, sic, ut impii, spectantibus id pi-* *is, in infernum abripiantur, pii vero Christo in oc-* *culum sum rapti, una cum eo ingrediantur in vitam e-* *ternam.*

Matth. 25. ver. ult. 1 Theff. 4 17.

XVI. *Finis judicii ultimi, est plena & consum-* *mata exsequutio consilij Dei, de patefacienda justitia &* *gratia sua.*

XVII. *De loco, in quo judicium ultimum futu-* *rum est, nihil temere statuendum est.*

Sunt, qui vallem Josaphat designant, quæ est inter montes Sionis & Oliveti. Descensurum autem Christum, non in terram usque, sed ad illum usque locum, in quo nubes ipsum suscepit. Idque colligunt ex vaticinio Joelis cap. 3. 2. Verum illic non de extremo Judicio, sed de Judicio temporali, in hostes Ecclesie Israeliticæ, agitur, allusione factâ ad insignem illorum cladem, acceptam in valle Josaphat, quæ sita erat in Hierosolymæ conspectu. Quod si ad Judicium hæc per Anagogen transferre libet, hæc erit sententia,

sententia, Ut olim hostes
Joseph & Judæorum, in
conspetu Hierosolymæ oc-
cisi sunt; ita infideles quoque
in conspectu spiritualis Hi-
erosolymæ, hoc est Eo-
cliam, judicandos & in
infernum derubandos, es-
se. Atque hoc sensu, Aposto-
li, Matth. 19. 28. Martyres,

Apoc. 19. 20. 4. immo fideles
omnes, 1. Cor. 13. 2. 3. Mundum
& Diabolos judicaturi di-
cuntur: non quod partia-
tur Christus Judicis glo-
riam cum Sanctis, sed quod
sententiam ejus approbave-
rit, & iustitiam ac sapientiam
cœlestis Judicis celebraturi
sunt.

CAP. XXXVI. In quo

*De Consummatione seculi & vitæ
æternæ, tanquam Judicii
consequentibus.*

Judicium extremum duo consequantur: Consum-
matio hujus seculi, & Vita æterna.

Consummatio seculi est, quæ Mundus hic aspe-
ctabilis, impio in infernum deturbatis, & piis in
cœlum Beatorum sublati, interiturus est.

CANONES.

I. *Nominatim σωτηρία τῷ αἰῶνι.*

Matth. 24. 3. & 28. 20.

I. *Causa efficiens consummationis hujus erit
Deus: ejusdem enim est mundum creare & eundem
destruere.*

II. *Materia ejus est Mundus hic aspectabilis,
Cælum nuncium & Terra, una cum iis, quæ in cælo &
& terra sunt.*

Petrus Cælum, Elementa, Terram, & quæ in ea sunt ex-
presse nominat, 1. Pet. 3. 10, 11, 12.

IV. *Consummationi autem huius nec infernus, nec
cælum supremum, seu Beatorum, obnoxium est.*

Illuc.

Illuc enim æternum impij cruciabuntur, hic verò pii æterno gaudio perfuerunt.

V. De forma istius consummationis queritur:

1. Ad instantiam an immediate futura sit? 2. An futura sit secundum substantiam, an secundum qualitates tantum.

VI. Priori questioni Patrus satisfact, docens facturum hoc Deum per ignem.

2 Pet. 3. 6, 7. Is qui tunc erat Mundus aqua inundatus perit. Qui verò nunc sunt celi & terra, eodem sermone reconditi servantur igni, &c. & ver. 10. Celi cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia sol-

ventur, terræque & quæ in ea sunt, opera exurentur, & ver. 12. Celi conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquecent. Qualis autem futurus sit hic ignis, Deus novit, qui ignis est consumens.

VII. Circa posteriorem questionem in diversas itur sententias; alii enim Mundum hunc interituum volunt esse, alii vero, alia.

Qui mundum secundum qualitates tantum interituum putant consummationis nomine purificationem & instaurationem intelligunt, ducti I. Testimoniis. Rom. 8. 19, 20, 21, 22. Etenim res creatæ, quasi exserto capite observantes, expectant revelationem filiorum Dei. Nam vanitati creatura subiecta sunt, non sua sponte, sed propter eum, qui subieci, subest, quod & ipse vindicabitur ex servitute in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, omnes creaturas sua sustinere, & parturire, usque ad hoc tempus. 1 Corin. 7. 31. Præter species seu figuram huius mun-

di. 2 Pet. 3. 13. Sed celi novos, & terram novam secundum promissum expectamus. Apocal. 21. 1. Unde vidi celum novum & terram novam. II. Rationibus. 1. Quia terra in diluvio non secundum substantiam interit. 2. Quia homo quoque non secundum substantiam sed secundum qualitates mutabitur. Qui verò contrariam sententiam tenent, I. Scripturis nituntur. Psal. 102. 26, 27. & Heb. 1. 11. Ipsa peritura sunt, et omnes potentiam, & omnia, ut vestimentum, veterascent, & indumentum mutabuntur. Eccl. 1. 2. Et tollite in oculum oculos vestros & intue-

mini

mini in terram deorsum; celos velut fumum evaniscuros & terram ut pannum veteraturam. Mat. 24. 35. Caelum & terra praeferibunt, sermones autem mei nequaquam praeferibunt. 2 Pet. 3. 7. Qui vero sunt nunc caeli & terra, eodem sermone repositi, servantur igni, &c. & v. 10. Caeli cum stridore praeferibunt, elementa vero aestuantia solvantur, terraque & quae in ea sunt opera exurentur. & v. 12. Caeli conflagrantes solvantur, & elementa aestuantia liquefcent. Apoc. 21. 1. Primum coelum & prima terra abierat, & mare non amplius exstabat. II. Rationibus. 1. Quia mundus hic aspectabilis hominis viatoris causa factus est; jam vero ubi viator esse desinet ac in coelum sublatus fuerit, nullus mundi huius usus erit. 2. Quia rerum ordo hoc evineit. Cum enim Deo aeternitas competat sine principio & fine; Spiritibus vero aevum principium habens, sine autem carens; rebus physicis tempus tribuitur, principio & fine constans. Ad superiores autem Objectiones respondent. Locum Roman. 8. 19, 20, 21, 22. non de instauratione Mundi huius, sed de liberatione à vanitate intelligendum, cui subjectus est: vanitatem autem illam in hoc consistere, quod maxima hominum pars, creaturarum

ministerium nequissime abutatur, unde per ~~apoc. 21. 1~~ liberationem expetere dicantur. Locum 1 Cor. 7. 31. contrarium potius docere, nimirum, Mundum hunc non mansurum. Quamvis illic loci non tam de Mundo ipso, quam de rebus mundanis, divitiis nimirum, voluptatibus & similibus sit sermo. Novum coelum, de quo 2 Pet. 3. & Apoc. 21. novum quasi Mundum indigitare docent, quem electi in caelesti patria incolent; nihil enim frequentius esse allegoriam, quam coelum beatorum nunc terrae, nunc caelo aspectabili assimiletur, eodemque facere verba Petri, quae addit, *In quibus habitabit iustitia.* Certum enim est, post finem huius Mundi, iustitiam nusquam nisi in caelesti patria habitaturam. Ad rationem priorem respondent, nullam esse consequentiam à diluvio ad iudicium ultimum, quia diluvii tempore finis Mundi nondum adeat. Sic quoque in posteriori ratione consequentiam ab homine ad Mundum negant; quia Mundus homini ad Vitam aeternam promotus nihil proderit, sed conditus tantum est propter hominem viatorem. Et si autem in istiusmodi controversia, quae nullus fidei articulus labefactatur, liceat ~~enim~~ salvo tamé aliorum iudicio,

indicio, cordatus Lector posteriori sententiae subscriber. Aliud quippe est, instaurari & in melius mutari; aliud, instar vestimenti veterasce-

re, instar sumi evanescere, dissolvi, liquefcere, conflagrare, praterire, non amplius existere, ut superiora testimonio volunt.

Tantum de Mundi fine. Vita aeterna est summus beatitudinis gradus, quo Christi gloriae participes facti, Dei visione & caelestibus gaudiis fruemur in aeternum.

CANONES.

I. *Causa efficiens vitae aeternae communiter, est tota SS. Trinitas, Christus vero Dominus singulariter, qui & merito suo vitam nobis impetravit & efficaciam suam confert.*

Hinc Pater aeternitatis nominatur, Bz. 9. 6. & Metonymice Vita ipsa, Joan. 14. 6.

II. *Bona opera non sunt causa meritoria vitae aeternae, licet illis vita tanquam merces gratuita promittatur.*

Bonis operibus merces illis vitam promereamur, promittitur non ex debito, sed ex gratia: non ut excitemur.

III. *Aeterna illa felicitas perspicitur ex liberatione ab omni malo, & gaudiorum varietate, magnitudine, & aeternitate.*

Apocal. 21. 4. Et abstergitur est Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors amplius non exstabit, neque luctus, neque clamor, neque labor exstabit amplius, quia praecedentia abierunt.

IV. *Varietas gaudiorum consideratur in hominis glorificatione, in habitationum caelestium amenitate, in beata sanctorum societate, imprimis autem in Dei communione.*

V. *Glori-*

V. Glorificatio tum corporis erit, tum anime.

VI. Corpus donabitur 1. Claritate, 2. Impassibilitate, 3. Subtilitate, 4. Agilitate.

VII. Anima multo majorem perfectiorem erit, quam fuit in homine etiam adhuc integro. Erit enim intellectus sine errore, lux sine caligine, sapientia sine ignorantia, ratio sine obscuritate, memoria sine oblivione. Erit quinetiam voluntas sine depravatione, gaudium sine mœrore, lætitia sine dolore. In statu innocentie poterat homo non peccare; in statu gloria non poterit peccare.

VIII. Habitationum celestium amœnitas templi Solomonis & Hierosolymæ typè adumbratur.

Psal. 84. 2. &c. Apoc. 21. 22.

IX. Sanctorum communio, quæ cum gaudio conjuncta futura sit, convivii similitudine explicatur.

Matth. 22. 2, &c.

X. Nec vero tantum communio nobis cum sanctis Angelis intercedet, sed et angelorum quoque criminum.

Matth. 22. 30. Luc. 20. 36.

XI. Dei communio ea erit, ut sine fine eum videri, sine satiatio amari, sine satiatione laudare possimus.

XII. Magnitudo gaudiorum tanta est, ut non solum eam nemo fando, sed nec cogitando assequi possit.

Nihil enim in hac vita quod gaudiis celestibus aut oculus vidit, aut auris par esset, 1 Corinth. 2. modum, aut cur cogitavi.

XIII. Neque vero talis erit hæc felicitas, cui certus prefixus sit terminus, quæve excidere iterum possimus, sed duratura est in omnem æternitatem.

Psal.

*Psalm. 136. 41. Fecit enim
es, et servavit animas meas
satietalem gaudiorum ante
num.*

XIV. Beatitudinis aeterna gradus erant.

Colligitur hoc ex Danielis cap. 12. 3. *Et erudientes splendebunt, quasi splendore expansi, & iustificantes multos, ut stelle, in secula seculorum erunt.* Nec officit huic sententiae, quod Mat. 13. 43. *Iusti in genere. Solis instar fulsuri dicantur;* etsi enim gloria Electorum per se consideratorum, fulgori Solis & stellarum assimiletur, Danielis tamen cap. 12. Doctoribus praeter alios hoc promittitur; nec alia ratio dari potest, quod quam illic erudientium cum primis fiat mentio. Locus I Corinth. 15. 39, 40, 41. *minus commode ad hoc probandum citatur;* simile enim de

diversitate fulgoris Stellarum, illic non futurae gloriae gradus, sed corporis mortalis & glorificationis differentiam astringit, ut ex sequentibus manifestum. Interim non amplectimur rationem diversitatis gloriae, quam assignant Pontificii, diversitatem nimirum meritum. Nam ut donum fidei & sanctificationis, pro meritis Dei gratia, inaequaliter sanctis obtingit; ita gloriam quoque pro gratiosa sua voluntate distribuet, sic tamen, ut nemo de gloria defectu conquerenda, aut alteri eam invidendi causam sit habiturus.

LIBER SECUNDUS

agens.

De Deo colendo.

CAP. I.

In quo

De Bonorum Operum Natura.

Superiore Libro de Deo cognoscendo actum est.

Nunc agendum de eodem colendo.

Verus Dei cultus in vera sanctitate & iustitia, seu in studio Bonorum Operum consistit.

Bona opera sunt, quæ Spiritus Sancti gratiâ ex vera fide & ad Legis præscriptum præstantur, ad Dei gloriam, salutis nostræ certitudinem, & proximi ædificationem.

CANONES.

I. Bona opera Virtutes quoque appellantur.

Latiùs tamen <i>Virtutis</i> vocabulo sumpto, quàm à Philosophis accipitur. <i>Vir-</i>	tutes enim hîc appellamus sanctos affectus, sanctas cõ- gitationes & actiones.
---	---

II. Eadem per Synecdochen Charitatis nomine comprehenduntur.

Sic enim totam Legem Christus charitatis erga Deum & proximum præcepto constare dicit, cùm charitas	erga Deum, ad primum præceptum pertineat; charitas verò erga proximum, ad posteriorem Legis tabulam.
---	--

III. Causa

III. Causa bonorum operum efficiens princeps, est Spiritus S. quoad inchoationem, continuationem, & perfectionem.

Ejusdem enim est, bonum opus in nobis incipere & perficere. Phil. 1. 6. item dare velle, & posse seu efficere, cap. 2. ver. 13.

IV. Causa instrumentalis eorum est fides, bonorum operum radix.

Rom. 14. 23. Quicquid ex fide non est, peccatum est.

V. Materia bonorum operum sunt affectus & actiones hominis renati.

VI. Forma eorumdem est congruentia cum praeceptis Decalogi.

Cum enim peccatum sit *avopia*. 1 Joan. 3. 4. necesse est peccatum esse quicquid à Lege deviat.

VII. Bona opera igitur non sunt, quae ad hominum, non ad Dei mandata conformantur.

Isa. 29. 13. Matth. 15. 9. Frustrà me colunt, docentes doctrinas, quae sunt mandata hominum.

VIII. Nec bona opera sunt quae Pontificii supererogationis nominant, quibus plùs quàm in Lege praecipitur praestari perhibent.

IX. Fundamentum opinionis illorum consistit in figmento de consiliis seu rebus non praeceptis, sed nostrae libertati commissis, quarum intermissio pœnam quidem non accersat, impletio verò Legis implatione gravior sit, & praeium mereatur.

Talia consilia exstare volunt Mat. 19. 11. ubi consilium de cœlibatu, non praeceptum contineri, aiunt. Et ver. 21. ubi Juveni consilium, non praeceptum datum esse, asserunt, ut bonis suis venditis ac in pauperes distributis, Christum sequere-

tur. Et 1 Cor. 7. ubi itidem consilium de cœlibatu dari dicunt.

Hæc verò sententia de operibus supererogationis & consiliis falsa est. I. Quia Lex imperfectionis arguitur, dum consiliorum, executio Legis implationi praefertur.

II. Quia

II. Quia si nemo Legem implere potest, tum multo minus quicquam implebit quæ graviora sunt Lege.

III. Quia quotidie remissionem peccatorum petere, & talia opera jactare, sunt *signa*.

Loca supra citata non de consiliis hominem non obligantibus, sed de præceptis intelliguntur, particularibus quidem & certis personis pro statû & donorum ratione accommodatis, sed præceptis generalibus subordinatis, Matth. 19. 11. cœlibatus non fitur tantum, sed præcipitur, duabus tamen conditionibus adjectis: I.

Si Regni cœlorum ratio id postulet. II. Si homo de concupiscentiis dono carnis sit. Sic ver. 21. Adolescenti non consilium, sed præceptum datur, ut detrahatur ipsi larva hypocrisis quæ totius Legis impletionem sibi arro-
gavit. Et I Cor. 7. cœlibatum iis, qui continentie donum habent, non simpliciter, sed propter temporum illorum difficultatem expedire docetur. Jam verò quid Legi divinæ magis consentaneum est, quàm omnibus terrenis gloriæ divinæ causâ renunciare? Nihil igitur his locis consilium, quàm quod Lex quoque præcipit.

X. Finit bonorum operum triplex est: Dei glorificatio, nostraq; erga eam gratitudinis reſtifficatio, salutis nostræ certitudo, & proximi edificatio.

Dei & proximi causâ bonis operibus studendum esse, Mat. 5. 16. docetur. Sic lucet lux vestra caram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificentque Patrem vestrum, qui est in cœlis. Nostri verò causâ præstanda

sunt, quia salutis, electionis, vocationis & justificationis certi esse non possumus, nisi ex operibus bonis, tanquam fidei, justificationis & sanctificationis effectis. Unde Joannes inquit, Qui bene agit, ex Deo est, I Epist. 3. 10.

XI. Subjectum bonorum operum, est homo regeneratus.

Hoc superioris libri cap. 10. ex corruptione naturæ nostræ probatum est. Unde apparet, quàm facilis sit Scholasticorum doctrina de merito de congruo & de condigno, quorum illud ho-

minis non renati, seu ante primam gratiam, hoc verò ejusdem operibus post primam gratiam acceptam tribuunt. Illud meritum de congruo nominant, quod congruum sit, ut Deus ho-

mini

mini secundum virtutem suam operanti, primum reddat: hoc verò meritum de condigno nominant, quia

proportio sit meriti & pœnæ. Cujus sententiæ pœndit Stapletonum & Bellarminum.

XII. *Adjuncta bonorum operum sunt, imperfectio, & eorundem nihilominus necessitas.*

XIII. *Imperfecta sunt Sanctorum bona opera, quoad viatores sunt; perfecta autem erunt in statu Beatorum.*

Nec obstant loca, quibus Sancti perfecte ambulasse, & neque ad dextram, neque ad sinistram declivasse dicuntur. Istiusmodi enim locis, non tam perfectio ipsa, quam ejus studium; nec tam graduum, quam

partium perfectio, seu sinceritas & integritas intelligitur, quâ fideles (quorum peccata alibi Scriptura ipsa memorat) Deo avumoxelras ex cordis sui simplicitate servire student.

XIV. *Imperfectio tamen hæc Christi perfectione regitur: unde opera nostra semiplena, imò maximis adhuc cum infirmitatibus conjuncta, pro perfectis reputantur. Hac ratione de Ecclesia dicitur, quod nec rugam, nec maculam habeat.*

XV. *Necessaria sunt bona opera, necessitate præcepti & mediæ, non autem necessitate causæ & meriti.*

Ratione præcepti necessaria sunt; quia studium bonorum operum in tota Scriptura nobis severissimè injungitur. Ratione mediæ necessaria sunt; quia vocationis & electionis veræque fidei sunt indicia & signa, & quia modus seu via sunt, quâ ad cœlestem Beatitudinem itur. Ut verò si quis hæreditatis obtinendæ causâ Basilicâ Argentinam eat, via seu iter medium quidem est, sed non

causa meritoria hæreditatis: ita hoc quoque in negotio se res habet. Meriti rationem tum demum haberent opera, si, quæ sequenti distinctio exprimuntur, ipsis tribui possent,

1
Da tua, sed quæ non debes;

3
proportio & adfuit;
Non aliter meritum dixeris esse tuum.

Primùm enim, ut opus bonum

bonum meriti rationem habeat, requiritur, ut nostrum & ex nobis sit. I I. Ut sit indebitum. I I I. Ut mercedi sit æquale, At I. Bona opera sunt à nobis, non tamen fiunt ex nobis, 2 Corinth. 3. 5. I I. Ea-

dem præstare tenemur, adeò ut si omnia fecissemus, facendum nihilominus foret, nos inutiles servos esse, Luc. 17. 10. I I I. Nulla est illorum proportio, si conferantur cum Vitæ æternæ dono.

CAP. II. In quo

De virtutibus ad universum Dei cultum & decalogum pertinentibus.

Virtutes seu bona opera generalia sunt, aut specialia: illa ad universum Dei cultum, adeoque totum Decalogum pertinent, hæc ad alterutram tabulam seu singula præcepta.

Prioris generis Virtutes sunt Intellectus, aut Voluntatis.

Virtutes Intellectus sunt, Sapientia & Prudentia.

Sapientia est virtus, quâ & Dei voluntatem, & nostram infirmitatem perspectam habemus, ut quæ voluntati Dei consentanea sint, faciamus, & vires faciendi seriis precibus à Deo petamus.

— Rom. 12. 2. *Ut probetis quæ sit voluntas Dei bona illa, placens & perfecta,* Psalm. 143. 10. *Doce me* | *facere placitum tuum, quia tu Deus meus es: tuo Spiritu bono deduc me per viam planam.*

Opponitur ei Stultitia seu viarum Dei ignorantia, & Νοσοφία seu Sapientiæ opinio.

Jerem. 5. 4. *Stultè agunt qui ignorant viam Jehovæ,* | *esto sapiens judicio tuo.* Eccl. 7. 16. *Nè sis sapiens nimium.* Prov. 3. 7. *Nè*

Pru-

Prudentia est virtus, quâ prævīdemus, quo quidq; tempore, loco & modo faciendum, & qui negotiī suscepti futurus sit eventus.

CANONES.

I. Prudentia consiliorum & actionum directrix est.

II. Prudentia est, Mundo diffidere, & se non temerè cuius credere.

Jerem. 9. 4. Quisq; ab amico suo cavete. Matth. 10. 16. Prudentes estote sicut serpentes & simplices ut columbæ.

III. Prudentia est, simulare & dissimulare.

Sciendum tamen hīc, quo fine & quando simulare aut dissimulare liceat. Finis est, aut Ecclesiæ piorūve ædificatio, aut rerum necessariorum exploratio, aut periculorum aversio, aut studium vitandæ ἀλαζονείας. Facere autem hoc licet tum, quando salvâ Dei gloriâ, citra fraudem veritatis, charitatis, justitiæ, vocationis & officii fieri potest.

IV. Prudentia est, in malis culpæ nullum, in malis pœnæ minus eligere.

Sic David, triplici pœnâ nominatâ, pestem præ bello & fame elegit, 2 Sam. 24. 12. Cyprianus à Præsīde deliberare jussus, an parere, an verò interfici, velit? respondit, In re tam sanctâ non deliberandum. Condæus tribus ipsi à Carolo nono Galliarum Rege propositis, Missâ, Morte, & perpetuo carcere: respondit, Se, Deo favente, primum nunquam electurum, ex duobus reliquis verò se alterum voluntati Regis liberum relinquere.

Prudentiæ opponitur Imprudentia, & Versutia, ac Prudentiæ opinio.

Matth. 25. 3. Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus suis, non acceperant oleum secum. Luc. 16. 8. Et laudavit Dominus Dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset: ubi versutia prudentia dicitur ἀλαχυστικός. Rom. 12. 16. Nè estote prudentes apud vosmetipsos.

Dictum est de virtutibus mentis: Voluntatis

virtutes generales sunt, *Integritas, Πεδυρία* seu *Promptitudo, & Constantia*.

Integritas est, quâ obedientiam Deo, quantumvis imperfectam, serio tamen proposito ἀντιπρόκειντο, & tanquam coram Dei oculis præstamus.

Deut. 18. 13. *Integer esto cum Jehova Deo tuo.* 2. Corinth. 1. 12. *Nam glorificatio nostra hæc est, testimonium videlicet conscientie nostræ.*

Opponitur & Conscientiæ contemptus, Conscientia simulata seu Hypocritica.

2. Tim. 1. 19. 20. *Relinens fidem & bonam conscientiam, quâ expulsa nonnulli fidei naufragium fecerunt. Ex quibus Hymenæus & Alexander.* Joan. 18. 28. *Sacerdotes non introierunt in Prætorium, ne paluerentur, sed ut ederent Pascha.*

Πεδυρία seu *Promptitudo, Hilaritas & Alacritas*, est virtus, quâ sponte & cum gaudio Deo obeditur.

Psal. 40. 9. *Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector.* Psal. 110. 3. *Populus tuus spontaneus* 2 Cor. 6. 7. *Hilarem datorem diligit Deus.*

Opponitur ei *Præcipitancia & Coactio*.

Matth. 8. 19. *Et cum accessisset quidam Scriba, dixit ei, Magister sequar te quocumque iveris.* 2 Cor. 9. vers. 7. *Quisque sicut præoptat corde, ita agit: non ex tristitia, aut necessitate.*

Constantia est virtus, quâ homo in Dei cognitione, professione, & cultu usque ad finem perseverare paratus est.

Mat. 24. 13. *Sed qui substiterit ad finem usque, servabitur.* Exempla in Prophetis, Apostolis & Martyribus.

Ei opponitur *Inconstantia, & Pertinacia* in errore seu malo proposito.

Luc.

Luc. 9. 62. Nemo, qui ma- | posuit est ad Regnum Dei.
nu suâ admo- aratro, respe- | Ag. 7. 51. Dari cervice & in-
xerit ad ea quæ retro sunt, ap- | circumcisi corde.

CAP. III. In quo

De Operibus ad primum Præceptum
pertinentibus.

Tantum de generalibus virtutibus & operibus.
Specialia ad cultum Dei immediatum aut me-
diatum pertinent.

Immediatus Dei cultus est, qui Deo immediatè
præstatur, & priori tabulâ docetur.

Estque internus tantum, vel internus & externus
simul.

Internus tantum cultus est, qui in corde residet, &
primo Dei mandato præcipitur.

Summa ejus est, Ut ipsum solum pro Deo agno-
scamus & colamus.

Præceptum negativum est. | hoc colligitur affirmati-
Nè esto tibi ullus deorum alic- | vum, Me solum pro Deo
norum ante faciem meam. Ex | agnoscere & colere.

Ad hoc igitur præceptum pertinet Agnitio Dei &
Religiosus erga eum affectus.

Agnitio Dei est, quâ Deum, qui se in Scripturis
cognoscendum præbet, pro unico & solo vero Deo
agnoscimus.

Deut. 6. 4. Audi Israel, | seculo me esse Deum fortem,
Jehova Deus noster, Je- | & nullum præterea Deum.
hova unus est. Esa. 46. 9, | esse, & neminem parens
Recordamini priorum inde à | mihi.

Huic opponitur Atheismus & Polytheismus.

Psal. 14. 1. Dixit stultus | deum ignorantes Deum, ser-
vum animo suo, Non est Deus. | vitiatio his, qui naturâ non
Galat. 4. 8. Insuper qui- | sunt dñi.

Religiosus erga Deum affectus in Fide, Fiducia in Deo, Spe, Charitate, Timore, Resipiscentiâ, Patientiâ, & Animi gratitudine consideratur.

Pro Deo enim aliquem agnoscere est, in eum credere, fiduciam & spem in eo collocare, eum supra omnia | diligere & timere, voluntati ejus patienter se submittere, & omnia bona pro ejus donis agnoscere.

Fides est, quâ Deum tanquam nostrum Deum & Patrem amplectimur, ejusq; Verbo, promissionibus, & comminationibus firmiter credimus.

Fides suprà considerata | hic verò consideratur ut virtus & opus ad Dei internum cultum relatum.

Opponitur ei *Amisia* seu *Infidelitas*, & Dubitatio de bonitate aut Potentiâ Dei: Præsumptio item fidei.

Psal. 78.22. *Israelitæ non crediderunt in Deum, neque confisi erant in salutem ejus.* | *me, &c. Jac. 2.14. Quæ est utilitas fratres mei, si quis fidem habere se dicat, opera vera verò non habeat? Num potest fides illa cum servare?*
 Num. 20. 12. *Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis*

Fiducia est virtus, quâ in Deo ejusq; promissionibus acquiescimus, & toti ab eo, in omnibus tam corporalibus, quam spiritualibus pendemus.

De fiducia, quatenus promissiones de Christo cordi applicat, & forma fidei existit suprà actum est: hic ut | fidei effectum consideratur. De hac Solomon inquit, Pro. 3. 5. *Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo.*

Opponuntur ei Diffidentia erga Deum, & Fiducia idololatræ.

Diffidentia exemplum est | Quis solitudine anguntur, in Israelitis, Psalm. 78.19, 20. in Davide, 1 Sam. 27. 1. in Duce Regio, 2 Reg. 6. 35. in Ahaso, Esaiæ 7. 12. in iis qui nimiam vi- | Matth. 6. 25. Fiducia idololatræ est, quam homo aut in Diabolo collocat, ut Magi: aut in idolis, ut Ahasa, 2 Reg. 1. 2. aut in hominum

minum figmentis, sicut Pa-
pani: aut in humano bra-
chio, Jerem. 17. 5. aut in
fœderibus, munitionibus,
medicamentis, &c. Sicut
Aſa Syriorum opem im-
plorans, & prius Medicos

quàm Deum consulens, 2
Chron. 16. 7. & 12. Alio-
quin externis præſidiis u-
ti licet, modò fiduciam
in iis non ponamus. U-
tendum illis, non niten-
dum.

Spes est, quâ futura Dei beneficia, imprimis au-
tem ſalutis noſtræ complementum, Dei promif-
ſionibus & Chriſti merito nixi, indubitato ex-
ſpectamus.

Differt Spes à fide ut ef-
fectus à cauſa: Fidei obje-
ctum eſt promiſſio, quâ illa

niritur: Spei objectum eſt
res promiſſa, quam illa ex-
pectat.

Ei opponitur Dubitatio, Deſperatio, Spes ido-
lolatrica.

Dubitatio etiam in pios
quandoq; cadit. 1 Sam. 27.
1. Tandem dixit David cum
animo ſuo, Conſumar aliquo
die manu Saulis. Deſpera-
tio plenaria & finalis non
niſi in reprobos, quales e-
rant Cain, Gen. 4. Saul,
1 Sam. 28. & 31. Achitophel,

2 Sam. 17. Judas Matth.
27. & ſimiles: Spes idolo-
latrica in Pontificiis depre-
henditur, qui crucem li-
gneam, Mariam, &c. ſpèm
ſuam nominant, & vitam æ-
ternam propter opera, ſatis-
factiones, & indulgentias
ſperant.

Charitas eſt quâ Deus tanquam ſummum bonum
ſincere & ſupra omnia amatur.

Sic enim præcipitur, Deut. 6. 5. Matth. 22. 37.

Opponuntur ei odium Dei, & Charitas idolola-
trica, quâ Mundus & quæ in eo ſunt, ſupra Deum
amantur.

Joann. 15. 24. Oderunt tum me, tum Patrem meum
1 Joann. 2. 15. Si quis diligit mundum non eſt charitas
Patris in eo.

Timor Dei eſt, quo Dei Verbum & Majeſta-
tem ſic reveremur, ut offenſam tam benigni
Patris omnibus modis præcaveamus, non tam

pœnæ formidine quàm Dei amore.

Timor Dei quandoq; pro toto Dei cultu sumitur: hoc verò loco ea virtus intelligitur, quæ *timor filialis* appellatur.

Huic opponitur *Securitas carnalis*, *Timor servilis*, & *Timor idololatricus*.

Securitas aliter in piis, aliter in impiis se habet. In piis ita, ut non excutiat omnem Dei timor. In impiis verò est omnimoda carentia reverentiæ Dei. *Timor servilis* differt à filiali: I. Quia filialis ex amore Dei, servilis ex metu, imò odio Dei promanat. II. Quia filialis offensam Dei tanquam Patris, servilis ve-

xiò pœnam Dei tanquam Judicis metuit. III. Quia filialis hominem ad Deum allicit, servilis hominem à Deo abstrahit. *Timor idololatricus* non solum is est, quo ab idolis, sed quo ab hominibus & Mundo magis sibi metuit homo, quàm à Deo, Matth. 10. 28. *Nè timeate eos, qui corpus occidere possunt.*

Pœnitentia est, quâ peccata agnoscimus, agnita deploramus, fiduciâque in Dei misericordia & Christi merito nos erigimus, cum firmissimo à peccatis abstinendi & Deo obediendi proposito.

Resipiscencia & *Pœnitentia*, sicut *μετανοίας* quoque & *μεταμελείας* nomina quomodo differant, superiore libro, capite 30, indicatum fuit. Sumitur autem *Resipiscencia* vox, vel pro tota

hominis mutatione seu vocatione speciali, vel pro sanctificatione, vel pro sanctificationis effectu & parte cultus Dei interni. Atque in tertia significatione demum huc pertinet.

Partes ejus tres sunt, 1. Contritio, 2. Fiducia, 3. Emendationis propositum.

Huic opponitur *Perseveratio* & *Induratio* in peccatis, & ficta ac idololatrica quoque *Pœnitentia*.

Fictæ pœnitentiæ exemplum est in Ahabo, 1 Reg. 21. Idololatrica verò est

pœnitentia Papistarum, quam ponunt 1. In contritione. 2. In confessione. 3. In satisfactio-

satisfactione, quâque peccata expiari putant. Atqui hæc tria Judæ quoque penitentia cernuntur, Matth. 27.

Gratitudo erga Deum est, quâ humiliter agnoscimus dona & bona Dei in nos indignos collocata, cum serio Deum glorificandi proposito.

Genes. 32. 10. *Impar sum*, inquit Jacob, *omnibus istis beneficiis*.

Opponitur ei *Αχαρσία* seu *Ingratitudo* in Deum, quâ nulla erga Deum gratitudo declaratur, aut homo Dei beneficia sibi, aut creaturis, aut idolis accepta fert.

Isaia 1. 2. *Filios educavi & extuli, ipsi autem descenderunt à me.* Jer. 44. 17. *Adolendo rebus celestibus, & libando eis libamina satieba-*

mur cibo, & eramus bilares, ac malum non experiebamur. Hab. 1. 16. *Impius sacrificat plagis suis, & suffragium facit reijaculo suo.*

Patientia est, quâ fide Providentiæ, Potentiæ, & Bonitatis Dei suffulti, afflictionibus ab ipso nobis immisissis, placide nos ejus manui submittimus.

Afflictionum, in quibus Patientia se exercet, variz species sunt. Nam præter *τιμωρίαν*, seu *vindictam*, quam Deus in impios exercet, afflictio piorum aut

παιδεία est seu *castigatio*, aut *δοκιμασία*, *tentatio* seu *exploratio*, aut denique *martyrium* idque *cruentum*, cum sanguinis effusione conjunctum, vel *incruentum*.

Patientiæ opponitur *Impatientia*, Patientia hypocritica, & Stoica *ἀπάθεια*.

Ad Impatientiam pertinet *ἀντιμωρία*, seu *quiritatio* in afflictionibus, quasi præter meritum evenirent, & mollities. Hypocritica patientia in illis cernitur, qui cruciatus ipsi sibi acceperunt, ut Baalitz, 1 Reg. 18. 28. *Eremitæ*, *flagel-*

latores, &c. Stoica verò *ἀπάθεια* idcò rejicitur, quia patientiæ non repugnat sensus dolorum, & querelæ seu lamentationes, dummodo contra Deum nihil proferatur, ac non tam de peccata, quàm de peccatis quiritemur.

CAP. IV. In quo

*De Operibus ad II. III. IV. Præceptum
pertinentibus in genere.*

Dictum est de cultu Dei interno. Sequitur nunc cultus ejusdem partim internus, partim externus, qui vera religio appellari solet, & sequentibus tribus præceptis mandatur.

Vera Religio est, quâ Deus ritibus à se præscriptis; & vera Nominis ejus sanctificatione, tum in tota vita nostra, tum imprimis tempore à Deo destinato colitur.

CANONES.

I. Religio & Pietas (Græcis *Ευσέβεια, Θεοσεβεία & Θεοφρέπεια*) generali significatione omnem Dei cultum, specialiter cultum Dei immediatum; specialissime verò aut internum solùm, aut externum & internum simul denotat.

II. Appellatur in Scripturis *Δουλεία & Λατρεία.*

<p>Pontificii <i>Λατρείαν</i> Deo, <i>Δουλείαν</i> sanctis Angelis & hominibus, <i>Υποδουλείαν</i> Mariæ tribuunt. Sed sine</p>	<p>Scriptura, imò contrà eam, Nam & <i>λατρεύειν</i> Matth. 4. 10. & <i>δουλεύειν</i> Matth. 6. 24. soli Deo jubemur.</p>
---	---

III. Religio vera, divina est ortu, materiâ, formâ, & fine.

IV. Religio vera unica tantùm est.

Sola enim vera religio est quæ Verbo Dei respondet. Verum & Unum convertuntur.

V. Religio cum omnibus, tum imprimis Magistratibus & Ministris curæ esse debet.

Sunt enim Ecclesiæ nutritii. Præstant autem hoc, Ecclesias & scholas conservando, Ministros alendo.

VI. Vera

VI. *Vera Religio antiquissima est, quippe quæ jam in Paradiso cœpit.*

VII. *Non solum externa est, sed interna quoque.*

Roman. 2. 28, 29. Non sicut est, in carne, circumcisi enim qui in proparulo Judæi sunt: sed qui in occulto sunt, Judæi sunt: nec ea circumcisio cordis.

VIII. *Religio non cogenda, sed docenda est.*

IX. *Religio armis non propaganda; armis tamen defendenda est.*

Exemplo priorum Regum Maccabæorum, item & Imperatorum, imprimis Constantini M. Theodosii M. &c.

X. *Si quid in Religionem depravationis irresserit, à Principe seu Magistratu reformanda est.*

Exemplo Moysi, Josue, Davidis, Asæ, Jehosaphati, Ezechie, Josie, Constantini M. Theodosii, &c.

XI. *Si Magistratus sit hostis Ecclesiæ, nec reformatio ab eo impetrari queat, tum reformatio incumbit iis, quos Deus donis ad hoc necessariis instruxit, nec Ecclesiæ aut Episcoporum consensus expectandus est.*

Exempla sunt in Geodeone, Jchoiada, Maccabæis, Apostolis, &c. Sane si Romanorum Episcoporum consensum expectassent Majores nostri, nihil unquam reformatum fuisset.

Religioni Veræ opponitur Epicureismus & falsa Religio.

CAP. V. In quo

De Operibus ad secundum Præceptum in specie pertinentibus.

Religionis veræ tum partes, tum tempus divinitus præscriptum considerari debet.

Partes veræ Religionis duæ sunt, Ritus ille, quo

quo Deus in Ecclesia coli vult; & Sanctificatio nominis ejus in reliqua tota vita.

Ritus Deum colendi est, quem nobis in Verbo suo præscripsit: de quo agitur præcepto secundo, cujus summa est, Eo Deum ritu colendum esse, quem Ecclesiæ suæ præscripsit.

Patet hoc ex recta mandati secundi analysi, quod perperam cum primo præcepto confunditur. Ut enim primo præcepto indicatur, quis pro Deo colendus sit; ita hoc secundo ostenditur quo ritu coli velit. Et ut primo præcepto interna idolatria opponitur, ita secundo externa adversatur: Partes hujus præcepti duæ sunt, Prohibitio & Confirmatio. Prohibitionis duo sunt membra: prius de Idolorum fabrica, posteriùs de Idolorum veneratione. De fabrica Idolorum ait, *Nè facito tibi sculpsile, aut ullam imaginem: eamque subjectorum enumeratione illustrat: neque eorum*, inquit, *quæ in ex-*

tur, adoratione seu incurvatione, & cultu. Confirmatio constat comminatione & promissione. Utraque illustratur à natura Dei, & ab objecto: illic enim se *fe-*
liorem Deum fortem, zelotem,
visitantem iniquitatem; hic verò *miseri-*
cordem describit: illic *pœnam in tertiam &*
quartam generationem ipsum odio habentium, hic verò, *ben-*
ignitatem in millesimam generationem ipsum diligen-
tiæ denunciat. Jam præcepti summa quæ sit, docet processus, primò a specie ad genus. Idololatria enim prohibetur unà cum omnibus ritibus Dei Verbo non contentis aut ei contrariis: secundo, à negatione ad affirmationem contrarii: præcipitur enim, ut Deum colamus eo ritu, quem Ecclesiæ præscripsit.

Ritus Ecclesiæ præscripti tum partes, tum adminicula spectari debent.

Partes ejus sunt recta Verbi & Sacramentorum Tractatio, & Oratio.

Recta verbi & Sacramentorum Tractatio est, quæ omnia ex illorum promulgatione & administratione sunt secundum Christi institutionem.

Oratio

Oratio est, quæ Deum cum vera ac humili cordis contritione alloquimur, de iis quæ sanctæ ejus voluntati sunt consentanea.

Estque aut invocatio Dei, aut Gratiarum actio.

CANONES.

I. *Causa Orationis efficiens communiter, est tota S. S. Trinitas: singulariter verò, Spiritus sanctus.*

Unde Spiritus precum nominatur, Zach. 12. 10.

II. *Causæ impulsoræ ex parte Dei sunt ejus (a) mandatum, (b) promissio exauditionis, (c) Majestas, (d) Bonitas, (e) Beneficentia; ex parte nostri verò necessitas nostra, quæ colligitur ex consideratione inopia, calamitatum, tentationum, periculorum, &c.*

(a) Joan. 16. 24. & Psal. 50. 15. Esa. 55. 6. (b) Matth. 7. 7. 1 Timoth. 2. 1. Jac. 5. 13. Esa. 65. 24. & jam

citatis locis. (c) 2 Reg. 19. 15. (d) Psal. 86. 4. 5. (e) Psal. 34. 5. & 109. 2. &c.

III. *Materia Orationis sunt, tum impetrata, tum impetranda.*

IV. *Forma seu Ideæ veræ ac religiosæ Orationis est Oratio Dominica.*

Partes ejus quatuor sunt Exordium, Petitiones, Confirmatio & Conclusio. Exordium sic sonans, Pater noster qui es in cælis, est directum est, ut animi, nostri, disponantur, 1. Ad docilitatem, indicat enim, quis invocandus sit, nempe Deus ille, qui in Jesu Christo Pater nobis factus est, nos adoptando in filios suos. 2. Ad humilitatem; quia non terrenus sed celestis ille Pater est. 3. Ad

vult enim nos exaudire, quia Pater noster est: potest, quia Pater celestis est. 4. Ad charitatem; quia orare docemur, Pater noster. Petitionum due sunt classes. Prior earum est, quæ ad Dei gloriam faciunt, quarum prima & præcipua est, Sanctificetur Nomen tuum. Hujus posteriores due subordinatæ sunt: Adveniat Regnum tuum: Fiat voluntas tua sicut in cælis, ita & in terra. Posterior classis earum est petitionum, quæ ad nostram necessitatem

necessitatem pertinent, tam quoad præsentem vitam, quam quoad futuram. Ad præsentem facit quarta petitio, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Ad futuram spectant duæ postremæ; *Ei remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris*: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo: illa ad justificationis, hæc ad sanctificationis donum commode refertur. Confirmatio his verbis sequitur; *Quia*

tuum est Regnum, Potentia & Gloria in secula seculorum: quibus docetur, 1. Cordi esse Deo preces nostras, quia Rex noster est, quippe *cujus est Regnum*. 2. Possē nos ab ipso exaudiri, quia *ejus est Potentia*. 3. Velle Deum nos exaudire, quia *ejus est Gloria*. 4. Nec mutari ejus in nos affectum, quia talis est *in secula seculorum*. Conclusio est in particula *Amen*, quā & serio & cum exauditionis fiducia nos hæc petiisse testamur.

V. *Finis Orationis est Dei gloria & salus nostra.*

Hæc enim Orationis & gloria inchoantur, & in
& ω. Unde Orationis do- salute nostra terminan-
minicæ petitiones à Dei tur.

V I. *Effecta Orationis sunt longe maxima: non ex Orationis velut operis operati merito, sed ex promissionis divinæ pacto.*

V II. *Objectum Orationis (ad quod) est tota S. S. Trinitas; sic tamen, ut aut omnes personæ conjunctim, aut qualibet illarum separatim invocetur.*

Patrem invocandum esse, nemo negabit, Filium invocavit Stephanus. Act. 7. 59. imò omnes Angeli eum adorant, Heb. 1. 6. Spiritum S. unā cum Patre & Filio,

Joannes Apoc. 1. 4, 5. Et hymnus ille Angelorum; Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. Filio quoque applicatur. Joān. 12. 41. & Spiritui sancto. Act. 21. 26, 27.

V III. *Objectum Orationis (pro quo) sunt non mortui, sed viventes & ad mortem non peccantes.*

Pro iis enim, qui ad mortem peccant, orari Deus non vult. 1 Joan. 5. 16. Pro mortuis non orandum; aut

enim damnati, aut beati sunt: illis preces nostræ nihil profunt, his necessariae non sunt.

I X. Ob-

I X. Objectum (contra quod) sunt aperti Dei hostes.

Non autem statim ipsis qui prophetico spiritu à Deo donati erant, non temere nobis in exemplum sunt trahendæ; difficile enim est, inter eos, qui ad mortem peccant, & eos de quibus adhuc bene sperandum est, discernere.

X. Preces conjunctæ esse debent cum humili peccatorum agnitione, cum vera & firma fiducia, ac constanti resipiscentiæ proposito.

X I. Extèrni gestus decenter usurpati ad devotionem animi tum excitandam, tum testificandam plurimum faciunt.

Et hæc de partibus ritûs illius, quo Deus à nobis vult coli: Externa ejusdem adminicula sunt Jejunia & Vota.

Jejunium est abstinentia à cibo & potu, ad certum tempus ideò suscepta, ut carnis lascivia retundatur, & Deus ardentius à nobis colatur.

CANONES.

I. Jejunium coactum est, aut voluntarium. Illud pauperum est, ob cibi penuriam; hoc eorum, quos cibus non deficit. Voluntarium naturale, politicum, aut Ecclesiasticum est. Naturale est, quod valetudinis causâ suscipitur. Politicum est, quod publicorum negotiorum causâ à Magistratu indicitur. Ecclesiasticum denique est, quod definivimus.

II. Jejunium Ecclesiasticum privatum est, aut publicum.

III. Privatum est, quod quisque sibi aut familiæ suæ propter causas privatas indicit.

Exempla sunt, Jobi 1, 4. 2 Sam. 3, 35. & 12. 16. Nehem. 1, 4.

I V. Pub-

IV. Publicum est, quod à Magistratu seu Ecclesiâ publicis de causis & imprimis calamitatibus ingruentibus præcipitur.

Exempla, 1 Chron. 20. Esther 4.

V. Verum jejunium ex modo & fine judicandum.

VI. Modum si spectemus, verum Jejunium, 1. Non in ciborum delectu, sed in abstinentia ab omni cibo: 2. Non in externa tantum abstinentia à cibo: sed & in abstinentia à peccatis consistit.

Esa. 58. 6. &c. Joelis 2. 12.

VII. Fines Jejunii nullus alius esse debet, nisi ut culmæ divini ac precibus ardentius vacemus, carnis lasciviam retundamus, coram Deo abjectionem & coram proximo veram retemur respicientiam.

VIII. Jejunia non adstricta sunt certo tempori, ut in Veteri Testamento: sed libere, urgentibus necessariis amitti, suscipi debent.

Tale est Jejunium. Votum est pollicitatio de relicta, Deo sanctè facta, ad restitendam animi nostri ad Deum colendum promptitudinem.

CANONES.

I. Votum hoc loco, non preces aut desiderium, sed promissionem religiosam denotat.

II. Votum generale est, aut speciale; illud de rebus præceptis est, & ab omnibus exigitur; quale est votum Baptismi: istud de rebus licitis est, & à quibusdam singulari de cau. à suscipitur. Illud pars cultus divini; istud adminiculum tantum ejus existit.

III. Votum Speciale ex Efficiente, Materia, Forma & Fine judicandum est.

IV. Efficientem si spectemus: excluduntur à voto speciali. 1. Qui rationis & judicii usum nondum sunt assequuti. 2. Qui sui juris non sunt, sed vel patria

patria vel maritali auctoritate restricti.

Numer. 16.

V. *Materia voti est res licita & in nostra potestate sua.*

VI. *Forma in deliberatione mentis, in proposito voluntatis, & in promissione interna aut etiam externa consistit.*

VII. *Finis, est vel grati animi testificatio, vel privatae disciplinae exercitamentum.*

Prioris generis votum est, cum quis ex morbo aut periculo liberatus votivam oblationem velut gratitudinis tesseram Deo consecrat. Po-

sterioris generis votum est, cum quis à re aliquin licita, sibi tamen periculosa, velut à vino aut similibus, voto abstinet.

VIII. *Subiectum, cui vota nuncupanda sunt, solus Deus est.*

IX. *Votum nondum nuncupatum, arbitrarium est: nuncupatum verò & legitime factum, servandum est.*

Psal. 76. 12. *Vovete, & vota reddite Jehovah Deo nostro.*

Haecenus de vero Deum colendi ritu; cui, praeter ejus intermissionem, opponitur ritus Deum colendi falsus.

Estque objecti ratione triplex: aut enim à Deo non praecipitur; aut ab eo expresse prohibitus; aut praecipitur quidem est, sed in alienum finem directus.

Ritus Deum colendi ab eo non praecipitur. Ἐδὲ λαθροποιία dicitur, cultus nimirum ex humano cerebro confectus.

Hunc Deum colendi ritum Paulus opponit libertati Christianae, Colos. 2. 20, 21, 22, 23. *Inique si morati cum Christo, liberi estis ab elementis hujus Mundi, quid*

ut viventes in Mundo placitis obstringimini? Nè atigeris, neque gustaris, neque contraharis? Quae omnia sunt comparata ipso usu ad corruptionem, praescripta ex praeceptis

pris & doctrinis hominum. *Quæ rationem quidem habent sapientiæ in cultu voluntario, (ἐν ἐθελοθρησκείᾳ) & submissione animi, & in eo, quod corpori non parcant. non tamen ullius sunt pretii, cum ad ea spectent quibus facitur caro. Tales sunt ritus à Pontificiis introducti in Baptismi & Sacramentorum administratione. Quinque item Sacramenta ab ipsis confecta: Tempus orationi & precibus definitum: Linguae Latine & sphaularum in precibus usus: Jejunia in ciborum delectu potius, quam abstinence posita; in primis jejunium quadragesimale: Votum item paupertatis,*

obedientiæ monasticæ & continentiae religiosæ. Paupertatis votum impium existit; quia cum homo, ex Dei mandato, in sudore vultus sui victum sibi querere debeat, ejusmodi voluntaria paupertas ordini ejus repugnat. Eadem ratio est voti obedientiae; quia isto, homo à Christo tam pretioso λύτρω redemptus, pecuniae servituti subicitur, & à vocatione legitima abstrahitur. Temerarium verò est continentiae votum; quia rarius vitæ donum est, & hoc voto quamplurimi, sub prætextu castitatis, Satanae laqueis implicantur.

Ritus cultus religiosi Dei Verbo prohibitus, est Idololatria & Sanctorum adoratio.

Idololatria, est quâ idolum fabricatur, retinetur, aut religiosè colitur.

Idololatriæ duo sunt genera. Prius est, cum pro Deo habetur & colitur, quod verus Deus non est; atque hæc primo præcepto repu-

gnat. Posterius idololatriæ genus est, cum verus quidem Deus colitur, sed aut in Idolis, aut in sanctis Angelis & demortuis.

Idolum est imago seu simulacrum cultus religiosi causâ factum.

CANONES.

I. *Idolum ab imagine & simulacro ut species à genere differt.*

Dupliciter igitur hoc in negotio errant Pontificii. Primò, idem volunt esse i-

dolum & simulacrum; dum hac ratione, quod simulacra à simulando dicantur:

tur : cùm à similando potius seu simili vox deducta sit. Non igitur statim omne simulacrum est idolum; siquidem Tertullianus hominem quoque simulacrum Dei nominat. Frustrà conantur asserere ubi in Scripturis est vox *simulacri* ibi in Græco esse *εἰδωλον*. Nam etiam in Latinis Bibliis testimonia sunt in contrarium. Exod. 34. 15. Levit. 26. 30. Act. 17. 73. Secun-

dò statuunt Imagines rerum existentium esse, Idola non existentium. At notum est, etiam Gentiles idola habuisse non tantùm fictarum, sed & earum rerum, quæ revera fuerunt. Nec obstat Pauli dictum, 1 Cor. 8. 4. *Scimus idolum nihil esse in Mundo*: id enim non objecti respectu dicit quod idolo repræsentatum, sed respectu virtutis, quæ in Idolis nulla est.

II. Idololatriæ tres gradus sunt, fabricatio, retentio, & cultus.

III. Fabricatio Idoli est, cùm imago seu simulacrum fit cultûs religiosi causâ.

IV. Non igitur omnis imaginis aut simulacri fabrica est idololatria, talia enim memoriæ, oblectationis, aut alterius politici usûs causâ facere licet.

V. Cherubini, serpens æneus, & similia Dei jussu facta sunt, non cultûs religiosi causâ, sed ut essent typi Christi.

Ineptè igitur illorum prætextu idola sua defendere volunt Papistæ: Nam I. Illa facere Deus jussit: hæc verò prohibuit. II. Illis nullus cultus religiosus exhiberi debuit; unde serpens

æneus, ex quo adorari cœpit, confractus est: 2 Reg. 18. 4. his verò cultus religiosus exhibetur. III. Cùm typi omnes Christi adventu sublati sint, nihil tale in Novo testamento locum habet.

VI. Imagines Christi, Angelorum, Mariæ & Sanctorum à Papanis fabricatæ, reverâ sunt Idola.

Ratio; quia fabricantur; cultûs religiosi causâ. Pontificii Idola esse negant: I. quia non sunt simulacra rerum non existentium. II. Quia non agnoscantur pro diis. III. Quia Angelis fa-

cies humana tribuatur & alia. IV. Quia Sancti reverâ humanam formam gesserint. V. Quia libri sint Laicorum. R. In primo & secundo argumento, I. Nulla est consequentia: utrinque falsa ponitur

ponitur Idoli definitio: non enim tantum illud idolum est, quod est rei non existentis, aut quod pro Deo agnoscitur; nam & Gentiles idola habuerunt rerum, quæ revera fuerunt, & idola à rebus ipsis discreverunt. II. Utrunque falsum est Antecedens simpliciter intellectum. Certum enim est, Papistas etiam Imagines facere eorum, qui nunquam fuerunt, ut S. Georgii, Christophori, & similium. Certum quoque multos istiusmodi Idola pro diis

agnoscere, siquidem & vim divinam & honorem divinum illis tribuunt. In tertio itidem nulla est consequentia à vîsîs Imaginibus, quas Deus in visionibus exhibuit, ad Imagines mutas. In quarto hoc solum sequitur, Sanctorum Imagines fabricari posse, nempe si non id fiat cultûs religiosi causâ. In quinto falsum est Antecedens; quales enim libri sint patet ex Jer. 19. 14, 15. & Hab. 2. 18, 19. ubi idola mendacii & vanitatis Doctores appellantur.

VII. SS. Trinitatis imaginem fabricare IdololatRIA est maxime horrenda.

Rationes sunt, I. Quia Deus Imagines tales fieri non vult. Deut. 4. 15, &c. II. Quia SS. Trinitas effingi aut similitudine representari non potest, ut expressè docetur, Jes. 40. 18. & 46. 3. III. Quia similitudine hominis, aut simulacro, ex ligno aut lapide facto, Deum velle effingere, Majestati divinæ summè contumeliosum est, ut docetur Esa. 40. 19, 20 & 46. 6. Rom. 1. 23, &c. Obijciunt, I. Imagines quibus SS. Trinitas representatur, non exprimere Dei essentiam, sed tantum proprietates aut actio-

nes. Ergo non esse Idola. 2. Imagines istas in visionibus oblatas esse: non igitur esse Idola. R. In primo argumento Antecedens laborat falsâ separatione proprietatum Dei ab essentia, cum revera sint ipsa essentia; Consequentia verò falsa est; quia nec se, nec actiones aut apparitiones suas imagine vult exprimi, Deut. 4. 16, &c. In secundo falsum est Antecedens; non enim imagines manu factæ & mutæ, sed vivæ oblatæ sunt sanctis Dei viris, quas tamen nec pingi, nec fingi curarunt.

VIII. Ut fabrica Idolorum, ita retentio quoque illorum in Scripturis damnatur.

Deut. 7. 5. Sic facite eis, altaria eorum diruite, & statuas

sternas eorum sanguine, etiam lacos eorum succidite, & sculptilia eorum comburite igni. Eisa. 30. 22. Polluetis testarium sculptilium argenti tui, & amictum fusile ex auro tuo separabis ea, ut laborantem eu mensibus; apaga, dices eorum auge 2 Cor. 6. 16. *Quæ consensus templi Dei cum idolis?* Huc faciunt exempla Josaphati, Ezechie Josæ, &c. Adversarii è contrario sic argumentantur. Qui imagines in templis retinent, non cultus sed ornatus causâ, non sunt Idololatri. Atqui nos &c. R. Falsa est Major. 1. Quia licet imagines non colantur, cultus tamen periculum

subest. 2. Quia id ad ornatum Templi nihil facit, quod in Dei contumeliam facit: meretricius hic ornatus est, & pristina scortationis nota. Obijciunt quoque Serpentem animum non prius fuisse contractum, quam coletetur. R. Imparem esse rationem serpentis anei & idolorum; quia serpens aneus cultus religioni causâ non est creatus, sed ut Christi typus esset, tum verò deum in idolum conversus est, cum religiose coli cepit. Quod si serpentis anei retentio periculo non caruit, quanto minus citra periculum retinentur, quæ reverâ idola sunt & fuerunt?

I X. Cultus Idolorum in adoratione & servitute consistit. Adoratio fit capitis apertione, corporis incurvatione, genu flectione, osculatione, & similibus gestibus. Servitus verò religiosa idolis exhibetur, cum ornantur auro, argento & gemmis, cum incensa eis offeruntur, cum loco eminentiore collocantur, cum vota illis nuncupantur, cum honorantur peregrinationibus, muneribus, cereis, lampadibus, altaribus, templis, festis & similibus caremoniis religiosis.

Cultus hic gravissimè prohibetur hoc secundo mandato. Nè incurvato te eis, neq; colito ea. Item Deut. 4. 15, 16, 17. Psal. 115. 2. &c. Habac. 2. 19. 1 Cor. 10.

14. 1 Joan. 5. v. ult. Excipiunt hic Pontificii, Licitatis locis de Idolis Gentilium agi. I I. se non imaginem, sed Deum in imagine colere ut habent Versus;

*Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa,
Hanc videmus, sed mente colas, quod cernis in ipsa.*

Ad priorem exceptionem respondemus, 1, citatis locis

cis imprimis hoc mandato, & Deut. 4. omnes imagines religionis causâ factas damnari. 2. Rationes propter quas Idola Gentilium abominanda sunt, in Imagines quoque in Papatu erectas competere; nam & illæ ex auro, argento, ære, ligno, & lapide sunt, & nec videre possunt, nec audire, nec ambulare, Apoc. 9. 10. Ad posteriorem exceptionem dicimus, 1. Reverâ Imagines in Papatu adorari, siquidem nulla pars est cul-

tus religiosi, canone hoc IX. descripti, quem imaginibus suis non exhibeant. 2. Non excusari eos, qui, se Deum in imagine colere prætendunt: quia istiusmodi cultum prohibuit, & non adorari vult nisi in Spiritu, Joan. 4. 23. Alioquin hac ratione Israelitæ quoque se excusare potuissent: non enim tam amentes erant, ut vitulum aureum esse Deum crederent; sed Deum in vitulo, tanquam symbolo colere volebant.

† *X. Idolorum cultui affinis est Adoratio hostiæ consecratæ.*

Æquè idololatricum est fundamentum, quod huic cultui substernunt, præsentia nimirum Christi in pane Eucharistiæ seu externis ejus accidentibus,

ob quam, panem deificatum seu Deum appellare non dubitant, juxta hymnum, *Non es panis, sed es Deus-homo liberator meus.*

XI. Eodem pertinet Imaginis crucis adoratio.

Sic enim eam alloquuntur in Antiphona, *O crux, ave spes unica, auge piis justitiam, resque dona veniam.*

XII. Non minùs horrenda est idololatria, quâ Imaguncula, quas Agnos Dei vocant, in Papatu fabricantur & consecrantur, quibus eadem virtus tribuitur, quæ Dei Filio, in peccatis purgandis fulguribus depellendis, &c.

XIII. Reliquiæ Sanctorum non solum magna cum idololatria, sed & summa cum impostura in Papatu honorantur; supposititias enim illas esse, vel inde manifestum est, quia nullus Sanctorum est, cujus non monstrantur apud Papistas diversis in locis duo aut tria corpora.

Videatur

Videatur Calvinii admonitio de Reliquiis.

Hæc hæctenus de Idololatria. Adoratio Sanctorum est cultus religiosus seu precatio ad Sanctos Angelos, & defunctos directa.

CANONES.

I. Duplex est adoratio, civilis seu socialis, & religiosa: illa in externo & civili honore, hac in religiosa invocatione consistit.

II. Sanctis presentibus adorationem seu honorem civilem exhibere licet.

Exempla, Genes. 10. & 19. 1 Reg. 18. 7. 2 Reg. 2. 15.

III. Imò defuncti quoque & ex nostro conspectu in cœlum subducti, honorandi sunt: 1. Honorificè de illis sentiendo. 2. virtutes illorum, tanquam Dei dona, prædicando. 3. Easdem imitando.

Matth. 26. 13. Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium	in toto Mundo, etiam quod hæc fecit, dicitur ad memoriam ipsius.
--	--

IV. Religiosè verò nemo Angelorum aut Sanctorum defunctorum adorari seu invocari debet.

Rationes sunt. I. Quia ejus rei nec præceptum, nec exemplum, nec promissio in Scripturis reperitur. II. Quia invocatione Sanctis omniscientia, omnipotentia, & similia tribuuntur, quæ solius Dei sunt. III. Quia in Sanctos non est credendum. Jam verò Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderint? Roman. 10. 14. IV. Quia religiosè adorari noluerunt. Exemplo Petri, Act. 10. 25, 26. & Angeli, A-

pec. 19. 10. & 22. 8. Objectiones Pontificiorum frivolæ sunt. Dictum Genes. 48. 16. non de creato, sed increato Angelo seu de Filio Dei intelligendum est. Genes. 48. 16. Vocari nomen Jacobi super filios, est, à Jacobo denominari & in numerum posterorum ejus recipi. Sicut Esaiæ 4. 1. Locus Jobi 5. 1. in versione vulgata corruptè legitur. Nec ibi Eliphas Jobum hortatur, ut Sanctos demortuos invocet, sed ad

San-

Sanctorum viventium testimonium provocat. Male quineriam concludunt, Sanctos demortuos invocandos esse, quod ipsorum preces, dum in hac vita sunt, expectere jubeamur, Jac. 5. 14. Alia enim est Sanctorum in hac vita conditio, alia in futura: in hac vita nostras afflictiones, in altera non item, Esa. 63. 16. In hac

vita non invocantur sed ad preces pro nobis fundendas invitantur. At à Pontificiis Sancti demortui religiosè invocantur, & in auxilium vocantur. Fundamentum sententia Pontificiorum est, quod Sancti mediatores sint; minimum intercessionis. Sed quàm falsum hoc sit, superioris libri cap. 18. ostensum est.

Sic quoque de ritu cultûs religiosi à Deo prohibito actum est. Ritus à Deo quidem præceptus, sed in alienum finem directus est cultus superstitiosus & hypocriticus.

Cultus Dei superstitiosus est, cum ritibus externis à Deo præceptis singularis quædam vis & efficacia, velut ex opere operato ascribitur.

Ut cum certis verbis, vocibus aut scriptis, vis abigendi Satanam, sanandi morbos, &c. tribuitur: cum Sacramentis per se vis servandi & à peccatis liberandi ineffe fingitur: cum *βαπτισματα* seu pluralitas

verborum & similia precibus pondus addere statuuntur; cum cibus alius alio & dies alius alio sanctior judicatur, cum Votis eorumque persolutioni ratio bene de Deo merendi ascribitur.

Cultus hypocriticus est, cum externi quidem ritus à Deo præscripti observantur, sed sine interno cultu animique devotione.

Vehementer Deo displicet, Psalm. 50. 8, &c. Esaia 1. 10, &c. 29. 13,

&c. & 66. 3, &c. Jerem. 4. 5, &c. Matth. 15. 8, &c.

CAP. VI. In quo

*De Virtutibus & Operibus ad tertium
Præceptum spectantibus.*

Tantum de ritu Deum colendi. Sanctificatio Nominis ejus in reliqua tota vita tertio præcipitur mandato.

Summa ejus est, Etiam extra Dei ordinarium cultum sanctificationi Nominis divini in omnibus studendum esse.

Mandati duo sunt membra, interdictum & confirmatio ejus. Interdictum est, *Nè assumito Nomen Dei tui in vanum. Nomen Dei* non tantum titulos significat, qui Deo tribuuntur, sed proprietates, verbum, opera, & quæcunque ad No-

minis divini glorificationem pertinent. Ex hoc itaq; interdicto colligitur præceptum, *Nomen Dei tui sanctificato.* Confirmatio gravissimam comminationem constituit, *Nam non relinquet impunitum Jehovah eum qui Nomen ejus assumpsit in vanum.*

Sanctificatio divini Nominis in affectu consideratur, aut in effectu.

In affectu, est zelus pro Dei gloria, vehemens nimirum animi studium tuendi & propagandi Nominis Dei glorificationem, cum justo dolore & indignatione adversus ea, quæ contra Dei gloriam fiunt.

Exempla ejus sunt in Lutho, 2 Pet. 2. 8. in Mose, Exod. 32. 19. in Pinehaso, Num. 25. 7, 8. in Davide, Psal. 69. & 119. 53. in Elia,

1 Reg. 19. 10. in Jeremia Jer. 33. 9, 10, 11. in Joanne Baptista, Matth. 14. 14. in Christo, Joan. 2. 14, & c. in Paulo, Act. 14. 14. & 17. 16, 17

Huic opponitur Stupor Dei gloriam non curans (a), zelus errans seu sine scientia (b), zelus inconsideratus (c), & zelus simularius (d).

(a) 1 Sam. 2. 29. Honorasti filios tuos supra me. & cap. 3. ver. 13. Quia maledictionem inferentibus sibi filiis suis, non tamen repressit eos.

(b) Rom. 10. 2. Testor enim de ipsis, eos zelum Dei habere, sed non ex notitia. (c) Jonæ 4. 1. Quod cum malè haberet Jonam pessimè; & accensa esset ira ejus, oravit Jehovah,

dicens, Quæso Jehovah, an non erat hoc verbum meum? &c. Luc 9. 54. Cum autem hoc vidissent discipuli ejus, Jacobus & Joannes dixerunt; Domine, vis dicamus ut ignis descendat à caelo & consumat eos, ut etiam Elias fecit? (d) Isa. 7. 12. Dixit Ahaz, non petam signum, neque tentabo Jehovah.

Sanctificatio nominis divini effectu seu actu ipso fit verbis & factis.

Sanctificatio verbis præstanda, est sancta Nominis Divini usurpatio: & constans ejus confessio.

Sancta Nominis Dei usurpatio est, quâ non nisi necessariis de causis, & summa cum reverentia, ac gloriæ in eo relucens admiratione & celebratione usurpatur.

Deut. 28. 58. Timendo Nomen gloriosissimum & summè reverendum istud, nempe Jehovah Deum tuum.

Opponitur ei superstitiosa Nominis divini Retinentia, levis ejus Assumptio, Facetiæ & Sales è Scripturis, & Blasphemia seu Probrum in Deum immediate conjectum.

Exemplum horrendæ blasphemiae est in Assyrio, Esa. 10. & duce ejus Rabface, Esa. 37.

Sanctæ nominis Dei usurpationis species cernuntur in consecrando, jurando, & sortiando.

Consecratio est, quâ res usibus nostris inservientes Verbo Dei ac precibus sanctificantur.

Sanctificare hoc loco est, ad bonum & licitum usum segregare. Quâ ratione consecrantur Tempia, Mini-

stri, Opera Vocationis, Cibus & Potus. 1 Tim. 4. 4, 5, 6. Nam quicquid creavit Deus, bonum est: nec quicquam rejicien-

jiciendum est, si cum gratia-
rum actione sumatur. Sancti-
ficatur enim per Verbum Dei
& preces.

Opponitur Consecrationi huic, præter ejus inter-
missionem, Consecratio superstitiosa, quâ certis
formulis verborum, singularis vis & efficacia inesse
creditur: & magicæ Consecrationes ac incantatio-
nes.

Intermittunt hanc conse-
crationem, qui cibo, potu,
&c. citra preces & gratiarum
actionem utuntur. Supersti-
tiosæ consecrationis exem-
pla quàm plurima sunt a-
pud Pontificios, consecra-
tione aquæ, salis, ceræ,
&c. Magicæ consecrationes
& incantationes non excu-
santur verborum bonitate;
nisi enim bonis bene uti-
mur, abominandus est Verbi
Dei abusus.

Jurando Sanctificatur nomen Dei, tum jureju-
rando, tum adjuratione.

Juramentum est contestatio Dei, in re gravi, tan-
quam veritatis testis & mendacii vindicis.

CANONES.

I. Jusjurandum res est per se bona & sancta.

Ratio. I. Quia à Deo Heb. 3. & 6. Apoc. 10. &c.
præceptum, Deuter. 6. 13. Huc facit illud Tertulliani,
& 10. 20. Isa. 65. 16. Jer. O beatos quorum causa jurat
12. 16. I I. Quia Deus Deus! O miserrimos, si nè
quoque & Angeli jurant, quidem Deo juranti credi-
Genes. 22. Psalm. 95. mus?

II. Persona juramentum præstans, talis esse de-
bet, quem jurisjurandi reverentia non excludat.
Non admittendi igitur, 1. Qui rationis usum non-
dum sunt assequuti. 2. Furiosi. 3. Perjurii con-
victi.

III. Materia juramenti esse debet res gravis, ma-
gni momenti, & licita.

IV. Forma ejus vel explicata est contestatione
& imprecatione, vel contracta, & alterutra parte
constans.

V. *Finis juramenti est confirmatio veritatis, decisio litium, & gloriæ Dei illustratio, ac hominum salus.*

Heb. 6. 16.

VI. *Objectum juramenti, per quod jurandum solus Deus est.*

Ita præcipitur Deut. 6. 13. *Jehovam Deum tuum timeo, & illum colito, & per nomen ejus jurato.* Rationes quoque sunt, I. Quia solus Deus *καὶ ὁ μόνος* est qui

omnia videat, solus omnipotens qui perjurium ulciscatur. II. Quia juramentum cum invocatione conjunctum est, quæ soli Deo debetur, ut supra ostensum.

VII. *Cum creaturarum in juramento à Sanctis fit mentio, per Metonymiam, aut Deus ipse, aut ejus vindicta intelligitur, quam sibi homo imprecatur.*

Sic Gen. 31. 53. *Jacob juravit per pavorem Patris sui,* h. e. per Deum, quem pavebat Isaacus. Sic Apostolus,

2 Cor. 1. 23. *Ego verbè testem Deum invoco in animam meam: h. e. ut puniat me, si scienter fallam.*

VIII. *Adjunctorum ratione juramentum in publicum seu solenne & à Magistratu requisitum, & privatum seu sponte, non temerè tamen, oblatum; in assertorium item & promissorium distinguitur.*

IX. *Servanda sunt juramenta etiam vi extorta, & nobis damnoſa.*

Psalm. 15. 4. *Furatus in damnum suum, non tamen mutat.* Queritur autem hîc, An juramentum latroni factum, quo quis se redempturum paciscitur, sit servandum? *Resp.* Promissio illa aut de *λυτρω* tantum est, aut de re tota silentio tegenda; Prius promissioni: genus ho-

minem obligat: posterius non item, cum prius & artius obstrictus sit Magistratui, cujus prædones arcere interest. Proinde qui exitii metu adactus, prædoni se hac ratione obstrinxit, re ad Magistratum delatâ, fidei illius nexu, autoritate publicâ exsolvi poterit.

I. *Juramento assinus est gravis asseveratio.*

Tales asseverationes sunt, Gen. 42. 16. *Ita vivat Pharaô,*

hoc est, quàm verè vivit Pharaô, cumq; vivere cupio:

pio : & 1 Sam. 1. 26. *Vivit anima tua, Domino mi, sum mulier illa.* Huc pertinet asseveratio à Christo usurpata, *Amen, amen.*

Juramento opponitur in defectu ejus improbatio; aut legitime delati detrectatio.

Priore modo peccant Anabaptistæ, prætendentes Christi dictum, Mat. 5. 34. *Nè jureis omnino*, & illud Jacobi parallelum, Jac. 5. 12. Sed non animadvertunt, utrobique non juramentum legitimum, sed temeraria

tantum & idololatrica juramenta prohiberi. Posteriore modo peccant, qui cum juramento Dei gloriam aut proximi salutem promovere possent, id tamen facere non sustinent.

In excessu opponitur juramento, 1. Perjurium, 2. Juramentum temerarium. 3. Injustum. 4. Idololatricum.

Perjurium est, cum aut scienter falsum asseritur, aut promissio fit absque servandi proposito, aut cum proposito servandi facta non impletur.

Fugiendum est, 1. Propter gravitatem peccati. Peccat enim perjurus in Deum, quem rei falsæ testem advocat, cujus sanctissimum Nomen profanat: peccat in proximum, quem perjurio circumvenit, & gravissime scandalizat: peccat in seipsum, dira quæque sibi imprecatus. II. Propter gravitatem poenæ; perjuria enim non inulta manent. Exempla sunt in Regibus Sodom, &c. Gen. 14. 4. in Hosea Rege Israelis, 2 Reg.

17. 4. in Zedekia, 2 Reg. 25. 3, &c. in Rudolpho Bavarie Duce, in Ladislao Ungarie Rege, & aliis quamplurimis. Detestabile quoque fuit apud Ethnicos. Unde Tibullus,

Ab miser, etsi quis primo perjuris coles!

Sera tamen tacitis poena venit pedibus.

Perjuriis autem æquivalent Sophisticæ & Jesuiticæ illorum interpretationes, quibus tamen à perjuri labe & poena se non vindicabunt.

Juramentum temerarium est, quod citra necessitatem usurpatur.

Exemplum ejusmodi temerarii & assidui juratoris est Saul, 1 Sam. 14. vers. 40, & 45.

Juramentum injustum est, quod fit de re illicita, aut inhonesta.

Tale fuit juramentum Davidis, quo minatus est domui Nabalis exitium, cujus revocatione docuit, juramenta illegitima potius re-	scindenda quam servanda esse, 1 Sam. 25. Talia quoque sunt juramenta Monachorum, fidelitatis, obedientiæ, &c. in Papatu.
--	--

Juramentum idololatricum est, cum per falsos deos, aut per creaturas juratur.

Huc non, solum pertinent juramenta facta per cælum, terram, &c. quæ prohibentur, Matth. 5. 34. sed & juramenta facta per Sanctos; ut enim illis invocationis	honor sine idololatria deferri nequit, ita neque honor juramenti. Nec enim Papani metonymicè per Sanctos Deum intelligunt, sed per ipsos Sanctos jurant.
--	--

Tantum de jurejurando. Adjuratio est obtestatio sub Dei nomine, imperio aut precibus facta, ut secundum conscientiam, aut quasi juramenti loco, veritas dicatur.

Exemplum, Jos. 7. 19. *Tum dixit Josua ad Achanem, Filium, nunc tribue gloriam Jehovæ Deo Israël, & cede ei confessionem,*

CANONES.

Adjurationi obtemperandum est in iis, quæ Dei gloriæ & proximi dilectioni non adversantur.

Exemplum in Christo, qui ad Pontificis, quantumvis impii, adjurationem, se Filium Dei professus est, Matth. 26. 64. Quod si igitur	Tyrannus nos adjuraret, ut fratres nostros, aut ipsorum conventus prodere-mus, minime id faciendum foret.
--	---

Opponitur ei Adjuratio temeraria, Adjuratio Diabolorum magica, & Imprecatio impia, quæ

quâ Deus aut ejus creaturæ in hominis exitium adjurantur.

Adjuratio Diabolorum | postolorum, qui non adju-
(quam exorcismum nomi- | rando, sed in nomine Christi
nant) magica est, mini- | imperando, dæmonia eje-
méque respondet factis A- | cerunt.

Sors seu sortilegium est exploratio ejus, quod cuiq; à Deo destinatum in divisionibus, ob componendas lites, externis signis facta.

Sortes divinæ sunt, aut | mandato destituamur. Hæ
humanæ. Illarum exempla | verò (diversoriæ dictæ)
sunt, Levit. 16. Jos. 7. | usurpari possunt, sic ta-
1 Sam. 10. Nehem. 11. | men, ut persuasum habe-
Joan. 1. Act. 1. Atque hæ | amus, eas divinitus regi-
non imitandæ sunt, quòd | Prov. 16. 33.

Huic opponuntur superstitiosæ electiones ac consultationes, & sortitio fraudulenta.

Hactenus de nominis Dei usurpatione: Professio ejus est, cum veritatem ex Dei verbo agnitam, quoties opus est, ad ejus gloriam, liberè & apertè coram hominibus confitemur.

Matth. 10. 32. Quisquis | justitiam, ore autem confessio
confitebitur me coram homini- | fit ad salutem. 1 Pet. 3. 15.
bus, confitebor & ego eum co- | Estote semper parati ad respon-
ram Patri meo, qui est in cælis. | dendum cuilibet, petenti ratio-
Rom. 10. 10. Corde creditur ad | nem ejus spei, quæ in vobis est.

Opponitur ei, 1. Veritatis dissimulatio. 2. Aperta ejus abnegatio. 3. Intempestiva ejusdem confessio.

Dissimulationis exemplum est in Judæis, Christum propter excommunicationis metum non profitentibus, Joan. 12. 42, 43. Abnegationis, ex infirmitate tamen factæ, adeoque non plenariæ, exemplum Petrus est, Matth. 26. 69, &c. De intempestiva confessione Christus monet, Matth. 7. 6. Nè date, inquit, sanctum canibus; nec projiciatis margaritas vestras coram porcis, nè quando conculcent eas pedibus, & conversè in vos lacerent vos.

Sic ostensum quomodo Nomen Dei sanctificetur verbis. Facto ipso sanctificatur, cum vita & actiones sanctæ nostræ professioni respondent.

Matth. 5. 16. *Ita splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent Patrem vestrum, qui est in cælis.*

Opponuntur ei actionis congruentis professioni nostræ Intermissio, & impietas.

Prioris exemplum est in Mose & Aarone, qui Deum, cum aquas contentionis ex petra daret, coram oculis filiorum Israelis, non sanctificasse dicuntur, Nu-

mer. 20. 12. Posterioris exemplum est in Judæis, de quibus Paulus ait, Roman. 2. 24. *Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes.*

CAP. VII. In quo

De operibus ad quartum Præceptum pertinentibus.

Hucusque de partibus cultûs Dei actum est: sequitur nunc tempus peculiariter cultui divino destinatum.

De hoc agitur Præcepto quarto, cujus summa est, ut Sabbati diem sanctificemus.

Mandati duo sunt membra, præceptum, ejusque confirmatio. Præceptum est, Ut Sabbatum sanctificemus. Quod illustratur, I. Particulâ hortatoriâ, *Recordare diei Sabbati*, quæ argumento est, prius quoque Israelitas de ejus sanctificatione monitos fuisse, ejus verò contemptum ac neglectum,

Israelitis sub Pharaone pressis, invaluisse. II. Declaratione præcepti, quæ sit *sextus* operum sex diebus faciendorum, & die septimo omittendorum. III. Subjectorum distributione; sunt enim vel homines, vel jumenta. Homines aut domestici sunt, aut peregrini, uniusque superiores, aut inferiores

riores. Sex (inquit) diebus operaberis & facies omne opus tuum. Die verò septimo Sabbatum est Jehova Deo tuo, nè facito ullum opus, tu aut filius tuus, servus tuus aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui est intra

portas tuas. Confirmatio nittur exemplo Dei, Nam sex diebus perfecit Jehova calum ipsum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis; quievit verò die illo septimo: idcirco benedixit Jehova diei Sabbati, & sanctificavit illum.

Sanctificatio Sabbati est, quâ à laboribus & operibus externis cessatur, ut homo unâ cum familia & jumento suo reficiatur, diésque ille cultui divino impendatur.

CANONES.

I. Præceptum de Sabbati sanctificatione non primùm in monte Sinai, sed jam in creationis primordio sancitum, docet, primo homini, quantumvis integro, cultus divini rationem præscriptam fuisse.

II. Sanctificare Sabbatum, non est diem illum sanctum facere, sed à profano usu segregare, & cultui divino destinare.

III. Cause ad sanctificationem hanc impellentes sunt, 1. Præceptum Dei. 2. Æquitas præcepti. 3. Promissiones obedientibus factæ.

Præceptum, præter quartum hoc mandatum, exstat, Levit. 19. 3. & 23. 3. Jerem. 17. 22. & aliis locis. Æquitas ex duobus patet: I. Quia Deus ex

septem diebus unum tantum cultui solenni destinavit. II. Quia suoapte præluet exemplo. Promissiones sunt Esa. 56. 2. &c. & 58. 13.

IV. Materia seu objectum hujus sanctificationis est dies Sabbati seu septimus, in Ecclesiâ Judaica: cui successit dies primus, à Resurrectione Christi Dies Dominicus, à S. Eucharistia usu Dies Panis, & à Baptismi administratione olim Dies Lucis dictus.

V. In præcepto de Sabbati sanctificatione discernendum est inter τὸ ἡθικὸν & τὸ τυπικὸν seu inter id quod morale aut cæremoniale est.

Cæremoniale fuit: I. quod dies septimus præcisè sanctificandus erat. II. quod hac ratione Judæi & Gentibus discerni debebant. Morale verò est quod aliquis ex septem diebus Dei cultui sit destinandus.

Diem autem primum sanctificat Ecclesia, exemplo Christi, qui eum sanctificavit resurrectione suâ & apparitione, Joan. 20. 19. & 26. Exemplo item Ecclesiæ Apostolicæ, Act. 20. 7. 1 Cor. 16. 2. Apoc. 1. 10.

V. I. Forma sanctificationis hujus diei in omissione & actione consistit.

V. II. Omittenda sunt opera externæ ac temporalis vocationis.

Hæc operibus cultûs divini opponuntur, dum inquit, Sex diebus facies omne opus tuum.

V. III. Concessa tamen sunt, quæ citra ingens damnum in alium diem rejici nequeunt.

Luc. 14. 5. Quis vult, si ipsi asinus aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die Sabbati? Agnoverunt hoc olim Macchabæi, 1 Maccab 2. 41. Clade enim Sabbato acceptâ,

constituerunt se contra hostem defendere. In tali casu necessitatis valet Christi regula, Sabbatum propter hominem factum esse, non hominem propter Sabbatum, Marci 2. 27.

IX. Facienda sunt Sabbato opera, quibus dies ille destinatus est: quod genus sunt Sacros cætus frequentare, Verbum Dei meditari, Sacramenta participare, mutuis hortationibus & exemplis sese invicem ad pietatem invitare, ægrotos invisere, egenis benefacere, &c.

X. Finis sanctificationis hujus, naturalis aut spiritualis est.

XI. Naturalis est, ut homines & jumenta requie reficiantur.

XII. Spi-

XII. *Spiritualis finis Judæis proprius erat, 1. ut ipsis quies illa, post labores in Ægypto & molestias in deserto, in terra Canaan concessa, adumbraretur, 2. Ut hac pedagogia parte ad Christum spiritualis quietis à peccato & operibus carnis autorem deducerentur.*

XIII. *Hodie verò finis ejus spiritualis est, 1. ut Ecclesiæ cœtus sit aspectabilis, & fideles sese ad eam, velut Noachi arcam, aggregent. 2. Ut consideratione natalis hujus Mundi & Resurrectionis Christi, Deum Creatorem & Redemptorem nostrum celebremus. 3. Ut quiete ab operibus, de quiete à peccatis nostris admoneamur. 4. Ut ad perpetuum futura vitæ Sabbatismum magis magisque asspiremus & assurgamus.*

Triplex hinc Sabbatum statuitur: typicum & cære- moniale, adeoque tempora-	rium tantum: spirituale sed tantum inchoatum; cœ- leste & æternum.
--	--

XIV. *Sabbati sanctificatio cum omnibus, tum maxime Magistratibus & Pastoribus incumbit.*

Magistratus est, exemplo Nehemiæ, cavere ne Sab- batum petulanter violetur, Neh. 13. 15. &c. Ejusdem est necessitate ita postulan- te strictam diei illius ob- servationem ita moderari,	ut charitatis quoque habe- atur ratio. Exemplo Mac- cabæorum, 1 Maccab. 2. 41. & Constantini M. quæ sicubi summa postulavit ne- cessitas etiam rustica operæ indulfit.
--	--

XV. *Sabbato affinia sunt Christianorum festa, non ad ἐπελοδρυσκείαν, sed ad beneficiorum Christi commemorationem instituta: modo conscientis absolute necessitatis laqueus non injiciatur.*

Coloss. 2. 16. *Nè quis igitur vos damnet, ob cibum vel potum, aut respectu diei festi, aut novilunii, aut Sabbatorum.*

Sanctificationi Sabbati ejus tum neglectus, tum profanatio opponitur.

Negle-

- Neglectus Sabbati aut simpliciter committitur, cum nulla ejus habetur ratio: aut secundum quid, cum vel sola cessatione ab operibus nostris adeoque ignavo otio transmittitur, omiſſis iis operibus, quibus Sabbatum destinatum est, de quibus Can. 9. vel opera illa perfunctoriè tantum & sine interna animi devotione peraguntur, quale Sabbatum meritò hypocriticum dicitur.

Vide Isa. 1. 13, 14.

Prophanatio Sabbati fit, 1. Operibus externæ vocationis citra necessitatem susceptis, velut itineribus, debitorum exactionibus, &c. 2. Operibus carnalibus, cum dies Sabbati fabulis, lusu, comædiis, choreis, comestationibus, & id genus aliis peccatis transigitur. 3. Operibus idolatricis.

Istiusmodi profanatio gravissimum peccatum est. Exod. 31. 13, 14. Num. 15. 35. Nehem. 13. 16. Jerem. 17. 27.

CAP. VIII. In quo

De Virtutibus ad Præcepta secundæ Tabulæ in genere pertinentibus.

Superioribus capitibus actum est de cultu Dei immediato: nunc mediatuſ sequitur, in virtutibus & operibus secundæ Tabulæ.

De hoc cultu agendum generatim & speciatim.

Generatim ad cultum Dei mediatum & secundam Tabulam pertinent Charitas & Justitia.

Charitas erga homines, est tum hominis erga seipsum, tum ejusdem erga proximum.

Charitas

Charitas hominis erga seipsum est, quâ post Deum unusquisque fidelium seipsum diligit, suamque temporalem & æternam salutem quærit.

Matth. 7. 12. *Quæcunque volueritis, ut faciant vobis homines, & vos facite.* Eph. 5. 29. *Nemo suam ipsius carnem*

unquam odio habuit, imò eunxit ac fovet eam. Phil. 2. 12. *Cum timore ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.*

Opponitur ei tum odium sui ipsius perversum, tum *φιλαυτία* seu inordinatus amor sui ipsius.

Odi perversi exempla in illis videmus, qui obstinate Deo rebellant, & in exitium ruunt. *φιλαυτίας* verò vitium in iis deprehenditur, qui nimio sui amore inebriati, proximum non solum juxta se contemnunt,

sed se quoque supra Deum amant. De his inquit Christus. Joan. 12. 25. *Qui animam suam amat, perdet eam.* E contrario de piis Apocal. 12. 11. dicitur. *Non dilexerunt animam suam usque ad mortem.*

Charitas erga proximum est, quâ proximum ut nos diligimus.

CANONES.

I. *Causa efficiens charitatis hujus est Deus Pater in Filio per Spiritum sanctum.*

Gal. 5. 22. *Fructus autem Spiritus est charitas.*

II. *Instrumentalis ejus causa, imò radix, est Fides per charitatem efficax.*

Gal. 5. 6.

III. *Materia seu objectum ejus, est proximus noster; hoc est, quilibet, cui vel officium, vel auxilium exhibere debemus.*

Luc. 10. 36, 37.

IV. *Maximè tamen exercenda est erga domesticos fidei, Gal. 6. 10.*

His enim non tantum communi & naturali charitatis vinculo, sed & spiritali devincti sumus, Ephes. 4. 1, 2.

V. Neque hac in parte excludendi inimici.

Hæc enim charitas cum primis nobis commendatur, Exod. 23. 4, 5. Si videris asinum aut bovem inimici tui errantem, &c. Proverb. 25. 22. Si esuriat os tuum, ciba eum pane, &c. confer. Rom.

12. 4, 20. Matth. 5. 44. &c. ad eandem incitare nos debet exemplum Patris celestis benefacientis bonis & malis, Matth. 5. 48. tradentis Filium pro nobis inimicis, Rom. 5. 8.

VI. Forma charitatis in proximum consistit in ejus analogia cum charitate erga nos ipsos.

Levit. 19. 18. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

VII. Finis ejus, est testificatio nostræ erga Deum charitatis, & certitudo regenerationis ac salutis nostræ.

1 Joan. 4. 20. Si quis dixerit, diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est, qui enim non diligit fratrem suum, quem vidit, De-

um, quem non vidit, quomodo diligit? 1 Joan. 4. 7. Quisquis diligit, ex Deo natum est, & v. 12. Si diligamini alii alios, Deus in nobis habitat.

Opponitur Charitati, 1. neglectus. 2. Charitas proximi injustum. 4. Charitas inordinata, quâ homo plus diligitur quàm par est.

1. Charitatis defectus & hypocritica. 3. Odium.

De primo vitio Paulus inquit, 1 Cor. 13. 1. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans aut cymbalum tinniens. De secundo Jac. cap. 2. 15, 16. Quod si frater aut soror nudi fuerint, & egentes quotidiano victu, dicat autem eis aliquis vestrum, Abite cum pace, & saturamini, non tamen dederitis eis quæ apta sunt corpori, quæ erit

utilitas? De tertio Joan. 1 Epist. c. 3. 15. Quisquis odit fratrem suum, homicida est. De quarto Deus ipse, 1 Sam. 2. 29. Honorasti filios tuos supra me. Et Christus, Matth. 10. 37. Qui amat patrem aut matrem supra me non est me dignus. Sciendum autem hic, duplex odium erga homines probari: prius est, cum hostes Dei, quatenus tales sunt, odio habemus. Psal. 139. 21. An non osores

tuos, Jehovah, odio habeo?
 Posterius est, cum odio prosequimur, quæ nos à Christo aut constanti ejus confessio-

ne abstrahunt, quatenus tasia sunt. Luc. 14. 26. *Si quis ad me venit, & non odit patrem, matrem, uxorem, &c.*

Charitas absolute consideratur, aut reciproce.

Absolute consideratæ tres species sunt, Humanitas, Benevolentia, & misericordia.

Humanitas est, quâ ad dilectionem nostram quibuscumque, hortando, monendo, consolando, juvando, &c. testificandam propendimus.

Vocatur *ἡμετερον* 2 Corinth. 8. 16. Appellatur quinetiam officiositas, & quatenus peregrinis aut advenis exhibe-

tur, *hospitalitas*, quæ nobis commendatur Esaiæ 16. 3, 4. Roman. 16. 2, 3. Tert. Epist. Joannis vers. 8. Heb. 13. 2.

Opponitur ei tum inhumanitas, quâ aut humanitatis opera intermittuntur, aut crudelitas exercetur; tum intempestiva humanitas, cum humanitatis officia aut iis præstantur qui indigni sunt, aut non eo modo, quo præstari debebant.

Inhumanitatis foret, si quis cæco offendiculum poneret, aut surdo malediceret. Inhumanitatis exempla sunt in Edomitibus & similibus Gentibus Judæis afflictis afflictionem adjicientibus, Amosi 1, & 2. In Levita

quinetiam & Sacerdote, semimortuum deferentibus. Intempestivæ humanitatis est pro quovis temere spondere. Prov. 6. 1. & 11. 15. aut quibuscumque elemosynam erogare non habitâ ratione dignitatis, 2 Thess. 3. 10.

Benevolentia seu favor est, quo in proximi bonum & commodum sic inclinamus, ut prosperitatem ei ex animo precemur & gratulemur.

Esaiæ 66. 10. *Lætamini cum vobis Hierosolyma, &c.* Rom. 12. 15. *Gaudere cum gaudentibus.* Exempla in beatis

Angelis, Luc 2. 10 & 15. 10. in Paulo, Rom. 1. 8. & pluribus locis: in Joanne. 2 Jo. an. 4. & 3 Jo. an. 3, 4, 5.

Oppo-

Opponitur ei Invidia, seu Ægritudo ob alterius bonum; Malevolentia item, quâ quis alterius perniciem optat: & simulata Benevolentia.

Invidiæ quatuor gradus sunt. I. Cùm quis ferre nequit, ut alius eodem secum bono fruatur. Exempla in primis operariis, Matth. 20. 11, &c. & Act. 13. 4, 5. in Judæis Gentibus salutem invidentibus. II. Cùm quis alteri id invidet, quod ipse impetrare non potest. Exemplum in Satana, in Caino, Genes. 4. in Esauo, Gen. 27. in fratribus Josephi, Act. 9. 7. in Maria sorore Moysi, Numb. 12. in Saule, 1 Sam. 18. 7, 8. in Proceribus Regni Persarum, Dan. 6. in Pompeio & Cesare, de quibus Lucanus,

*Nec jam ferre potest
Cæsarve priorem,*

Pompeiusve parem—

III. Cùm quis molestè fert alium eo bono ornari, quo is quem diligit. Exemplum in Josua, invidente Eldad & Medad, quod æquè ac Moysi prophetarent, Num. 11. in discipulis Joannis, Joan. 3. 26. & Christi, Marci 9. 38. IV. Cùm

quis alteri invidet, aut ejus odio destruit id quod ipse frui non cupit. Exemplum in Philistæis puteos, quos foderant servi Abrahami, occludentibus. Genes. 26. Simile, à cane, fœnum non comedente, animalia verò, quæ eo vescuntur, latratu suo arcente; & à Stellione, cutem, quam quotannis exuit, devorante, nè serviat homini comitiali morbo laboranti. Vitandum est invidiæ vitium: I. Quia graviter prohibetur. Psal. 37. 1. Prov. 3. 31. II. Quia conjuncta est cum fastidio bonitatis Dei, Matth. 20. 15. *An oculi tui malus, quia ego bonus?* III. Quia impellit ad nefaria delicta. Homicidia, Genes. 4. 2 Sam. 3. ver. 20. Seditiones, Numb. 12. Hæreses. Vitam quinetiam reddit inquietam Jac 3. 16. Malevolentiz, invidiæ & simulati favoris exemplum est in Pharisæis Christum invitantibus, Luc. 14. 1, &c.

Misericordia est, quâ nobis sic cordi est aliorum miseria ut eam lenire aut tollere omnibus modis studeamus.

Matth. 5. 7. *Beati misericordes, &c.* Luc. 6. *Estote misericordes.* Rom. 12. 15. *Elæte cum flentibus.* 1 Thess.

5. 14. *Sublevato infirmos.* Species ejus memorantur, Matth. 25. 35, &c. Exempla in Jobo, Job. 30. 25.

in Davide, Psal. 40, &c. in Jonathane, 1 Sam. 20. in Samaritano, Lucæ 10.

Opponitur ei Immisericordia, quâ quis afflicti aut non miseretur, aut afflictionem ei addit: *Ἐμψυγχανία*, quâ quis alienis malis lætatur; Misericordia item simulata & illicita.

Immisericordia prohibetur, Prov. 3. 27, 28. Meretur damnationem absque misericordia, Jac. 2. 13.

Ἐμψυγχανίας, exempla sunt in Doego, Psal. 52. in Edomæis, Psal. 137. in hostibus Christi, Matth. 27. Gra-

vissimè prohibetur, Prov. 24. 17. Simulata misericordia cernitur in hostibus Davidis, Psal. 41. 7. Misericordia Crocodili appellatur, qui devoraturus hominem lacrymas fundit. illicita misericordia damnatur, Jer. 15. 16.

Charitatis absolutè consideratæ species fuerant. Reciprochè consideratæ species sunt Charitas fraterna & Amicitia.

Charitas fraterna est, quæ ultro citroque intercedit membris Christi, seu domesticis fidei.

Hoc eò se extendit, ut pro fratribus animam ponere debeamus: 1 Joan. 3. 16. Exemplum in Jonatha-

ne, in Maccabæis, in Paulo, &c. Hæcque etiam erga mortuos exercenda est, lucæ, sepulturâ, &c.

Amicitia est charitas duobus pluribûsve intercedens, quâ mutuâ, verâ, & singulari benevolentia se complectuntur ad præstanda officia honesta & possibilia.

CANONES.

I. *Omnibus nos humanos, benevolos & misericordes, sed non omnibus nos amicos præbere tenemur.*

Ratio est, quia amicitia in reciproca & mutua benevolentia consistit, singulari vinculo nitens, quòd adeò

arctum est, ut secretissima quæque in amici sinum effundere liceat: jam verò non omnibus tutò commi-

mur

ut, unde & sapienter ambulare jubemur, Zachar. 7. 5. Nemo fidat proximo suo. Eph. 5. 15. Videte igitur, quomodo

decurrit inceditis, non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionem, quoniam dies mali sunt.

I I. Amicitia vera ex fine judicatur; nempe si pietatis & honestatis causâ colatur.

Aristot. docet, 8. Ethic. Amicitiam jucunditatis, utilitatis, & virtutis seu honestatis causâ coli, atque ex tribus his finibus postre-

mum probat. *Vulgus amicitias utilitate probat, inquit Poeta. Verum piis porissimum honestatis habenda est ratio.*

Amicitia opponitur Amicitia simulata: item Amicitia, Fœdera, ac nimia conversatio cum improbis seu infidelibus.

Amicitia simulata ac falsa exemplum est in hostibus Davidis, Psalm. 41. 7. & 55. 13, 14. & in Juda proditore. De fœderibus cum impiis sciendum, Illa pacis esse, aut belli. Fœdus pacis est, quod initur tranquillitatis publicæ ultro citroque servandæ causâ. Quale fuit fœdus Abrahami cum Hamer & Escol. Gen. 14. 13. & cum Abimeleco, Gen. 21. 27. Isaaci cum eodem, Genes. 26. 20. Solomonis cum Hiram, 1 Reg. 5. 2. Fœdera belli sunt, quæ defensionis aut offensionis causâ panguntur. Hæcque aut cum fidelibus, aut cum infidelibus feruntur. Illa

concessa sunt, sic tamen, ut iis non utamur, sed utamur: hæc verò gravissimè à Deo prohibentur. Exod. 34. 12. *Cave tibi, nè pangs fœdus cum habitato e terræ illius.* 2 Cor. 6. 14. *Nè copulemini impari iugo cum impiis.* Infelix talium fœderum eventus cernitur in Josaphato, 2 Chron. 19. 20. in Asa, 1 Reg. 15. & 2 Chron. 16. in Ahaso, Esa. 7. 8, & 9. in populo Judaico, Ezech. 16. 27. 28. Conversatio cum infidelibus & impiis licita est, si conjuncta sit cum spe emendationis ipsorum, & cum prudentia, nè ipsorum familiaritate corrumpamur.

Hæc de Charitate. Justitia est virtus, quâ cuique suum tribuimus.

Justitiæ nomen ambiguum est; quandoque enim totius Legis observationem deno-

tat: quandoq; ad secundam tabulam refertur, quatenus ea exercetur erga proximum

Estque

Estque distributiva, aut commutativa.

Distributiva est, quæ versatur in distributione bonorum, præmiorum, poenarum, & similium, observatâ proportionē Geometricâ, pro personarum conditione, meritis, aut dignitate.

Commutativa est, qua cuique suum proportionē Arithmetica, pro rerum æqualitate aut inæqualitate, tribuitur.

Justitiæ opponitur injustitia tam privativè quàm adversativè.

Vitanda autem est, quia excludit hominem e regno cælorum 1 Cor. 6. 9.

CAP. I X. In quo

De Virtutibus & Operibus ad quintum Præceptum pertinentibus.

Cultus Dei mediati, de quo hactenus generalitèr actum, tum partes tum gradus spectari debent.

Partes ejus duæ sunt: prior de officio superiorum erga inferiores & contrà; posterior de officio quorumlibet erga quoslibet.

Officium inferiorum erga superiores & contrà quinto præcipitur mandato, cujus summa est, Ut superioribus & inferioribus ordo Deo placens intercedat.

Mandatum hoc præcepto & promissione constat. Præceptum est, *Honora patrem tuum & matrem tuam.* In quo parentum nomine, synecdochicè omnes superiores intelliguntur: sicut & honoris vocabulum, quæ honori affinia sunt complectitur.

Promissio est, *Ut diu vivas in terra, quam tibi Dominus Deus daturus est.* In hac autem promissione voluntatis divinæ & salutis nostræ conditio subintelligenda est; sæpe enim Deus piis hujus vitæ brevitatē alterius felicitate compensat.

Personæ

Personæ, in hoc præcepto considerandæ, sunt, in Statu Politico, Magistratus & Subditi; in Statu Ecclesiastico, Pastores & Auditores; in Statu Oeconomico, Parentes & Liberi, Maritus & Uxor, Heri & Servi. Quibus ἀναλόγως accensentur Præceptores & Discipuli, Tutores & Pupilli, senectute aliisque donis præstantiores & inferiores.

Virtutes inferiorum erga superiores sunt, Reverentia, Obedientia & Gratitude.

Reverentia est, quâ superiores debito honore prosequimur, de illis honestè sentiendo, reverenter eos alloquendo, infirmitates eorum tolerando, & sermonis, sedis, actionumque primatum eis tribuendo.

Exhibenda est hæc reverentia Magistratui, Rom. 13. 7. Cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Ministris, Matth. 10. 40. Qui vos recipit, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Parentibus, Levit. 19. 3. quisque patrem suum & matrem suam timeo. Vide Prov. 23. 22. Eph. 6. 1. Marito, Eph. 5. 33. Uxor videat, ut revereatur virum. Heris,

1. Tim. 6. 1. Quicumque subjugo sunt servi, suos dominos omni honore dignos ducunt. Senioribus, Levit. 19. 32. Coram canitie assurgito, & honorem habeto faciei senis, &c. Eadem est eorum ratio qui insignioribus donis à Deo ornati sunt, qui ethicè Seniores dicuntur, non tam annorum, quàm donorum respectu.

Reverentiæ opponitur Irreverentia & despectus Superiorum.

Exempla irreverentiæ: In Subditis, 1 Sam. 10. 27. Homines nequam dicebant, (de Saule) quid servaret nos iste? contemnentes eum. In Auditoribus, Jer. 43. 2. Falsum loqueris, (dicebant Judæi) non misit te Jehova

Deus tuus. In liberis, Gen. 9. 23. Respiciens verò Cham pater Canaanis nuditatem patris sui, indicavit duobus fratribus suis foris. In Uxore, Jobi 2. 9. Tum dicebat ei Uxor ejus, adhuc tu retines integritatem tuam, benedicendo

cendo Deo ac moriendo? In Servis, Genes. 16. 4. Cum vidisset Hagar se concepisse, levis habita est hera in oculis ejus.

Obedientia seu subiectio est, quâ superioribus in rebus honestis & licitis obedimus, tanquam Domino: & admonitiones, castigationes ac correctiones illorum patienter ferimus.

Obedientia præstanda est Magistratui, Rom. 13. 1. Omnis anima potestatibus supereminens subiecta esto, &c. Ministris, Heb. 13. Obedite ducibus vestris & obsecundate: vigilant enim pro animabus vestris. Parentibus, Eph. 6. 1. Liberi audscultate parentibus vestris in Domino. Maritis, Ephes. 5. 22. Uxores propriis Viris subiectæ estote, ut Domino. Heris, Eph. 6. 5. Servi audscultate Dominis vestris secundum carnem, cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

CANONES.

I. Obedientia non tantum piis Magistratibus ac Dominis, sed Tyrannis quoque præstanda est.

1 Pet. 2. 13. Subiecti estote curvis humane ordinationi propter Dominum. & vers. 18. Famuli subditi estote, cum omni timore, Dominis, non solum bonis & æquis, sed etiam pravis, Hoc enim gra- tum est, si quis, propter conscientiam Dei, suffert molestias, injuste afflictus. Exemplum sunt in Israelitis obedientibus Pharaoni, Exod. 3, &c. In Daniele item obedientie Nebuchadnezzari, Dan. 2.

II. Minimè verò præstanda est, si quid jubeatur Dei Verbo & Conscientiæ bonæ contrarium.

Exemplum in obstetricibus, Exod. 1. in servis Saulis, 1 Sam. 22. 17. in Daniele, Dan. cap. 6. in Apostolis; Act. 4. 19. dicentibus, an apud Deum justum sit vobis potius quàm Deo audscultare judicate.

Obedientiæ repugnat Inobedientia, Rebellio, Correctionis impatientia, & Obedientia in rebus illicitis.

Inobe-

Inobedientia ac rebellio-
nis exempla sunt Miriam
& Aaron, Numb. 12. Core,
Dathan & Abiram eorumq;
complices, Numer. 16. Is-
raelitæ, Num. 13. Absolon,
2 Sam. 15. Sheba, 2 Sam. 20.

& similes. Populus Israel
Prophetas contemnens, Filii
Heli. 1 Sam. 2. Uxor Lo-
thi, Genes. 19. Gehasi,
2 Reg. 5. Obsequentiz in il-
licitis exemplum est Doe-
gus, 1 Sam. 22.

Gratitudo est, quæ inferiores superiorum be-
nevolentiam ac beneficia agnoscences, gratum ani-
mum voluntate & facto, quotiescunque & ubicunque
possunt, testantur.

Præstanda est hæc quoque
Magistratui, reddendo tribu-
tum, vestigal, &c. Rom. 13. 7.
& pro eodem orando; 1 Tim.
2. 1, &c. Ministris, 1 Thef.
5. 12. Rogamus autem vos, fra-
tres, ut agnoscatis eos, qui la-
borant inter vos & præsumt
vobis in Domino, & admonent

vos, & quam maxime charos
ducatis propter opus ipsorum,
&c. Parentibus, Prov. 23.
25. Læteatur pater tuus &
mater tua, exsultetq; gene-
trix tua, Exemplum in Jo-
sepho, Davide, &c. Atque
hæc gratitudo in specie no-
minatur ἀντιπαρρησία.

Gratitudini opponitur ἀγνοεσία, quæ Superio-
bus nulla aut mala gratia refertur: cujus exemplis
Scriptura plena est.

Et hæc de inferiorum virtutibus. Superiorum
virtutes sunt, Benevolentia, Justitia & Sedu-
litas.

Benevolentia Superiorum est, quæ propenso erga
inferiores sunt animo, eundemque affectum, quoties
possunt, facto ipso declarant.

Benevolentiz hujus ex-
emplum, Magistratibus pro-
ponitur in Mose, Exod. 32.
Ministris in Paulo, Rom. 9.
& Parentibus commendatur
eadem, Ephes. 6. 4. Et vos pa-
tres, ne provocate liberos ve-
stros ad iram, &c. Atque
hæc parentum benevolentia
σοφῶν appellatur etiam à

Gentilibus. Eandem incul-
cat Paulus Maritis, Eph. 5.
12. Viri, diligite uxores ve-
stras, sicut & Christus Ecce-
siam, &c. & Dominis, v. 9.
ejus. cap. Et vos Domini ea-
dem facite erga illos, remis-
sitis, scientes vestrum etiam
ipsorum Dominum esse in cæ-
lis, &c.

Opponitur ei inferiorum contemptus, ἀσπορία, & similia.

De contemptu inferiorum | Christus ait, Matth. 7. 9. *Quia est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem.*

Justitia Superiorum est, quâ hoc agunt, ut Inferiorum cuique quod æquum est tribuatur.

Exercent hanc imprimis | doctrina de Ecclesia. Exercent eandem, leges ferendo, Magistratus, utramque Legis tabulam custodiendo, transgressores puniendo, ob- veramque Religionem promovendo & asserendo: ut servatores præmiis afficiendo, & subditos adversus vim injustam defendendo.

Opponitur huic Neglectus justitiæ, & Tyrannis.

De justitiæ neglectu legitur Esa. 1. 23. *Pupillo non dicunt jus, & viduæ causa non pervenit ad eos.* De injustitia & tyrannide ibidem, *Principes tui contumaces, sicuti furum.* Eandem gravissimè reprehendit Deus, Ezech. 34. in Pastoribus populi Israelitici. Parentes similiter aut nimia indulgentiâ peccant, ut Eli 1 Samuel. 2. aut nimio rigore, ut Saul, 1 Sam. 14.

Sedulitas, quæ & Diligentia, Fidelitas, Vigilantia dicitur, est virtus, quâ quisque superiorum labores officii sui libenter exsequitur, donisque à Deo acceptis, Inferioribus prodesse satagit.

De hac virtute inquit Apostolus, Rom. 12. 8. *Qui præest, cum diligentia præsit* Eandem inculcat Paulus ministris & Senioribus, Act. 20. 28. *Attendite vos ipsos, & totum gregem, in quo vos* Spiritus Sanctus constituit Episcopos, &c. Parentes eandem probant, filios in Dei timore educando, Ephes. 6. 4. & iisdem in temporalibus quoque prospiciendo, 2 Cor. 12. 14.

Opponitur ei Ignavia & Πολυπραγμοσύνη.

De ignavia clamat Deus, Jerem. 48. 10. *Maledictus, qui opus Domini facit fraude.* De πολυπραγμοσύνη. Per- trus

trus 1 Pet. 4. ver. 15. Nè quis vestram affligatur, ut homicida, aut fur aut male-
ficus, aut alienarum rerum in-
spector, ως αλλοτριος πεισχο-
πῶ.

CAP. X. In quo

*De Virtutibus & Operibus ad sextum
præceptum pertinentibus.*

HActenus de virtutibus & officio Superiorum
erga Inferiores, & contrâ. Sequitur nunc of-
ficiū cuiusvis erga quosvis.

Versatur illud circa hominis bona interna, aut
externa.

Interna ejus bona sunt, Vita & Pudicitia.

De vita agitur sexto præcepto, cuius summa est,
Ut nostram proximique vitam conservemus.

Præceptum negativum est, *Non occides*. Ex quo affirma-
tivum colligitur, *Vitam tuam & proximi conservabis*.

Virtus igitur hîc præcepta, est studium conser-
vandæ vitæ tum nostræ, tum alienæ quoque.

Nostræ vitæ conservatio consistit in legitimo usu
legitimorum mediorum: quod genus sunt cibus &
porus, recreatio, medicina, periculorum declinatio,
& injuriæ propulsatio.

CANONES.

*Injuria propulsatio tum legitima est, cum fit, 1. In
continenti. 2. Necessitate sic efflagitante. 3. Non ul-
ciscendi aut ladendi animo, sed ita, ut quis solum sui
conservandi & ab injuria tuendi voluntatem & inten-
tionem habeat.*

Propriæ vitæ conservationi opponitur tum ejus
Neglectus, tum *Αυπηγεία*, quâ quis sibi ipsi mor-
tem consciscit, & Conservatio vitæ illegitima:

Qui media vitæ negligunt, omittendo peccant: qui
verò sibi ipsis mortem consciscunt, committendo delin-
quunt

quunt. Sunt autem *auto-*
χρησ gradus; aut enim
directè fit, seu gladio, seu
laqueo, seu veneno, seu alio
tali medio: vel indirectè,
qualiter se ipsos interimunt,
qui temerè ac petulanter se

periculis exponunt, ut face-
re solent pugiles, funambu-
lones, helluones, &c. Con-
servatio vitæ propriæ ille-
gitima est, quæ fit veritatis
abnegatione, aut simili me-
dio.

Studium conservandi vitam proximi est, quo
non solum ab ejus læsione abstinemus; sed vitam
ac incolumitatem ejus amamus, & eandem pro viri-
li tuemur.

Huic non solum ejus neglectus, sed & cædes in-
justa, odium & maledictum, seu exprobratio peccati
admissi aut inhærentis defectus opponuntur.

Neglectus exemplum in
iis est, qui eos, qui injustè
occiduntur, cum possunt,
non asserrunt, Prov. 24. 11.
Eripe raptos ad mortem;
nam à declinantibus ad ne-
cem an cohiberes te? Si di-
cas, En ignoramus hoc, &c.
Cædes injusta non ex offi-
cio Magistratus, aut sub
inculpatæ tutelæ modera-
mine, sed ex privato affectu
patrata, quam gravis sit,
quàmque gravem mereatur

pœnam, patet, ex 9 cap.
Genes. v. 6. *Qui effundit*
san uinem hominis, per ho-
minem sanguis ejus effundi-
tar; quia in imagine sua fecit
Deum hominem De odio in-
quit Joan. I Epist. 3. 15. *Quis-*
quis odit fratrem suum, ho-
micidea est. De maledicto
Christus Matth. 5. 22. ait,
Quisquis dixerit fratri suo,
Raca, tenebitur confessu:
quisquis verò dixerit, Fatue,
tenebitur gehennæ igne.

Studio huic duo virtutum genera subordinan-
tur: aliæ enim ad nos ipsos, aliæ ad alios quoq;
coercendos, & ab homicidio abstrahendos faci-
unt.

Prioris generis sunt, Innocentia, Mansuetudo,
Clementia, & ΕΠΙΧΕΙΑ.

Innocentia est, quâ quis omnibus modis à proxi-
mi læsione sibi caver.

Opponitur ei Injuria verbo factiove illata, & in-
nocentia fucata.

Verba quoque; injuriam inferri, eoque vitam ladi, certum est; siquidem vitæ non judicatur, nisi quæ bene vivitur. Unde Christus quoque; maledictum, ad homicidium; refert, Matth. 5. Fucata innocentia exemplum est in Pilato, manus ablucens, Matth. 27.

Manfuetudo virtus est, quæ ira, nè effervescat, cohibetur, & velut freno compescitur.

Matth. 5. 5. *Beati qui sunt mitis, quoniam ipsi terram hereditatis jure possidebunt.*

Opponitur Manfuetudini Iracundia, Ira injusta, Lentitudo seu ira etiam justæ Vacuitas, & Vindictæ cupiditas;

De iracundia Solomon inquit, Eccles. 7. 9. *Nè perturbare spiritum tuo indignemur.* De ira injusta Moyses, Lev. 19. 18. *Nè ulciscaris;* neque iram aservo in populo, res. 1401. De lentitudine Hebræi Sacerdotis legitur, 1 Sam. 2. Vindictæ cupiditas citato loco, Levit. 19. damniatur.

Clementia est, quæ in pœnis inferendis iusta adhibetur moderatio.

Opponitur huic Feritas seu Crudelitas, & nimia Indulgentia.

Utrumque vitium est homicidii quoddam genus; nam & nimio rigore & nimia indulgentia in proximi vitam & salutem peccatur. Bonia nocet, qui malis parcat.

Ἐπιείκεια est virtus Clementiæ cognata, quæ de nostro jure, aut propter publicam, aut eorum qui peccant, salutem, aut propter scandalum vitandum aliquid remittimus.

Differt hæc à clementia, quòd clementia propriè tribuatur Magistratui, *Ἐπιείκεια* verò requiratur ab omnibus Christianis. Phil. 4. v. 5.

Opponitur ei summum Jus, quod vulgò summa dicitur injuria.

Posterioris generis sunt Justitia vindicatrix, & Fortitudo.

Justitia vindicatrix est, quâ maleficia convenientibus poenis coercentur, ut unus potius pereat quàm unitas.

Opponitur ei nimia Lenitas, quæ scelerum licentiæ parit patrocinium.

Non tantùm occidendo peccatur, sed etiam cùm jus requirit, non occidendo. Exempl. in Saule. 1 Sam. 15.

Fortitudo est, quâ pro singulari excelsi invictique animi robore aspera perferuntur, & ardua suscipiuntur, ad gloriæ Dei, nostrî & proximi defensionem.

Ei opponitur Ignavia seu Pusillanimitas, ex metu periculorum vel voluptatum cupiditate orta; Temeritas item & nimia Audacia, quo & Duella ancipitis juris probandi causâ, aut ex alia levi & temeraria occasione suscepta faciunt.

Optimè istiusmodi conflictus ad ἀντοχέϊαν refertur.

Utraque, Justitia nimirum & Fortitudo, pacis aut belli tempore elucet; unde togata aut bellica nominatur.

Bellum est inimicitia publica, quam Magistratus armatâ manu exercet, ad fines Deo placentes & Reipublicæ utiles.

CANONES.

1. *Bellum gerere Christianis non minùs licet quàm olim Judeis.*

Ratio est, quia nusquam id in Novo Testamento prohibetur; & in fidelium numerum referuntur quoque Capitaneus Caperna-

ticus, Matth. 8. & Cornelius Centurio, Act. 10. Nec Joannes milites à bello, sed ab injustitia debortatus est, Luc. 3.

I I. Bellum non privatâ, sed Magistratûs auctoritate gerendum est.

I II. Bellum non geratur, nisi iustum & necessarium fuerit.

I V. Iustum erit, materia, formæ, & finis respectu, si in causa iusta, si bono fine & juxta Verbi Dei præscriptum geratur.

V. Necessarium erit, si prius res consilio, quàm armis tentata fuerit.

V I. Suscepto bello, ut an ex insidiis ac dolo res agatur, nihil interest.

V II. Dolus cum mendacio & pactorum violatione conjunctus, probandus non est: cum dissimulatione verò peractus, probandus est.

V III. Et si verbo non ferro Ecclesia exstruatur, exstructa tamen etiam armis adversus vim injustam jure propugnatur.

C A P. XI. In quo

De virtutibus & Operibus ad septimum Præceptum spectantibus.

Sic fuit officium nostrum circa vitam proximi: de nostra & aliorum Pudicitia conservanda agitur septimo præcepto.

Summa ejus est, Velle cœlestem Legislatorem, ut nostra aliorumque pudicitia inviolata conserve-
tur.

Præceptum hoc negati- vum est, Non mœchaberis. Synecdochicum item; A- dulterii enim nomine omnis libido & intemperantia in-	telligitur. Hinc itaq; affir- mativum formatur. Ut tem- perantiæ studendo nostram alio- rumque pudicitiam conserve- mus.
---	--

Pudicitiz conservandæ duo sunt media, tem-
perantia & Conjugium: prius omnibus præ-
cipi-

capitur, posterius iis, qui ad conjugium vocantur.

Temperantia virtus est, quæ animi nostri affectus in voluptatibus corporis appetendis seu fugiendis moderatur.

Tir. 2. 11, 12. Illuxit gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus, Erudiens nos, ut abnegatâ impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter, & iuste & piè

vivamus in præsentî seculo expectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ, magni illius Dei ac Servatoris nostri Jesu Christi.

Temperantiæ opponitur Intemperantia & *Αναστροφία*, quâ quis etiam voluptates licitas & honestas aspernatur; nec non Temperantia hypocritica, qualis est Eremitarum & Monachorum.

Temperantia tum sobrietas & castitas est, tum verecundia & honestas. Priores virtutes ad nos, posteriores ad proximum referuntur.

Sobrietas est temperantia à superfluo cibo & potu.

Studendum sobrietati :
I. Propter Dei mandatum.
II. Propter rationes, quæ ei adduntur, petitas à vocatione nostra, 1 Thess. 5. 8. At nos, qui sumus diei, sobrii sumus. A precum necessitate, & à Mundi fine. 1 Pet. 4. 7. Omnium au-

tem finis imminet. Estote igitur temperantes & sobrii ad preces. A Satanæ denique insidiis, 1 Pet. 5. 8. Sobrii estote, & vigilate, nam adversarius illi vester Diabolus ut leo rugiens obambulat, quærens quem absorbeat.

Sobrietati opponitur Cupedia, quâ in cibo & potu nimix quærantur deliciæ ac lautitiæ; Ingluvies item seu voracitas, & Ebriositas, & Abstinencia noxia.

De cupedia Solomon ait, Prov. 23. 1, 2, 3. Quando sedebis ad vescendum cum dominante, diligenter con-

sidera quid præposueris sibi. Alioquin inderes guttillum faucibus tuis, si appetentiâ præditus esses: Nè as-

faciatis desideria cupiditatum ejus? est enim cibus mendax. Ingluvies verò & ebriositas vitanda est: I. Quia à Deo interdicta, Prov. 23. 10, 31. Luc 21. 34. Rom. 13. 13. II. Quia nocentissima sunt ejus effecta: impedit enim meditationem operum Dei: Esa. 5. 12. & cogitationem de adventu Christi, Luc. 21. 34. Preces item,

1. Pet. 4. 7. accendit iras & rixas, Proverb. 20. 1, & 29, 30. incentivum est libidinis; Proverb. 23. 31, 32. scandalum præbet, ut docet exemplum Noachi, Genes. 9. & Regno Dei excludit, 1 Corinth. 6. 10. Gal. 5. 21. Abstinencia noxia est, quâ à cibo & potu, cum valetudinis dispendio abstinetur.

Sobrietati affinis est Vigilantia, quâ à nimio aut intempestivo somno abstinetur, ut Deo alacriter serviamus, & vocationis operibus invigilemus.

1. Pet. 5. 8. *Sobrii estote, & vigilate.* Ut autem *sobrietatis* nomine, quandoq; abstinencia à superbia & pravis affectibus notatur, Rom.

12. 3. ita Vigilantia sæpe spiritualis intelligitur tanquam abstinencia à securitatis somno, quò ferè respicit Petrus citato loco.

Vigilantiæ opponitur Somnolentia, & Vigiliæ superstitiosæ, quales sunt Monachorum.

Castitas, quæ & Sanctimonia dicitur, Rom. 6. 19, est temperantia à libidine.

Studendum castitati; 1. Quia à Deo præcipitur, Lev. 19. 2. *Sancti estote, quoniam ego Jehovah Deus vestester sanctus sum.* 1 Thess. 4.

3. *Hæc est voluntas Dei vestri sanctimoniam, b. e. ut abstinatis à fornicatione.* II. Quia ejus sectatores Deum videbunt Math. 5. 8. Heb. 12. 14.

Opponitur Castitati tum Castitas simulata, qualis eorum sæpe est, qui voto castitatis obstricti sunt; tum omnis impuritas, velut Fornicatio, Adulterium, Stuprum, Incestus, Raptus, Mollicies, Sodomia, Bestialitas, &c.

Et si autem istorum peccatorum sint gradus, omnia tamen Regno colorum ex-

cludunt, ut docetur apertè 1 Corinth. 6. 10. &c. B. quàm graviter illis Deus offen-

offendatur, docet Diluvium, Sodoma: conflagratio, Israelitarum clades, Num. 23. Calamitates Davidi immissa, Troja: excidium, & similia.

Verecundia est temperantia à verborum obscenitate, & gestuum lascivia.

Heb. 12. 28. *Teneamus Deum, ut grati ei simus, cum gratiam per quam ita colamus verecundia & reverentia.*

Opponitur ei Verborum obscenitas & gestuum lascivia ac turpitudine: choreæ item, obscenæ picturæ, & cantiones, turpia spectacula, &c.

Proverb. 6. 12, 13. *Hommo nequam, vir nibili ambulat perverse: nictat oculis suis, verba facit pedibus, docet digitis suis: & v. 25. De desiderato pulchritudinem ejus cum animo suo, neque capias te palpebris suis.* Nam propter mulierem meretricem devenitur usque ad frustum panis, &c. Ephes. 5. 4 *Obscenitas, stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt.*

Honestas est temperantia à turpi aut lascivo corporis vestitu ac cultu.

Exod. 20. 26. *Neque ascendito per gradus ad Altare meum, ut non detegatur pudenda tua.* 1 Tim. 2. 9. *Volo itidem mulieres amictu honesto, cum verecundia & moderatione ornate.*

Hæc de priore Pudicitia: conservanda: medio: posterius est Conjugium.

Est autem conjugium unius maris & unius foeminae ex legitimo consensu individua conjunctio, ad Dei gloriam & conjugatorum bonum instituta.

CANONES.

I. *Conjugium non tantum juris nature & gentium, sed & juris divini existit; quippe à Deo institutum & præceptum, & per Christum ab abusibus & corrupteliis, quasi postliminii jure vindicatum.*

L. 4.

Gen. 1.

Gen. 1. 28. & 2. 22. Matth. 19. 8. &c.

II. Nec temerè seu citrà singularem Dei providentiam contrahitur.

Prov. 19. 14. Domus & à Jehova autem est uxor in-
subst. nria possessio, est paria: intelligens.

III. Causa ejus efficiens proxima est legitimus consensus.

IV. Estque consensus ille tum parentum seu eorum qui parentum sunt loco, tum conjugandorum.

V. Parentum consensus pr. or tempore esse debet, ad conservandum filialem reverentiam.

Exod. 22. 17. Si planè renuit pater eam dare. Deut. 7. 3. Filiam tuam nè dato filio ullius earum, & filiam illius nè accipito pro filio tuo. Jerem. 29. 6. Accipite

etiam filius vestris uxores, & filias vestras tradite viris. Testatur eventus, conjugia invitis parentibus contracta sæpenumero esse infelicia.

VI. Conjugandum autem consensus potior est jure.

Ratio. Quia nisi conjugandis consensus intercedat, nullus erit amor conjugalis, nulla mutua benevolentia, ideòque nullum conjugium. Ut igitur filialis reverentia est, ante omnia parentum requirere consensum: ità paternæ sollicitudinis est, filium seu filiam nec tyrannicè à conjugio honesto abstinere, nec ad conjugium invitos cogere. Non igitur statim propter parentum dissensionem conju-

gium nullum est, nisi personæ conjugandæ ætas inferior, aut aliæ graves & ponderosæ causæ subsint. Quod si verò parentes legitimas causas conjugium impediendi aut ad conjugium cogendi non habeant, non ideo statim parentum consensus contemni debet, sed Magistratûs, Ministrorum, amicorum & similium erit parentes sui commonefacere officii, ut tandem suum quoque consensum præbeant.

VII. Ut autem à consensu abesse debet coactio, ità fraus quoque.

Varia in contrahendis conjugii fraudes {commit-

ti solent quæ aut personam concernunt, sicut Jacobo

cobo tradita est Lea pro Rahele; aut Castitatem alterius, velut si quis ignorans ducit ab alio compressam; aut facultates, ut si quis putavit sponsam nobilem aut divitem esse. Primum fraudis genus conjugium dissolvit. Poterat Jacobus Leam repudiare, quia prius ei cum Lea non intercesserat con-

sensus. Secundum genus quod attinet, Moïsis est sententia, Deuter. 22. talem pro adultera habendam, & lapidibus obruendam esse. Usitato autem jure, si accesserit sponsi congressus, pronuntiatur, ut talem retineat. Tertium fraudis seu erroris genus conjugium non dirimit.

VIII. Si consensus absolute præbetur & sine conditione, sponsalia de præsentī dicuntur: si verò cum conditione, consensus parentum, dotis, &c. Sponsalia de futuro nominantur. Prius consensus genus, verum initium est conjugii præsentis; posterius conjugium non facit, nisi conditio requisita adimpleatur, aut non expectatā ejus impletionē intercesserit concubitus.

IX. Materia conjugii sunt personæ conjugandæ, quarum considerari debet. 1. Numerus. 2. Aetas. 3. Propinquitas. 4. Religio.

X. Numerum quod attinet, conjugium est unius maris & unius femine. Unde & bigamia & polygamia damnatur.

Rationes sunt. I. Quia bigamia & polygamia repugnant institutioni primæ, quā non duas aut plures, sed unam fœminam Deus uni Adamo desponsavit, Gen. 2. II. Quia repugnat instaurationi Legis à Deo initio latæ (agglutinabitur vir uxori suæ, & qui duo fuerant, erunt una caro) à Christo factæ Matth. 19. 5. III. Quia bigamia & polygamia in-

ventum est hominis impii: primus enim bigamus fuit Lemecus. Gen. 4. IV. Quia tollit veram conjugum pacem, ut patet exemplo Jacobi, Gen. 30. & Elkanæ, 1 Sam. 1. Nec verò quia concubinatum & bigamiam toleravit olim Deus ideo approbavit: contrarium enim patet ex Christi sententia citata. Locus Levit. 18. 18. ut eum vertit Junius, bigamiam expressè prohibet.

X I. *Ætas* iusta requiritur, propter sobolis præcreationem, propter prudentiam economicam & tam sancti ordinis honorem.

X II. *Propinquitās* in quibus gradibus conjugium impediat, docetur Levit. 18.

X III. Est autem consanguinitas, aut affinitas. illa eorum est, qui ab una communi stirpe descendunt; hæc aut uxoris est cum mariti, aut mariti cum uxoris consanguinitas.

Propriè loquendo, inter | neos nulla intercedit affi-
mariti & uxoris consanguini- | nitas.

X IV. In his gradus & linea spectari debent. Gradus est distantia à stirpe seu communi parente. Linea est graduum series, sive inter ascendentes & descendentes, quæ recta linea; sive inter collaterales, quæ linea transversa, & aut æqualis aut inæqualis dicitur.

Primariò quidem gra- | rantur. Quo enim gradu
dus & linea in consanguini- | quis consanguineus est uxori,
tate, analogicè verò in | eodè quoque affinis est
affinitate quoque confide- | marito.

X V. Gradus conjugandorum non ex iure Canonico iudicandi sunt; quum Pontifex Romanus se supra omne Numen esserens, & à Deo prohibitis non prohibitas addat; & expressè à Deo prohibitis interventu precii relaxet: sed ex Levit. 18. & Deut. 27.

X VI. In linea recta ascendentium & descendantium perpetuum est conjugii obstaculum.

Hinc si Adamus super- | non posset: nec Eva alii n-
res esset, uxorem ducere | bere posset quàm Adamo.

X VII. In linea collateralis æquali, iure divino, arcetur à conjugio, in consanguinitate frater & soror: maritus item & uxoris defunctæ soror, aut uxor & defuncti mariti frater.

Patruelium & consobrinorum conjugium Lex divina non improbat, sed jus Canonicum, & certarum Rerumpublicarum statuta,

qualia sunt Reipublicæ Basiliensis. Causa ejus rei est ut majore reverentiâ à gradibus à Deo prohibitis abstineatur.

XVIII. *In linea collateralis inæquali non possunt duci aut ducere, qui parentum loco sunt, qui stipiti seu superioribus à latere adjunguntur.*

Nec igitur nepos amitam aut materteram ducere, nec neptis nubere potest patruo aut avunculo. Affinitatem quod attinet, prohibitio conjugii cum sorore uxoris aut cum fratre mariti est juris naturæ. In reliquis non ita latè se extendit affinitas: maritus à consanguinea uxoris abstinere debet, non autem mariti consanguineus à consanguineis

uxoris & è contrario. Possunt igitur contrahere duo fratres cum quibus sororibus; pater & filius cum matre & filia, non autem pater cum filia, & filius cum matre; sic enim ordo naturæ inverteretur: possunt quoque contrahere privigni & privignæ. Pater verò & Filius duas sorores ducere non possunt; una enim alteri fieret socrus.

XIX. *Religionis quoque habenda est ratio: nè contrahatur cum persona, quæ alterius est religionis.*

Aliud est, loqui de conjugio jam contracto, de quo Apost. 1 Cor. 7. aliud de conjugio contrahendo. Tale enim severissimè prohibetur, Exod. 34. 16, &c. Deut. 7. 3. ubi ratio quoque adducitur à periculo seductionis. Quibus & Pauli dictum consonat, 2 Cor. 6. 14. *Nec impari iugo copu-*

lemini cum impiis. Et quis talium conjugiorum sit eventus, docent tristia exempla primi Mundi, Gen. 6. 1. Solomonis, 1 Reg. 2. 3. Ahab, 1 Reg. 21. 15. Josaphati, qui filio Joramo uxorem dedit filiam Ahab, à qua seductus fuit, 2 Reg. 8. Valentis imperatoris à conjugē ad Ariannismum seducti & impulsī.

XX. *Forma Conjugii in mutua conjugum benevolentia consistit, cujus nomine mutuus amor, mutuum auxilium, solatium & similia intelliguntur.*

Vide 1 Cor. 7. 3, 4, 5. Ephes. 5. 22, &c. 1 Tim. 3. 2, 1 Pet. 3. 5, &c.

XXI. Pub-

XXI. Publicæ consecrationis ritus est à Deo expressè non præceptus sit, piè tamen inter Christianos servatur.

XXII. Finis conjugii præcipuus est Dei gloria: subordinatus naturalis est, vel adventitius. Naturalis est, ad quem conjugium initio est institutum; sobolis nimirum procreatio, & mutuum auxilium. Adventitius est, ut post naturæ corruptionem, castitatis & pudiciæ tuendæ sit remedium.

XXIII. Conjugii præceptum non simpliciter necessarium est, nec omnes homines obligat, sed eos tantum obstringit, qui extra conjugium castitatem illibatam servare nequeunt, adeoque ad conjugium quodammodo facti videntur.

Matth. 19, 11. Non omnes sunt capaces hujus sermonis sed ii quibus datum est.

XXIV. Interea, ut conjugium per se honestum est, ita nullis hominum ordo est, quem dedecet.

Impiè igitur Papani conjugium Ministris interdiciunt. Per se honestum esse, non solum dicit Apostoli, Heb. 13. 4. Conjugium honorabile est inter quosvis, constat, sed ex ejus divina institutione, in statu innocentia:

Gen. 2. ex ejus assertione adversus abusus: Matth. 19. & ex benedictione neogamis in Cana Galilææ factâ: Joan. 2. Quod verò Ministros quoque deceat, patet ex iis quæ supra lib. 1. c. 26. can. 3. dicta.

XXV. Si quis adulterio à se potuit duxerit, non conjugium est, sed adulterii continuatio.

Conjugio alia secundum quid, alia simpliciter repugnant.

Secundum quid ei repugnant, quæ pacem & mutuum benevolentiam conjugum turbant; quod genus sunt. 1. Zelotypia. 2. Socordia in curandâ re familiari.

miliari. 3. Morositas & amarulentia. 4. Contumacia, garrulitas, procacitas.

Simpliciter conjugio repugnant, adulterium seu scortatio cum alterius conjugē & malitiosa desertio.

Taliter adulterium describitur iis locis, quibus ut capitale interdicitur. Levit. 18. 20. & 20. 10. Deut. 22. 23. Prov. 5. & 6. Adulterium igitur non perpetratur

nisi cum alterius conjugē, seu à marito id fiat, seu à juvene. Congressus autem mariti cum soluta seu meretrice, fornicatio in Scripturis dicitur, Prov. 23. 27, 28.

Utrumque istorum parit divortium.

Matth. 19. 9. Dico autem vobis, quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, macha-

tur, 1 Cor. 7. 15. *At si infidelis se separet, separatus esto, non est servituti subiectus frater aut soror in hujusmodi casibus*

CAP. XII. In quo

De Operibus ad octavum Præceptum pertinentibus.

Officium in nostra aliorumque Pudicitia conservanda, sequitur officium nostrum circa facultates terrenas nostras & proximi.

De hoc agitur præcepto octavo, cujus summa est, ut & in nostris & aliorum facultatibus conservandis æquitati studeamus.

Præceptum negativum & synecdochicum est, *Nè furator*: ubi furti nomine, Synecdochicè quævis iniqui-

tatis, circa fortunam bona species intelligitur. Unde affirmativum concluditur, *Ut in rebus terrenis justè agamus.*

Virtutes ad hoc præceptum pertinentes ad proximum, aut ad nos ipsos referuntur.

Ad proximum refertur Justitia & Beneficentia.

Justitia

Iustitia huc pertinet est commutativa, quâ ita cum proximo nostro agimus, nè aut nobis, aut ipsi fiat injuria.

1 Thesal. 4. 6. Nè quis opprimat aut circumveniat in negotio fratrem suum: nam ulior est Dominus omnium illorum, &c.

Iustitiæ opponitur injustitia, quæ hoc præcepto furti nomine designatur.

Est autem furtum, cum quis rem alienam suam facit, inscio vel invito domino seu possessore.

CANONES.

I. Variè furtum committitur, seu modum, seu res abjectas spectamus.

II. Modum quod attinet, furtum directè, vel oblique committitur. Directè, rem alienam aut clam seu inscio possessore (a); aut vi apertâ, seu conscio & invito Domino, rapiendo (b). Oblique admittitur factis aut verbis, falsis rem iudicantem non restituendo (c), aut cum furibus pariendo (d): verbis verò in foro perpetratur à leguleiis & iudicibus, aut falsam sententiam ferentibus, aut ius pervertentibus (e).

(a) Exemplum clandestini furti est in Micha Ephraimite, qui insciâ matris argentum mille centum siclorum abstulit, Jud. 17. 2.

(b) Furtum vi apertâ committentes, raptores dicuntur, seu milites, seu alii sint. Luc. 3. 14. Interrogârunt autem Joannem milites, dicentes, & nos quid faciemus? Et ait, neminem concutite, neque dolo opprimite: quemquam, sed con-

scienti estote stipendiis vestris.

(c) Deut. 22. 1. Videns bovem fratris tui, aut pecudem ejus devios, non occultabis re ab illis, sed omnino reducito eos ad fratrem tuum. (d) Prov. 29.

24. Qui paritur cum fure,

(Der den sack aufhebt)

odit seipsum. (e) Esa. 1. 23.

Principes sui contumaces & socii furum: unusquisq; amat manus & statur restitutiones: pupillo ius non dicunt, &c.

III. Objectum quod attinet furtum committi-

nur in personis (a), aut in rebus, seu privatis seu publicis: quò pertinet perfida administratio boni publici in Republica (b); aut in Ecclesia seu rebus Deo consecratis (c); terminorum mutatio (d); mercedis fraudulenta decensio (e).

(a) Tale furtum plagium nominat Apostolus, 1 Tim. I. 10. (b) 1 Cor. 4. 2. Illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus quisque inveniat. (c) Hoc furtum sacrilegium nominatur, Proverb. 20. 25. Tendicula est homini, deglutire sacrum, &c. Exemplum

ejus in Achane, Jos. 7. & in Juda, Joan. 12. 6. (d) Prov. 22. 28. Nè moveas terminum antiquum quem apertum majores tui (e). Jac. 5. 4. Ecce merces operationum, qui messuerunt regiones vestras, quia illos fraudastis, & vobis clamat.

Justitia commutativa pro contractuum varietate triplex est: aut enim exercetur in rebus vendendis ac emendis, aut in utendis, aut in custodiendis.

Justitia in vendendo & emendo est, quæ rerum & pretii æqualitatem observat.

Hanc opponitur injustitia, quæ exercetur. 1. in re non vendibili (a). 2. In re vendibili. Peccatur enim à Venditore, corrupta pro puris vendendo (b); mensuras & pondera corrumpendo (c); rerum pretia citra necessitatem augendo (d); merces monopolii instituendi causa coemendo (e). Ab Emptore verò peccatur aut rem venditam dolose extorquendo (f), aut non solvendo (g).

(a) Actor. 8. 20. Argentum tuum tecum percas, qui donum Dei existimasti pecuniis acquiri, ait Petrus ad Simonem Magum. Unde non Simonis Petri, sed Simonis Magi imitatores sunt, & Simoniaci dicuntur, qui in sacris nundinantur. Similes

sunt illis, qui jus Venale prostituunt, qui munera & similia vendunt. (b) Velut cum vino aqua, & tritico palea admiscuntur. Amosi 8. 6. Ut quisquiliis frumenti vendamus. (c) Deut. 25. 13. Nè esto tibi in loco tuo diversum pondus, &c. Amosi 8. 5.

3. 5. *Minuendo Ephum & majus faciendo pondus, ac pervertenda lancibus dolosis.* (d) Amos 8. 6. *Comparando pecuniâ tenuer.* (e) Similes sunt, qui hoc faciunt, ovibus petulcis, quæ saturata reliquum pascuo-

rum conculcant pedibus. Ezech. 34. 18. (f) Prov. 20. ver. 14. *Pessimus est, ait emptor, sed cum digressus fuerit, tum seipsum laudat.* (g) Psal. 37. ver. 21. *Multitudo accipit improbus, & non solvit.*

Justitia in rebus utendis est, quando in locatione & conductione usus aut fructus lucro æquatur.

In istiusmodi contractu valeat Regula, 2 Cor. 8. v. 13. *Non ut aliis sit relaxatio, vobis autem oppressio, sed pari conditione, &c.*

Opponitur ei Injustitia ex parte locatoris & emptoris. Locator peccat, pretium exigendo, ubi gratis dare debebat (a), aut nimium pretium petendo (b), aut rem locatam citius, quam par est, repetendo (c). Conductor peccat, pretium æquum negando, rem non integram aut non justo tempore restituendo, aut debitorum dissimulatione creditorem circumveniando (d).

(a) Pretium olim à fratribus exegi Deus noluit. Exod. 22. 25. Sic Christus quoque Luc. 6. 35. *Mutui dare, nihil inde sperantes. Quæ regula tum valet, ubi non iis facultatibus est proximus, ut sit solvendo.* (b) 2 Cor. 8. 13. *Non ut*

aliis sit relaxatio, vobis verò oppressio, & contrd. (c) Testatur experientia quàm noxium sit hoc injustitiæ genus. (d) Pertinet huc stellationis crimen, quando quis pro suo venditat, aut pignori dat, quod jam alii oppignoratum est.

Opportunè hic agitur de Usura, quæ est fructus quem res locata domino suo parit.

CANONES.

I. *Usura licita seu compensatoria est, vel illicita seu tantum lucratoria.*

II. *Licita*

II. Licita ex objecto, fine & modo iudicatur.

III. Objectum usurae est homo in facultatibus praeditus ut creditori aliquid retribuere possit.

IV. Finis est, ut non tantum suum quisque lucrum, sed & proximi adjumentum spectet.

V. Modus est, ut Collocans charitate moveatur, Accipiens vero aequitate & honestate ad agnoscendum beneficium, & gratum animum aversos te-standum.

VI. Haec conditiones si observantur, usura reprehendi non potest.

Usuram per se ac simpliciter improbandam non esse patet: I. Quia si simpliciter turpis esset non concessisset Deus, ut extraneo in usuram daretur, Deut. 23. 20. II. Quia si fundus, domus, equus & similia ad fru-

ctum elocari possunt, tum & pecunia. Regionis Cananae fructus Deus usuris subijci noluit, caeremoniali significatione: quemadmodum nec agros ejus, lege mancipii vendi voluit, Levit. 25. 23.

VII. Usura igitur illicita est, quae aut in pauperes, aut lucri solius studio, praeter charitatem & aequitatem exercetur.

Haec usura Hebraeis, ne-sebech à morsu vel rosione dicitur. Haecque gravissime prohibetur. Exod. 22. 25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi ipsi qui tecum est: ne isto ei tan-

quam fenerator, ne usuram imponito ei. Psalm. 15. 5. Pecuniam suam non exponit fautori. Eze. 18. 8. In usuram non datus, & fenus non recipiens. Luc 6. 35. Mutuum date, nihil inde sperantes.

Iustitia in rebus custodiendis est, quae in depositis ac pignoribus repetendis aut restituendis aequitas observatur.

Exod. 22. 7. Si quis dederit proximo suo pecuniam aut suppellectilia ad servandum,

& id furto ablatum fuerit de domo illius: si deprehendatur fur ipse, rependito duplum: si

non deprehendatur fur illum
tam furtitor dominus illum
domi, coram Magistratibus
jurejurando se purgaturum, si
non extendit manum suam
in rem proximi sui. Similis
lex de asino, bove, & parva
pecude sequitur v. 10. 11.
Pignus accipiens videat, ne
aut pignus recipiat à pau-
pere, aut pignoris loco id
retineat, quo pauper carere
nequit. Exod. 22. 26. Si pi-
gnore acceperis vestem proxi-

mi tui, dum inclinas. Soli re-
stituere illam ei, nam solum
operimentum ejus est. Deut.
24. 6. Ne pignori accipias
quisquam metum aut catil-
lum: Nam is vitam accipe-
ret. & v. 10. Ne ingreditur
domum ejus, ad pignoran-
dam pignus ejus. For s sub-
sistit, ut vir ille, cui tu mu-
tuas, proferat ad te pignus su-
um foras. Ezech. 18. 7. Nemi-
nemque opprefferit, pignus
suum debitori restituerit.

Tantum de justitiâ. Beneficentia est, quâ facul-
tatibus nostris ultro proximum nostrum juvamus:
hæcque virtus in largitionibus minoribus, *Libera-
litas*; in majoribus, *Magnificentia*; pauperum item
respectu, *Eleemosyna*; exulum verò & peregrinorum
ratione, *Hospitalitas* nominatur.

Ad hanc Scriptura nos
incitat, I. Mandato. Luc.
6. 38. Date, &c. II. Ex-
emp'o Sanctorum, imò Dei
ipsius, qui fons est omnis
boni, Luc. 6. 36. Estote mi-
sericordes, prout Pater vester
misericors est. III. Dul-

cissimis promissionibus. Luc.
6. 38. Date, & dabitur vo-
bis, &c. Imprimis promissi-
one vitæ æternæ, Matth. 25.
ver. 34, 35. Venite benedicti
Patris mei, &c. Esurivi enim
& dedistis mihi, quo vesce-
rer, &c.

Opponitur ei Beneficentiæ neglectus, Sordities,
Immisericordia & Beneficentia intempestiva, &c.

Vide suprâ cap. 8.

Atque hæc de Virtutibus ad alios relatis. Vir-
tutes ad nos ipsos relatæ, sunt *Αυτάρκεια*, Parsimo-
nia, & *φιλοπονία*.

Αυτάρκεια virtus est, quâ homo justè partis suæq;
sorte contentus est.

1 Tim. 6. 6. Est autem magnum quæstus pietas, cum animo sua sorte contento.

Opponitur ei incredula anxietas de sustentatione vitæ hujus (a), Avaritia (b), & Fastidium rerum præsentium (c).

(a) Quæ non melius refutatur, quam illustri illa Christi concione, Matth. 6. 15, & c. (b) Avaritia, solitudine nimia longè detestabilior existit; avarus enim quò plus habet, eò plus appetit & cumulat. Avaritia autem, [πλεονεξία & κεραια] seriò vitanda est.

I. Quia à Christo prohibetur, Luc. 12. 15. Videte & cavete ab avaritia. II. Quia est idololatria, Matth. 6. 24. & Colos. 3. 5. & Ephes. 5. 5. III. Quia radix omnium malorum existit, 1 Tim. 6. 10. (c) Judæ vers. 16. Hi sunt murmuratores, queruli. Aliter Paulus, Phil. 4. 12. Novi deprimi & abundare.

Parfimonia, Frugalitas quoque dicta, est virtus quâ sumptus ita moderamur, ut non nisi necessarios faciamus, reliquosque in futuros usus servemus.

Studendum ei. I. Quia Præcepta, Joann. 6. ver. 12. Colligite reliqua fragmenta, nè quid pereat.

II. Quia remedium est adversus inopiam, & medicum ad exercendam beneficentiam.

Opponitur ei nimia Tenacitas & Profusio.

Φιλοπνία, seu studium honestè rem parandi, est virtus, quâ quis honestis laboribus facultates comparat, ut vitæ suæ & aliorum prospiciat.

Præcepta est hæc in Paraiso, Gen. 3. 19. Præcipitur eadem à Paulo, Eph. 4. 28. Qui furabitur, non am-

plius furetur, sed potius labores, operando manibus quod bonum sit, ut possit impartiri ei, cui opus fuerit.

Opponitur ei Otium & Vita inordinata: Artes lucrandi inhonestæ, Fœnus, Alea, Militia mercenaria, aliæque media ditescendi per fas & nefas.

Vide

Vide quæ otiosis occurrunt, Prov. 6. 1. & 12. 17. & Ecclesiast. 4. 1, 2. Reliqua ex superioribus sunt manifesta.

CAP. XIII. In quo

*De Virtutibus & Operibus ad nonum
Præceptum pertinentibus.*

Officium circa nostras & proximi facultates nunc officium circa nostram proximique famam sequitur, nono mandato præceptum.

Summa eius est, Ut proximi juxta & nostram famam illibatam conservemus.

Præceptum negativum est & synecdochicum: <i>Falsi enim testimonii nomine omne id intelligitur, quod nostra aut proximi fama</i>	aut existimatio læditur. Hinc colligitur præceptum affirmativum. <i>Ut nostra & proximi famæ tuendæ studeamus.</i>
---	--

Virtutes hujus quoque præcepti duplices sunt, aliæ ad proximum, aliæ ad nos ipsos relatæ.

Ad proximum relatæ præcipuè sunt Veracitas & Candor.

Veracitas virtus est, quâ ad ea, quæ vera sunt, cognoscenda, & ad cognita, sicut se habent, professenda seu significanda propensi sumus.

Zach. 8. 16. Eph. 4. 25. *Loquimini veritatem quisq; cum proximo suo.*

Opponitur eis in defectu, Veritatis neglectus (a) & Dissimulatio vitiosa (b); in excessu verò Mendacium (c), & falsum testimonium (d).

(a) Psal. 58. 5. <i>Venenum est illud, simile veneno serpentis, sicuti aspidis surdæ, obiurantis aurem suam (b).</i> Non o-	mnis dissimulatio culpabilis est; nec enim semper, quæ vera sunt profiteri cogimur, ut in sequentibus apparebit.
---	--

parebit. Sed ea dissimulatio intelligitur, quando quod verum est, reticetur, cum gloriæ Dei aut proximi incommodo (c). *Mendacium est, quo falsum, animo fallendi, verbis factisve significatur.* Ex hac definitione patet: I. Schemata, Metaphoras, Allegorias & similia, mendacia non esse, siquidem illorum veritas, non à rerum fictarum existentia, sed ab earum cum veris similitudine pendet. Eadem est Ironiarum ratio, quæ non fallendi sed erudiendi proposito usurpantur, qualibus usi sunt Elias, 1 Reg. 18. & Micha, 1 Reg. 22. II. Aliud esse, falsum dicere, aliud, mentiri: falsum enim dici potest, aliorum dicta referendo, aut dicendo, quæ quis vera esse putat; is verò *mendacium dicitur*, qui falsum, fallendi animo, profert, seu sermone, seu nutu, seu alio modo id fiat. III. Dissimulationes, dolos & stratagemata in bellis non esse mendacia, modo absit perfidia aut perjurium. Distinctio mendacii in offi-

ciosum, jocosum & perniciosum, hoc tantum infert. mendacium aliud alio gravius esse interea nullum mendacium excusandum, sed fugiendum omnibus modis, tum, quia à Deo, qui Veritas est, gravissime interdicitur, Zachar. 8. 16. tum, quia est vitium diabolicum, Joann. 8. 44. Quibus & pœna addenda, mendacibus superventura. Psalm. 5. v. 7. *Perdis loquentes mendacium.* (d) Testimonium falsum aut extra judicium perhibetur, aut in judicio, à Judice, à partibus litigantibus, à causidicis & à testibus. Qua de re legem severissimam sanxit Deus, Deut. 19. 16, &c. *Si surrexerit testis injurius in aliquem, ad testificandam in eum apostasiam, cum sistant se duo viri, quorum fuerit controversia ista, coram Febova, ante Sacerdotes atque Judices, qui erunt in diebus istis, cumque inquisiverint Judices bene, si ecce testis falsus est, estis ille falsum testatus est contra faciem suam: omnino facite ei quemadmodum molitus fuerit, &c.*

Candor virtus est, quâ ingenuè & apertè cum proximo agitur, dona Dei in eo agnoscendo (a), dicta & facta dextrè accipiendo (b), malis ambiguis fidei non temere adhibendo (c), comperita verò celando (d), aut in meliorem partem interpretando (e).

(a) Phi-

(a) Philip. 2. 3. *Ex animi submissione aliis aliis sibi præcollere existimantes.* (b) 1 Cor. 13. 7. *Charitas omnia erudit, omnia sperat.* (c) 1 Cor. 13. 5. *Charitas non co-*

gitat malum. (d) Prov. 10. 12. *Odium excitat contentiones, omnes vero defectiones obtegis charitas.* (e) Matth. 7. 1. *Nè judicate, ut nè judicemini, &c.*

Opponuntur ei varia vitia: Suspiciones nimirum pravæ (a), Curiositas in vitiis proximi, non emendandi, sed calumniandi studio indagandis (b), Calumniæ ipsæ (c), & Adulatio (d).

(a) 1 Tim. 6. 4. *Ex quibus nascitur invidia, in, malevolentia, suspensiones, &c.* Exempla in Heli. 1 Sam. 2. in Saule, 1 Sam. 22. in Hanne, ejusque Satrapis, 2 Sam. 10. in Melitensibus, Act. 21. (b) Luc. 6. 41. *Quid autem aspicias festucam quæ est in oculo fratris tui: irabem autem, quæ est in oculo proprio, non animadvertis?* (c) Calumniæ fiunt, aut mendacia de proximo spargendo Exod. 23. 1. *Nè effertis rumorem mendacii: nè apponito manum tuam cum improbo, agendo testem injuriam; aut verba factæve proximi malitiosè interpretando, Matth. 26. 61. Iste dixit; possum dissolvere templum Dei, & iriduo ipsam edificare; aut vera quidem memorando sed in detri-*

mentum proximi; 1 Sam. 22. 9. Respondit autem Doeg Edomæus, qui adstabat cum servis Saulis dicens; Vidi filium Isai venientem Nobum, ad Abimelechum filium Abinubi, qui consuluit pro eo Jehovam, & vitaticum dedit ei, etiam gladium Goliathi Philisthæi dedit ei. Basilus rectè docet, calumniatorem tribus personis simul nocere. Nam delatum injuriâ afficit: auditores veritate privat; & conscientiam propriam lauciat. Et Bernardus in eandem sententiam ait, *Detraitor & auditor detractoris uterque habent Diabolum: iste in lingua; hic verò in auro.* (d) Proverb. 27. 6. *Fideles sunt vulnera amici, deprecanda verò oscula inimici.*

Veracitati & Candori tanquam præcipuis virtutibus subserviunt, Fides, Gravitas, Taciturnitas, Comitas, Urbanitas, & Parrhesia.

Fides seu Fidelitas est dictorum ac factorum constantia.

Appella-

Appellatur etiam *Sinceritas*, Eph. 4. 15. *Sincere* *vergetes in charitate*.

Opponitur ei *Δυσλόγη* in sermone, quâ homo aliud sedendo, aliud stando loquitur; aliud dicit, aliud agit (a): Simplicitas imprudens, quum aliquid temere promittitur, re nondum satis exploratâ (b): & simulata simplicitas ac Fides (c).

(a) Psal. 12. 2. *Defecerunt veraces ex filiis hominum. Vanum loquuntur, alter cum altero, labio blanditiarum, duplici corde loquuntur.* (b) Matth. 26. 35. *Dixi ei Petrus, etiam si oportuerit me mori tecum, non tamen te abnegabo.* Similiter & omnes Discipuli dixerunt (c) Mat. 2. 8. *Exquiris de puerulo, postquam autem inveneritis, renunciate mihi, ne ego veniam & adorem eum.*

tuerit me mori tecum, non tamen te abnegabo. Similiter & omnes Discipuli dixerunt (c) Mat. 2. 8. *Exquiris de puerulo, postquam autem inveneritis, renunciate mihi, ne ego veniam & adorem eum.*

Gravitas est, quæ non nisi probè ponderata, Christianam sapientiam redolentia, ac ad ædificationem facientia profert.

Col. 4. 6. *Sermo vester semper cum gratia solo conditus sit, ut sciatis quomodo aperiat vos unicuique respondere.*

Opponitur ei Garrulitas (a), Stultiloquium (b) & Gravitas simulata (c).

(a) Vide insignem locum de lingua frenanda, Jac. 3. 2. &c. (b) Eph. 4. 29. *Nullus sermo qui ex ore vestro e-*

greditor. (c) 1 Cor. 2. *Et ego fratres cum venirem ad vos non veni cum eminentia facundia, &c.*

Taciturnitas est virtus, quæ secreta sibi commissa fideliter regit.

Matth. 18. 15. *Si verbò peccaverit in te frater tuus, iis, & argue eum inter te & ipsum solum.*

Opponitur ei Perfidia, quâ secreta revelantur (a), Taciturnitas vitiosa, quâ celantur quæ non celanda (b).

(a) Prov. 11. 13. *Ambulans cum detractione revelat arcana: at fidem animo regis rem.* Virtus hæc cum aliis,

tum

tum imprimis ministros decet, nè in ipsorum sinum effusa temere evulgentur, nisi conjuncta sint cum Ecclesiâ aut Reipublicæ damno: tum enim major habenda ratio

Comitas virtus est, quâ nos affabiles præbe-

1 Petr. 3. 8. *Estote deniq; concordēs, mutuo molestiarum sensu affecti, frater-*

Opponitur ei Morositas (a), & Comitas simulata (b).

(a) Luc. 18. 3, 4. *Erat autem in urbe illa quædam vidua, quæ venit ad Judicem, dicens, Vindica me ab Aversario meo; ille autem noluit per multum tempus.* (b) 1 Sam. 15. 3, 4. *Dicebat ei Absalom, considera rationes tuas, bonæ sunt & rectæ; sed qui audiat, nemo est tibi à Rege. Et dice-*

unitatis, quàm unius. (b) 2 Reg. 7. 7. *Tum dixerunt alter ad alterum, non rectè facimus, dies i & dies est boni nuncii, & nos tacere mus?*

na charitate præditi, ad intimam misericordiam præni, comites.

bat Absalom, minam ponent me Judicem in hac terra, ut ad me veniret cui-cunque lis est aut causa, & iustum pronuncia-rem istum. Erat etiam cum quis appropinquaret qui incurvando se honorem exhiberet ei; ut extensa manu sua eum apprehensum deosecularetur.

Urbanitas est, quâ sermo liberalibus jocos & salibus conditur, ratione circumstantiarum, decori, & honesti, habitâ.

Opponitur ei Rusticitas, quâ quis nec liberales jocos commodè proferre, neque æquo animo audire potest; Scurrilitas item & Dicacitas seu Sermo aculeatus.

Ephes. 5. 4. *Et obscenitas, & stultiloquium & scurrilitas, quæ non conveniant.*

Parrhesia est virtus, per quam citra periculi metum veritatem loquimur, & peccantes corripi-mus.

Lev. 19. 17. *Nè odio habeto fratrem tuum in corde tuo; libere corripito proximum tuum, nè serio in eo peccatum.*

Opponitur ei præpostera Timiditas (a), & nimia alios censendi Cupiditas (b).

(a) 1 Sam. 3. 15. Samuel autem officii ratione non exigente, aut ex præpostero affectu, proximum censat ac reprehendunt; ministros quid deceat, patet ex 2 Tim. 4. 1, 2.

Flet de virtutibus ad proximum relatis.

Virtutes ad nos relatae sunt *Hieronymo* & Vita inculcata. *Hieronymo* est, quæ de nobis ipsis modestè loquimur, & laudes proprias non nisi in necessaria existimationis nostræ defensione commemoramus.

Rom. 12. 3. Enimvero per quæ sapiat supra quàm oportet sapere, sed sapiat ad sedulo cuius veritas inquitur, & c.

Opponitur ei Impudentia, quæ quis de vitis ac sceleribus suis gloriari non dubitat (a), præficiens ac stulta Gloristio (b), & Extenuatio hypocritica propriæ virtutis & facultatis, cuius specie aut vanam laudem quis aucupatur, aut beneficium præstare recusat (c).

(a) Esa. 3. 10. Observatio vultus eorum testatur contra ipsos, & peccatum suum sicut Sodoma evincens, non celant. (b) Prov. 27. 1. Ne gloriaris de die crastino, quia nescis quid pariter sit dies, & v. 2. Laudet te os extranei, non autem os tuum: alieni non autem labia tua. (c) Taliter agunt, qui ubi proxi- mus iuvandus erat indigentiam suam prætendunt, Prov. 24. 11. Eripe raptos ad mortem, &c. Si dicas, Ego ignorans bonum & malum expendens animos, ipse intel- ligit?

Vita inculcata est, quæ homo non tantum bonam conscientiam apud Deum, sed & famam bonam apud proximum servare studet.

Prov. 22. 1. *Optatius est nomen divitiis amplius argento & auro gratia melior.*

Ecclesiast. 7. 1. *Melior est hominis fama unguento optimo.*

Opponitur huic impietas seu Famæ ac Contemptus (a), & famæ seu popularis auctoritatis affectatio hypocrisis (b), nimisquæ in diffamatione ferenda Impatientia (c).

(a) Luc. 18. 2. *Judex quidam erat in quadam civitate qui nec Deum timebat, nec homines reverebatur.* (b) Mat. 23. 5. *Omnia vero opera sua faciunt ut spectentur ab hominibus.* (c) 2 Sam. 16. 9, 10. *Tum dicens.*

Quare malediceres carnis iste mortuus. Dominus mecum sit & transcam, quæso, ut auferam caput ejus. Dixit autem. Quid mihi vobiscum. Respondit. Si maledicis, atque si sepea edis, maledic David, equisquidam, Quare sic facis?

C A P. XIV. In quo

De Viribus & Operibus ad decimum Præceptum spectantibus.

HAtenus de officii nostri erga Proximum, seu cultus Dei mediari partibus actum est: nunc de supremo ejusdem gradu, præcepto decimo.

Summa ejus est, Ut animus quoque noster alienus sit à pravo appetitu, cogitatione & affectu erga nos aut proximum.

Præceptum negativum est, *Non concupisces*, quo inordinati appetitus, cogitationes & affectus prohibentur. Reliqua ad declarationem faciunt ex objecto peti-

tam: quæ membratim sit, expressè nominando domum, uxorem, servum, ancillam, bovem & asinum. Summatim vero hæc clausula, *quequid est proximi tui.*

C A N O N E S.

I. Ut primum & secundum Præceptum male con-

confunduntur, ita decimum in duo præcepta de domo proximi, & de ejus uxore perperam discerpitur.

Rationes. I. Unitatem Præcepti docet communis clausula, *Et quicquid est proximi tui*. II. Substantia præcepti in his verbis consistit, *Non concupisces*, ut citatur à Paulo, Rom. 7. 7. III. Uno versu & una sententiâ comprehenduntur; cum præcedentia, quantumvis brevia, singulis versibus exprimantur.

IV. Deut. 5. prius de concupiscentia uxoris agitur: si igitur duo præcepta essent, Moses ex decimo fecisset nonum. V. Qui contrariam sententiam tuentur, hæc conjunctim explicant, & exemplis declarant. David Chytræus de regulis Vitæ, & Hondorfius in Promptuario.

II. Præceptum decimum ad secundam Tabulam pertinet.

De interno enim affectu erga Deum agitur primo prioris tabulæ præcepto.

III. Justitia originalis non hujus præcepti, sed totius Decalogi objectum existit.

Justitia enim originalis conformitas est cum tota Lege; sicut peccatum originale deformitas est toti Legi repugnans.

IV. Proprium objectum hujus præcepti sunt appetitus, cogitationes & affectus hominis erga se & proximum.

V. Finit ejus est, ut pateat, mediatum quoque Dei cultum non externis tantum actionibus, sed & intimis affectibus præstandum esse.

VI. Ut igitur primum præceptum primæ tabulæ, ita hoc quoque secunda tabulæ norma & regula existit.

Ut enim primum Præceptum cor ipsum, reliqua actiones quoque regunt: ita præceptum quintum, sextum, septimum, octavum,

nonum actiones: decimum verò cor ipsum quoque dirigit, unde apparet, præceptum hoc minimè supervacaneum esse.

Virtutes ad hoc Præceptum facientes sunt Concupiscentiæ ordinatio, & Lucta adversus pravas cupiditates.

Concupiscentiæ ordinatio est, quâ appetitus & affectus nostri sic reguntur, ut iis nec in nos ipsos, nec in proximum nostrum peccemus.

1 Thess. 5. 23. *Ipsè autem Deus pacis sanctificet vos totos, &c.*

Opponitur ei Concupiscentia inordinata, quæ Concupiscentia *κατ' ἐξοχὴν* in Scriptura dicitur.

Rom. 7. 7. *Nam etiam concupiscentiam non nossẽ, nisi Lex dixisset, Non concupisces.*

Partes hujus ordinationis duæ sunt, una circa appetitus, altera circa affectus occupatur.

<p>Concupiscentiæ vox apud Theologos latius accipitur, quatenus & appetitus, & affectus significat, quorum illi homini tribuuntur quatenus animal est, hi verò</p>	<p>quatenus homo est. A Philosophia verò strictius usurpatur sic, ut appetitus inferiores ad concupiscibilem, affectus verò ad irascibilem facultatem referant.</p>
--	---

Appetitus ordinati sunt, quibus homo cibum, potum, quietem, somnum, & similia, moderate & ad finem à Deo destinatum appetit.

1 Tim. 5. 23. *Nè amplius esto abstemius: sed vino paululo utere, propter stomachum tuum & crebras infirmitates tuas.*

Opponitur ei Appetitus inordinatus, quo plus appetitur, quàm natura aut Dei ordinatio requirit, aut alio fine quàm eo, ad quem Deus res naturales destinavit.

Rom. 13. 13. *Non in comessionibus & ebrietatibus, non in cubilibus & proterviis.*

Affectus præcipui sunt, Amor, Odium, Gaudium, Tristitia, Spes, Metus, & Ira.

Amor

Amor ordinatus est, quo proximum sincerè diligimus, & quæ bona, pulchra, & boni nominis sunt, desideramus.

Rom. 12. 9. Dilectio esto minimè simulata. Estote abhorrentes à malo, agglutinati bono. Phil. 4. 8. Quaecunque sunt vera, quaecunque vene-

randa, quaecunque iusta, quaecunque pura, quaecunque amabilia, quaecunque boni nominis; siqua virtus, & siqua laus est, hæc cogitate,

Opponitur ei Amor proximi nimius (a), *philantia* (b), Amor impurus (c), & Amor huius Mundi (d).

(a) 1 Sam. 2. 19. Honorasti filios tuos supra me. (b) 2 Tim. 3. 2. Erant homines sui amantes. (c) Prov. 6. 25. Nè desideratio pulchritudinem ejus, neq; te capiat palpebris su-

is. (d) Joan. 2. 5. Nè diligite mundum, & c. & v. 16. Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre, sed ex mundo est.

Odium ordinatum est, quo eos tantùm odio prosequimur, qui Dei ocores sunt (a); in cæteris hominibus ac nobis ipsis non personam, sed peccatum, omnibus modis odimus & averſamur (b).

(a) Psal. 39. 21. Annon ocores tuos, o Jehova, odio habeo, & c. (b) Matth. 18. 15 Si peccaverit in te frater tuus, ito & argue

eum inter te & ipsum solum, & c. Rom. 7. 19. Non enim facio bonum quod volo: sed malum, quod nolo, hoc ago.

Opponitur ei Odium proximi injustum (a), & odium bonorum (b).

(a) Joan. 3. 15. Quisquis odit fratrem suum, homicida est. (b) Psal. 51. 6. Inimici mei de me dicebant, quando moritur.

Gaudium ordinatum est, quo homo de propria incolumitate moderatè (a), & de proximi felicitate ex animo lætatur (b).

(a) Psal. 30. 12. Convertisti planctum meum in choream mihi. (b) Rom. 12. 15. Gaudete cum gaudentibus.

Opponitur ei Gaudium carnale & immoderatum (a). Gaudium item de infortunio proximi, seu *ἐμπαροξυσμός* (b).

(a) Luc. 6. 25. *Vae vobis qui ridetis nunc: nam lugebitis & flebitis.* (b) Prov. 24. 7. *Cum cadit inimicus tuus, ne letator.*

Tristitia ordinata est, quâ proprias ærumnas moderatè lugemus (a), proximo verò afflicto ex animo condolemus (b).

(a) Jac. 5. 13. *Ager est animus aliquis inter vos? orer.* (b) Rom. 12. 15. *Flete cum flentibus.*

Opponitur ei Tristitia immoderata (a), Tristitia item de bonis proximi (b), & Tristitia nimia de improborum pœna (c).

(a) Prov. 17. 22. *Ani-* | *malus est, quia ego bonus*
mus letus bene medicinam | *sum?* (c) 1 Sam. 16. 2.
facis, spiritus autem fra- | *Quousque lugeres de Sau-*
ctus exsiccat ossa. (b) Marth. | *le, cum ego spreverim eum?*
20. v. 15. *An oculus tuus* | *&c.*

Spes ordinata est, quâ homo de se & proximo ex charitatis lege meliora exspectat.

De spe quatenus virtus est, suprâ actum, 1 Cor. 13. 7. *Charitas omnia suffert, omnia credit, omnia sperat.*

Opponitur ei Spes inordinata, quâ plus spei in nobis aut proximo collocamus, quàm par est.

Jerem. 17. 5, *Maledictus vir ille, qui fiduciam habet in homine.*

Metus ordinatus est, quo sollicitè ambulamus, nec nobis nec aliis hominibus nimium fidentes.

Prov. 14. 8. *Sapientia astuti est advertere ad viam suam.*

Opponitur ei Metus inordinatus, quo homo sibi ab aliis nimium timet.

Marth. 10. 28. *Nè timeatis vobis ab eis, qui trucidant corpus, &c.*

Ira ordinata est, quâ homo aut sibi aut aliis, iusta de causa, moderatè tamen & cum emendationis proposito, succenset.

Ephes. 4. 26. *Iraſcimini, & nò peccate.*

Opponitur ei Ira inordinata, quâ homo aut levis de causis, aut plùs quàm par est, excandescit, aut vindictam privatam meditatùr.

Jac. 1. 20. *Ira viri iustitiam Dei non exsequitur.*

Tantum de Concupiscentiæ ordinatione. Lucta adversùs tentationes & pravæ conscientie insultus est, quâ homo Christianus pravam concupiscentiam abnegat, carnem suam unâ cum cupiditatibus crucifigit, & adversùs Carnis, Satanæ, & mundi impetus strenuè vigilat & militat.

Rationes, quæ nos ad strenuè luctandum incitant, sunt plurimæ. I. quia Scriptura cupiditates pravæ prohibet, Proverb. 6. 25. I Cor. 10. 6. Gal. 5. 6. 26. Coloss. 3. 5. I Thess. 4. 5. II. quia cupiditatibus deditus Deum non amat, I Joan. 2. 15, 16. III. quia cupiditates in regenitis turpes sunt, Galat. 5. 16, 17. IV. quia accendunt iram

Dei, Col 3. 5, 6. V. quia adversùs eas nos Apostolus Dei *παραπλίσ* instruit, Eph. 6. *Vincuntur à nobis invisibiles cupiditates*, August. VI. quia cupiditatum ignis nocentissimus, & in tristissimos lapsus erumpit. Exemplis Scriptura plena est. Nul- lum unquam peccatum admittum est, cujus scaturigo non fuerit prava concupiscentia.

Opponitur huic Securitas carnalis, quâ homo carni suæ blanditur, quâ cupiditates sponte invitât, quâ otio & inertie (quæ Satanæ pulvinar est) sese dedit, quâ sacra exercitia intermittit, quâ cor intemperantiâ, avaritiâ & similibus vitiis gravat.

Luctæ contra cupiditates tres gradus sunt :

cor.

contra suggestionem, delectationem, & assensum.

Ad hos gradus intelligendos facit illud Jacobi 1. 14. *Unusquisque tentatur, dum à propria concupiscentia abstrahitur, & inescatur: Deinde cupiditas, postquam concepit, parit peccatum, peccatum verò peractum gignit mortem.* Primum itaque repugnandum suggestioni seu cogitationibus: quæ aut ascendentes sunt, ex concupiscentiæ fomite, aut descendentes aliunde suggestæ. Priores vitio non carent; posteriores, si maxime à Satana injiciantur, sed prætervolent, & à te

non recipiantur. peccata non sunt. Quod si primum gradum evitare non possumus, secundum declinamus, ne cum delectatione pravas cogitationes foveamus. Imprimis autem cavendum a tertio gradu, ne assensum præbeamus. Nam concupiscentiæ malum tantò augetur magis, quanto ei magis obeditur. Quod ut magis magisque vitemus, faxit Deus Pater in Filio suo per Spiritum sanctum, cui trinuno Deo sit laus, honor & gloria in secula seculorum. Amen.

FINIS.

Index Rerum & Verborum.

A Bnegatio veritatis 215
A Adami & Eve lapsus 40
 Adamus in lapsu non ut pri-
 vata persona consideran-
 dus. 44
 Adjuratio quid 214. qua-
 tenus ei parendum ibid.
 Diabolorum ibid.
 Adoratio religiosa Idolo-
 rum 206. Hostiæ, Cru-
 cis & Reliquiarum ibid.
 Sanctorum Angelorum &
 Demortuorum ibid.
 Adulatio 254
 Adulterium quid & num di-
 vortium pariat 241
 Adventus Christi ultimus
 168. ejus signa ibid.
 Affectus quatuorplex 261
 Agnitio Dei 189
 Agnus Dei idololatriæ 206
 Amicitia vera & fucata 226
 Amor ordinatus & inordi-
 natus 261
 'Αναιδυνία 237
 Angeli quando creati 27.
 quid 29. quali corpore
 apparuerint ibid.
 Angelorum bonorum caput
 35. felicitas, ordo, offi-
 cium ibid. adoratio num
 licita 207
 Angelorum malorum. *Sat-
 soria* 36. peccati ge-
 nus ibid.
 Princeps & qualitates resi-
 duæ ibid.
 Animæ humanæ origo 36.
 immortalitas 31. facul-
 tates ibid.
 Antichristus quid & quis 137
 & 138. ejus ruina quo-

modo judicii signum ibid.
 Apotelesma Christi quid
 sit 72
 Appetitus ordinatus & inor-
 dinatus 260
 Arbor scientiæ boni & mali
 quid 38
 Arca fœderis 59
 Assensio Christi, ejusque
 fructus 92
 'Αστυρία 231
 Atheismus 189
 Avaritia 251
 Audacia 239
 'Αυτάρκεια 250
 'Αυτοχρεία 232

B Baptismi vox quid signifi-
 cet III. a S. Cœna
 differentia 117
 Baptismus an à privato ad-
 ministrandus 112. trina
 an unâ asperzione pera-
 gendus ibid. infantibus
 an conferendus 113. quo-
 modo ad salutem necessa-
 rius 114. Christi & Jo-
 annis an idem ibid.
 Beatitudinis æternæ num
 gradus sint futuri 181
 Bellum quatenus licitum
 235, 236
 Beneficentia 250
 Benevolentia 230
 Bona Ecclesiastica 128

C Alumniz 254
 Calumniarum ferenda-
 rum impatiencia 258
 Candor 253
 Castitas quid, & cur ei stu-
 dendum 238

INDEX.

Censendi libido	257
Charitas erga Deum	191.
erga proximum quid & quotuplex	221
Christus æternus Deus	14.
15. ejus incarnatio	67.
quot modis primogenitus dicatur	74.
in cruce an desperarit	80.
quale post resurrectionem corpus habeat	91.
quomodo in S. Cœna præsens	104
Elavium potestas quid	132.
quomodo à potestate Magistratûs differat	133
Elementia	234
Cœna Domini	115.
ejus à Baptismo differentia	117.
verba quomodo tropica	116
Comitas	265
Communicatio Idiomatum	70
Conceptio Christi	67
Concilium ejusque convocandi ratio	134, 135
Concupiscência originalis	259.
actualis	260.
lucta adversus eam	287
Confessio veritatis	210
Conjugium quid, qualiter & inter quos contrahendum, quibus de causis dissolvendum	239, 240
Conscientia	188
Consecratio vera & supersticiosa	211
Concilia præter Legis præcepta à Pontificiis conficta	183
Constantia	188
Consummatio seculi	176
Contemptus superiorum	218
Contra quos qualiter institu-	

endi	247
Corpus Christi post resurrectionem	91.
quale	92.
num adhuc sit in terra	93.
in S. Cœna quomodo præsens	104, 117
Correctionis impatient.	229
Creatio	27
Credulitas	213
Cultus Dei verus	193.
spontaneus	188
Cultus idolorum	205
Cupedia	237
Cupiditates pravæ	260
Curiositates	254

D amnatio an sit finis reprobationis	25
Damnatorum status	49
Decalogus; ejusdem partes: interpretandi regulæ	52, 53
Decretum Dei quid	19, 20.
ejus causæ, objecta: unum an multiplex, &c.	21
Descensus Christi ad inferos	81, 82
Desertio malitiosa an pariat divortium	244
Desperatio	191
Detentio Christi tridua in sepulcro	81
Deus ejusque nomina, essentia, proprietates	8, 9, 10
Dissidentia erga Deum	190
Διαλέτης	255
Diffimulatio licita & illicita	187
Dolus quando licitus	236
Δοξασαία	186
Dubitatio de bonitate & potentia Dei	190

I N D E X.

B riofitas	237	F ortitudo	235
E cclēſia quid 119. ejus forma 120. Caput ibid. quomodo una, ſancta, Ca- tholica 121. an errare poſſit 122. ejus notæ ib. adminiſtratio 115		F rugalitas	251
E leſio pro vocatione ad of- ficium 96. pro vocatio- ne ſpirit. 144. pro Dei decreto: quid, quæ ejus cauſæ, notæ 21		F urtum quid, quoduplex	246
E leſi an reprobi ſiant 163		G arrulitas	255
E leemoſyna 250		G eneratio Chriſti du- plex 73	
Επιμελεια 234		G eſtus externi in precibus 199	
Επιχαρις 225		G loriatio ſtulta 257	
Επιλοπονεια 201		G lorificatio noſtri 180	
E vangelium quid 62. à Lege quomodo differat ib.		G ratitudo erga Deum 193.	
E xinanitio Chriſti 77		erga ſuperiores 230	
E xaltatio Chriſti 91		G ravitas 255	
A ma bona 252		H æreticus quis 137	
F œdus gratiæ 98, 99.		H ominis creatio 29	
Novum & Vetus quomo- do differant. 100. utri- uſque ſigilla 107. fœdus operum & ſigilla ejus 38		quadruplex ſtatus ibid.	
F eſta 61		H omo quid 29	
F idei præſumptio 190		H omo ante lapſum quomo- do immortalis 39. ante vocationem qualis 145	
F ides pro cultûs divini par- te 189. pro dictorum & factorum conſtantia 254.		H omicidium 233	
miraculorum, temporaria, hiſtorica 148. falvifica quid ibid. unde 149		H oneſtas 239	
qualis; qui ejus gradus ib. quo ſenſu juſtificare dica- tur 153. implicita quid 150		H oſtiæ adoratio 206	
F iducia pro forma fidei ib.		H umanæ naturæ Chriſti ex- cellentia 71. adoratio ib. an divinæ naturæ exaltati- one ſit exæquata 94	
pro effectu fidei & bono opere 190		H umanitas 223	
I dololatrica ibid.		H ypocriſis 188	
		I dololatria quid & quodu- plex 202, 203	
		I dolum quid & quomodo à ſimulacro & imagine dif- ferat ibid.	
		J ejunium quid, quoduplex, & quomodo celebrandum 199	
		I gnavia 235	
		I magō Dei quid 29. qui- bus donis conſtet 39.	
		quid de ea poſt lapſum reliquum	

reliquum	44	
Imagines Christi & Sanctorum num. sint Idola	203. & pictura SS. Trinitatis	204
Immisericordia	225	
Impatientia	193	
Imprecationes	214	
Impudentia	187	
Incarnatio Christi	84	
Inconstantia	188	
Indulgentia nimia	234	
Induratio quomodo Deo tribuatur	34. 192	
Infantum Baptismus & fides	114	
Infernus ubi	42	
Infidelitas	190	
Ingratitudo erga Deum	103	
Inhumanitas	123	
Injuria propulsatio legitima	232	
Inobedientia erga superiores	238	
Integritas	188	
Intemperantia	237	
Intercessio Christi	90	
Intercessores Pontificiorum	ibid.	
Invidia	223	
Iracundia	234	
Irreverentia erga superiores	228	
Judicium ultimum, quid; ejus circumstantia & signa	113	
Juramentum quid & quotuplex	211. a quo & quomodo praestandum	212.
praestitum cur servandum	213. delati detrectatio ib.	
Justificare in Scripturis quid sit	152	
Justificationis causa, partes	ibid.	
Justitia in Scripturis quae		

modis dicatur 159. Christi quid, quotuplex 227. in proximum quid & quotuplex 247. commutativa quomodo exercenda 231. superiorum erga inferiores 235. vindicatrix 235.

L Abor ante lapsum quasie 40

Lapsus primorum parentum: ejus causa 41

Levitarum officium 37

Lex quid 51. cur post lapsum repetita 52. an a Christo correcta ibid. ab

Evangelio quomodo differat 55. caeremonialis 63 forensis 64

Liberalitas 250

Libertas essentialis voluntatis proprietas 31

Christiana 163

Liberum arbitrium quotuplex 39

Limbus patrum & infantum 50

Lux primigenia 28

M Agistrati quomodo obediendum 133

Magistratus Ecclesiae nutriti 133

ibid.

Magnificentia 250

Malivolentia 223

Malorum duorum quomodo minus eligendum 187

Mansuetudo 234

Maria de qua Virgo manfit 73

Mediator noster Christus 76

Mendacium ullum num licitum 253

Meriti conditiones 188

Meritum de congruo & condigno

INDEX

digno. ibid.
Ministri Ecclesie quotupli-
plices 126. eorum vocatio
139 officium in tacendis
secretis 133

Miseria nostra quotuplex 40
Misericordia 224
Mors hominis quadruplex 48
Christi qualis 80. an pro
omnibus hominibus 85
Mundi interitus qualis 177

N Activitas Christi cum e-
jus fructu 72
Nazarei 57
Nominis divini sanctifica-
tio 207
Nota Ecclesie 122

O Bedientia Christi activa
& passiva 78. utriusq;
necessitas ibid. Christi a-
ctiva quomodo olim ad-
umbrata 80. Christi pas-
siva quomodo causa vite
eternae 88

Odium Dei 213. proximi
222

Officii Christi functio in
statu humiliationis 88, 192
& in statu exaltationis 94
Officium Christi Media-
torum quid 74. secundum
quam naturam Christo
tribuitur 75. quotuplex
sit 77

Opera bona que 203. an
iustificent 169. an ab irre-
genitis presententur 206.
quatenus ad salutem ne-
cessaria ibid. Christi Me-
diatoria & secundaria 78

Dei quotuplicia 20, 21. so-
pererogationis qualia 192

Oratio quid 190. que partes

eius ibid. causa impulsiva
ib. perfecta idem in Orat.
Domin. ibid. pro quibus
& contra quos 198, 199
Ocium 235

P Anis Eucharisticis qualis
Barchesia 256
Parfimonia 257
Passio Christi 79. nulla ejus

particula à λύθη exclu-
denda ib. quomodo tri-
buatur Christo, & quo-
plex sit 82

Patiencia 192
Peccatum quid, unde, quo-
tuplex 40. primum 41.
originale 43, &c. actuale,
46. in Spiritum Sanctum
47

Perfidia 255

Περσικαυπολογία 257

Perjurium 259

Perserverantia sanctorum
162

Perserveratio in Peccatis
192

Persona Christi quot modis
consideretur 64

Persona Deitatis quid &
quot 12, &c. Illarum Tri-
nitas & Unitas 17

Persona ὑπόστασις, & ἰσὺς
σώζων quomodo differant
23

Pertinacia in malo 188

Φιλοπονία 291

Pignora acceptanda aut re-
stituenda 249

Poculum Domini laicis
non eripiendum 115

Pœna damnatorum 42

Pœnitentia 192

Πολυ-

INDEX I

Πολυθεϊσμός 231
 Polytheismus 189
 Prædestinatio quid, quotuplex: an absolutè facta 23, media ejus exsequendæ 24
Περὶ τῆς πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς δις quomodo differant *ibid.*
 Profusio 231
 Promptitudo Dei serviendi 188
 Propitiatorium 59
 Providentia Dei æterna 19, differentia ejus à fato 32 circa peccata ut versetur *ib.*
 Prudentia 187
 Pudicitia conservandæ media 259
Quiritatio in afflictionibus 193
Redemptionis necessitas ex Lege, Veritas ex Evangelio 51
 Redemptor quis 68. cur Deus & homo 67
 Reditus Christi. vide Adventus
 Reformatio Religionis 195
 Reformatorem Religionis vocatio an legitima fuerit 129
 Regenerationis vox variè sumpta 160
 Regnum Christi quotuplex, & quomodo patri tradendum 95
 Religio vera quid 194. ejus antiquitas 195. num armis defendenda *ibid.*
 Religionis vox variè accepta 196
 Reliquiarum cultus 206

Reprobatio an sit 25. ejus causæ *ibid.*
 Resurrectio Christi 92. mortuorum 171
 Reverentia erga superiores 228
 Ritus Deum colendi verus 196
 Rusticitas 256
Sabbati sanctificatio & profanatio 217
 Sacerdotes Papani 84
 Veteris Testamenti 167
 Sacerdotis summi ornatu 57
 Sacramenta ante lapsum 38. Novi Testamenti quomodo veteribus clariora 108, &c. quinque à Pontificiis confecta 109
 Sacramentales phrasæ 105
 Sacramentorum & Verbi differentia 107. Veteris & Novi Testamenti differentia 108
 Sacrificia Veteris Testamenti quid & quotuplicia 59
 Sacrificio Christi contraria est Missa 84
 Salutis certitudo 163, &c.
 Sanctificatio quid 159. ejus causæ 160. Nomin. Dei 209
 Sanctorum adoratio 207
 Sapientia 186
 Scientia Christi quotuplex 71
 Scripturæ S. divinitas 3. auctoritas, *ibid.* &c. Libri perfectio 6. lectio, translatio, sensus *ibid.*
 Scurrilitas 256
 Securitas carnalis 192
 Sedulitas 231
 Sepultura Christi 81
 Signe-

INDEX.

Signorum quatuor species 104

Simplicitas ficta 255

Simulare quando liceat 187

Sobrietas 237

Sors 215

Spes 191

Stellarum creatio & usus 28

Stultitia 180

Stupor Dei gloriam non curans 209

Superstitio 208

TAbernaculum ejusq; instrumenta 57

Taciturnitas 255

Temperantia 237

Tempora Sacra 60

Testamenta Vetus & Novum. Vide Fœdus.

Testimonium falsum 252

Theologiæ præcognita 1

Timor Dei 191. servilis & filialis 192

Tropus quomodo in verbis

S. Cœnæ 106

Tyrannis 231

Veracitas 250

Verbum Dei ἀλεγορ & ὁμοειδος 2

Verecundia 239

Versutia 187

Vigilantia 238

Vigiliæ superstitiosæ ibid.

Vindictæ studium 235

Vita æterna 179

Unio naturæ divinæ & humanæ Christi 69. signi & signati in Sacramentis - 103

Vocatio quatuorplex 96. electis & reprobis communis 97. electis propria 144. à communi quomodo differt 146, 147

Voracitas 237

Votum quid 200. quatuorplex ibid.

Urbanitas 256

Usura licita & illicita 248, 249

Zelus pro Dei gloria 209

FINIS.

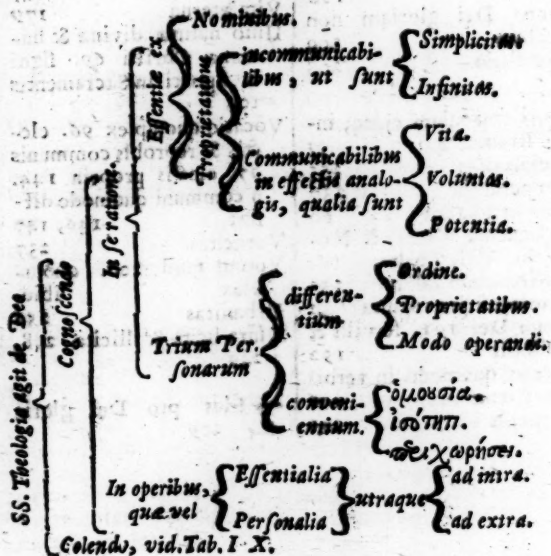
ANATOME

Corporis Theologici

in XV. Tabulas

tributa.

TAB. I.

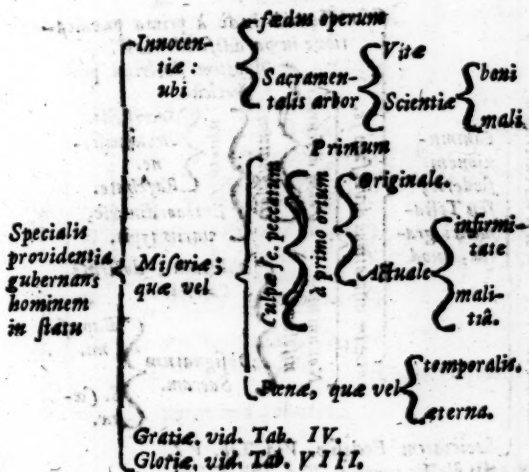
Vid. Tab. II.

TAB. II.

TAB. II.

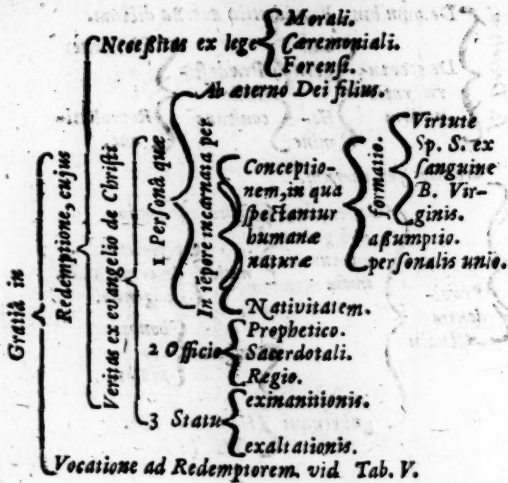

TAB. III.

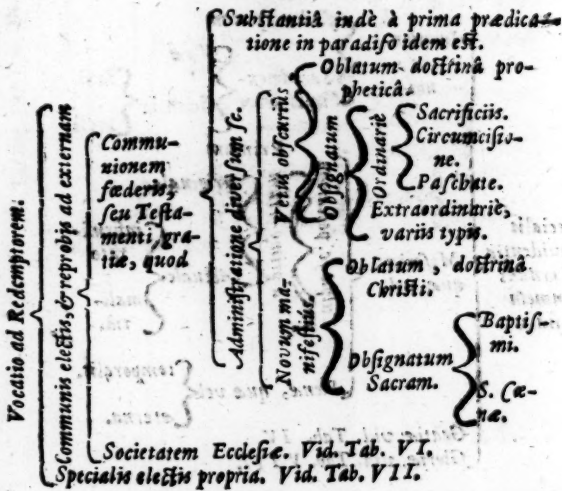

TAB. IV.

TAB. IV.

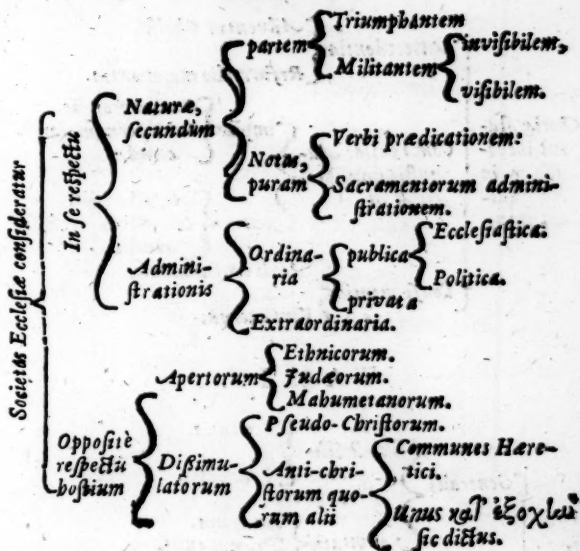

TAB. V.

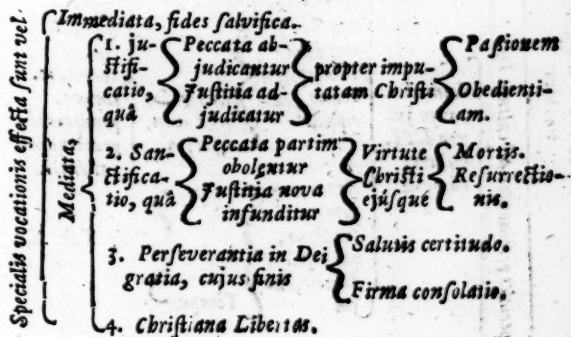

TAB. VI.

TAB. VI.

TAB. VII.

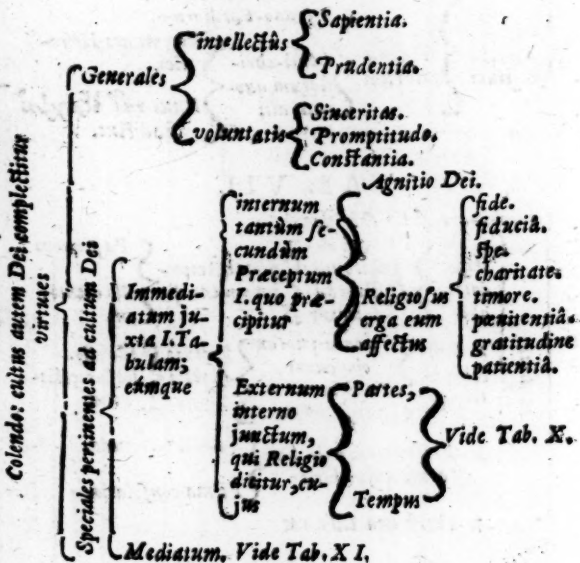

TAB. VIII.

TAB. VIII.

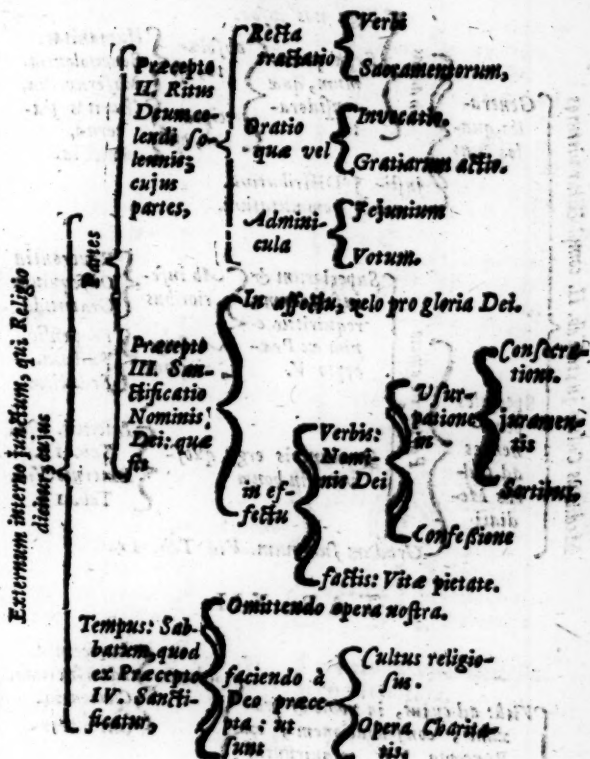

TAB. IX.

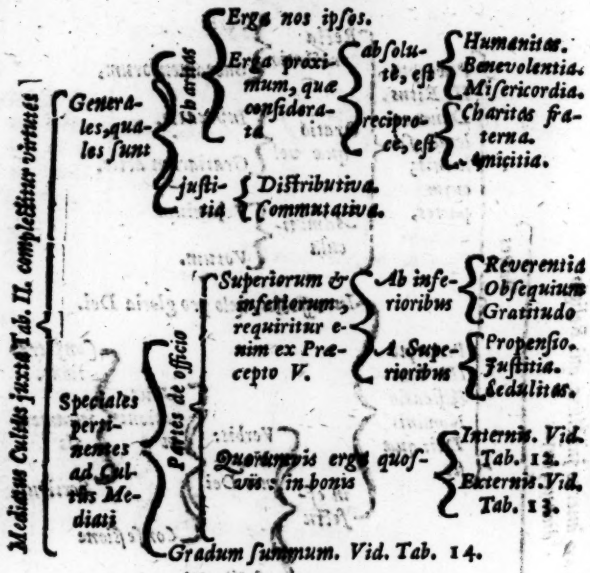
TAB. X.

TAB. K.

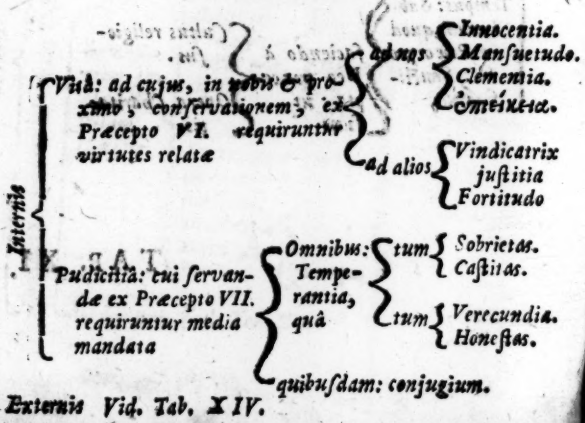

TAB. XI.

TAB. XI.

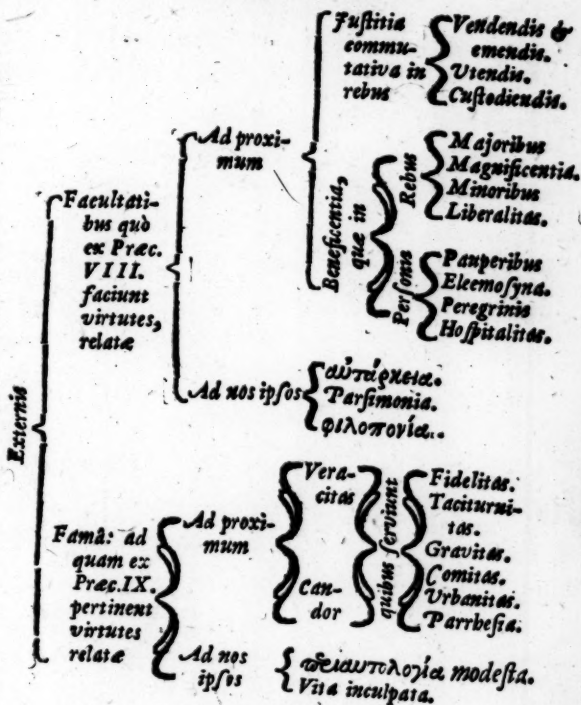

TAB. XII.

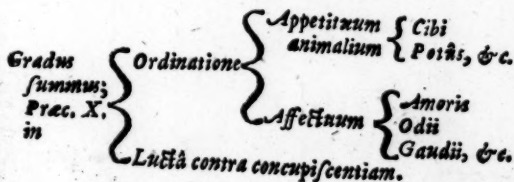

TAB. XIII.

TAB. XIII.

TAB. XIV.

FINIS.

dacl